

ČÍSLO 1.—2. 1906. ROČNÍK VII.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.

ČASOPIS HISTORICKÝ.

MAJITEL, NAKLADATEL A VYDAVATEL:

DRUŽSTVO VLAST.

REDAKTOR:

DR. MAT. KOVÁŘ.

PRAHA, FERD. TŘÍDA Č. 6.

KNIHTISKÁRNA DRUŽSTVA »VLAST«.

OBSAH:

	Strana.
<i>P. Cyr. Straka a Fr. Štědrý: O školách okresu Lounského od nejstarších dob až do dnes (Pokračování)</i>	1
<i>Jos. Lintner: Po bitvě na Bílé hoře (Dokončení)</i>	7
<i>Václav Oliva: Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí (Pokračování)</i>	14
<i>Dr. Ant. Podlaha: Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického (Pokrač.)</i>	29
<i>Fr. V. Peřinka: Zrušení kláštera panen benediktinek v Pustiměři (Dokonč.)</i>	32
<i>Fr. Štědrý: Farní osada Perucká (Pokračování)</i>	39
<i>Dr. M. Kovář: Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744 (Pokr.)</i>	53
<i>Fr. Štědrý: Farní osada Vrbenská</i>	64
<i>Jos. Černík: Kartuziáni na Moravě (Dokončení)</i>	78
<i>Dr. Ant. Podlaha: Z dějin katolické reformace ve století XVIII. (Pokrač.)</i>	85
<i>Fr. V. Peřinka: Klášter cisterciácký ve Vizovicích (Dokončení)</i>	88
<i>Dr. Ant. Lenz: Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích (Pokračování)</i>	98
<i>Mikšovicova kronika Lounská (Pokračování)</i>	101
<i>V. Knetl: Urbář</i>	103
<i>Drobné zprávy a posudky</i>	107

Knihy a časopisy redakci zaslané:

Sněm český za Ferdinanda I. Napsal Dr. Frant. Hnídek.
Archiv Český. Díl XXII. Vydal Jos. Kalousek.
Časopis katolického duchovenstva. Roč. XLVI. (LXXI.) a roč. XLVII. seš. 1.—2. Redaktoři: Dr. Fr. Krásl, Dr. Fr. Kryštlůfek, Dr. Ant. Podlaha.
Český časopis historický. Roč. XI. Seš. 3. a 4. a roč. XII. seš. 1. Vydávají Jar. Goll a Jos. Pekař.
Československé letopisy musejní. Roč. II., čís. 5. a 6. Red. V. V. Jeníček.
Věstník českých professorů. Roč. XII. čís. 4. a 5. Roč. XIII., č. 1. a 2. Pořádá Fr. Bilý.
Bibliografie české historie. Díl III. Svazek I. Sestavil Dr. Č. Zibrt.
Editiones archivii et bibliothecae s. f. metropolitani capituli Pragensis. II. Hilarius Litoměřický: Traktát o nejsv. přijímání lidu obecného pod jednou způsobou a V. Statuta metropolitanae ecclesiae Pragensis anno 1350 conscripta. Obě vydal Dr. Ant. Podlaha.
Vlastivěda moravská. Díl II. Hradištský kraj. Val.-Klobucký okres. Napsal Fr. V. Peřinka.
Časopis moravského musea zemského. Roč. VI., čís. 1. Red. Fr. Rypáček.
Jana z Jenštejna: Tractatus de potestate clavium. Vydal Dr. Jan Zitek.
Jan Sandel, překladatel Hájkovy kroniky české. Napsal Dr. Jan Zitek.
Dějiny markrabství moravského. Stručné vydání. Napsal Rud. Dvořák. Nakladatel A. Piša, knihkupec v Brně. Spis tento vřele doporučujeme.

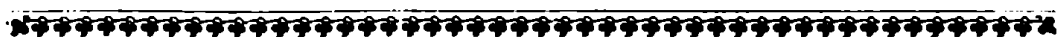
Předplatné na Sborník Historického kroužku, roč. VII.,

obnáší 5 K, pololetně 2 K 50 h.

Administrace je v Praze, Žitná ulice č. 570-II.

Z družstva Vlast. Ke družstvu Vlast přistoupili za členy zakládající: J. J. Karel kníže Paar v Kardašově Řečici; Dr. Jos. Pospíšil, síd. kanovník v Brně; Fr. Perůtka, kons. rada v Uherském Hradišti; Jos. Šamalik, rolník a red. v Ostrově; Jos. Hais, člen administrace družstva Vlast; Jindř. Imlauf, spisovatel v Novém Městě n. Met.; Jan Hendrych, praktikant c. k. vrchní soudní úřadny v Praze; Fr. Dobruská, expeditorka „Echa z Afriky“ na Smíchově; Jan Matějka a Jos. Bouzek, alumni české koleje v Římě; Ant. Šalomoun, kaplan v Mor. Budějovicích; M. Fil. Pinter, klerik řádu sv. Augustina v Praze; M. Koudelková, učitelka ve Svatoslavě; Rev. K. Kačer, duch. správce v Sev. Americe; Jiří Juránek, rolník v Krásonicích; Jos. Huráň, bisk. sekretář v Hradci Králové; Nejmenovaný farář; Nejmen. řemeslník z Kladna; Fr. Wurm, sazeč v Praze; Jar. Zíka, katecheta v Kročehlavech; Jos. Souhrada, chemigraf v Podbabě u Prahy.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.

O školách okresu Lounského od nejstarších dob až do dnes.

Napsal P. Cyr. Straka¹⁾ a Fr. Štědrý.

Hodlajíce podati celistvý obraz školství od časů nejstarších až po naše dni, pokládáme za nutno rozdělití je na tři doby, a to:

I. na dobu starou až do válek husitských, dobu škol katolických;

II. dobu, kdy náboženství pod obojí bylo přijato od většiny národa českého;

III. škola po bitvě bělohorské.

Tato pak dělí se na tři období, totiž:

a) na školu katolickou až do panování císaře Josefa II.,

b) škola přísného rázu konfesionálního, a konečně

c) škola novodobá, mezináboženská (pod dozorem státu od roku 1868.

I. Doba předhusitská.

O této škole zachovalo se málo zpráv. Královské město Louny mělo školu již 1312, ne-li dříve. Osazeno po většině Němci, mělo výsadu od krále Jana jako Žatec a Most, že si svobodně volilo správce školy. Až do válek husitských, ba až do panování krále Jiřího byli správce školy lounské ženati, čehož jinde, kde universita pražská měla vliv bezprostřední, nebylo. Jména správců této školy uveřejnil jsem v tomto Sborníku.²⁾ Místa trhov a v Lounsku byla Slavětín a Týnec Panenský. O tomto není zpráv, v Slavětíně připomíná se 1358 27. dubna Mistr Beneš.³⁾ Z farních vsí jediná Smolnice má správce školy 1379 Jiříka.⁴⁾ O jiných všech zprávy přímé není. Ale protože v témže prameni nazývá se Jiří zároveň zvoníkem, soudím, že kde jest řeč o zvoníkovi, sluší tohoto pokládati za správce školy. Tak v Týnci Panenském jest zvoníkem Petr z Krsic,⁵⁾ v Chlumčanech Vavřinec,⁶⁾ v Radonicích Jiljí z Podbratce.⁷⁾ O Černochově praví se v listině 1340, že faráři tamnímu dává se půl druhého lánů polí jako nadání kostela a na vydržování školára (žáka). Překlad český této listiny opět Martinem 1525 má: na vychování kantora. Scholaris, zde žák ze škol vyšlý, byl tudíž cvičitelem mládeže ve čtení, zvláště latinském, které připravovalo ke zpěvu. Již z těchto slov můžeme povšechně souditi

¹⁾ P. Cyr. Straka sepsal statí o škole v Pátku, Radonicích a Stradonicích.

²⁾ II. str. 81. — ³⁾ Arch. Loun I. C. 1. 78. — ⁴⁾ Visit. 1379. 63. — ⁵⁾ Tamtéž 62. — ⁶⁾ Tamtéž 63. — ⁷⁾ Tamtéž 64.

o tom, jakého způsobu byla tato škola. Církev katolická v život ji vyvolala. Ke konání služeb Božích potřebovala zpěvákův, a kdo je cvičil, nazýván cantor, t. j. zpěvák vyučený, který jiné cvičil.

Církev té doby měla sice velký vliv, ale mocí nutiti někoho do škol nemohla. Škola tato byla svobodná, t. j. učil se, kdo chtěl a kdo v učení tom spatřoval svůj prospěch. Dle jaké osnovy a čemu se vyučovalo, záleželo na správci a do jisté míry i podporovateli žáků (scolares, clericelli), a dle účelu, k jakému byla zřízena.

II. Doba druhá od válek husitských až do bitvy bělohorské, vlastně až do r. 1627.

Tato doba, v níž z počátku se přísněji zacházelo s nekato-liky, má společnou známku v tom, že vysoké učení pražské, stavši se rozhodčím u věcech víry pod obojí, potáhlo na sebe moc ustanovovati učitele na školách těch, kdež víra tato byla panující. Byla tudíž škola přísně konfessionální. Odtud pochází, že všickni učitelé byli neženatí. Jakmile se chtěl kdo oženiti, musel opustiti své místo. Následek toho byl, že učitelé měli společný stůl se správcem duchovním. Z té doby již známe osnovy učebné, které se zdokonalovaly (žateckého správce školy Strabona Jakuba,⁸⁾ Codicilla z Tulechova a j.).

Louny měly v té době školu o třech, čtyřech i pěti odděleních. Ale nebyly to třídy oddělené dle našeho smyslu, protože jak stačovaly učebné síly. brzy ve třech, brzy v pěti, brzy ve čtyřech odděleních se učilo. To platí ovšem o škole lounské jen, o ostatních z té doby nemám zpráv, vyjímaje katolickou školu v Černochově, jenž od r. 1580 — 1627 náležel k nadání stolnímu arcibiskupa pražského a městyse Slavětina, který měl r. 1594 rektora školy Natanaele. Tento se dočinil proti faráři Janovi Zahumenskému⁹⁾ z Volyně slovy a řečmi hanebnými. Ze slov rektor t. j. správce školy soudíme, že měl aspoň nejméně jednoho kollegu, snad kantora, a že tudíž škola Slavětská byla té doby dobře opatřena, majíc dvě síly učitelské.¹⁰⁾

Čítolibům dostalo se školy odkazem Karla Hrusky z Března z 17. června 1606. pro zpěv církevní aby tu kantor chován byl a pro umění literární. Již r. 1604 31. ledna připomíná se Anna, manželka Jana Školáře. Škola nacházela se na chalupě zvané Školářovské, jak nejstarší katastr z l. 1654 svědčí. Také v Radonicích u Pátku měli školu před bitvou bělohorskou. O tom jest zpráva od faráře Jana Pavla Gendermanna.¹¹⁾ že škola spojena byla s farní budovou. R. 1677 byly ještě zdi její patrné, ale od dávných dob není zde správce školy.

O ostatních školách farních té doby platí, co nalezeno v zádušní knize Ranské.¹²⁾ Zdá se, že jako tamní farář Petr choval na faře sirotka Diviše po Pavlovi Mouchovi, který se učí umění liter-

⁸⁾ Dr. Katzerowský. Necrologium pg. 45. — ⁹⁾ O Zahumenském v. Method XXIV. str. 114.

¹⁰⁾ Zprávu tu mi zaslal Cyrill Merhout, učitel v Kunraticích, začez mu tímto díky vroucí vzdávám. Jest z arch. m. Prahy 1136 F 15.

¹¹⁾ Arch. arcib. — ¹²⁾ Archiv knížecí v Čítolibech.

nimu, tak že i jiní faráři cvičili některé jinochy v literním umění, by mohli navštěvovati vyšší školy v Lounech, Rakovnice, Žatci, Slaném a jinde. Po celém okrese nezachovala se nikde kniha doby této, která by nás vedla k bližšímu poznání. Přes úsilovné pátrání nenalezl jsem ničeho.

III. Doba třetí, návrat Čechů k víře katolické.

Tato doba jest vlastním předmětem těchto řádků. K tomu připojme dobu nejnovější. Vítězstvím Ferdinanda II. na Bílé hoře začíná konečně znenáhla ale krok za krokem připravovati se novodobá škola. Královské město Louny ztratilo své zádušní a nadační jmění skoro celé, protože jako mnohá jiná královská města přilnulo k zimnímu králi Bedřichovi Falckému. Měloť sice dobré a vlivuplné přimluvčí u nejvyšších míst, totiž Pavla Michnu z Vacínova a Karla Bedřicha Platejsa z Platensteina, tajemníka knížete Karla z Lichtensteina. Ale navrácení statků zádušních událo se teprv po 48 letech. Tato doba úpadku hmotného za následek měla úpadek škol druhdy dobré pověsti se těšících. Jako platí zásada vůbec: „za málo peněz málo muziky“, tak přicházeli a rychle odcházeli od povinnosti své učitelé, hlásící se z měst i vesnic. Doklady toho uvedou se na svém místě. Tato hmotná bída byla příčinou mnohých půtek, sváděných obyčejně o větší skývu chleba. Že církev tím vinna nebyla ani vláda, dokazují výnosy úřadu podkomořského jakožto orgánu dozorčího nad městy královskými, kterými se nařizuje oddělení učitelstva od stolu děkanova a polepšení příjmů jeho. Výnosy ty však neprospěly valně ani děkanovi, ani učitelstvu. Neboť obyvatelstvo městské i vesnické neustálými pochody vojska sužováno chudlo a kolikrát při nejlepší vůli nemohlo dáti. Slav ten trval až do let šedesátých po válce třicetileté. V těch letech bylo jen po dvou učitelích na školách městských, totiž správce školy neb mistr a pomocník jeho, kterého si tento sám musel vydržovati.

Nemohla-li obec dobře platiti učitele, nebylo peněz ani na udržování a útulnější přebývání dítek ve škole. Tato umístěna byla v Lounech naproti kostelu sv. Mikuláše a měla dole velkou učební síň, ze které děti pro nedostatek tepla v zimě utíkaly, protože dříví, které děti městské i venkovské přinášely na otop, brali učitelé, by v hořejším patře v bytech svých si mohli zatopiti sami. Stalo se tudíž často, že děkan i dozorcí školní přednášeli stížnosti na školy postranní, kterých bývalo v městě několik. Dokázati lze, že současně jich bylo alespoň dvě. Ze společného bydlení učitelů ženatých přiházela se mnohá šarvátka mezi slabšími polovicemi jejich a vznesena jest od strany domnělé příkoří trpící na soud rady městské. Ale takových případů jako všedních, poněvadž všelidských široce neuvádíme, dotýkajice se jich toliko mimochodem.

Teprv r. 1693 zarazena jest v Lounech škola zvaná latinská o čtyřech třídách. Správce školy neb mistr měl svého cantora, subcantora (succentora) a ještě jednoho pomocníka, snad leclora. Jeden z nich byl vždy zároveň ředitel kůru. Význačný ráz této doby jest právě hledaná a ceněná znalost hudby nejen u městských, ale i u venkovských učitelů farních. Tomuto duchu, vanoucímu

v národě českém po celé 17. a 18. století lze přičísti, že z něho tolik a tak výtečných hudebníků povstalo, a to jest nepopíratelná zásluha českých učitelů. Dokladů mnoho o tom snesl zasloužilý knihovník strahovský Bohumír Dlabač ve spise německém, nazvaném „Künstler-Lexikon“, kterýž mi nejednou platně posloužil, protože čerpal z okolí Loun.

Co do stránky nyní nejpalčivější, ale tenkrát více z praktické jakési potřeby plynoucí, jest vyučování jazyku německému na školách lounských, kterého se l. 1692 nutně požaduje a v následujících letech silnou má ozvěnu, ačkoliv až do r. 1780 valných úspěchů se nedodělalo. Příčiny toho vyložíme v líčení podrobném. Nápadné jest přijímání učitelů Němců na školy venkovské tam, kde Němců buď nebylo, neb jen ve skrovné míře. Tak byli rození Němci učitelé Lohrové, kteří působili v Chodžově, Slavětíně, Oboře a ve Vraném (okresu Slanského), Štumpfové v Oboře, Šubertové v Týnci Pannenském, o Citolibech a Opočně ani nemluvě. Podáme nejprv podrobný seznam, jaký se nám poštěstilo najíti v bohatém, bohužel dosud ne na celo sporádaném archivě lounském, potom školy v okrese, staré a nově zřízené abecedním pořádkem až do r. 1903.

A) Školy v Lounech.

1. Zprávy nejstarší.

Nejstarší zprávy o školách lounských až do roku 1620 podal jsem ve Sborníku Hist. kroužku.¹⁰⁾ K tomuto roku poznamenávám, že, když Albrecht Euseb z Valdsteina oblehl Louny, by nemohly na pomoc jíti vojsku stavovskému a překážeti vojsku císařskému na pochodě k Bílé hoře, od 31. října až do 6. prosince nedávala se žádná expensí žakovstva, protože odešli, když do města přitáhl lid vojanský. Od sv. Mikuláše nařizeno, aby se expensí žakovstvu dávalo po 1 kopě 15 gr. míš.¹¹⁾

V l. 1621 vyučovali Jan Špale Vožický jako náměstek správce školy, který obdržel 11. list. Václ. Šprýmka (Sprimecius) za skutečného správce školy, jež potvrzuje M. Jan Kampán Vodňanský, professor akademie pražské.¹²⁾ Václ. Cyril Pražský byl kustošem až do sv. Ducha 1622. Měla tudíž škola r. 1621 dva, r. 1622 z počátku tři a na konec čtyři sily učitelské. Špale odešel v postě 1622 a jeho místo zaujal Bartoloměj Mikyska Prachatický jako správce. Václ. Šprýmek byl jeho náměstkem, Ambrož Pražák Žďárský byl kantorem a Adam Kryštof Prachatický kustošem. O vánocích t. r. odešel Mikyska, Šprýmek a Adam Kryštof a zůstali zde jen dva, totiž Ambrož Pražák Žďárský jako správce a nový Michal Tábořský.¹³⁾

Dne 2. října 1621 nařizeno, aby se dávalo řezníku na maso pro žakovstvo po 6 kop. míš. Tím se ovšem žákům značně zlepšilo, ale následující léta byla tak nepokojná, že odtud až do 1627 nevíme, kolik učitelů vyučovalo. Zdá se mi, že alespoň dva byli vždycky. Neboť jen mimochodem poznamenáno,¹⁴⁾ že po smrti Martina, rektora školního, vzal všecky jeho věci k sobě i truhlici si přivlastnil, vzav z ní klíč, Ambrož Korec. Těch sedm let tvoří jakýsi mírný přechod z luteranství ke katolictví.

¹⁰⁾ Roč. II. (1900) str. 81. a nást. — ¹¹⁾ Arch. loun. I. E. 37. — ¹²⁾ Arch. loun. I. F. 1. — ¹³⁾ L. c. ibidem. — ¹⁴⁾ V gruntovní knize I. C. 37. 129 str.

Dostalyť Louny prozatím správce duchovního Jana Scenophila Heřmanoměstského a po něm staroutrakvistu Zikmunda Trebenského, faráře z Čitolib, a konečně jediného tehdaž světského kněze katolíka, faráře vrbenkého Václava Leitnera, rodem z Hluboké, kterýž také podával pod obojí způsobou. Ale poznání, že povolnost nepovede k cíli, mělo za následek, že nastoupena oslřejší cesta.

R. 1625 1. října svolal Don Martin Huerta obec na radnici a tu jedenkaždý tázán, chce-li se s cisařem v náboženství srovnati. Kdo nechtěl, dán do pout a odveden do žaláře. Nejdříve tázáni muži, potom ženy, pak mládenci a panny. Dle slibu vykonali nyní jednotlivci sv. zpověď a přijímali pod jednou až na několik osob, které při výřtu duchovních správců hodláme podati. Domnívati se, že návrat všech, kteří se zpovídali, byl upřimný, bylo by pošetilé. Mnozí zajisté činili tak jen na oko, by zachovali majetek a udrželi se ve vlasti. Ale mnozí učinili tak z přesvědčení a mezi nimi byl bývalý správce školy lounské Jan Columella Stribrský, který se stal později kazatelem ve vsi Opočně a o němž jsme při učitelích šire promluvili.¹⁵⁾ Tento složil veřejné vyznání víry katolické 2. října 1627 a byl správcem školy lounské od toho roku až do své smrti 1635. Při něm byl kantorem Kryštof Štefanides,¹⁶⁾ a po tomto Jiřík Berounský, dříve písař na Selmicích pana Pavla Michny z Vacinova. Za něho zaveden byl katechismus Kanisiův do škol lounských.¹⁷⁾ Měl nedorozumění nějaké s děkanem Matoušem Vagnerem 1638 v příčině religiónu, jako by nekatolickým býti měl, kdežto rada městská 1641 27. září opatřila jej na poctivosti.¹⁸⁾ Že na tomto sporu něco bylo pravdy se strany děkanovy, nelze upřiti, uvážíme-li, jak po vpádu saském do Loun a při častých nemilých návštěvách armády švédské, v níž sloužilo mnoho vystěhovalcův českých, při mnohých měšťanech stará známost z doby předbělohorské opět jest navázána. Posledně se připomíná 1641.¹⁹⁾

Od t. r. až do 1655 nalezl jsem jediného Šimona Dvorského, kantora školního roku 1644, který zde byl ještě 1661. Jmenuje se však pouze školním sluhou.²⁰⁾ Teprv po válečném reji třicetiletém tekou prameny o školství hojněji. Od roku 1655 až do 1662 byl správcem školy Mistr Jiří Tobiáš Atsaba. Ač byl živ ještě r. 1675, ve kterém roce kšaftuje a kdyby děti jeho umřely, stanoví dědice bratři Jana a Václava Martinovice (Martinidesy) z Gryllova, z nichž Václav t. r. jest kantorem zde, věku svého maje 27 let.²¹⁾ Nespravoval však Atsaba školu od r. 1655—1675 nepřetržitě. V letech 1658, 59. 60 byl zde M. Nikodem Frant. Brod správcem.²²⁾ Také po r. 1663 školu již nespravoval, jsa 1668—1671 toliko dozorcem školy, voleným z konšelů městských a 1669 i purkmistrem a starším literátů latinských. Za něho byl zde Mistr Samuel Urtica 1661, 62 a 63,²³⁾ který se nazývá kantorem, a Jan Ludvik Fabricius kantor až do r. 1676. Tento pocházel z Nového města pražského a měl zde postranni školu ještě 1681, když složen byl z kantorství na

¹⁵⁾ Viz Sborník II. 88., 89. — ¹⁶⁾ Arch. loun. I. C. 66. C. 23. 24. A. 5. E. 14. — ¹⁷⁾ I. C. 37. str. 34. — ¹⁸⁾ Arch. loun. I. B. 8. str. 51. — ¹⁹⁾ Arch. loun. I. F. 8. — ²⁰⁾ Originál arch. loun. — ²¹⁾ I. E. 39. 17. ibidem. — ²²⁾ I. C. 37. I. F. 2. — ²³⁾ I. E. 38.

městské škole. T. r. 4. srpna dostal i od rady městské zvláštní povolení, že smí do 16 dětí vyučovati v domě svém.²⁴⁾ S ním zároveň žádal o povolení vyučovati Jan Romul kantor 22. srpna.²⁵⁾ Ale sneseno v radě, by děti tam, kde náleží, byly vyučovány.

S téma dvěma zároveň zmínka se činí o mládenci školním Matěji Smitaliusovi od r. 1662—70, r. 1671 byl v Budyni,²⁶⁾ 1673 byl již mrtev a po vdově jeho Zuzanně činí se poptávka od úřadu, nezdržuje-li se v Klobukách. Klobucký správce Martin Ludvík Lodinský dává zprávu radě 1. září 1673, že táž byla zde 23. čce t. r. u řezníka a šenkýře, přes den a dvě noci se tu zdržujíc a potom ku Praze se obrátila a od nikoho zde přechovávána nebyla. Z jaké příčiny se to dělo, nelze uhodnouti.²⁷⁾

V kterou dobu zde vyučoval Phil. Mag. Jiří Rossius, není sice známo, ale srovnává se s dobou touto, co o něm víme. Zachovala se stížnost jeho k radě 15. aprilis, ale bez roku, kde praví, že místo obědů, které se před časy do školy dávaly, na týhoden jedna kopa vycházela, nyní pak místo jedné kopy 20, 30 a nejvýše 40 gr. přichází a to ještě s neslušným vinšováním. Snad prý to od těch pochází, kteří ze svých synů za jeden, dva měsíce doktory mlti ohtěji a jich ani metlou ani jiným způsobem trestati nedají. Také sabbatales někdy sotva od polovic pacholat se schází. Dle obsahu patří jistě před r. 1680.

Dne 29. list. 1674 žádá o místo učitelské Samuel Krulich Časlavský, succentor školy u sv. Vojtěcha na Novém městě pražském, který byl 1659 kantorem v Rakovnici.²⁸⁾ Pobyl zde do r. 1679. Kollegou jeho byl dotčený již Jan Ludv. Fabricius. Na toho žaluje Krulich, že by ouskoků k samé svádě a zlé vůli směřujících proti němu užíval. To dříví, které mládež přináší, jemu všecko zůstává, jakož i peníze od některých přespolních, kteří dříví nenosí, sám bere. Jedinkou krávu prý pro vychování dítek svých od sebe do nájmu dāti musel a jiné pomluvy od manželky jeho a dcer a příkoří trpěli musí.²⁹⁾ Naproti němu brání se Fabricius: že se ho dotýká v tom, jakoby v přijímání a odvozování sabbatale neupřimný byl a jej chrapounem selským i manželku jeho slovy potupnými nazývá. Praví, že Samuel Krulich sám sabbatale přijímá, od rodičů mládeže buď slámu, buď pivo bere, akcidenci pak z festivací tu jen, když se mu zlíbí, pohotově býti musím, kteréž on sobě vsecky bere a k svému dobrému obrací. Nutká ditky, aby dříví z přibytků rodičů svých nosili, z něhož on polovici k světnici hořejší k pohodlí svému bráti chce, tady pak mládež u veliké světnici, kteréž se dotopiti nelze, majíce mnozí špatné šaty, zimu trpěli, na zdraví škodu trpěli musí. Dále k obživení svému, praví, mám od úředníků zádušních v restu 7 zl. 30 kr., žita jeden strych a jeden větel, pšenice dva větele, ječmene dva větele. A k obživení sebe a dítek mých nijak dosáhnouti nemohu. Prosí o přichránění sebe. Jelikož podané kvitance na účely zádušní se zachovaly a 20. led. 1676 týž Fabricius obdržel jak deputát obilní, tak i své služné, padají hádky tyto do r. 1675.

(Pokračování.)

²⁴⁾ I. A. 7. J. 8. — ²⁵⁾ Janda. Budyň 94. — ²⁶⁾ Ibidem J. 11. — ²⁷⁾ Originál tamtéž. — ²⁸⁾ Levý. Rakovník 360. — ²⁹⁾ Originál bez datum.

Po bitvě na Bílé hoře.

Dle archivu třeboňského a soběslavského sestavil **Josef Lintner**.

(Dokončení.)

Velikou starost měli Soběslavští, co bude s rukojemstvím, jimž vypomohli někdy dědičnému pánu svému Petrovi ze Švamberka. Již 5. července 1621, kdy domnívali se, že získali plně přízeň Marradasovu a tudíž osmělili se prositi, aby konečně dosáhli slíbených od něho milostí, zmínili se též o rukojemstvích Švamberských, předeslavše tomu dlouhý úvod: „Až posavad jsme očekávali, zdali Vašimi Mtmi měšťané Táborští od své předsevzaté proti J. M. C., jakožto králi a pánu nás všech nejmilostivějšímu, i Vaši Mti vzpoury své ustoupí, v provinění svém se skloní a milosti vyhledávají budou. Ale že nic takového nečiní, nýbrž čím dále sobě k většímu pádu a neštěstí pomáhají, a budoucně sami sobě a ne někomu vinu přičítati musejí. Nebo v pravdě Pán Bůh nebude posmíván, aniž také co takového na vrchnost tohoto světa, již jest nám k správě na místě svém zříditi a vystaviti ráčil, připustiti ráčí.“

Soběslavští ukazují naproti tomu, jak oni bez odporu přijali J. M. C. za vrchnost svou, začez jim Marradas slíbil, když do města prvně přijel, že se u J. M. C. za ně přimluví, aby byli pozůstaveni při náboženství svém evangelickém, privilejiích i statcích obecních a obdařeni mimo to i dalšími milostmi.

Aby za nevděčníky položeni nebyli (že snad tím pohrdají) a toho mlčením nepomijeli, žádají nyní Marradasa, aby se u JMC. přimluvil, by těch milostí dosáhli: též aby vzati byli v ochranu pro rukojemství za Švamberky, neboť statky Švamberské jsou již v držení cisařově; konečně, aby JMC. darovala jim stavení školy Rožmberské, na ten čas opuštěné a od vojáků pokažené, z něhož si chtějí zříditi radnici, neboť starý radní dům před některým letem od velikého a náhlého povětrí přišel k veliké zkáze, a tím jeví se nebezpečí při knihách městských a jiných věcech.

Asi prostředkem srpna přišel do Soběslavi posel s patentem od knížete Lichtensteina, by každý ohlásil do 6 neděl před komisary v Praze, co peněz má za rebelly. Tento mandát opsali si v Soběslavi na radnici, a ježto posel čekal, dostal větší než obyčejně zpropitné, totiž 14 gr. Poněvadž pro nebezpečnost nemohly býti do Prahy vzaty originály jistot švamberských, pořídil hned pisar městský opisy jejich, při čemž byl mu nápomocen Daniel Lašovička za odměnu 15 gr. 3 d. Soběslavští neopominuli dožadovati se též pomoci u zvláštního příznivce svého Marradasa; dne 30. srpna vypsali mu celou záležitost, že totiž vol či nevol postavili se v rukojemství za pány ze Švamberka Jana Jiřího a potom i Petra, kteří jim slíbili, že pro ochotu svou žádné škody ani zaneprázdnění nebudou míti; s druhé strany že jsou povinni některý tisíc kop sousedům tábořským, rebellům proti JMC. posavad zůslávajícím. Odvolávajíce se na slib Marradasův, že budou vzati v ochranu i pro rukojemství švamberská, prosí ho o přimluvu k pánům komisarům, aby zbaveni byli nejen těch rukojemství, ale i obtíží pro dluhy Tábořským; neboť (praví) odvedli v krátkých

dnech k potřebě JMC. do 5000 zl. rýnských, a tou příčinou v nemalých jsou nedostatcích.

Vidimus rukojemství a 2 opisy jistot švamberských poslali Soběslavští dne 2. září radě města Veselí nad Lužnicí, aby opatřila tyto listiny svou pečeti; za to poctili primasa veselského p. Martina Lomnického 10 žejdlíky vína (za 1 k. 26 gr.). Vyslaným na cestu a písaři veselskému za práci dáno celkem 80 gr.

Téhož dne (2. září) připravil písař městský dvojí list; jeden pro Vojtěcha Koutského v Starém Městě Pražském, prokurátora Soběslavských; druhý pro Jana Sferýna Berounského, měšťana Nového Města Pražského, jenž dle patentu zvolen byl též komisařem. V onom žádají Soběslavští Koutského, aby poradil dvěma vyslaným z rady, co by měli činiti ohledně rukojemství a dluhů, které dle znění jistot byl jim Petr ze Švamberka povinen, a slibují mu zaplatiti odměnu i „jorgelt“; membranu na plnomocenství mu posílají. V druhém dopise prosí Sferýna, aby dal jim užiti při sobě dobrého přátelství, a sdělují s ním, že posud nejsou vyvazeni z rukojemství za Petra ze Švamberka, za nimž jim též několik tisíc kop zůstává nezaplacených. V pátek dne 3. září vypravili se (o 3 koních se 2 pacholky) Václav Hron a Jindřich Ovčička (snad též Mikuláš Cíllk) do Prahy, vzavše s sebou 4 penty vína. Dvanáct dní pobýli venku cestou a pochůzkami po úřadech, což stálo 54 kopy 32 gr. 1 d. Navrátivše se, sdělili s radou městskou, že jest nutno přednésti pánům komisařům do Prahy vypsání toho, kterak se Soběslav podrobila císaři; o tom trojí věc vydávala svědectví: list k panu Zdeňku z Kolovrat z 15. list. 1620, akkord uzavřený s Marradasem, a přísaha poddanská.

Jan Chrysostom Dráchovský, kterýž dne 20. list. 1620 od Soběslavských přijímal člověčenství a poddanost, byl toho času měšťanem a písařem radním v Jindřichově Hradci. Na toho tedy (17. září) obrátila se městská rada nejprve s prosbou, aby vydal o všem, co se sběhlo, vysvědčení upečetěné; zároveň poslány byly do Hradce k úřadu městskému opisy listu ke Kolovratovi a přísahy Soběslavských i s knihou městskou, ve které obojí bylo poznamenáno, aby je písař radní zvidimoval a pečeti městskou opatřil. Přiložen byl široký tolar jemu za práci. O vysvědčení akkordu a o přímělu k Lichtensteinovi a komisařům ucházeli se Soběslavští dne 18. září u Marradasa, vypisující mu podrobně, co se všecko dalo v Soběslavi loni v listopadu; též Zdeněk Lev Libšteinský z Kolovrat byl požádán, aby dosvědčil, co mu psali 15. list. 1620.¹⁴⁾

¹⁴⁾ K tomu listu připojili tuto zajímavou doušku: „P. S. Co se dvojicthodného kněze Bartoloměje, kterýž nyní u nás v městě v kostele menším přislubuje, jak by na milostivou V. Mti přímělu opatření své míti mohl, toho se vši obec naši jsme uvážili. Ač nyní obec naše u velikých nedostatcích pozůstává a dosti obtížné toliko jednoho faráře našeho vychovati může, nad to výš knězi Bartolomějovi podle předešlé ordinaci jeho na penězích a chlebě vydávati víc nemožno nám jest, čehož k milostivému VMti uvážení podáváme, ale... chceme to tak, aby z služby kaplanské jakž možné do některého času vyživení své míti mohl, opatřiti; a mimo to VMti prosíme, že na nás a obec jinšího a těžšího břemene ráčíte nedopouštěti.“ Bartoloměj byl po dlouhém čase opět první kněz katolický v Soběslavi; v účtech poznamenáno jest prvně v měsíci září 1621, že na přímělu p. generála Baltazara a p. z Kolovrat starší ohecní povolili knězi Bartoloměji na čas 4 kopy měsíčně na vychování.

S těmito listy vypravili se do ležení dne 18. září purkmistr Jiřík Ježek (jenž vedl správu od 4. září), Jindřich Ovčíčka a Mikuláš Cilík; zdrželi se tam 3 dny, což stálo 9 k. 26 gr. 1 d.; teprve dne 21. září 1621 obdrželi od Marradasa latinské vysvědčení, v němž vyličeño bylo podrobení a zásluhy Soběslavských týmiž slovy, kterými to sami vypsali Marradasovi dne 18. září t. r. Sekretářům dvěma od napsání těch vysvědčení dali po 3 zl.

Soběslavští rozeslali posly také k věřitelům svým, zvláště k p. Janu Vratislavovi na Hořepník a k p. Kristofovi ze Svárova. A když to vše obstarali, zaslali Vojtěchu Koutskému z Jenštejna, prokurátoru svému, potřebné listiny, vysvědčení Marradasovo i Kolovratovo o akkordu učiněném dne 17. list. 1620 i vidimovaný list z 15. list. 1620 daný p. Kolovratovi, a přísahu svou, aby to, kdež náleží, přednesl, a podotkli: „Dále psaní podle připsu Vašeho i s těmi připsy, co by nám každý, komuž tak v rukojemství za někdy p. Petra ze Švamberka postavení jsme, za odpověď dáti měl, jsme nemeškajice vyslali, ale ještě od některých posel se nevrátil a mnohý nezůstává na sídle svém, kde by nalezen býti mohl, nevíme. Však byl-li by kdo z nich v Praze nalezen, psaní jim vyslanému Vašemu jsme dali, a co by nám za odpověď dáno bylo, Vám ta psaní k otevření odvésti jsme poručili; sami jakž bychom které odpovědi dosáhli, Vám ji odeslati též neomeškáme. *Do Tábora co jsme na onen čas z poručení JM. p. generála všem třem stavům za napomenutí psali*, Vám téhož psaní též p*ipis odsíláme.“ Koncept tohoto listu datován jest sice 18. září, ale dopis vypraven byl nejspíše 22. září po Jindřichu Ovčíčkovi do P. ahy, kam již dříve poslové Aleš a Broukal nesli některé dopisy. Ovčíčka ve jménu manželky své zastupoval v Praze též sirotky po Řehoři Smrčkovi, jimž někteří rebellové, jako Táborští, byli dlužni.

Z Prahy přinesl Jindřich Ovčíčka další rady a pokyny; jak se Soběslavští dle nich zachovali, sděluji dne 4. října Koutskému: „Dle rady Vaší posla toho, který k p. Kristofovi ze Svárova chodil, k svědomí vypravujeme, i také, co jest se mu psalo, připsi toho psaní Vám odesíláme, a tak tomu srozumíváme, že táž summa p. ze Svárova povinna byla, jest od někdy pana Zikmunda Kunderáta Vrchotického, totiž 9500 k. švakra (?) jeho postoupena, jakž tomu z kunšoftu od paní manželky nebožtíka, kterýž jest rukou pana Kristofa ze Svárova psán, jakž se domníváme, a tak by z dluhu aneb rukojemství našeho panu Kunderátovi Vrchotickému scházelo. Paní Anna Častolárová nyní v Praze zůstává a psaní ji posíláme. Paní Doroty Vrchotické z Podolí doptati se nemůžeme a soudíme, že umřela, a paní Alžběta Štifovská že dcera její jest. a tu summu 700 kop. gr. čes. po ní zdělila, kteréž psaní za Vámi zůstává, od toho vyslaného aby dáno bylo a nám v Praze popláno, a odpovědi Vám dodané byly, jsme poručili.

Jiné psaní panu Karlovi Čabelickému, kterémuž jest jistota od p. Jana ml. Vratislava postoupena, též odsíláme.“

Výloh ovšem bylo dost a dost; především zaplatili Vojtěchu Koutskému „johrgelt“ za uplynulá dvě léta (1619 a 1620) 24 kop. za zastupování obce v příčině rukojemství švamberských dali mu zatím 12 k., pro vypravení věcí obecních při úradech zanechali

mu 6 k., a syna jeho za přepisování listů Marradasova a Kolovratova (svědčících komisarům) odměnili 1 k. 41 gr. 6 d. Pisařům při úřadě purkrabském od registrování jistot p. Švamberka dáno bylo 11 k. 8 gr. 4 d.

Vedle starostí vybavit se z rukojemství švamberských a vedle péče o válečný lid u Tábora (Jiřík Ježek, purkmistr soběslavský, sotva nastoupil na úřad, poctil Marradasa, Kolovrata a Labordu 14 koroptvemi po 12 gr., t. j. za 2 k. 24 gr., rytmistru Labordovi samému posláno bylo 11 žejdlíků vína po 10 gr. a obvyklý pepř, sůl a svíčky) dolehla na Soběslav též starost o placení dluhů. Věřitelé dali se sice na čas ukonejšiti sliby, ale konečně když sami potřebovali, upomínali o úroky nebo peníze vypovídali. Dne 13. září překvapili Veselští městskou radu naši tímto příjemným dopisem: „Stud poněkud nás zahanbuje, že tak často psaním našim O. V. zaneprázdnujeme, ale naproti tomu vlastní potřeba domácí nás vymlouvá, že nám na zlou stránku vykládati nebudete. Pominulého prvního téhodne vyslaní od O. V. k nám do města Veselí s vidimusem k pečetení přišedše, slovem p. purkmistra dobrý den nám předvzkazující oznámili, abychom za 2 neb 3 dny nejdéle shovění měli, že páni majíce peníze jednoho poctivého člověka, jimiž s vůlí jeho mohou obec (anaby potřeba kázala) založiti, nám 200 kop miš. nyní . . . odeslati chtějí, čehož se až dosavad dočekaťi nemůžeme, srozumějice tomu, že lahodnými slovy upokojeni jsme. Nebo i nám za podivno, poznavše Vaše Opatrnosti naši sousedskou přívělivost a znajíce to dobře, že jsme o všecko přišli, na naše tak časté povyhledávání . . . že téměř ani odpovědi dostati nemůžeme.“ Veselští žádají tudíž, aby jim Soběslav aspoň částku peněz zaplatila a posílají proto do Soběslavi sousedy své. Soběslavští potom sehnali peníze, kde jen mohli (26. září půjčil jim kněz Jan Cilík 150 kop) a poslali je po Adamu Knoflíčkovi a Jiříku Kalovi do Veselí.

O jedné z válečných položek z měsíce září zminili jsme se již, totiž že městská rada koupila 80 nemocným vojákům p. Šumberkovým chléb za 1 k. 17 gr. 1 d., aby nebyli sousedé obléžováni; z ostatních zajímá nás, že Kříž nesl psaní do Sušice, Šumberk že poslal dopis do Jemnice, Marradas na Krumlov a Kolovrat do Budějovic. Za 35 pinet octa na vychlázování kusů zaplatila Soběslav 1 k. 17 gr. 1 d. (pinta po 3 gr.).

Dne 23. září děkuje Kolovrat Soběslavským za to, že na poručení p. generála odeslali hned 16 koní s postroji, a chválí je, že se snaží předčiti jiná města ve věcech J. M. Císařské, posílá do Soběslavi k opatrování 2 hmoždýře, jeden kus a „habici“, což, jak důvěruje, na rynku a na poskoku bude zaopatřeno. Soběslavští mají hned poslati na Klokoty 4 kola okovaná ke kusům, která prý zanechal Mansfeld v Soběslavi.

To bylo jistě zase po nějakém útoku, a tuším, že urputném; neboť dne 28. září odesláno bylo z ležení do Soběslavi na 100 vojáků postřelených a nemocných, kteří mermomocí chtěli ubytování býti ve městě v pohodlí; ale poněvadž prve už něco pěchoty a rejtharů rozložilo se po městě, umístila obec nemocné po předměstích, stravou a pitím dobře je opatřivši. A ještě si vojáci poroucheli! Dva

listy stížné psali Soběslavští druhého dne do ležení Marradasovi a Kolovratovi. Marradasa prosí, aby té obtížnosti na ně nedopouštěl, a omluvivše se: „Co se pak výpravy lidí našich na klizení sen dotýče, to bychom rádi učinili, ale takměř všechny vesnice pusté a bez lidí máme, a kde ještě kteří zůstávali, ti teď v témdni každého dne i noci jsou doobráni a pryč rozeznáni,“ žádají, aby Marradas to „paytování“ (měli napsáno loupežení) zastavil.

Podobně stěžují si Kolovratovi: „V pravdě táž věc (ubytování vojska) na dlouze státi by nemohla; nebož sousedé jsou tak schuzeni, že sami vyživení své těžké sotva mítí mohou, a slyseti se dali, že raději od živnůstek svých odstoupí. My od obce rádi bychom v tom pomohli, kdyby tak jako předešle odkud a z čeho bylo. Vaší Mti služebně prosíme, že se k JM. p. generálu přimlouvati ráčíte, abychom tím jhem nemožným déle obtěžování nebyli, nýbrž (by) nad námi svou milostivou ruku a ochranu drželi ráčil.“

Zmiňují se též o tom, že na klizení sen lidi poslati nemohou, natíkají na „paytování“, kteréž se léto noci (z 28. na 29. září) ani předměstí nevyhnulo, a žádají o zastavení loupeží a přeložení vojáků jinam, neboť mohou v Pelhřimově, Pacově a v jiných městech též nemocné ošetřiti a tak Soběslavským pomoci břímě to nésti.¹⁵⁾

Sotva se uvázal purkmistr Adam Dvorský ve svůj úřad (2. říj. 1621), již nucen byl novou mrzutost srovnávat. To nepodarený trh. Jan Hozlaur z Hozlau koupil od Soběslavských r. 1613 dvůr poplužní a mlýn ve vsi Skalici, načež složil závdavek a první verunk, potom nic — ani verunky, ani daně, kteréž Soběslavští museli sami zaň platiti. Napomínali ho sice dost a dost, ale vždy odbýval jich zpuřnými slovy a s lidmi jejich se nesnadnil; a přece ho Soběslavští vždy ušetřovali. Ač mohl zůstat na svém statečku,

¹⁵⁾ Nářky na „paytování“ opakuji se přes chvíli. Již loňského roku (1620) na podzim ukradli vojáci Pavlu Hradovi ze vsi Zhoře klisnu, kterou od nich koupil v Soběslavi Šebek Tikal z Debrnika, jenž též při čase sv. Martina přišel o klisata. Jakub Sedlecký, správce panství Bechyňského, žaloval na Tikala u městské rady, dokládaje se patentem Lichtenštejnovým. Tikal byl tedy vyslechnut a prohlásil, že koupil tu klisnu za 12 zl., ale když se doslechl, odkud je, vzkázal prý Hradovi, aby si pro ni přišel, že mu ji vydá, bude-li mu navráceno, co za ni položil. Soběslavští sdělili tedy (25. června 1621) Sedleckému, aby si Hrad klisnu vyplatil, neboť tenkrát prý loupežení nebylo ještě (jako teď od 4 neděl) vojákům zastaveno; však i on má naříditi sedlákům hlavateckým, aby nahradili, co pokradli dobytka po způsobu soldátském ve vsi Radimově. Zároveň (29. června) žádali Soběslavští na Marradasovi ochrany pro svého poddaného. V podobném smyslu psali také Janu Vlčkovi z Kvítkova na Radeníně dne 30. června 1621. Dva poddaní jeho manželky doptali se totiž svých krav v Soběslavi a chtěli je bez náhrady vyzdvihnouti, ale i tu sousedé soběslavští namítali, že koupili ty krávy v době, kdy nebyly ještě vojákům „payty“ zastaveny; jsou však ochotni odprodati je majetníkům jejich.

Dne 26. září 1621 žalují Soběslavští Marradasovi, že fendrych Šumberkův, kterýž zůstává na salva guardii ve vsi Dvorcích a Kvasejovicích, loví rybníky, vymlacuje lidem obilí a minulé noci okolo 3. hodiny nepřestav na tom, co v jiných všech dobytka pobral (v Přehořově 4 krávy), též do Chlebova přijel, a nebolým lidem, již prve nejednou zloupeným, třem 2 klisny, pár volů, 12 krav a 10 ovcí pobral a odehnal k ležení. neohlédaje se ani na to, že v té vsi salva guardia jest položena, ani na to, že Soběslavští jednají šetrně s lidem válečným. I prosí Marradasa, by poručil ten dobytek navrátiti a takové noční výpravy zastaviti; o totéž přimlouvají se u pana ze Šumberka, uvádějíce, že Chlebovští rádi jeho salvaquardii vychovávají, a což na nich od obroku žádá, to bez odporu odvozují.

přec raději sebral svrchky své (i obilí ze dvora vyvezl), do Tábora se odebral a tu přebývá. Dvůr s mlýnem nechal opuštěný.

„Tu starší obecní na další spuštění obého dívati se nemohouce, k žádosti své k ruce obce v to jsou opět uvedeni, proti čemuž rada města býti a jim toho odeptili nemohla.“

Tak moudře vysvětlili Soběslavští celou událost (3. října) panu z Kolovrat, kterýž jim domlouval v té příčině z poručení Marradasova. Na domluvě však nezůstalo; Soběslavští byli citováni do ležení k vůli Hozlaurovi dne 9. října, a ježto dostavili se bez plné moci, museli (13. října) znova přijíti, utrativše za obě cesty 8 k. 24 gr. 6 d. Konečně na den sv. Havla stala se smlouva mezi p. Janem Hozlaurem a Soběslavskými skrze prostředníky p. Zdeňka z Kolovrat a Lukáše Kořenského z Terešova, kteří byli k tomu od Marradasa nařizeni, a to taková, aby Soběslavští postoupili Hozlaurovi mlýn a dvůr znova, ale Hozlaur aby do sv. Jiří zaplatil berně a verunky, a kdyby ne, měli se Soběslavští ujmouti dvora na tak dlouho, dokud by nezaplatil dluhu. Soběslavští měli mu přidati 1 koně a 15 strychů žita. Ale ještě 14. listopadu jeli páni radní do ležení k vůli Janu Hozlaurovi a dostali na cestu 3 k. 51 gr. 3 d.

Obležení na Táboře nemohli doufati již v žádnou pomoc, a přece nezoufali. Marradas napomínal je nejednou, aby se dobrovolně poddali, z jeho rozkazu i Soběslavští radili jim, aby hleděli užiti milosti císařské, dokud čas; a zase vyhrožováno jim bylo hrozbami velikými, ale oni se nedali oblomiti, pronesše se zřetelně, že chtějí do poslední krůpěje krve pevnosti sobě svěřené hájiti. Pročež Don Baltazar, znamenav při obležených vytrvalost takovou, která četné útoky jeho hrdinsky odrazila, obrátil se prý k úkladům válečným, a dal hnáti štolu ke hradbám; ale podkopem tím, když vybuchl, uškodil prý více sobě než obleženým.

Na Táboře měli odvahy hojnost, ale v munici, proviantu, v lécích a ranhojičích jevil se veliký nedostatek; z těch příčin vypravili obhajci k Mansfeldovi posla s psaním, kdež si stěžovali, že nechává jich tak drahý čas na holičkách a v nouzi, a nepřijde-li jim pomoc odněkud, že déle než do sv. Martina žádnou měrou zdržeti by se nemohli. Psaní to Mansfelda nedošlo, protože je přejali Bavori ležící u Domažlic.

Když se to vše doneslo Marradasovi, uložil si ještě jednou zkusiti, zda-li by Tábora nedosáhl mocí. Dne 13. října pustil k šturmu drahý počet vojáků, při němž 3 hodiny strávili a po sedmkrát útokem na město hnali, ale vše nadarmo; se ztrátou velikou museli vždy couvnouti. V tom boji padli 3 hejtmané (Matevský, Firt a Mesner), a poranění byli nejvyšší Paradis, hejtman Mohr a kapitán Bleilebet. Marradas musel k doplnění té škody vyžádati si čerstvé pomoci z Prahy. (Skála.)

Který úkol nastal Soběslavským po tomto útoku, nemůžeme ze stručných zpráv pověděti. Vyslání byli sice Hron a Samuel (Holzapfel) do ležení dne 17. října, ale nikde není poznamenáno, že pro raněné; dne 27. října přinesl mušketyr pána z Kolovrat list, aby Soběslavští vypravili fůry do ležení; snad opět pro hmoždýře a muškety; kdož ví? Za to je zapsáno, jakým způsobem starali se

Soběslavští o proviant. Tento měsíc spotřeboval Laborda 12 lotů pepře po 5 gr. 1 d., svíček 8 liber po 8 gr. 4 d. a soli za 2 k. 40 gr. Malěj hranný po 3 týdny nosil do ležení ryby, jež vyloveny byly z rybníků Červeného, Nového, Solin, Dubčského a Rohlíku; prebytek ryb pro pány generály schován byl v sádkách. Poněvadž se zima blížila, dali Soběslavští do ležení 149 sáhů dřeva k vartám. Pan z Kolovrat objednal si na zimu bílé šaty, jež mu donesl Jíra Sládek ze Soběslavi.

Tolikéz Jan Roubík, J. M. C. proviantmistr v Soběslavi, upomínal na všechny strany o zaplacení kontribuce válečné, zejména rychtáře ve vsi Bořetině vyzval, aby hned zaplatil, jinak že tam přijde s rejthary a učiní škodu. Na tu upomínku poslal si Jiřík Pavlovský z Jindřichova Hradce (29. října) k Roubíkovi pro rejstřík těch, kteří mají do Soběslavi odvésti kontribuci, a majetnice Bořelína, paní Kateřina Otová z Řičan a na Těchobuzi, žádala Roubíka (5. list.), aby tak spěšně nechodil, že chce dříve ještě prositi Jich Milosti (pánů generálů) o slevení, neboť prý jeji „nebozí lidé o všecko přišli i s ní, a on (Roubík) ještě více bídý že by chtěl přidávati a ji k žebrotě i s poddanými jejími přivozovati.“

Za Otovou přimlouval se u Roubíka i pan Zdeněk Košetický z Horek listem daným na Těchobuzi v neděli dne 31. října, pravě, že Zdeněk z Kolovrat slibil paní Otové zlehčení kontribuce; ostatně chce ve středu příští sám přijeti do Soběslavi a tu věc zkoncovati. List dodán byl z Borotina do Soběslavi teprve dne 8. listopadu.

Měsíc říjen byl vždy důležit svátkem sv. Havla, neboť ten čas přicházela na dlužníky starost, jak upokoji věřitele; na radnici soběslavské tím hůře bylo: platů mnoho, peněz málo. Soběslavští zaplatili sice (hned o sv. Havle) Ondřeji Špatenkovi 24 kop jako úrok polouletní svatohavelský ze 200 k. za rok 1620 a úrok roční ze 300 k. za rok 1621; též Esterá Mezerická, svobodnice ve vsi Smrkově kvituje Soběslavské (o sv. Voršile 21. října) z 18 k. úroku ročního, ku kteréžto kvitanci přitiskl pečeť svou p. Jarohněv Sádlo z Vražného a ve vsi Radiči; Soběslavští navrátili (7. list.) též Velským 500 kop — ale vyráželi klín klínem.

Již den po sv. Havle (17. října) přijel do Soběslavi Daniel Turek z Krumlova. s nímž měli páni pilné promlouvání o dobrém obecním: na počtu jeho vypili 26 žejdlíků vína po 12 kr. (= 4 k. 27 gr.). O zaplacení dluhu hlásil se též p. Albrecht Weis z Petřina, Pražan, jehož manželka, Prudencie Eufemie, byla Soběslavanka. Weis přijel schválně do Soběslavi, a páni radní měli co činiti, aby ho přemluvili k čekání; 24 žejdlíků vína bylo při tom vypito.

Hospodářství obecní, dluhy, válka, — to si oddychl Adam Dvorský, když 30. října předal úřad purkmistrovský Janu Vrabcovi, za něhož schýlilo se obležení Tábora ku konci.

Marradas doplňoval sice ještě zásoby střeliva (3. list. vezl forýr s 5 mušketýry municí k Táboru, a též 11. list.); pro ležení pana ze Šumberka odvezli Soběslavští z lesů svých 126 sáhů dřev k vartám (15. list.), a 72 raněných a nemocných od Tábora uložili (14. list.) ve dvoře Pššovském.

Stateční obhajci Tábora však pomýšeli, jak by se vzdali. Lhůta, kterou si byli do sv. Martina položili, uplynula, a živá duše

jim na pomoc nepřicházela; i bez vůdce zůstali, neboť zemřel kapitán jejich Romanesko před 4 nedělemi. Proto dne 18. list. majice od Marradasa zakázaný jménem císařským generální pardon, postoupili mu Táboru na tyto výminky:

1. aby Táborští dali jim za 2 měsíce službu,
2. aby se všemi věcmi a s praporci rozvinutými svobodně směli vytáhnouti a v bezpečné místo byli doprovováni. To vše bylo jim zdržáno a tak 2 setniny po 80 mužích odtáhly z města a 3 praporce lidu císařského se v Táboře položily. Měšťané a osoby stavu rytířského, kteří se na Táboře zavřeli a jeho hájili, vzati byli na závazek, že žádný o své ujmě z města neodejde. Marradas prý požádal od obojích výplaty 500.000 kop, aby nebyli zplundrováni, ale oni se konečně na 200.000 kop zavázali. (Thier.)

Vítězný vjezd Marradasův zobrazil V. Hollár. A nic se nedivíme, že povznešená nálada u vojské císařském vyžádala si též na Soběslavských oběti: vědro piva pro pana Šumberka, 8 pinet vína pro Hýbnera, 20 liber masa hovězího (1 k. 18 gr.), $\frac{1}{2}$ vědra piva ($2\frac{1}{2}$ k.), 6 žejdlíků octa vinného (52 gr.), koření (1 k.), chléb. země i sůl pro pana nejvyššího, Labordovi $1\frac{1}{2}$ bečky soli, 9 lotů pepře a 6 liber svíček.

Den 18. měsíce listopadu 1621 byl slavný, ale měl hrozné pozadí, rozbořený Tábor.

Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí.

Miniaturní obraz z církevních dějin českých.

Napsal Václav Oliva.

(Pokračování.)

VIII. Fara.

Vedle kostela sv. Bartoloměje (přes cestu) v městě Luži stávala, jako až posud, *farní budova* (čís. 137) s hospodářským stavením, stodolou a chlévy. Nynější budova, jak z celého zevnějšku jasno, stavěna jest od jezuitův. K faře patřivalo asi kdys i sousední stavení Kozderkovo („u Hrnčírů“ čís. 136).

Patrony fary byli majitelé panství Košumberského: nejprve Slavatové, pak jesuité, náboženský fond, od roku 1807 baron Laing a od roku 1826 knížata Thurn Taxisové, kteří koupili panství Košumberské za 83.333 zl. k. m.

Příjmy katolických farářů byly: 1. z polí u Jenšovic, 2. z polí u Luže, a za starších dob i 3. z desátků.

Při faře konány opravy v době novější r. 1821, 1851, 1860, 1880 a 1901.

Roku 1633 (dle³⁹⁷⁾ Registra platův peněžitých a desátkův »faráři lužskému« ze dne 6. února platilo se desátku »sutého« »z města Luže« žita 14 koreů. 3 větele. 2 čtvrtce. a ovsa právě tolik. z Dobrkova žita 5 k., oves žádný, z Bělé (»platí toliko samé žito«) 4 k. 3 v., z Jenšovic žita 7 k., ovsa 4 k. 2 v., pšenice suté 3 v., pšenice nemlá-

³⁹⁷⁾ Kopiař lužský. Dle něho opsal do „Pamět. knihy II“ Štěp. Dvořák str. 583 b — 587 b. Udává se podrobně, kdo a kolik platí. Zde uvádí se pouze sumárně.

cené 4 mandele, ječmene sutého 3 v., z Martěnic žita 2 k. 3 v., tolikéž ovsa, ze Zalažan žita 13 k., ovsa 5 k., »ves Mosty. J. M. paní p. Markéta Talmberková rozená Trčková z Lyppy na Chrašti platiti ráci ze mlejna dvorečka v Mostech“ žita 1 k., ovsa 3 v., z Poděčel žita 1 k. a 2 v., tolikéž ovsa, z Mentoura žita a ovsa po 5 k. 2 v., z Mravína žita 4 k. 3 v., ovsa 5 k., ječmene 1 k. 1½ v., z Popovce žita i ovsa po 3 v., ze Štěnec žita 3 v., ječmene 2 v., ovsa 3 v., pšenice ve snopích 16½ mand., ječmene ve snopích 9½ mand.: třetí snop z rolí k záduší jenšovskému náležejících“ platilo v Jenšovicích 8, v Zalažanech 1, ve Štěncích 1 a v Mostě 1 hospodář; „aurok, který se dává při Sv. Jirsi“ obnášel 4 k. 50 grošů mš. a 3½ k. vajec, „aurok, který platí při Sv. Havle“ obnášel 5 k. 39 gr. a 30 slepic; „z luk při sv. Havle“ platilo se 10 k., 26 gr.; „od záduší voletického platí se faráři do roka 5 k., za hus, která se k posvícení dává, platí se 30 gr.“ »Summa summarum všech platův na penězích i na obilí, co se tak faráři lužskému i z fary Jenšovské a od záduší Voletického schází, činí totiž peněz na hotové 37 k. 11 gr. 6 d., žita sutého 61 k. 2 v. 2 čtv., pšenice suté 3 v. ječmene sutého 2 k. 2 v. 2 č., pšenice ve snopích 20½ mand., ječmene ve snopích 9½ mand., slepic 30, vajec 30½ k. Mimo poznamenání z předu psané vycházejí má k fary lužské desátku od poddaných J. M. paní hraběnky Berkové vdovy ze vsi Radimě a Bělé, kterýžto desátek již od mnoha let faráři lužskému se zadržuje a neodvozuje a platí z Bělé z těch svrchu psaných dvou vesnic toliko samé žito, totiž ze vsi Radimě... summa žita 16 kor. 3 v. 1 č., ze vsi Bělý... summa 7 kor. 2 v. 2 č.«³⁹⁸⁾

³⁹⁸⁾ Protože všecka pole i luka panská r. 1776 rozdělena byla mezi sedláky a lidi, vykoupil také velkostatek to, co faráři dával v naturalích. Farář dostával z Košumberka desátků ječmene míry rakouské pět měřic a 1 čtvrtci, ovsa 5 m. 1 čtvrtci 2½ větele. Nyní dostával za 1 srych ječmene 30 kr. a ovsa 45 kr. Dále dostával farář párovou řůru sena z louky u Štěnec. Dříve měl farář pastvinu pod židovským hřbitovem. Když však správce košumberský pásal tu panské ovce a faráři nezbývalo ničeho, hlásil se farář Escherich u superiora o náhradu. Aby spor dále se nevělekl, zůstala pastvina panství a panství dávalo za ni faráři řůru sena u Štěnec, po roce pak 1776/6 zl. Za velkonočního běránka dáno 24 kr. Na štědrý den a velký pátek dostával farář po 2 kaprich a jedné štice; to vykoupeno za 1 zl. Z domů Janderovského a Horeckého vykoupěny pokrmý (vejce) za 1 zl., a koledy dostával 3 zl. Dále bral farář tři sáhy dříví, za něž po roce 1776 placeno po 1 zl. 30 kr.

Roku 1779 upíral Matěj Pitra z Martinic lužskému faráři poplatek, jež jeho předchůdci platili, že prý tento poplatek jest nespravedlivý, ježto kdys prý lužští faráři posvětili jeho předkům studeň a od té doby ona daň se vyvinula. Pitra stěžoval si u hejtmána chrudimského Rašina, který stížnost postoupil úřadu do Chroustovic. Daň ona „ourok farský“ činila 3 zl. 39 kr. a 3 groše. Tvzení Pitrovo ukázalo se býti pouhou smyšlenkou a lží. Dne 29. října 1779 rozhodnuto ve prospěch faráře. Pitra měl platiti o sv. Jiří 1 zl. 52 kr. a o sv. Havle 1 zl. 47 kr. 2 groše. Z listiny sporné dovidáme se dále, že tehdy platili z Jenšovic „ourok farský“ Jak. Dostál 19 kr., Jak. Novák 1 zl. 10 kr., Matěj Vích z Mentoura 11. zl. 4 groše, panství chrastické za Poděčely 10 kr., 60 vajec, 4 kuřata a desátky z ječmene i ovsa.

Roku 1780 vrchní správa císařských statků (náboženského fondu) upírala faráři deputát, který dříve za jesuitů z panství dostával. Farář se bránil ke konsistoři pražské zvláštním připsím, kdež di mezi jiným: „Poněvadž o původním zřízení fary nezachovala se zakladací listina, tu farář Jan Ondřej Fleischmann dne 28. května 1766 podal konsistoři všecky příjmy farní, jež považují se za náhradu za zřizovací listinu. Běře pak farář z důchodu košumberského následující: 1° z každé várky pivováru košumberského 1 vědro piva české míry, o po-

Roku 1852 patřilo faře v Luži u Jenšovic 41 jiter 11 15⁰ zahrad, polí, luk a cest, z nichž 11 parcel bylo sporných: a to vesměs z Jenšovic; spor byl předložen vyšší instanci; u Zalažan 3 jitra, 5 sáhů, u Luže 10 j., 551 s., u Bělé 813 s. čili dohromady 55 j. a 484 s. Farní budova a hospodářská stavení obnášela 365 s. Čistý příjem z pozemků těchto dle fassé z r. 1839 obnášel 534 zl. 17¹/₄ kr. a dle fassé z r. 1862 700 zl. 27¹/₂ kr. Ve fassé z r. 1837 jest poznámka, že lužští židé dávají farářům o vánocích a o velikonocích po 4 librách cukru.

Dne 12. srpna 1874 podal Václav Šimerka, farář v Jenšovicích, žádost k c. k. místodržitelství, aby farář jenšovickému dána byla k užívání ta pole u Jenšovic a Zalažan, kterých užívá farář lužský (celkem 45 jiter 1293 čtv. s.), pak aby jenšovický kostel sprostěn byl povinnosti platiti lužskému farářovi na dříví 4 zl. 20 kr. Místodržitelství nařídilo, aby hejtmanství ve Vys. Mýtě se o této žádosti vyjádřilo. Žádost Šimerkova zamítnuta (8. srpna 1887) až na příspěvek 4·20 zl. na dříví a to z důvodů, že nynější jenšovická farnost byla již r. 1623 částí kolatury lužské a to až do r. 1785, kdy v Jenšovicích zřízena lokálie a není pozitivního důkazu, že pole ta věnována byla faři jenšovické.

V josefinském katastru má fara jenšovická 40 jiter 425 čtv.³⁹⁹)

Při všeobecném měření r. 1880 napočteno bylo u Luže pozemků farních celkem 10 jiter a 1010 sáhů s čistým výnosem 139·98 zl.; u Jenšovic celkem 40 jiter 919 sáhů s čistým výnosem 384·30 zl., u Zalažan 3 jitra 39 s. s výnosem 37·18 zl., a u Košumberka 793 sáhů s výnosem 4·21 zl. (pole toto dostalo se výměnou od patrona za hřbitov pod Chlumkem) čili celkem 54 jiter 1161 sáhů s čistým výnosem 564·67 zl. Mimo to užívá lužský farář políčko kostela sv. Bartoloměje u Bělé měřící 813 sáhů.

Na uchránění farního majetku bylo třeba mnohdy vésti i spory a soudní processy. Tak r. 1886 a letech následujících proti židu Rudolfu Sgallovi z Luže,⁴⁰⁰) jenž počal po louce farní pod Voloticemi i před

svícení 1 vědro a o trzích čtyřikrát do roka po vědru t. j. ročně sud.⁴ Následuje odůvodnění a výklad proč farář toto pivo bere. 2° jednu řůru sena z louky u Štence, 3° ječmene 3 míry 1 čtvrtci, ovesa 5 měr 3 čtvrtce 2¹/₂ 1¹/₁₆. 4° na štědrý den a velký pátek po 2 kapřích a 1 štice. Vše se odůvodňuje a vysvětluje, 5° dovezení tří sáhů dříví (Osm prvních domů dováželo farář 8 sáhů dříví. Když tři první domy: Janderovský, Horecký a Sokolovský koupili jesuité, dováželo město pouze 5 sáhů a residence 3 sáhy.)

³⁹⁹) R. 1785 byla nařizena vládou výměra polí, luk a zahrad a tu bylo u Luže: dvě pole za Chlumkem, u Paletína, u Bělé, zahrada u fary, louka u Voletic, pole za zahradou „na Horeckým“. Suma rolí 8 jiter 1207 sáhů 26 měřic 6¹/₂ střeviců, zahrad 1¹/₂ j. 3124 s. 2 m. 1³/₄ stř. a luk 1 j. 513 s. 3 m. 15¹/₂ stř. čili všeho 12¹/₂ j. 44 s. 23 m. 1³/₄ stř. Při tom poznámka: „1 jitro v sobě obsahuje 2 strychy, 2 str. obsahují 3 m., 1 str. 800 s., 1 m. 532 s. 8 stř., 1 stř. 1¹/₂ lokte, 16 mázliků 1 m.“ Při faře Jenšovské bylo poli 32 j. 631¹/₄ s., 64 str. 3⁵/₃₂ věrteie, 96 m., 8¹/₂ stř., zahrad 1 j. 150 s. 2 str. 3¹/₁₆ v., 3 m. 4¹/₂ stř. a luk 10 j. 526 s. 20 str. 3 v. 31 m. 8³/₄ stř. Zahrada dala 4¹/₂ centu sena, 1¹/₂ c. otavy, luka dala 43³/₁₀ c. sena, 18⁷/₁₀ c. otavy.

⁴⁰⁰) Proces Sgallův. R. 1886 začal Sgall jezdit po louce u Voletic. Farář, když Sgall na domluvu ničeho nedal, dal městskou komissi v r. 1889 vše odhadnouti, ohledati a zjistiti, pak podal na Sgalla žalobu u c. k. finanční prokuratury v Praze a žádal konsistoř za podporu. Farář musil dáti 50 zl. jako zálohu na kolky. Finanční prokuratura s rozřešením sporu nespěchala. R. 1890 byl zvláštní výslech interessentů u hejtmanství ve Vys. Mýtě. Farář urgoval 21. 9. 1890 c. k. hejtmanství a 6. 11. 1890, když Sgall vozil přes louku cukrovku a ji zase rozřezal, c. k. finanční prokuraturu. Ta rozhodla (19. 11. 1890), aby farář

senosečí jezdití. osobuje si zcela nesprávně právo servitutní na louku tu⁴⁰¹; r. 1881 proti Sedmíkovi z Voletic, který z jara přes louku pod Voleticemi vozil na svá pole hnůj. »Bylo mokro a on drn koly rozřezal.«⁴⁰¹) I pole musila se brániti. Tak roku 1886⁴⁰²) a 1889 omezeníkováním a p.

Fasse upravena několikrát (1839, 1862), nejnověji r. 1887,⁴⁰³) 1892 (přiměřené opravení), 1900, (faráři dán doplněk 376·22 K) a 1901 (vyloučena z fasse nadace Hieserlové per 28·92 zl.).

Farář lužský spravoval také faru jenšovickou hlavně od bitvy bělohorské až do r. 1782, a to tak, že každou čtvrtou neděli konal v Jenšovicích služby Boží, do roka celkem 13 nebo 14 krát.⁴⁰⁴) Lokálie byla zřízena v Jenšovicích císařským nařízením ze dne 24. září 1785 a prvním lokalistou stal se Václav Říha, jenž do Jenšovic se přistěhoval 1. ledna 1787. Poněvadž fara nebyla vystavěna, zůstával ve škole až do září 1788, kdy stavba fary byla dokončena. Dekretem ze dne 13. srpna 1855 od ministerstva kultu byla lokálie jenšovická povýšena na faru a čtvrtý lokalista Frant. Hyhlik jmenován prvofarářem. Náhradou za odfařené Jenšovice s okolními vesnicemi obdržela fara lužská r. 1782 Bělou (rosickou část), Radim a Zdislav, jež patřily ke Skutči a tam též až do vyvazení platily desátky. Téhož roku kostel „Janovičky“ patřící k Luži již od počátku, připojen ke Skutči.⁴⁰⁵)

Sgalla žaloval sám. Právni přítel farářův Dr. Šimák ve Vys. Mýtě trval však na tom, aby spor vedla finanční prokuratura a napsal ji (18. 12. 1890) důvody, proč sama proces vésti má. Za intervenci požádána konsistoř. Ta vyhověla (2. ledna 1891), ale prokuratura zase nespěchala. Farář zaslal ji urgenci 30. III. 1891. Dne 18. IV. nařízen výslech svědků u obec. úřadu ve Voleticích (za starosty Jana Pečenky z Domanic); dne 8. srpna 1891 vozil Sgall přes farní louku pšenici a vyryl hluboké koleje. Farář vyzval městskou komisi k odhadnutí (škoda 15 zl.); protokol komise zaslal fin. prokuratuře a konsistoři 10. srpna 1891. Konsistoř hned 13. srpna zakročila u mistodržitelství. Prokuratura dne 8. října 1891 chtěla naříditi nová šetření, farář však se energicky 9. list. proti tomu ohradil. Konsistoř ohrazení toto (26. list.) podporovala. Dne 8. III. 1892 odpověděla prokuratura, že proces proti Sgallovi začne, aby farář složil 50 zl. na kolký. Dne 4. října 1892 podána byla žaloba. Následovalo několik „stání“ a výslechy svědků. Rozsudek vynesen 1. ún. 1894: Sgall prohrál; odvolal se do Prahy a nepochodil zase (19. III. 1894). Sgall pozemky své prodal Ant. Křivkovi, rolníku z Voletic a tím spor ve prospěch fary skončen.

⁴⁰¹) Mimo žida Sgalla a Sedmíka jezdil po louce voletické i Jan Kosina a někteří jiní občané z Voletic. Oznámeno to finanč. prokuratuře; ta vyzvala faráře, aby jmenoval všechny, kdo tak činí. Stalo se; nařízen výslech všech u c. k. soudu ve Vys. Mýtě (29. 8. 1900). Konečně 17. 10. 1900 navrhl farář před smírnou, aby občané ti jenom tehdy jezdití mohli, když o to požádají a nebudou činiti škody.

⁴⁰²) R. 1886 pořízeno 10 mezníků na poli v zadu v „koutech“.

⁴⁰³) Kaplani oba placeni jsou z náboženské matice po 350 zl. (dříve bylo pouze pro kooperatora 195 zl. 75½ kr., kaplana platil farář sám) a faráři dán doplněk 88 zl. 25½ kr.

⁴⁰⁴) Dne 28. října 1726 stěžuje si farář, že osadníci nechťi k zaopatřování nemocných dávati povozy. Dávali je vždy, ale přestali za faráře Bohuslava Martia, který obdržel od patrona košumberského zvláštního koně k nemocným. A nyní myslí, ač farář již koně nemá, že té povinnosti jsou prosti. Rozhodnuto, že sedláci a osadníci všichni povinni jsou k nemocným příležitosti dávati. Svědeckví v té věci důležité (psané) vydal bývalý lužský farář, nyní děkan v Jičíně Jan Jos. Escherich (7. máje 1726).

⁴⁰⁵) „Dne 20. května 1782 na rozkaz hradeckého biskupa Jana Leopolda Haye jakožto arcibiskupského komissáře připojeny jsou k Luži: Radim, část Bělé (patřící k panství rosickému), Zdislav, Janovičky s kostelem bl. Rodičky Boží a Doly.“ (Pam. kniha.)

Hospodářská stavení při farnosti v Luži, jež původně byla dřevěná, hrozila r. 1820 sesutím. Na žádost faráře Ant. Logdmanna rytíře z Auen provedl stavbu jich z kamene za nástupce Logdmannova Jos. Vondráčka patrona barona Laing r. 1821 (chlévy a kůlny) a 1822 (stodolu). Všecka tato stavení byla v r. 1851 následkem kan. visitace r. 1850 konané pokryta novým šindelem na náklad patrona knížete Taxise.

Po bitvě bělohorské spravovali faráři lužští mimo kostel sv. Bartoloměje⁴⁰⁶⁾ také fary v Chroustovicích, v Řepnících, v Nových Hradech, Proseci. Kdy která byla od Luže odtržena, je nyní těžko určit. Řepníky na př. záhy od Luže odtrženy a přivtěleny s povolením konsistoře jako filiálka do Hrochova Týnce, kdež setrvaly po rok 1783, kdy v Řepnících vystavěna fara a zřízena duchovní správa. V Nových Hradech na určito již kol r. 1634 setkáváme se s farářem Jindřichem Klumparem, doktorem filosofie a bakalářem theologie. Podepsán alespoň jest jako sekretář bratrstva nejsvětějšího srdce Rodičky Boží v knize téhož roku tištěné a uchovávané v kapli sv. Jana Křtitele na Košumbece.⁴⁰⁷⁾

Faráři hospodařili pravidlem alespoň na těch polích, jež jim u Luže patřila. Že by také byli hospodařovali u Jenšovic, nikde jsem se nedočel, ale dá se souditi z tehdejších poměrův a dle analogie jinde (na př. v Ranné u Hlinska, kde má pole děkan skutečský), že vskutku tomu tak bylo. alespoň v dobách století XVII. a XVIII. První známá zmínka o propachtování farských polí u Luže činí se r. 1845 za faráře Müllera II. Müller byl starý pán a proto hospodářství pronajal a to veškerá pole až na 2 korce. Z korce dostával nájemného 10 zl. Podržel si políčko „za humny“ a pod „Chlumečkem“, aby mohl vyživit krávu, jíž žertovně říkával „můj kanárek“.

Po smrti Müllerově (28., 9., 1855) pronajal administrator Doubrava pole na rok. Za korec platilo se již 28—30 zl. Když přistěhoval se farář Salášek, nechtěli lidé nájemné platiti anebo dávali za korec polovinu: proto Salášek všecka pole vzal ve svou režii a počal je zvelebovat.⁴⁰⁸⁾ Uvedl hospodářství do pořádku. Kol polí nad i pod Chlumečkem z jara roku 1859 vysázel švestky; jeho příklad následovali jiní. Z Jenšovic bral nájemného 672 zl. (dříve platilo se pouze 500 zl.). U Jenšovic pronají-

⁴⁰⁶⁾ R. 1781 pořídil farář do kostela sv. Bartoloměje ze sbírek novou monstranci a ciborium a Melchisedech, „který předešlého roku času nočního od zlodějů ukradené byly“. „To dilo v městě Chrudimi jest dělaný a koštovalo následovně; měděná dobře pozlacená monstranci s kamýnkama 40 zl., měděné dobře pozlacené ciborium 30 zl., pláštěček bohatý 4 zl. 18 kr., stříbrný Melchisedech s kamýnkama k velké monstranci 6 zl. 20 kr. Summa 80 zl. 38 kr. Na to chrám Páně pro velkou chudobu nic nedal.“ Toho roku zřízeny také „tři nové dikylové korouhvičky“ za 15 zl. 21 kr. (sbírkou), přikrov za 50 zl. 29 kr.

⁴⁰⁷⁾ Pavel Dudecius píše se r. 1623 „farář lužský, jenšovický, voletický, řepnický, novohradský, chotovický a prosečský.“ Nástupce jeho Schudých od r. 1625 píše se pouze: „farář lužský (jenšovický, voletický)“ a nástupce Schudýchův od konce r. 1628 Jan Mikuláš: „farář lužský a jenšovický a chroustovický“. Patrně tedy kol r. 1625 odtržen od Luže kostel novohradský, prosečský, chotovický, řepnický a za to připojen asi také v té době kostel chroustovický. Později zase k Luži připojeny Řepníky a propuštěny do Trojovic počátkem XVIII. století.

⁴⁰⁸⁾ Dle nové výměry pozemky v Luži jsou: Čís. par. 23. a 24. (zahrady při farnosti) 40·28 arů a 83 □ m. s katastrálním výnosem 12·60 zl. a 0·26 zl.; par. 347 (za residenci) 141·31 arů s 27 zl., p. 437 (v trní vřadu) 217·02 arů s 56·57 zl., p. 354—358 (pod hřbitovem) 50·89 arů s 11·15 zl., p. 508 (za zahradou) 27·98 arů s 5·35 zl., p. 845/1 (louka pod Voleticemi) 105·06 arů s 25·56 zl. Par. 845·2 a 845·3, kterých užívají Voletičti, 8·53 arů s 1·48 zl.

malo se na 6 let: stalo se tak 7. srpna 1856,⁴⁰⁹⁾ 7. října 1862 atd. (Bylo tu 20 měr luk a 82 korců polí.)⁴¹⁰⁾

Farská louka pod Voleticemi měla vedle sebe, jak ze staré mapy patrno, ještě kousek pozemku vedle cesty vedoucí do Voletic; byly to hliníky. Když se vystavěla do Voletic silnice, dala obec voletická farské hliníky Truncovi v náhradu za kousek pole, jehož bylo třeba pro silnici. Povstal spor, jenž ke konci přiveden 10. ledna 1900, kdy místo to bylo farářem Marií Truncové, rolníci ve Voleticích, odprodáno a právo vlastnické její do knih vloženo.

Ve farním archivě, jenž umístěn ve farní dole na chodbě, nalézají se: Matriky narozených, zemřelých a uzavřených sňatků, dále účty přifařených kostelů a kaplí, konsistoriální kurrendy a psaná nařízení, kniha břířmovanců, ohlášky, úřední listiny, knihy desátků (s mnoha velice kulturními a význačnými poznámkami), protokoly snoubenců, jednací protokoly, knihy služeb Božích, staré direktáře, úmrtní listky a jiné.

Nejstarší matrika jest z r. 1623—1677 a to matrika křtěných, zemřelých a oddaných.⁴¹¹⁾ Na desce jsou slova: »V této knize vsecky listy . . . Daniel Kavka Litoměřický, rektor lužský. letha 1627 . . . tuu est 24. Junii . . . Proč se děti do kněh kostelních zapisují? Na znamení, že křtěný od sebe jako soldát Nejvyššímu jméno své dal, že jest v Bully Krista Pána a v knihách života zapsán. Proč více? Pro budoucí dobré jak rodičův, tak také dítěte, když vyroste a potřeboval by listu stěhováního, obzvláště pak jestli zatím rodičové jeho zemřeli, v ty knize jistě se najde, z jakých bylo rodičův poctivě zplozeno, od koho křtěno a jaké křmotry mělo.« Na prvním listě se dří: »Létha Páně 1623 kniha tato jest založena od obce v městě Luže, do níž se poznamenávají mají děti, kteréž se z obyvatel téhož městečka křtili a v slavu svatého manželství potvrzovati budou.« Na druhé desce, kdež počínají záznamy kopulační: »Blahoslavený člověk, který se bojí Pána Boha. Vítej, milý hosti, domovné zlosti z domova vyprázdní, nechval lidé žádný. Jakož jest J. M. C. Ferdinand . . .« a latinsky: »Seznam věcí fary lužské.« V seznamě tomto uvádějí se jako věci farní (tak zvaný »Beilass«): 3 stoly, 3 stolice. 2 postele, kamna, spižník, vařenka, rozličné kuchyňské nádobí (11 hrnků, 2 mísy) atd.⁴¹²⁾

⁴⁰⁹⁾ Bralo se 673 zl. nájemného.

⁴¹⁰⁾ Daň pozemková byla v Cislajtanií upravena r. 1881. Farář ze svých pozemků u Luže platil daně o 13 zl. méně nežli dříve; u Jenšovic platilo se 155 zl., od r. 1881 toliko 85 zl.

⁴¹¹⁾ Zápisy narození a kopulací jsou od r. 1623; úmrtní teprve od r. 1664.

⁴¹²⁾ V archivě farním, pokud jsem shledal, jsou tyto důležitější listiny a věci: listina Ferdinanda II., kterou v Hradci Králové klášter sv. Anny dává minoritům (pochází asi od prvního katol. faráře Dudeciusa, který byl quardiánem minoritů), založení fundace Jana Klimše Tl. Dra., kanovníka vyšehradského (bývalého faráře u Matky Boží před Týnem) při kostele týnském při oltáři sv. Jana Křtitele, »vejpisy z role král. ouřadu berničného dle generální visitaci 1654 létha Páně, vesnic od panství košumberského« z r. 1690. Tehdy patřily ke Košumberku Lozice (sedláků 7, chalupníků 7, zahrádníků 1), Jenšovice (s. 7, ch. 5, z. 1, pustý statek 1), Martenice (s. 4), Mentour (s. 4, ch. 2), Popovec (s. 2), Mravín (s. 7, ch. 4), Sedlice (s. 10, ch. 2, z. 2, pustý statek 1), Pěšice (s. 3, ch. 3, pustý statek 1). Tyto usedlosti měřily 2511³/₁₆ strychův a platilo se z nich (stav 1. října 1683) 50⁶/₁₆ zl. kontribuce. Dále jsou tu v archivě: Odpovědi faráře Sechtlmajera na otázky konsistorní (akta visitationis), v nichž se dří, že fara jak v Luži, tak v Jenšovicích jsou stavení stará a sešlá. Že k Luži patří filiálka v Řepníkách, která s povolením konsistorním je spravována farářem v Trojovicích. Tehdy patřily ke

Pro kostel Voletický a Jenšovický bývaly matriky⁴¹³⁾ společné s lužskými; od roku však 1755 zvláštní a ve století XIX. zase společné.

Fundace⁴¹⁴⁾ při farnosti lužské jsou: I. na Chlumku: 1. »Hieserlovské«, Maria Eva Maxmiliána Terezie Hieserlová dne 25. října 1678 fundovala celkem 92 mší sv. kapitálem 13.000, jenž pojištěn byl na panství košumberském. Císař Leopold fundaci tuto 19 čce. 1685 schválil. Z fundace této dostávali: farář 48 zl., kostelník 47·56, hlídač (ponocný) 44 zl., hudebníci 40 zl., ministranti 8·24, literáci 5·20, na mešní víno 30 zl., věcnou lampu 34 zl., svíčky 160 zl., a kostelník 11 sáhů měkkého a 1 sáh tvrdého dříví. Majitel panství košumberského kníže Thurn Taxis vykoupil ji r. 1872 za cenu 476·30 zl. a nyní je uložena ve státním úpisu z r. 1873; tento úpis má nominální ceny 1300 zl. a 689 zl. je fundace hiserlovská. Faráři vyplácí se z ní ročně 28·93 zl., za něž dle rozhodnutí bisk. konsistoře r. 1877 slouží jedno zpívané rekviem (17. října) a 27 tichých mší sv. 2. Fundace Fr. Hořeckého z r. 1769 tři mše sv., Kristofa Bittnera z r. 1769 dvě mše sv., Josefa Gerharda, rolníka z Radimi z r. 1832 jedna mše sv., Terezie Jandlovy, selky z Radimě, z r. 1841 jedna mše sv., Elišky Juričkovy z r. 1843 jedna mše sv., Jos. Havla (děkana vysokomýtského a pak chrudimského) z r. 1843 dvě mše sv., Martina Konráda, pensiovaného c. k. dohlázeatele chovu ryb † 1841 v Chrudimi, z r. 1846 2 mše sv., Anny Vaňáskové z Radimi z r. 1856 13 mší sv., Fr. Vladyky, měšťana z Luže, z r. 1856 1 mše sv., Ant. Klíčky, pensiovaného c. k. vrchního lékaře, z r. 1856 2 mše sv., Jana Zimy z r. 1856 4 mše sv., Flor. Schafgotsche vulgo Šofky z r. 1864 1 mše sv., Jak. Štulíka, sedláka v Dolích, z r. 1859 2 mše sv., Matěje Kučery z r. 1800 1 mše sv., Jana Hombického. pensisty kněze na Štěpánově, z r. 1862 4 mše sv., Fr. Štulíka z Košumberka z r. 1862 2 mše sv., Jana Saláška, faráře v Luži z r. 1865 2 mše sv., Jana Andrla z Lubného z r. 1865 (na světlo; vynáší 3·15 zl.), Anny Saláškovy, vdovy z Dobrkova, z r. 1873 tři mše sv., Marie Brousilovy z Kuklen, rozené

kostelu v Luži: hrad Košumberk (duši 49), Luže (513), Roubovice (36), Bělá (31) a Dobrkov (44) či všech dospělých 673, ke kostelu v Jenšovicích: Jenšovice (duši 105), Martinice (32), Zalažany (70), Štěnce (68), Mravin (66), Mentour (72), Poděžel (20) a Popovec 19 či všech 452, ke kostelu do Voletic: Voletice 31, Lozice 93, Srbce 66 a Pěšice 46 či 242 všech, a do Řepník: Řepníky 124, Střemošice a Bílý kůň 83 a Svařeň 76 či všech dospělých duši 283 a jiné. (Sr. nejnovější spis Dr. Frt. Krásla: „Responsa ad 42 puncta...“ I. 149 n.)

⁴¹³⁾ V matrikách tehdejších nalezl jsem i tato poznamenání: Dne 6. srpna 1773. hořelo ve Vys. Mýtě. Skoro celé město vyhořelo; shořelých domů bylo 273, stodol 48, pivovár, kostel sv. Vavřince (zvonky se uchovaly). Lužští dali Mýtu 30 měr obilí, bečku soli a 12 zl.

Roku 1774 27. srpna vyhořela celá Chrasť; zachovaná toliko biskupská residence, a děkanství (stále děkanské vyhořely rovněž). Shořel kostel i věže; zvonky spadly až na zem; varhany hořící uhašeny křestní vodou, protože jiné nebylo po ruce. Zachovaly se oltáře, okna však zanikla. Shořelo celkem 145 domů a 21 stodol. (Sr. Paulus d. c. 185.)

V polovici března 1775 vzbouřili se sedláci na Králohradecku, Boleslavsku a pak i v jiných krajích a nechtěli konati roboty. Mnohé zámky hlavně na Králohradecku vyloupili a spálili, ba také, hlavně tam, kde byli kacíři, pálili kostely a kaple. Mnozí z rebelantů od vojska byli zabiti.

Téhož roku 8. září téměř celé město Litomyšl shořelo, vyjma několik domků na podměstí.

Roku 1776 11. prosince hořelo ve Skutči; lehlo popelem 33 domů a 11 stodol.

⁴¹⁴⁾ Fundace byly redukovány 1856 a pak 1877.

Zdeňkovi, z r. 1875 2 mše sv., a Josefa a Kateřiny Holcových z Domanic z r. 1873 2 mše sv.

II. Při kostele sv. Bartoloměje jsou fundace: Heleny Hansvenclový r. 1839 dvě mše sv., Václ. Dvorského, faráře v Luži, r. 1779 10 mší sv., Fr. Šaníka, faráře lužského († 1793), r. 1856 jedna mše sv., Jana Thomaye, faráře v Chržíně, r. 1856 jedna mše sv. (zřízena r. 1729), panny Salomeny Rašínovy slechtičny z Roubovic r. 1856 dvanáct mší sv. (zřízena r. 1701), Anny Hansvenclový, měšťanky lužské (zřízena 1754), r. 1856 ve třech letech jedna mše sv., Anny Procházkovy, občanky z Luže (1685), 1856 ve dvou letech jedna mše sv., Kateřiny Koupilovy (1743) 1856 jedna mše sv., Leop. Šechtlmajera, faráře v Luži († 1703), 1856 ve dvou letech jedna mše sv., Jana Jeřábka, měšťana z Vys. Mýta, r. 1856 jedna mše sv., Václ. Augustina, měšťana z Luže (1760), 1856 jedna mše sv., panny Veroniky Konárovské slechtičny z Roubovic (1693) 1856 za dvě léta jedna mše sv., Matěje Kučery, měšťana v Luži (před 1732), z r. 1856 jedna mše sv., Martina Umplavy (1757) 1856 jedna mše sv., Anny Hombické (1752) 1856 jedna mše sv. za 3 léta, Jana Pelikána, měšťana z Luže (1759), 1856 jedna mše sv. za dvě léta, Anny Škrochovy z Luže (1758) 1856 jedna mše sv. za 2 roky, Jiřího Zrůsta z Luže (1783) 1856 jedna mše sv. za 3 léta, Mart. Čečetky z Luže (1712) 1856 jedna mše sv. za 2 léta, Elišky Cabelkovy (1759) 1856 jedna mše sv. za 2 roky, Fr. Horeckého de Grömfeldt, správce košumberského (1731), 1856 jedna mše sv., Jakuba a Rosy Štulckových z Dolů (1857) z r. 1858 dvě mše sv., Fr. Vomočila, chalupníka z Dobrkova z r. 1886 dvě mše sv., Václ. a Kateřiny Sekových z Dobrkova (1850) 1859 dvě mše sv., Vinc. Roubinka z Bělé 1858 jedna mše sv., Anny Hlaváčkovy z Dobrkova z r. 1878 čtyři mše sv., Kateřiny Vomočilovy z Dobrkova z r. 1887 dvě mše sv., Petronilly Vítkovy z Luže z r. 1891 jedna mše sv., Fr. Pavlička z Dobrkova 1895 čtyři mše sv., Anny Dudychové z Dolů 1902 jedna mše sv. Též jedná se o zřízení fundace Josefa Kvapila, děkana ve Skutči († 20. ledna 1899).

Z obrazů ve farní budově chovaných sluší uvést: obraz zakladatelky Chlumku Hieserlové, jenž visí v horním patře: je zasazen v umělecký, kdysi bohatě ozdobený rám a představuje zakladatelku rouchem černým oděnou, která pravici opírá se o modlitební knihu a na levé ruce má prsten. Po straně obrazu jest Rodička Boží Chlumecká; okraj její zastíněn jest závojem. Na obraze je nápis: „Illustrissima Domina Dna Maria Maximiliana Eva Theresia Hieserliana nata Comitissa de Sora, Dna in Kossumberg et Domanic Residen: Soc. Jesu ad montem Chlumeck fundatrix. Anno 1682.“ Postava Hieserlové svědčí o ženě asketické, zbožné. Dále je tu obraz generála řádu jezuitského Retze s nápisem kol obrazu: „Franciscus Retz Pragensis, Præpositus generalis Soc. Jesu XV.“ a dole se znakem I. H. S. a s nápisem: „Electus in congregatione generali XII. die 30. Novembris 1730. Rexit universam Societatem annis viginti minus diebus undecim. Obiit pie in Domino die 19. Novembris sub horam quartam matutinam Anno 1750 Aetatis suæ 77 annorum“; obraz Ježíše Krista se skříženými rukama a nápisem „Pax vobis“; obraz Panny Marie. V přízemí chovají se obrazy: Chlumku s obrazem marianským uprostřed, residencí jezuitskou a Košumberkem asi z 2. polovice 18. století; obraz Krista v žaláři, sv. Salvatora a podobizna knížete Maximiliana Karla Taxise. Na půdě je obraz jednoho z farářů lužských (bez nápisu).

XIX. Město Luže.

K faře lužské přifařeny jsou: město Luže a 11 venkovských osad, Město *Luže* (latinsky Lužium, Luže, německy Lusche, česky Lúže ve starých listinách, nověji Lůže i Luže) až do roku 1855 pouze městečko, jako mnoho jiných v Čechách (na př. blízka Chrást), na bývalém panství Košumberském v kraji Chrudimském, vyznačuje se jak svou starobylostí, tak pestrostí dějin. Patřila původně pod vrchní správu Košumberka, pak po spojení panství Košumberského a Chroustovického pod patrimoniální úřad v Chroustovicích. Po zrušení úřadů patrimoniálních v ohledu politickém i soudním náležela k okresu vysokomýtskému a ke krajskému úřadu v Pardubicích; když správa politická a soudní byly rozděleny, připadla hejtmánství i soudem do Vyš. Mýta.

Původ města jest neznám. První správy historické o Luži pocházejí z počátku století XII. Největšími dobrodinci jejími byli Slavatové hlavně tím, že povolili městečku trhy, znak, provozování všelijakých živností a nadali je mnohými výsadami na př. vařiti pivo a p.⁴¹⁵⁾ Pivovar stával prý v domě »malá hospoda« č. 148, dále v čís. 77 a 85. V domě tomto uchovaly se také až do r. 1856 obrazy některých členů rodiny Slavatovské, jež r. 1856 na žádost purkmistra Fr. Pelikána při opravování radnice přeneseny jako dary od jejich majitelů na radnici a připojeny k obrazu Slavatově, pocházejícímu z residence jesuitské.⁴¹⁶⁾

K Luži již od pradávna čítalo se Zákostelí (strana k Voleticům), Nové Chalupy, Hvězda (směrem ke Zdislavi), a v novější době předměstí »Chlumek«. Luže dělí se na město a »židovské město« t. j. tu část v nejbližším okolí řeky Volsínky. R. 1856 čítala 1088 katolíkův, 18 evangelíků reform., 3 evang. augsb. vyzn. a 301 žida ve 267 domech (z nichž 24 bylo židovských). V čele jejím jest purkmistr (starosta), 2 radní a 4 výboři se 4 náhradníky. R. 1902 bylo v Luži 1482 katol., 27 evang. h. v., 1 evang. augs. v., 85 židů a 1 bez vyznání.⁴¹⁷⁾

Že Luže patří mezi nejstaší osady české, jasno ze zprávy Jelínkovy v Dějinách města Litomyšle, kdež se uvádí, že r. 1098 byl v Litomyšli zbudován klášter benediktinský, který po 43 letech dostal se do rukou premonstrátů za opata Jana na Strahově či na Sioně. Benediktini se vystěhovali do Opatovic. Premonstrátům klášter litomyšlský daroval biskup olomoucký Zdik r. 1141. Poněvadž klášter nebyl dostatečně příjmy za-

⁴¹⁵⁾ Císař Maxmilián II. dal Luži trhy na středu po sv. Jiří, po sv. Petru a Pavlu a na Dušičky; týdenní trhy v sobotu zároveň s vlněným, solným, železným obchodem a vinným prodejem. Obchod »vlněný« zaměněn v pozdějších dobách ve výroční trh ve středu po povýšení sv. kříže. Za Ferdinanda V. měla Luže 4 trhy: před svátkem Jména Ježíš, ve středu po 3. neděli postní, 14. června a 2. listopadu. Nyní má Luže trhy: 1. před jménem Ježíš, 2. po 3. neděli postní, 3. před nalez. sv. Kříže, 4. na sv. Antonína Paduan., 5. ve středu před povýšením sv. Kříže, 6. na Dušičky. Trh na obilí je každou středu, ale od r. 1857, kdy téhož dne zaveden v Chrástě, bývá velmi malý. Za dřívějších dob býval hluchý a bohatý. Týdenní trh na potraviny je v sobotu.

⁴¹⁶⁾ Je to obraz Diviše Slavaty z Chlumu a Košumberka. Mimo to je tu obraz Marie Maxmiliány Evy Hysrlové a j. Dr. Adámek (34.) má o přenesení obrazů těch na radnici, poněkud jiný názor, měšťané prý je získali z hradu Košumberka po jeho opuštění a pak darovali do radnice.

⁴¹⁷⁾ Populace z doby novější je: r. 1880 1431 katol., 16 helv. a 142 židů; r. 1885 1405 katol., 16 helv. a 142 židů; r. 1890 1438 katol., 16 helv. a 147 židů; r. 1895 1442 katol., 20 helv., 153 židů a r. 1900 1453 katol., 22 helv., 1 augsb., 158 židů a 1 bez vyznání.

bezpečení, daroval mu Zdik své statky, které měl u Luže; kníže Vladislav II. daroval klášteru rovněž statky, jež měl u Luže a jež poddaní pro přisnost purkraběte byli opustili.⁴¹⁸⁾

Z pozdějších dějin známy jsou jen úryvky⁴¹⁹⁾ a proto jest velice těžko podati obraz souvislý a jasný. Roku 1564 v pondělí po neděli provodní městečko vyhořelo, „tak že málo ostalo“. Podobně stalo r. 1596; tehdy toliko kostel, fara a za kostelem ta strana k Voleticům zůstala a „tak ne malá, ale velká škoda se stala.“ Osudy města,⁴²⁰⁾ jako tehdy vůbec, řídily se milostí či nemilostí jeho vrchností. Dr. Adámek, z něhož v této stati čerpám s důvěrou, že Kopiář Lužský, v němž podrobnější události města jsou obsaženy, jak tvrdí, také četl, ježto o opaku jsem se byl nepřesvědčil, píše: „Ale zotavilo se městečko (po ohni v roce 1596) dosti brzy z této pohromy za vládné vlády pánů Košumberských.“⁴²¹⁾

„Purkmistr, konšelé a veškerá obec Luže psali*) roku 1604 panu Divišovi Lacembokovi Slavatě z Chlumu a Košumberka, připomínajíce, že již jako některého času „před nešťastným a nenadálým ohněm z připuštění Božího na městečko Luži příšlým“ přednesli Jeho Milosti (patrně obci Divišovu) suplikaci, aby milostivě ráčil ohlédnouti, že obec Luže měla nemalé náklady opravami cest, břehův při vodách, laviček a jiných věcí, tolikéž na stavení domu obecního, kterýž po tom nešťastném ohni

⁴¹⁸⁾ „On sám (nábožný biskup Zdik) předchůdně jisté statky v Luži koupiv, klášteru tomu (premonstrátům v Litomyšli) daroval; ku kterým kníže Vladislav II. svých tam majících, jež byl lid poddaný pro přílišnou přisnost správního hradu opustil, přidal“. (Hystoryje města Litomyšle. Seepsána od Františka Jelinka, nezkom. magist. radního a měšťana Litomyšlského. 1838. I. 27.)

⁴¹⁹⁾ Luže připomíná se r. 1454, kdy král Ladislav Pohrobek zapsal 3. ledna Janu Pardusovi z Vratku za 6000 kop zboží Rychmburské, k němuž patřil v městečku Luži 1 úročník t. j. poddaný, kterýž úrok platil. (Adámek: Chrudimsko 15.)

⁴²⁰⁾ Od r. 1558—1646 bylo prodáno v Luži dle knihy městské o smlouvách 43 gruntů a stavení. R. 1558 byl prodán dům se zahradou za 65 kop miš.; koupil jej Jan Šípek. R. 1646 prodán grunt Abrahama žida za 50 kop miš. Z kupů jiných zajímavý jsou: r. 1571 Jan Svitavský lazebník koupil lázni v měst. Luži od Mikuláše lazebníka za 50 kop miš.; r. 1590 koupila lázni od Svitavského obec za 20 kop a prodala ji r. 1601 za 28 kop. R. 1587 obec koupila pazdernu od Hlaváčka za 10 kop. R. 1579 koupil pekař Jiří Pařízek od obce starou školu za 50 kop a prodal ji 1581 pekaři Janu Dvorskému za 60 kop. Židé koupili: žid Josef r. 1623 chalupu od Anny Divišky za 15 kop; r. 1626 žid Isák koupil grunt od Václ. Hájka se všim příslušenstvím; r. 1619 žid Mojžíš chalupu obecní za 30 kop; r. 1623 žid Abraham grunt od Hory za 35 kop; r. 1630 Samuel žid Adamčin koupil dům na obci, od kteréhož gruntu Samek žid prostějovský předešlý držitel sběhl a z dluhu povinného na dvojetihod. pana pátera kněze Jana Dudeciusa Třeboňského přichází za sumu 45 kop; na tu sumu zavdal knězi Janovi 30 kop.“

⁴²¹⁾ Ohně v Luži: r. 1691 7. dubna shořelo 34 domů, r. 1790 na náměstí 7 domů; r. 1777 27. února vyhořelo čis. 136 (hrnčířovo) vedle fary; faře se však nic nestalo: r. 1887 (4. října o 11¹/₂ v noci půda obuvnické továrny Popprovy, 18. října u pekaře Kroulika v židech. Vyhořelo 8 domků; vítr táhl na náměstí.) R. 1882 v pondělí po první pouti (na Navštívení P. M.) vyhořel podvoletický mlýn celý. „Právě si majitel jeho Al. Ströbl zřídil stroj nejnovější soustavy . . . v neděli vyplatil sekerníky a v pondělí mu shořel.“ (III. 486.) R. 1884 22. srpna hořela Kudrnova stodola (znova v lednu 1903). R. 1839 8. ledna vyhořela stodola mlynáře Frt. Saláška. čis. 58., r. 1845 hořelo dvakráte (11. září u Josefa Bartoše čis. 21. a koncem září u Václ. Škrocha, r. 1847 17. ún. u Pavla Gerdla čis. 54., r. 1856 8. pros. v „malé hospodě“ čis. 148) r. 1858 7. 10. v Nových Chalupách a 31. 10. u Hvězdy. r. 1859 (5. září). r. 1861. koncem prosince podvoletický mlýn.

*) Kopiář z r. 1630, list 20 rub, 25 lic a rub.

na větším dílu znovu stavějí, a tak tím v nemalé dluhy uvedena jest, i že na milostivé J. M. předložení některých věcí handly pro obecní dobro a aby též osadní při té obci tak začasťe, jako předešlé, robotami a zbírkami peněžitými pro věci obecní stěžování nebyli, se vedou, jim listem svým je potvrditi a obci té z milosti nadati a osvoboditi ráčil. Ale pán asi zemřel dříve, nežli mohl splniti žádost jejich. A tak tedy při nastoupení pana Diviše svou prosbu obnovili a k milostivé paměti přivodili, by jim potvrdil dání majestátu Maxmiliána, v kterémž tři roční jarmarkové a jeden trh na vlnu vysazení a osvobození jsou, a jež jim jeho pan otec i s užitky týchž jarmarkův a trhův dal. Dále žádali, by dům obecní „jakž v svém obsazení jest“, i také krámy pekařské (na řeznické tehda zapomněli) na náklad obecní vystavěné, též handl v soli i v železe, i váhy k obci, aby se užívaly, nieméně i týdenní trhy sobotní i s chalupami na obci vystavěnými a povinnostmi, kteréž k obci náleží, od všelijakých platů, aby žádným způsobem nižádní platové z jarmarkův ročních, trhův sobotních, z handle soli, z železa, též z váhy a domu obecního odvozování nebyli, ale aby od něho té chudé obci byly darovány. Konečně pak „ponědž někdy i víno v domě obecním obci kužitku se šenkuje a načínáním vín od sousedův některých ten čas, když víno obecní toho času na čepě jest, veliké ublížení „se děje“, a soudy z toho se sousedy byly, „tolikéž že někteří sousedé, když se jim líbí, vína načínají, a jak draho chtějí, sami je sobě posazují“, prosili purkmistr, konšelé a všecka obec, aby žádný soused ten čas, kdyby víno na čepě k obci šenkováno bylo, vína svého načínati a dokudž by mu od purkmistra a konšelův posazeno nebylo, šenkovati nemohl, nýbrž z každého vědra po 2 gr. míš. mimo plat Vaší Milosti k obci dáti“ povinen byl.“ (Dr. Adámek 3—4.) Diviš Laccembok⁴²²⁾ dne 13. června 1605 Luži privilegia právě vyjmenovaná potvrdil.⁴²³⁾

Když Vilém Slavata r. 1623 ujal se vlády na Košumbersce, zrušil dle rozkazu vlády všecka městská privilegia, pokud by město k víře katolické se nenavrátilo.⁴²⁴⁾ Když se tak stalo, potvrzena jsou Lužským od

⁴²²⁾ K poznamenání Dr. Adámka na str. 3. v poznámce, že Václav Chour byl snad úředník košumberský, sděluji, že to byl lužský purkmistr. Ve smlouvách svatebních je totiž při r. 1606 tento zápis: „Toho pak času leta a dne svrchu psaného (1606) po neděli Jubilate potvrzení se stalo od dvojctihod. muže kněze Bohuslava toho času pana děkana Skutečského ve vsi v Dolích t. j. Jan syn p. Václava Choura primatora v městě Luži bral si poctivou pannu Annu dcerku p. Jakuba mlynáře v Dolích.“

⁴²³⁾ O privilegiích lužských již z roku 1603 Dr. Adámek 2 pozn. 3., o dalších 5. pozn. 8., strana 6. 12. až 19.

⁴²⁴⁾ Dr. Adámek při zmínce o privilegiích lužských zle trhá Viléma Slavatu říka: „při nastoupení panství dal sice Vilém Slavata z Chlumu a Košumberska ohlásiti a v psaní svém sliboval, že bude lužským i všem poddaným „milostivým pánem a ochráncem a nercil-li pánem, ale otcem“ a že je při starobylých právech zachová. Ale zprvu, pak jinak jednal“ (str. 12.), dále „vrchnost však přece při dobré vůli mohla poleviti poddaným. Té dobré vůle nebylo valně. Vilém Slavata měl více dobré vůle k přitěžování břemen a platů“ (str. 17.) a p., ač též p. Dr. velmi dobře jako historik věděti musí aneb alespoň má, že postup „protireformace“ stanovila vláda a že vláda doháněla vrchnost ku provádění svých „protireformačních“ návrhů, z nichž jedním bylo také zbavení poddaných měst tak dlouho privilegii, pokud by nepřijala katolictví, a ač sám p. Dr. di: „Bylo tehdy všeobecně zle. Vojenská břemena byla těžká“ (str. 13.), „roku 1627 dne 21. května byl upominán sám hejtmán košumberský Michal Stodlar Kristofem Bohdaneckým a Lorencem Rabelem o resty na vydržování vojska“ (str. 14.), „k tomu přistupovaly i jiné platební povinnosti“ (str. 15.), „bylo zle v králov-

Viléma Slavaty všechna privilegia, ba r. 1631 vymoženo u Ferdinanda II. i privilegium na clo a mýto. Jindřich Vilém Slavata, nástupce Vilémův, usiloval všemožně, by živnosti⁴²⁵⁾ v Luži se zvelebovaly a obchody vedly. Luže v té době trpěla mnoho břemen vojenskými a nouzí.

V Luži od pradávna konávaly se i soudy lidské.⁴²⁶⁾ Diviš Lacembok Luži je vzal a potáhl na sebe; Vilém Slavata vrátil je Lužským

stvi českém. Vypůjčovalo se, kde se mohlo“ (str. 15.) atd. Jasně, že bylo-li Lužským zle, bylo vrchnosti ještě hůře; platila-li velká břemena vojenská obec, že- tím větší platil Vilém Slavata! Proto tážu se: je odsouzení Viléma Slavaty, jak podal je Dr. Adámek, spravedlivé? Mohl Slavata dávat Lužským privilegia proti vládě? Že Slavata Lužským slibil, že jim bude otcem, svědčí o jeho šlechetnosti a dobrotě, svědčí o jeho dobré vůli, kterou mu neprávem Dr. Adámek upírá. Že slibu svému dostát nemohl, není vinen on, ale vláda. Slavata zajisté nevěděl, co vláda v budoucnosti nařídí! Proč tedy vinu sváděti na něho? Co slibil, to z počátku, pokud vláda jinak nenařídila, jak doznává sám Dr. Adámek slovy „Ale z prvu, pak jinak jednal“, plnil, ale proti vládě jednati nemohl. Je tedy Slavata úplně bez viny! Proč p. Dr. ji na něho svaluje? Odpovídám: protože byl katolík, dobrý katolík a obhájce rodu Habsburského. Že v pravdě tomu tak, vysvitá z dalších činů Dr. Adámka, který, ač Viléma Slavatu neprávem snížil, za to vyvyšuje Divíše Lacemboka, augsburáka, neobyčejně, ale zase neprávem! Píše o něm „Pan Diviš Lacembok Slavata byl vrchnost milostivá. Přál Luži“ (str. 4.) a na str. 20. tvrdí opak: „Za starodávna soudy lidské se drživaly v Luži, ale za Divíše Lacemboka Slavaty přeneseny na hrad Košumberk.“ Což soudy nebyly privilegiem měst? Jak tedy Lacembok přál Luži, když ji privilegia bral? Protože Vilém Slavata vzal Luži privilegia z rozkazu vlády, jest tupen, že však Lacembok bral o své újmě privilegia — je chválen. Nenaplnuje se tu zásada: „Čini-li dva totéž, není totéž“, alespoň u Dr. Adámka? Není to stranickost? — Když Dr. Adámek musil doznati, že i ten jim nenáviděný katolík Vilém Slavata po obnově katol. víry na panství košumberském vrátil privilegia Luži a ještě nové privilegium vydobyl, píše, že učinil prý tak Slavata z nutnosti; „neboť strašný byl hospodářský stav tehdejší. Sám Vilém Slavata psal úředniku panství, by vydával poddaným z peněz a obilí zálohy na věčné oplacení, dokud co stačí“ (str. 19.). Pane Dre, právě zde je jasno, jak šlechetný, byl Slavata! Ač Lužští neměli ho v lásce, k starým kacířstvím proti vůli Slavatově stále nakloněni byli, přispívá jim, dokud co stačí, vrací jim privilegia a dává nové! Není to šlechetnost? Byl by takové šlechetnosti schopen Lacembok, který pronásledoval katolíky na panství svém tak, že po nich v posledních dobách jeho panství skoro nebylo památky? Pamatuje, pana Dre, historik má býti nestranný ke katolíkům i augsburákům!!

⁴²⁵⁾ Vice u Dr. Adámka 39.

⁴²⁶⁾ Popravy konaly se u nynějšího židovského hřbitova na dubě. Kata volávali Lužští z Vys. Mýta. Ten zavolan byl také, „když dne 30. dubna r. 1651 kněz Jan Těšin z Těšína, někdejší kanovník staroboleslavský a pak farář v Kostelci nad Černými lesy a v Bystřím (Kopíř 387 l. Tak uvedl nebožec v kšaftu, jež, při něm našli) se v Luži u Jiřika Klesala, potulovav se večer po zahradě mezi stěpy, pak na krokvi ve stodole oběsil, snad z omrzelosti života, a tu 14 dní visel, až nařízení přišlo z Prahy . . . pro kata Jiřika Grubra poslali 13. května a on na půlvoze pod Voletický kostel jej odvezl a tam pohřbil . . . Útrata zapravena za peníze, kteréž se za „schlachpelz“ kněze ubohého a jiné věci od děkana chrudimského utrhly.“ (Dr. Adámek 23 -- 24.) Bolestný a trapný zajisté to případ ze života kněze, ale vysvětlitelný u toho, kdo zná osudy tohoto nešťastného duchovního. Ze zpráv o něm sebraných uvádím: R. 1627 dne 15. června žádají Cerhovičtí, kde Jan Těšin farářoval, za jiného kněze, poněvadž Těšin po tři neb čtyři neděle nekáže, mše sv. neslouží, poplatky stolové vybírá, neprávem je zvyšiv, nechce uváděti sestinedělky do kostela a nechce dovoliti, aby se zvolilo při pohřbech. Byl to, jak patrně, ne kněz katolický, ale starý utrakvista (evangelik), který ve vlasti se potloukal, ve farách katolických zůstával, ježto za tehdejšího nedostatku kněží nebylo jinak možno, než chytiti kde kdo byl, a obyvatelstvo samo takovýmto kněžím na mnoze přálo. R. 1636 byl děkanem v Hořovicích a prosil Viléma z Zumakru, aby poručil do řízení jeho některé sousední fary a kostely, ježto sám nouzí je tísněn a zle si stěžuje na hraběte mlad-

r. 1627. Z procesů tehdejších uvéstí sluší proces Kateřiny Záplatové,⁴²⁷⁾ Doroty Švadlenové,⁴²⁸⁾ zámecké pradlá Kateřiny, Kašpara Jergra, Mikuláše Tkadlika Stradounského a j.⁴²⁹⁾ Soud zůstal v Luži až do roku 1765,

silho z Mitrovic, že ho utiskuje. Dlouho v Hořovicích nevydržel, neboť již r. 1637 byl v Kostelci nad Černými lesy, odtud však po roce od Eusebia z Lichtensteina byl vyhnán z rozkazu arcibiskupova, protože nechtěl ho poslouchati a porušoval výnosy duchovní vrchnosti své. Nějaký čas se toulal a pak uchýlil se v Bystrém v krajině silně kacířstvím prolezlé. Když vrchnost jeho seznala, že je kacířem, propustila jej, a on toulal se po světě až životu svému v Luži učinil konec. Bylo by bývalo dobře, kdyby dr. Adámek na to byl poukázal, že *nebyl to kněz katolický, ale utrakvistický, či spíš evangelík*, který šířil a podporoval protestantismus v Čechách. Na něm zajisté naplnilo se: „Jaký život, taková smrt!“

⁴²⁷⁾ Kateřina Záplatová sloužila ve farnosti u tehdejšího kněze Adama Schudycha, jenž v Luži celkem 3 léta vedl duchovní správu a to nejspíše od 16. list. 1625 až do konce list. 1628. V té době stala se matkou dítěte, jež, jak sama dne 20. srpna r. 1627 doznává, měla s knězem Adamem Schudychem a u dvoru lozického je zaškrtila. Udána p. Vilému Slavatovi k potrestání, předána jest jím právu lužskému k vynesení rozsudku. Purkmistr a konšelé ji dne 27. září 1627 nálezem osvobodili od žaloby a uznali, že čin ten v zoufalství byla učinila, že zasluhovala by sice smrt, ale že běže se pouze v trestání šatlavni, v němž již přes rok byla a má ještě půl roku pořád v kládě seděti o samém chlebě a vodě, a v čas mši v chrámě přes celé kázání klečeti a svíci rozžehnutou držeti. Nález tento předložen jest Vilému Slavatovi; ten jej změnil a rozhodl, že Kateřina Záplatová z příčiny zamordování dítěte svého mečem potrestána býti má podle práva, a nařídil připsím ze dne 3. pros. 1627 Michalů Štodlarovi, hejtmanu na Košumberce, by exekuci zařídil. Poprava Kateřiny Záplatové vykonána dne 15. ledna 1628. Před stětim zmíněná Kateřina řekla: „Ó kdybych byla na farně nesloužila a kněze Adama nepoznala, nikdy bych na taková místa nepřišla.“ Právo odstoupilo od ní a ona jest státa. (Sr. Dr. Adámek 21—22.) Pátral jsem, zda zpráva Dr. Adámka čerpaná z Kopyáře je správná čili nic. Shledal jsem toto: V nejstarší matrice křestní fary lužské na str. 11. je tento zápis: „Téhož dne (28. ledna 1626) křtěna dcera jménem Dorota; otec —, matka Kateřina ze vsi Záboří z panství novohradského. Kmotry Dorota Zemanka, Saloména Poláčková. Kmotr Jirka Vostřel, též všickni ze Záboře. Křtěno od kněze Adama.“ Adam Schudych farářoval v Luži od 16. listopadu 1625 (kdy je první křestní zápis o.l. něho začínající slovy: „consignatio baptismorum tempore administrationis R. P. Adami Schudych pro tempore parochi Lužensis“: poslední zápis jeho předchůdce faráře Dudecia je 8. list. 1625 do 2. října 1628 (tu je poslední jeho zápis): první zápis jeho nástupce dominikána Jana Mikuláše Kožminského je 14. říj. 1628). „Pamětní kniha I.“ o Schudychovi dle: „Byl-li knězem světským či řeholníkem, se neví. Byl v Luži farářem tři léta, kam odešel, neví se.“ Dlužno ještě připomenouti, že též Schudych, ač předchůdce jeho i nástupci podepisovali se v matrikách jmény řeholními a připojovali, z kterého byli řádu, píše jenom vždycky „kněz Adam“ anebo „kněz Adam Schudych“. Kateřina Záplatová dle zprávy samého Kopyáře lužského, jež cituje Dr. Adámek, dne 20. srpna 1627 již rok v šatlavě byla čili do šatlavy vstoupila 20. srpna 1626. Dítě narozené 28. ledna 1626, jak nahoře jsem uvedl, bylo více než pravdě podobně jejím dítětem, neboť toho roku žádné jiné nemanželské zapsáno není a shoduje se to s udáním Kopyáře, že Záplatová r. 1627 již rok v šatlavě sedí. A nyní spojme fakta dohromady. Měl-li P. Adam s Kateřinou Záplatovou „milostné pletky“, pak dítě nejdříve zroditi se mohlo 16. srpna 1626 a pak také zcela správně seděla Záplatová 20. srpna 1627 rok v šatlavě, ale musila Záplatová jednak ihned po příchodu faráře Schudycha do Luže míti s ním důvěrný poměr, jednak, a to je velmi důležité, hned po vraždě dítěte chycena a do šatlavy vsazena býti. Tomu ale nenasvědčují slova samého Dr. Adámka, dle něhož jednak Lužští, když 6. března 1626 oznámil úředník panský purkmístru a radě městečka Luže, že soudy lidské opět k jejich žádosti chce držeti na radnici v Luži, nestřehli si práva toho, jak by bylo náleželo, jednak dne 20. srpna 1627 psali Lužští do Vidně hraběti Vilémovi Slavatovi z Chlumu, jenž nařídil svým hejtmánem, by též Kateřina Záplatová při „právě lužském“ řádně a právně obviněna, slyšena a ortelována byla.“ Když 20. srpna 1627 nařizoval Vilém Slavata, že Lužští mají souditi Kateřinu Záplatovou, musilo se vyjednávati s ní a tedy

kdy zřízen v Chrudimi soud kriminální a Luže k němu připojena po dnes ve věcech hrdelních, kdežto v běžných soudních patří od r. 1750 do Vysokého Mýta.

její chycení státi dříve před 20tým srpnem, a seděla-li Kateřina Záplatová 20. srpna 1627 již rok v šatlavě, musila býti chycena nejméně alespoň počátkem srpna 1626. Vyjednávání mezi Vilémem Slavatou a Lužskými zajisté trvalo nejméně 14 dní, jak rozumně dle tehdejších dob musíme za to míti. A výsledek? Kateřina Záplatová byla počátkem srpna 1626 do šatlavy dána pro vraždu dítěte, které teprve nejméně o 14 dní později, měl-li P. Schudych jeho otcem býti, poroditi mohla! Zřejmo z toho, že ditko nemohlo se naroditi až 16. srpna 1626, ale o něco dříve, pak ale nebylo potomkem faráře Schudycha! I je tedy více než pravděpodobno, že dítě Kateřiny Záplatové zrodilo se 28. ledna 1626, jak udává matrika, ale pak nebylo naprosto dítětem faráře Schudycha! Vezmeme-li den narození dítěte Záplatové, jak udává matrika, 28. ledna 1626, pak data veškerá souhlasí zcela s udáním Kopiaře. Že Záplatová věc na faráře sváděla, nedivu. Doufala, že svede-li to na kněze, bude zachována při životě, neboť kněz přece u Vil. Slavaty veliké požíval úcty, a ten zase u konšelů. Konšelé Záplatovou také osvobodili asi z toho důvodu; soudila tedy dobře. Svádění ještě není důkazem. I poslední její slova: „Ó kdybych byla na faře nesloužila, nikdy bych na taková místa nepřišla.“ nemusí právě vztahovati se na svedení Schudychovo a značí prostě: „Kdybych byla ve faře nesloužila a na vliv té okolnosti, že ve faře sloužím, nepočítala, že totiž, svedu-li věc na faráře Schudycha, uchována budu, byla bych nikdy své nemanželské ditko, které s jiným mám, nezaškrtila, ale poctivě je živila a na tato místa (popravistě) nepřišla!“ Tímto snad, co jsem podal, nemíním hřích P. Adama, dopustil-li se ho, nějak omlouvati a ospravedlňovati, tím méně snad chtíti dokázati aneb říci, že P. Schudych je nevinný. Nikoliv! Chci jen věc objasniti a ponechati čtenáři úsudek vlastní. Jsem si dobře vědom, že všechny mé vývody snad se shroutí: namítne-li se mi, že ditko Kateřiny Záplatové mohlo býti nekřtěné a proto v matrice nezapsané a že v matrice se výslovně neudává, že matka dítěte narozeného 28. ledna 1626 je Kateřina Záplatová, ale jen Kateřina. Na vysvětlenou dim, že právě nejmenování matky příjmením je důkazem, že je to Kateřina Záplatová. Podruží totiž a kdož sloužili, nejsou v matrice, jak každý nahlédnutím přesvědčiti se může, jmenování příjmením, ale pouze křestními jmény. Byliť považováni za majetek těch, jimž pracovali. Nepadá ani na váhu, že Kateřina Záplatová byla sřata. Byla zajisté sřata proto, že dítě zaškrtila, a ne že snad by je byla měla s farářem Schudychem. A kdyby na krásně i dokázáno bylo (což však posud se nestalo), že farář Schudych skutečně byl otcem dítky Kateřiny Záplatové, platí tu zajisté slova Dr. Kalouska: „Nesluší se, vytýkati nynější církvi to, co tehdejší církvi spravedlivě se vytýkalo“ či nesluší se uváděti proces Kateřiny Záplatové proto, aby nynější kněžstvo bylo potupeno. A nyní po vysvětlení táži se, ať již jest věc jakkoliv: bylo na místě, aby Dr. Adánek obíral se činem Kateřiny Záplatové široce a dlouze ve spisku svém, ve kterém mnohem důležitější věci přelétá kratičkými poznámkami anebo vůbec vynechává? Není v tom tendence? Neplatí u Dr. Adámka zásada: de mortuis nil nisi bene? Nevyšinul se p. Dr. na zásadu křesťanské lásky? Nechci snad těmito slovy říci, že vůbec faktum popravy Kateřiny Záplatové vynechati měl; to nikoliv! Jedná v odstavci onom o lužských lidských soudech, proto zcela správně mohl uvést, že Kateřina Záplatová byla sřata pro zaškrcení dítěte, ale proč uváděti, na koho Záplatová otcovství sváděla, když přece věc dokázána nebyla, když P. Adam vyslýchán v té věci nebyl, k činu se nedoznal, ba ani měšťanstvo, ani sám Vilém Slavata P. Adamovi viny nepřičítali, ba naopak, jak z celého jich jednání vysvitá, o jeho nevině byli přesvědčeni? Vždyť přece P. Adam po celý rok po popravě Kateřiny Záplatové působil v Luži: to by ale naprosto nebylo možno, kdyby lid a vrchnost byli bývali přesvědčeni o činu na Adama sváděném! Proč raději Dr. Adánek neuvedl dle Kopiaře, co poprava Kateřiny Záplatové město stála? To se týkalo daleko více zájmů města Luže, jejíž dějiny přece p. Dr. píše, než na koho Kateřina Záplatová otcovství svého dítěte sváděla. To by však netáhlo!

⁴²⁸⁾ Proces Doroty Švadlenkovy, dcery Anniny, byl tento: Dorota byla obviněna, že zavraždila své dítě. Táž učinila vyznání, že s lužským P. Janem Nygrynem Doubravnickým ve sklepě a pak v siní skutky nemravné spáchala a hájila se, že dítě nezamordovala, ale že se mrtvé narodilo. O činu Švadlen-

Radnice⁴³⁰⁾ lužská byla zbudována r. 1542 za Diviše Slavaty z Chlumu a Košumberka. Diviš daroval ji r. 1570 Luži. Nově vystavěna byla za jesuitů. Opravy staly se na ní r. 1704, 1856 a j.

Za robotu⁴³¹⁾ uvolila se obec r. 1777 platiti 110 zl. rýn.; robota pak sama jest vykoupěna 14. srpna r. 1851.⁴³²⁾

V době novější⁴³³⁾ město kdys dosti slavné nerozkvétá, jak by bylo žádoucí. Pořízen vodovod a j.⁴³⁴⁾ (Pokračování.)

* * *

kové jednali konšelé 17. dubna 1648. Kněz poslal lužskému úřadu list, ve kterém se hájí a odmítá hanebné podezřívání sebe a ujišťuje, že kdyby byl věděl, jakého chování ta Švadlenková i dcera její byly, že nebyl by jim dovolil do fary vkročiti. Když se Dorota ptala žen, na koho to má říci, a řekly jí, aby sama mluvila, že hubu má, tedy matka její k ní přistoupivši, dala jí poličky a radila jí, aby řekla na kněze. Dorota i matka její Anna byly na sv. Markětu 1648 z gruntův J. H. M. na 3 mile zšíři i zděli vypověděny a to ihned od té chvíle, jakž by byla Dorota vězení, kdež seděla, sprostěna, sic že by při dopadení ihned byla místrem popravním na hrdle, ztrestána a matka její pardusem vymrskána a vyvedena. (Dr. Adánek 25—26 poznámka.) Po P. Janu Nygrynovi žádných pamětí ve far. archivě není. Jeho předchůdce P. Hadrián Charbuský poslední zápis křestní učinil 17. května 1644 a nástupce Bohuslav Martius Vysokomýtský první zápis 9. ledna 1654. Byl tedy P. Jan Nygrin v Luži farářem od června 1644 do konce pros. 1654, a v té době také vzal k sobě dvě probrané osoby Dorotu a Annu Švadlenkovy, jež vedly život nezřízený, že kdyby byl farář Nygrin o tom věděl, nebyl by jich ani do fary připustil. Farář byl nevinný, neboť jak z obhajovacího listu jeho plyne (ze dne 16. května 1648) otcem dítky Doroty Švadlenkovy byl syn Zemanův a Dorota návodem matky svedla vše na kněze. Páni radni téhož byli náhledu, jak možno souditi z toho, že obě Švadlenkovy vypověděli, ale P. Nygrina mezi sebou až do r. 1654, tedy celých 6 let iněli a uctivě se k němu chovali. Vina Nygrinova spočívala toliko v tom, že ač o záletech Švadlenkové věděl, jak sám doznává, přece jich ve farní trpěl, což špatné mohlo by vrhati světlo na osobní čest jeho. Než, kdo uváží poměry tehdejší, že kněžstvo musilo zápasiti s citelnou bídou, musilo platiti veliké daně, že ve válkách bylo olupováno každou chvíli o veškeren svůj majetek procházejícím jak přátelským tak nepřátelským vojskem, že bylo od protestantův zostuzeno, týráno, že „většina obyvatelstva nauk protestantských milovná vychovávala si tajně kazatele jinověreckého a domácího jen špinila“, že každý, kdož katol. knězi něco dobrého prokázal, byl od tajných protestantů haněn a tupen, pozná snadno, že na faru ke knězi šla jen osoba taková, která nemohla nikde jinde již naléztí místo. Tím faráře Nygrina neomlouvám: mohl přece dům farní, zvláště v této rozbouřené době, v pořádku vésti; neomlouvám ho ani přílišnou prací (spravoval několik farností najednou a málo doma se zdržoval), neboť i tehdy jako kněz měl dbáti dobře pověsti svého domu. Kdož však dnes může rozhodnouti o tom, jaké pohnutky a příčiny vedly jednotlivce, by tak či jinak jednali? Ostatně jsou známy případy, že ani otcové nejlepších rodin nedovedli zabrániti škandálům, jež způsobily jich vlastní dcery. Ba jsou takovéto případy známy i v rodinách pastorských a rabinských ze všech dob a zemí. (Sr. spis Wintrův: „Život církevní“.)

⁴²⁹⁾ Sr. o procesech těch Dr. Adánek 21—33., který v celku vypisuje je z Kopiaře, a nemám k nim ničeho dodatí, pouze výlohy při popravě Kateřiny Záplatové. Ty pak obnášely: katovi 15 kop míšenských, od vykopání hrobu 1 k. m., od vyzvánění 2 k. m., na tři osoby 1 k. m. 30 grošů outraty každého dne.

⁴³⁰⁾ Více u Dr. Adámka 34. pozn. 93.

⁴³¹⁾ Dne 20. června a 9. července 1781 potlouklo u Luže. Radimě. Bělě. Zdislavě, Voletic, Srbec a Domanic, r. 1847 v okolí Luže, taktéž r. 1855 a jindy.

⁴³²⁾ Povodeň byla r. 1790 (Více v Pamětní knize), r. 1838 19.—20. června, r. 1902 v červenci.

⁴³³⁾ Luže měla skorem vždy i svého lékaře. R. 1884 byl jím MUDr. Schulz. Ten když volán byl téhož roku do domu židovského učitele, kde dítky stonaly na „horkou“, nešel. Povolán z Chrastí Dr. Schmoeger, a Schulz udán. Zaplatil 100 zl. pokuty, ale prohlásil, že více léčiti nebude. Tak zůstala Luže bez lékaře.

Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického.

Podává Dr. Ant. Podlaha.

(Pokračování.)

198. (Str. 510 b — 512 b) *Radostná písnička o rekovském obležení a tryumfu Residenczi Královského Uherského Města Budína.* Všem křesťanům ku potěšení. Zpívá se jako „Smutná lamentací“, aneb jak tuto notováno.*) 1. Poslyšte, křesťané, přeradostné noviny, které zpívám nyní o Budínu, slavném městě, že naše jest jistě věřte, vzdejme chválu Bohu. 2. Město to vznešené, ležící v zemi úrodné, pevně vystavené, kteráž ten zlostný pes Turek přes sto a padesát letů užíval svobodně. 3. Slávou a bohatstvím, k tomu nejdražším zbožím, zlatem, stříbrem, kamením, stkvělo se jest tak náramně, že mnozí zboží Turecké k nám nosí překrásné. 4. Kdo tu pevnost spatřil, každý tomu posoudil, že by ten svatý byl, jehož moci by se bála, aneb jemu se poddala, co*) nástrojů měla. 5. Všem světu známost, jakou ti psi udatnost, velkou ošemetnost: ve spolek se zavázali, že by raděj plápolali v ohni, než se poddali. 6. Hle, patřte na smělost, našich rekův udatnost a hrdinskou stálost: jak hrdinské jejich činy, třikrát Succurs porazili, profiant pobrali. 7. Jaké jest to hraní, ustavičné šturmování a z kusů střelení: mečem, ohněm je stále trápili, vždy nenadále, topili jim švarné. 8. Z kartounův vši mocí stříleli ve dne i v noci, vše s božskou pomocí: žádného odpovídání, tak jim hráli na vše strany vojsk***) naše švarný. 9. Hle, jak naše bomby bořily šance i domy, též palác (jemuž rovný nesnadno se můž najít), jehož zde nemůž vypsati, překrásné stavení. 10. Hrozno tehdáž bylo, neb se ukrutně přáslo vše, co živo bylo; když prach v povětří hodili, palác z gruntu vyvrátili, dost jich poranili. 11. Churfurst Baborský kníže, byl u zámku nejbližší, když byl dobyt nejtěžší, jaká jest zmužlost jeho, věz, že Božská pomoc jeho chránila v tu dobu. 12. On ty bašty ztroskotat, zámek mocně opanoval, nic se neobával: s nejmocnějšími kartouny, z nichž jeden jest „Vlk“ nazvaný, jim krásně dotíral. 13. Z těch silné hromobití muselo k mostu hřmít, hrozné krve prolít: žádného nelitovali, bez milosti postříleli, pálili, sekali. 14. Když se podat nechtěli, krvavou lázeň zažili, málo živých nechali: neb jest z nich krev jako řeka po všech ulicích tekla, dobře pokusili. 15. Již korouhve císařské vznášej se na zdi městské, daleko turecké: neb odstoupiti museli, dost daleko je zahnali, ještě konce není. 16. Kdež vzácní knížíata zhynuli i hrabata, dost udatných rytířův: však již věčnou odplatou skvějí se nebeskou, od Boha jim danou. 17. Již „Vivat, vivat, vivat“, tak budem vždycky zpívat, Jeho Milost Císařská:***)) nám od Boha požehnaný, celé říši představený, pán nad pány slavný. 18. Radujte se, křesťané, neb vám zas to požehnané království uherské Maria Matka vyžádá a od všech blud vysvo-

Nyni působí tu obvodní lékař Dr. Frt. Hamza, český spisovatel a městský lékař Dr. J. Weiss.

⁴³⁴⁾ Obec lužská chová tyto pro historii důležité knihy: „Kopiarž“ (Popis jeho u Dr. Adámka d. c. 1. pozn. 1.), „Knihu pamětný“ od r. 1836. (Jsou mnohé v ní nepravdy, překrouceniny a lži hlavně o jesuitech chlumeckých od P. Jirouška.) Před r. 1850, kdy odevzdány byly soudu do Vys. Mýta, měla též: knihu gruntovní od r. 1567, od r. 1602, 1629, 1651, 1727, 1792, 1795, 1825, pak instrumentní, obligační a kvitanční z r. 1825 atd.

*) Notování chybí; toliko notové linie Košetický nalinkoval.

) Orig.: patrně chybně „do“. — *) Orig.: „vojske“. — ***) Orig.: „císařské“.

hodí. královna angelská. 19. Chvaltež Pána všickni potentáti udatní, z jeho dobrodiní, kteráž nám nyní prokázal a nad všemi se smiloval, rač pomoci dáleji. 20. Již buď Bohu chvála, čest, sláva neskonalá, jak se v nebi dala: Synu i Duchu svatému, v troj osobách jedinému, na věky svatému. Amen.

199. (Str. 513 a) *Latinské a německé čtyrverší o dobytí Budína.*

200. (Str. 513 a) *Purgmistr a konšelé města Sadskýj tento titul velebné konsistori dali:* „Vysoce převelebným a přeuceným Pánům Pánům Velebné Consistoře Pražské assessorům, celé Bible, jak nového tak starého Zákona učitelům, obojího práva, jak duchovního, tak světského nejběhlejším, umění lékařského nejzkušenějším, celého poctivého pořádku kněžského cechmistrům nejstarším k dodání.“

201. (513 b — 515 b) *Progressus bellici adversus Turcas ab anni 1686 mense Martio ad 15. Novembris.* Seznam míst dobytých od vojska císařského a benátského, počet děl v jednotlivých bitvách nepříteli odňatých, počet ukořistěného dobytka a jiných věcí, posléze počet padlých a zajatých.

202. (Str. 516 a — 519 a) *Excelsi Supremi Vizirii ad primarium Caesareae Majestatis Ministrum literarum interpretatio.* Opis listu Heřmanu markraběti Bádenskému, datovaného „in campo prope Waradinum ex interpretatione Alexandri Maurocordati“, v němž činí se návrh k jednání o mír. Na to odpověď markraběte ze dne 17. ledna 1687.

203. (Str. 519 b — 522 b) *Litterae a Rege Galliae ad Summum Pontificem Romam missae italico idiomate.*

204. (Str. 523 a — 523 a) *List císaře Leopolda ze dne 7. února 1687 papeži, jenž mu byl onen předcházející list francouzského krále sdělil.*

205. (Str. 528 a — 541 b) *Castrum doloris Eleonorae Augustae Romanorum Imperatrici Viduae Reginae Bohemiae etc. die 6. Decembris anni 1686 pientissime vitā functae, in basilica Divi Viti Metropolitana Pragensi instructum, et triduanis exequiis cum ingenti procerum, cleri et populi affluxu celeberrime a die 29. Januarii continuatum, anno 1687.* Popis velikolepého katafalku zřízeného v chrámě sv. Víta v Praze při rekviích za zesnulou císařovnu Eleonoru.

Vyjmáme z něho: „Tota moles in duplicem assurgebat contignationem, allucentibus hinc inde duobus prope luminarium millibus. Ad inferiorem structuræ aditum Regni Leo contectâ facie accubabat cum lemmate: Piis Reginae Manibus! E diametro cenotaphii opposita Imperii Aquila dolorem similem contestata deciduum e vertice suo diadema lugebat, cum inscriptione: ‚Cecidit corona capitis nostri. Thren 5.‘ Pars ima fabricæ octo numerabat columnas, in aream octangulurem dispositas; quatuor ejusdem angulos totidem ambiebant prægrandes statuæ, gestu lugubri, columnis interceptæ, quæ domos quaternas ex augusto Eleonoræ connubio inter se affinitate junctas, Austriacam, Mantuanam, Lotharingicam et Neoburgicam repræsentabant. Manu unâ gestabant singulæ propria gentis avitæ insignia, fusco nihilominus et transparente velo obducta, ne quid luctui deesset; alterâ symbolis, in hanc rem opportunis tristem sibi relricabant memoriam: Prima illarum Austria pendulum e brachio sinistro gestabat automaton, cujus index horam noctis secundam (Eleonoræ fatalem) designabat cum inscriptione: ‚Nescitis quâ horâ. Matth. 24.‘ Mantua feralem præseferebat calvariam peplo involutam, adjecto vocabulô: ‚Defuncta est! Matth. 9.‘ Lotharingæ strophium addebatur doloris tessera cum epigraphe: ‚Oppressit me dolor. Job. 16.‘ Neoburgum fractam exhibebat clepsydrum, illud Matth. 14. innuens: ‚Hora præterit. Medio intus loco exaltatum gradibus aliquot regale feretrum conspiciebatur, quaternis Mantuani ducatus aquilis sustentatum, sceptrâ coronasque suspenso pede commonstrantibus. Super quo genii duo in aëre penduli

scutum initiali Elenoræ litterâ insignitum et imperiali diademate ornatum sustinebant. Inferne sub ipsam tumbæ mortualis basin duo utrinque genii duplicem erigebant tabulam. Harum uni pictura secundum leges opticas quinque civitates, alteri quatuor in dotem reginæ concessas inseruerat, adscribens illud Genesis 30.: „Dotavit me“ et alterum Judith ultimô: „Luxitque illam omnis populus“. Pone ipsa feretri latera assidebant mæsta quatuor regna: Germaniæ videlicet. Bohemiæ, Hungariæ et Poloniæ; singulis additæ inscriptiones congruæ... Secunda contignatio pari columnarum seria interstincta quatuor itidem statuis: Eleonoræ Virginalem, Conjugalem. Viduitatis et Aeternitatis statum effigiabat; singulis una virtutum cardinalium adhærens: Virginitati nimirum florigeræ ac liliis coronatæ adstabat Prudentia, lævâ speculum colubro implexum gestans, dexteraque lampadem accensam porrigens cum lemmate: „Una de numero prudentium“, cui inferne subjungebantur anni 22, quos virgo transegerat. Inde Conjugium ad oblatam sibi a Fortitudine columnam manus extendebat, cum inscriptione: „Manum suam misit ad fortia. Proverb. 31“, adnotatis similiter augusti thori annis sex. Tertiam occupabat stationem Viduitas, annos 29 numerans, nigrovelo circumdata, turture manibus insidente, prope quam Temperantia liquorem e superiori vase in subjectam patinam effundens, adscriptum habebat illud Psalmi 111.: „Dispersit, dedit pauperibus“. Quarta denique Aeternitatis imago veste stellulis decorâ, serpente in circulum contorto visebatur, coronam Justitiæ a Virtute hujus nominis comite sibi juxta æquitatis bilancem præstolans, cum scriptione: „Annos æternos in mente habui. Psal. 76“. Universam demum machinam sinuata decenter in umbonem cupula terminabat, e cujus superficie cava terrestris pendebat globus, regna mundi axhibens, cum lemmate: „Hunc supergressa“. Superne vero convexitati superinsistebat Genius Augustissimæ coronatus, vultu dextrâque in cælum intentus, manu alterâ clepsydram transversim locatam tenens, adjectoque schediasmate docebat: Imperium sine fine ab eadem possideri, neque temporibus illius ævum commensurari. Anterior structuræ facies in ortum directa hanc referebat epigraphen, anni nunc currentis chronographicam: ELEonoræ AVgVstæ REGInæ sVæ DIVIna IVste et ple persoLVIt Leo BoheMIæ.“ Potom následuje zevrubný popis všech podrobností velikolepého katafalku, při čemž uvádějí se přehojně nápisy, kteréž jej zdobily.

206. Str. 542 a — 543 b) *Elogium Augustissimæ defunctæ. Eleonora Imperatrix. Augusta, Regina.* Latinská elegie propletená chronografickými verši.

207. (Str. 543 b — 546 b) *Několik latinských průpovědí s nehrubě zluřilým českým rýmovaným překladem.* Ukázkou stůjlež zde:

Divisum imperium cum Jove Caesar habet.	Feruntque summos fulmina montes.
Máť vládu společnou	Nikdy se v velké auřady netři,
cisář s Bohem věčnou.	neb velké věže sráží povětri.

... Nemo sine crimine vivit.
Kdoby lez auhony živ byl,
ještě nikdež vidín nebyl.

Omne rarum carum
Čim jest host nehývalejší,
tím bývá také milejší.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo,
condo.*)
Křním, napájím, vyplácím,
těším, odívám, provázím
k hrobu, hostem kterak mohu,
bližnímu sloužím i Bohu.

Figulus figulum odit.
Nepřeje hrnčír hrnčírí,
jak ani malíř malíři.

208. (Str. 548 a — 589 b) *Descriptio coronationis Regis Bohemiæ desumpta ex quodam antiquo libello, cujus prima folia aliquot deerant. Quæ coronatio contigit Ao 1611, quo Matthias Rex Ungariæ vivente adhuc fratre suo seniore Rudolpho II., Romanorum Imperatore et Rege Bohemiæ, in Regem Bohemiæ electus est.* Opis knihy

*) Mnemotechnický verš naznačující skutky tělesného milosrdenství.

Jirřiho Závěty ze Závětic „Korunování Jeho Milosti Matiaše krále uher-ského atd. toho jména druhého, na křálovství české.“

209. (Str. 590 a — 592 b) *Krátké latinské pojednání o há-dankách*. V úvodě líčí se zvědavost lidská, která nižádnými překážkami nedá se odstrašiti, naopak záhadností tím více jest lákána. Proto mnozí schválně nejasně a jakoby v hádankách psali, aby zvědavost lidskou dráždili, jako na př. sám Aristoteles. Potom uvádějí se některé starověké hádanky a orakula, připomíná se, že i v Písmě sv. hádanky se vyskytují atd.

210. (Str. 593 a — 607 a) *Vaticinium historico-poeticum des triumphirenden Reichs-Adlers, was gestalt derselbe seine Flügel in Orient ausbreiten wird und durch eine vierfache Alliance des Ottomanischen Reichs Untergang prognosticiret*. I. I. B. B. W. Ao 1687.

(Pokračování.)

Zrušení kláštera panen benediktinek v Pustiměři.

Kapitola z moravské monasteriologie. Podává **Frant. Václav Peřinka**.

(Dokončení.)

Neměl však klášter pouze sporův o Budč. V oktávě Božeho Těla r. 1437 pohoni abatýše Elška Václava ze Švábenic odjinud z Konice, že drží klášterní zboží v Šebořicích (zaniklé vsi u Švábenic). Probošt Jakub má klášter zastávati u soudu.⁸⁸⁾

Současně přel pannám Jindřich z Krumsína půl vsi Topolan a pohnal abatýši Elšku z 60 hř. gr. dobrých, že mu drží puol vsi v Topolanech, ježto císařova milost zapsala obci jeho i jeho erbóm.⁸⁹⁾ Páni našli, poníž králova milost (Zikmund) zapsala na tom, ježto komora jeho není, jakož tuto zapsal na tom klášteře pustiměřském, ježto jest svobodný a pod biskupa sluší, že to nemá moci, neb páni také mají kláštery, ježto neslušejí pod komoru královu, a na ten nález páni dali své pomocné.⁹⁰⁾

Tento panský nález z r. 1437 jest nemálo zajímavý. Císař Zikmund ve válkách husitských počínal si hůře než husité sami. Husité kláštery pobořili a statky jejich zpustošili, ale Zikmund své-mocně statky klášterům odnímal a částečně zástavně, částečně dary zapisoval buď svým milcům nebo osobám, které mu půjčily do války nutných peněz. Tak zastavil statky kláštera velehradského, zastavil celý klášter sázavský v Čechách a zastavil také části statků panen pustiměřských. Počinání toto dalo by se částečně omluviti, neboť některé kláštery byly skutečně komorní, jako v Čechách Zbraslav, Zlatá Koruna, na Moravě Velehrad, Rajhrad a j. Ale Pustiměř komorní nebyla, nýbrž biskupská, a proto panny bene-diktinky užívaly své polovice dědiny Topolan nepřetržitě, i když ji císař Zikmund zastavil vladyce z Krumsína. A páni moravští, když Jindřich z Krumsína pohnal abatýši před šraňky zemského soudu, osvobodili ji z pod obžaloby a prohlásili dar Zikmundův ničemným a neplatným. A stavové ti smýšleli vesměs skoro hu-sitsky, ale měli vysoce citlivé svědomí pro právo. Nahlédneme snadno, že dar Zikmundův byl protiprávní. Ani král nesměl da-

⁸⁸⁾ Brandl, Půhony III. 467 č. 194. — ⁸⁹⁾ Ibid. III. 475 č. 247. — ⁹⁰⁾ Ibid. III. 489 č. 125. Pomocné byla taxa, kterou platil žalovaný, ztratil-li žalobník při. Viz Brandl, Glossarium 1876 pg. 248.

rovati něco, co mu nenáleželo. A nyní divíme se, proč nevystoupil z týchž důvodů někdo proti Josefovi II., když tolikéž svémocně a protiprávně zrušil v zemích českých vedle několika komorních klášterů celou řadu klášterů nekomorních, šosovních? Jinak však víme o stavech moravských, že ve sporech osob duchovních neradi rozhodovali. Tak r. 1437 v jakémsi nám neznámém sporu Zdeňka ze Švábenic s pannami pustiměřskými našli, ponížď to se dotýče duchovních osob, že toho páni souditi nechtí, ale odkázali sporné strany před hejtmana a úředníky markrabovy.⁹¹⁾

Dne 28. dubna 1441 klášter resignoval na desátky z pozemkův a mlýna v Prusích a u starého kostela, ale dne 15. července r. 1443 biskup Pavel klášteru potvrdil tři kopy, které mu z výtěžku mýta poukázal r. 1404 biskup Lacek z Kravař.⁹²⁾

R. 1446 Elška abatyše i všechn konvent pohnaly Vojtěcha z Mejlic a z Bojanovic z 50 hř. gr., že jim měl list na peníze obnoviti a kaplanovi klášterskému toho jest neučinil. Chtějí to listem pokázati.⁹³⁾ R. 1447 pohoni abatyše Elška Phichneho, neb kterak jemu křestné jméno, z Pačlavic za 20 hř. gr., že drží klášterní plat a užitek z pusté vsi Šebořic, o kterýž se smluvily panny před pány v Brně s Zdeňkem (ze Švábenic a z Konice), a toho se táhnou na registra panská, v kterých jest smlúva psána. Probošta Jakuba ustanovila poručníkem pře (advokátem) u soudu, ale k ličení nedošlo.⁹⁴⁾ Současně pohnala téhož soka, že brání lidem jejím pastvy na poli šebořském, kteréž ke klášteru sluší a k nimž jeho poddaní lidé mají právo. I tento spor urovnal se mimo soud.⁹⁵⁾ Václav ze Švábenic znova škodil klášteru, proto jej r. 1447 v sobotu před sv. Vitem (10. června) abatyše pohnala ze 20 hř. gr., že plat klášterní v Šebořicích bral po landfrýdu, nemaje k němu práva. Chtějí právo své klášterními dskami a smlúvú pokázati, kteráž se stala v Brně a kteráž jest vepsána v registra.⁹⁶⁾ Téhož dne a roku pohnal abatyši a konvent Zdeněk ze Švábenic ze 70 hř. gr., že mu postúpila lánu a podsedku v Švábenicích vyrčením kněze biskupovým, a měla mu i úroky navrátiti, ale nenavrátila. Chce listem pokázati, leč urovnáno mimosoudně.⁹⁷⁾

Spory na vše strany. V prosinci r. 1448 abatyše žaluje Jakúbka z Dobřic (u Přerova), že jí slibil za Vojtěcha z Mejlic pod 10 hřivnami na listu obnovení do svatého Ducha, jakož již minul, na 50 hř. Ale listu neobnovil. Tolikéž Vojtěch z Bojanovic a ze Zborovic měl obnoviti list na 5 hř. platu k oltáři klášternímu, ale také neobnovil.⁹⁸⁾

Ve všech svých sporech pověřovaly panny svoji prokuratourou u soudu probošta klášterního. V uvedených tuto rozepřích jmenuje se proboštem Jakub. Wolný praví, že jest to poslední jmenovitě udaný probošt pustiměřský,⁹⁹⁾ ale zdá se, že některé pozdější zprávy. v nichž se proboštové připomínají, přehlédli. Tak r. 1492 jmenuje se proboštem Zikmund ze Švábenic.¹⁰⁰⁾

⁹¹⁾ Ibid. IV. 431 č. 43. — ⁹²⁾ Wolny, Schriften, V. 202.

⁹³⁾ Brandl, Půhony III. 538 č. 558. — ⁹⁴⁾ Ibid. III. 597 č. 928, — ⁹⁵⁾ Ibid. III. 597 č. 929. — ⁹⁶⁾ Ibid. III. 610 č. 1022. — ⁹⁷⁾ Ibid. III. 614 č. 1044. — ⁹⁸⁾ Ibid. III. 669 č. 1284, 670 č. 1285. — ⁹⁹⁾ Schriften d. hist. stat. Sektion, V. 209. — ¹⁰⁰⁾ Brandl, Půhony, VI. 294 č. 1778.

K pohromám klášterním válkou pošlým a ke škodám činěným klášteru, statkům a poddaným okolní šlechtou přidružila se okolo r. 1450 nová daleko větší úhona, která byla příčinou klášterního pádu: uvolnily se mravy, uvolnila se kázeň klášterní, zahnízdila se v klášteře nekázeň a mravní zkaženost. Mnohé kláštery moravské přivedl na pokraj záhuby teprve protestantismus, ale v Pustiměři byly řeholní mravy již ve psi, když na Moravu přišel první protestant. A od onoho okamžiku, kdy kázeň řeholní vzala za své, rozpad rychle pokračoval, zvláště když byl podporován nekonečnými spory a hromaděním dluhů.

Abatyše Dorota z Račic koupila sice ještě dne 24. června r. 1461 klášteru dosud nenáležitý díl dědiny Šeboríc s lesem od Václava ze Švábenic a na Stražisku za 60 hr.¹⁰¹⁾ a r. 1467 vzal papež Pavel II. klášter do nové stálé ochrany apoštolské stolice římské, ale přece již r. 1464 a znova r. 1494 pohnala abatyše pány Protivce ze Zástřizl a Jana z Kunštáta a na Hodoníně na náhradu 700 hr. za svémocně odcizené statky Přestavlky, Zvíkov, Lovčice a dvůr v Račicích. R. 1464 pohnala také abatyše Dorna Buška z Mejlic a ze Šumic z 30 hr. gr., že kaplanu klášternímu dávati měl za každý rok 5 hr. a toho již po šest roků nečiní.¹⁰²⁾ Ale tímto půhonem panny nepochodily, neboť Bušek dokázal, že poplatného statku nedrží a byl půhonu osvobozen.¹⁰³⁾ R. 1466 vložila abatyše do desk zemských odpor proti vkladu, kterým Uršula z Račic zapsala Jiřímu z Popovic dva dvory řečené Vrchní v Račicích. Domníváme se, že nejednalo se tuto o statek klášterní, nýbrž o rodinný statek abatyšin.¹⁰⁴⁾ Také však měla téhož roku spory klášterní. Pohnala Hynka z Rackovic a z Police, že klášternímu faráři v Dušově moci pobral dobytek, obilí i všechn nadbyt, nemaje k němu ani k klášteru nížádné viny.¹⁰⁵⁾ Leč nejen abatyše, rozená slechtična z Račic, ale také klášter měl v Račicích dvůr. Pohoni totiž r. 1466 abatyše i konvent Annu z Zástřizl a z Račic ze 100 hr. gr., že drží klášterní dědičný dvůr v Račicích se vším jeho příslušenstvím.¹⁰⁶⁾

Nevíme, co byl klášteru dlužen Ctibor z Věžek, jehož r. 1464 pohoni abatyše, že jí vydati nechce 50 hr. zadržalých úrokův.¹⁰⁷⁾ Rovněž nevíme, jak rozuměti půhonu z r. 1466, dle něhož má se zodpovídati Smil z Mejlic, že jest oltáře v klášteře jednomu knězi podal, a toho jest učiniti neměl. Škody si odhaduje abatyše na 50 hr.¹⁰⁸⁾ Zároveň s ním jest pohnán Prokop z Domamyslic, že pannám listu obnoviti nechce ani zpraviti, jakož slibil za Václava ze Švábenic, a Jan Kuželík z Žeravic z 50 hr., že úrokův zadržalých platiti nechce, jakož slibil za Buška (z Mejlic).¹⁰⁹⁾ Ještě v jednom půhoně vzpomíná se kláštera r. 1466. Prokop z Domamyslic pohoni Zdeňka z Švábenic a z Konice ze 60 hr. gr., že mu slibil za zprávu panně abatyši pustiměřské za ves Sekeřice za Václava strýce jeho z Švábenic a z Stražiště a on drží nápad jeho a vydávati zprávy nechce.¹¹⁰⁾

¹⁰¹⁾ Schriften V. 202. — ¹⁰²⁾ Brandl, Půhony IV. 118 č. 614. — ¹⁰³⁾ Ibid. IV. 203 č. 277. — ¹⁰⁴⁾ Z. d. brn. XIV. 119. — ¹⁰⁵⁾ Brandl, Půhony IV. 230 č. 1016. — ¹⁰⁶⁾ Ibid. IV. 230 č. 1017. — ¹⁰⁷⁾ Ibid. IV. 404 č. 627. — ¹⁰⁸⁾ Ibid. IV. 506 č. 1065. — ¹⁰⁹⁾ Ibid. 507, č. 1066, 1068. — ¹¹⁰⁾ Ibid. IV. 529 č. 1203.

Ač nenacházíme zápisů, že by byla abatyše Dorota z Račic zle hospodařila a statky i zboží klášterní promrhávala, přece nemůžeme nic jiného uzavírat, čteme-li listinu papeže Pavla II. de dato v Římě 12. pros. 1469, kterou nařizuje papež škotskému opatovi ve Vídni a proboštovi od sv. Doroty v diecesi Passovské, aby toho dbali, by statky pustiměřské, které abatyše proti právu zastavily nebo prodaly, zase byly převedeny v majetek kláštera. Nebylo však asi rozkazu papežova poslechnuto; neboť již dne 23. října r. 1475 papež Sixtus IV. nařizuje opatovi zábrdovskému, aby alienace statků pustiměřských prozkoušel a bezprávné odvolal a zrušenými prohlásil.¹¹¹⁾

R. 1478 jmenuje se abatyši Anna, která r. 1480 pohoní Jiřika z Mejlic z 50 hř. gr., že klášteru a jeho kaplanu drží 5 hř. platu koupeného ve vsi Zborovicích a nechce naň listu obnoviti.¹¹²⁾ Roku 1492 Anna abatyše pohoní Znata z Mejlic a z Prus z 25 hř. gr., že nebožtík Znata z Mejlic nadal k oltáři sv. Václava a všech svatých anjelův ze svého statku platu komorního puol třetíhřivny ročně, a Znata drže statek jeho, toho platu k oltáři vydávati nechce.¹¹³⁾ Téhož dne pohoní abatyše také Jana Kunu z Kunštátu a na Hodoníně ze 300 hř. gr., že drží klášterní lidi a zboží v Přestavlkách, Zvíkově a v Lovčicích,¹¹⁴⁾ a Protivce z Zástřizl a na Čejkovicích ze 300 hř., že drží díl klášterních lidí v týchž osadách.¹¹⁵⁾ Sama však r. 1493 také musila snést dva pňhony. Václav ze Švábenic ji pohnal, že mu drží dědictví jeho v zástavě ves Šebovice s příslušenstvím a nechce mu listu ukázati na tu zástavu, v čemž jest zastaveno. a on by chtěl své vyplatiti. Urovnala se pře bez ličení.¹¹⁶⁾ Znata z Mejlic pohnal ji z 18 hř. gr., že mu drží člověka jeho v Boskuovkách a ten má lán roli a platy mu z něho berú, nemajice k tomu práva, a on k tomu má právo.¹¹⁷⁾ Nález není zapsán.

Král Vladislav II. obnovil dne 21. února r. 1497 výsadu, aby klášter sám od poddaných vybíral zeměpanské daně a polovici pro sebe podržoval a druhou pouze markraběcí komoře odváděl. Chtěl tím asi sanovati zubožené klášterní finance, a snad se mu to také pro začátek podařilo, neboť klášter již dne 26. září r. 1497 koupil 103½ hř. a 3 široké české groše od Zdeňka ze Švábenic a na Laškově 2 lány a ve Švábenicích usedlika i patronát s poplatky peněžitými i dárkami drůbeže a vajec.

Století XVI. jest poslední, v němž klášter trval. Vidíme již jen, kterak klášter kráčí v ústřety své neodvratné zkáze.

R. 1513 a 1521 uvádí se abatyše Elška, ale k r. 1515 čteme, že abatyši byla Johanka z Koberic a r. 1520 Apolena z Bozkovic. Toto byly vesměs ženy nehospodárné. R. 1503 dne 2. srpna (na den sv. Stěpána papeže) prodal klášter obci Něm. Prusům právo várečné i výčepné pro pivo odkudkoli dovezené a vinný šenk za 30 zl. mor. a 26 gr. ročního platu. R. 1516 farářové z Budče a

¹¹¹⁾ Schriften, V. 202. — ¹¹²⁾ Brandl, Pňhony VI. 80 č. 183. — ¹¹³⁾ Ibid. VI. 295 č. 1780. — ¹¹⁴⁾ Ibid. VI. 294 č. 1779. — ¹¹⁵⁾ Ibid. VI. 294 č. 1778. — ¹¹⁶⁾ Ibid. VI. 318 č. 1925. — ¹¹⁷⁾ Ibid. VI. 322 č. 1948.

z Kdousova odepřeli odváděti klášteru povinnou pensí na penězích, tak že byli k tomu konsistoři nutkáni hrozbami církevních trestů. Roku 1517 klášter prodal čtyři pololány ve Svatoborických bratřím Hynkovi a Zikmundovi z Ludanic za 2 kopy ročního platu splatného klášterem zábrdovským, který jim byl upsán jako zmíněným klášterem z hradu Veverí povinná dávka králem Vladislavem. R. 1520 prodal klášter Pročkově ze Zástřizl a na Miloticích ves Nečice za část vsi Topolan s patronátem a jednoho poddaného ve Švábenicích, připlativ 91 kop grošův.

Toto byly jen menší prodeje, ale již r. 1520 datuje se první větší. Klášter prodal svobodný dvůr v Něm. Prusích rychtáři Janovi za 100 kop grošů.

Od r. 1526—1557 opatovala Dorota z Olšan. R. 1552 píše se v biskupské korespondenci, že hospodářství klášterní za ní řídila převoraš Ludmila rozená šlechtice ze Švábenic. Bylo-li tak od začátku její správy, není se.

R. 1531 prodal klášter vinný desátek v Němčickách na Hustopečsku Zdeňkovi Žampachovi z Potenštejna za dávku 50 věder vína.¹¹⁸⁾ Ačkoli šlo hospodářství klášterní s kopce, ačkoli bedňavý stav klášterní byl všeobecně znám, přece kláštera málo kdo ušetřil. Na př. do války turecké r. 1531 musil vypraviti tak jako jiné bohaté kláštery švihovnici, půl centu stělného prachu, třicet kulí a koně.¹¹⁹⁾

O špatném hospodářství pustiměřském donesla se zpráva až ke královskému dvoru a král Ferdinand I. vzkázal biskupovi olomúckému r. 1534, aby vyšetřil nezpůsobné hospodářství abatyšino.¹²⁰⁾ Leč biskup asi hrubě nepomohl. R. 1539 v pátek po sv. Jiří prodala abatyše 10³/₄ lánů a 3 role v pusté vsi Merhauticích a lán a zahradu v západní části města Vískova za jistý roční plat.¹²¹⁾

Kromě nehospodářství ještě jiné příčiny vedly ke konečnému pádu. Klášter půjčil biskupovi olomúckému 400 dukátů a 300 kop grošů, ale po smrti biskupově r. 1541 ztratil všecko, neboť dlužní úpis nezněl také na dědice biskupovy, než jen na něj, a zemský soud rozhodl, že se proto pŕihonu klášternímu místa dáti nemá.¹²²⁾

Ale touto žalobou si klášter nehrubě prospěl, neboť popudil na sebe biskupa. R. 1551 žalovala abatyše Dorota císaři několikrát, že biskup Jan klášter proti jeho privilegiím obtěžuje a zkracuje, ale žaloby nic nepomohly, neboť biskup tamen violentias infert, píše abatyše.

Stav klášterní v celé své truchlosti nejlépe vysvitne z tohoto. Roku 1554 biskup nařídil, aby do kláštera byly přijímány panny z jiných řádů, aby klášter sesílil, a také skutečně r. 1559 přišla nová abatyše Dorota z kláštera sv. Kláry v Olomúci a řeholnice Sybilla z cisterciánek na St. Brně. Proto nepřekvapí, že r. 1563 abatyše Anna z Dolan si u biskupa Marka Khuena stěžuje, že ře-

¹¹⁸⁾ Z. d. brn. XXII. 18. — ¹¹⁹⁾ Dr. Kameníček, Zemské sněmy II. pg. 231. —

¹²⁰⁾ Dr. Winter, Život církevní pg. 804. — ¹²¹⁾ Z. d. brn. XXII. 17. — ¹²²⁾ Olom. pŕihony LXXXI. fol. 124.

holnice ji neposlouchají a neřádný život vedou. Biskup tedy navštívil klášter a shledal, že budovy jsou sešlé, že se na výlohách nešetří a hlavně nenašel výkazů, co kdo z povinností kláštera zaplatil a kdo nezaplatil. Záhy na to dvě jeptišky z kláštera uprchly a biskup nařídil důsledkem toho přísnou klausuru a zřízení klášterního vězení. Nepovolaným, hlavně babám (*ipsissima verba*) měl býti vstup do kláštera zakázán, jeptišky neměly obírat se šitím pro zákaznice, než měly hleděti si raději svých povinností.

Roku 1559 zvolena byla abatýši Anna z Dolan, která v této hodnosti zemřela dne 25. listopadu 1573. Její předchůdkyně Dorota zle hospodařila, peníze rozhazovala a ušetřiti ničeho neuměla. Abatýše Anna nemohla nyní již nic podniknouti na záchranu kláštera. Vložil se do věci biskup Marek Khuen, jenž mínil, že by se přece dalo aspoň něco zkusiti. Nařídil již abatýši Dorotě r. 1559, aby k ulevení klášterní bídy zmenšila služebnictvo a na zbylé výlohy zmírnila, a r. 1561, když shledal budovy klášterní na spadnutí, rozkázal klášternímu úředníku Václavovi z Počenic, aby aspoň každý rok něco opravil, dobře hospodařil, pivo v klášteře varil a poddanské osady k výčepu klášterního piva přidržoval a poddané aby nutil, aby nechodili do cizích farních kostelů. Byly však tyto příkazy asi marné, neboť hned r. 1562 zostrčil je biskup co nej-důrazněji.

R. 1566 koupil ještě klášter od kollegiální kapituly brněnské 6 zl. mor. ročního platu ze mlýna v Komárově u Brna a r. 1567 v červnu koupil za 500 zl. od biskupa Vilíma plat 30 zl. mor. ze statku Zvole. Ale to byly poslední vzdechy umírajícího. R. 1567 žaluje abatýše Anna biskupovi do neposlušnosti a neřádného života jeptišek a biskup Vilím Prusinovský z Prusinovic slibuje, že sám osobně o všem se přesvědčí. Nevíme, přišel-li, ale měl ze svého statku viškovského do Pustiměře pouze krok a jistě nezapomněl se tam poohlédnouti. R. 1571 nařídil abatýši, aby do řádu přijala dvě dcery biskupského mana Arnošta Pánvice z Věžného a zacházela s nimi jako s ostatními řeholicemi. Ale v adventě r. 1577 nebylo již v klášteře ani panen ani abatýše — prchly.

Očekával se však již příchod nových. Biskup olomúcký Jan Mezoun z Telče vyjednával již r. 1577 s herburkami brněnskými, aby s povolením papežovým odešly z Brna do Pustiměře a svého kláštera aby postoupily jesuitům. Také císař Rudolf II. tak nařizoval a převořiše Kateřina Školastika přistoupila na rozkazy císařovy i na návrhy biskupovy. Dominikánky (herburky) u Panny Marie na Starém Brně totiž hospodařily ještě hůře než benediktinky pustiměřské. Již r. 1571 na př. byly převořiše a kterási jeptiška pro nepořádný život uvězněny v králové klášteře v Brně, ale nezlepšily se.¹²³⁾

Po smrti biskupa Jana Mezouna učinily dominikánky herburské r. 1578 smlouvu s kapitulou olomúckou. Hlavní její body byly: biskup podrží ochranu kláštera i jeho patronát, panny budou jen s vůlí biskupovou abatýše voliti, které budou dávky bráti, ale ne-

¹²³⁾ Dr. Šujan. Dějepis Brna, pg. 186.

směji nic ani prodati, ani zastaviti, ani promrhati. Klášterní farář i kaplan bude jen po biskupově vůli ustanovován, panny v nouzi budou míti útočiště k biskupovi a všechny stavby jen po jeho dobrozdání vykonají. Kdyby klášter vymřel, případně biskupovi nebo sede vacante kapitule. Úředník klášterní bude jen se svolením biskupovým přijímán a abatyši první stane se brněnská převoríše Katerina Školastika. Skutečně také spravovala klášter až do r. 1587. Leč nechovala se dle smlouvy. Sotva r. 1579 přešly herburky do Pustiměře, hned psal biskup abatyši, že o své ujmě ustanovila faráře ve Švábenicích. Hned první rok vytýkal biskup v účtech nehospodárnost v pivovaře, vysoký plat klášterního úředníka, nepatrný plat klášterního duchovního. Biskup však shledal asi také jiné ještě nedostatky, neboť zostrl nařízení o klášterní klausuře.

Dne 25. června r. 1582 prodala abatyše se svolením biskupovým obci Prusům tamější vrchnostenský hostinec s právem várečným i výčepním za určité roční roboty v nově založeném klášterním vinohradě. Postoupil také městečku Švábenicům tamější rybník, aby si z něho usedlí nadělali luk a pastvin a platili z nich ročně 4 zl. mor. a konali některé roboty.

Papež břevem ze dne 22. list. 1581 dovolil, aby dominikánky tyto mohly na se vzíti řeholi benediktinskou a r. 1582 nařídil biskup, aby se k tomu řádně připravily: Bohu na modlitbách děkovaly, ke zpovědi se přichystaly, nový hábit si pořídily a korunku abatyšskou opravily. Leč ani v nové řeholi se panny nenapravily. Ihned r. 1583 káře je biskup, že klausury nezachovávají. A bída v klášteře byla pořád ještě hrozná, ač byla nová kolonie malá a statky rozsáhlé. R. 1584 biskup pannám daroval na štědrovečerní večeři ryby a r. 1585 půjčil jim 15 měric žita (rži). Za to se mu r. 1586 abatyše odvděčila, poslavši mu první hrozny z nových vinohradů. Pozvala jej také k oblékání novic.

Dne 10. června r. 1587 cisterciánky tišnovské postulovaly abatyši Kateřinu Školastiku na abatyši. Biskup k tomu přivolil, ale dne 2. října r. 1587 svému důchodenskému písaři na Viškově nařídil, aby opatrně a tajně vyzvídal, jak se pustiměřské panny chovají a zda by nechtěly dáti se přesaditi do kláštera tišnovského nebo do králové kláštera na Starém Brně. S počátku však odešla do Tišnova pouze abatyše a biskup koncem r. 1588 přeložil tam i ostatní jeptišky. Biskup spojil nyní statky pustiměřské (Pustiměř, Švábenice, Prusy, Ondratice, Rybníčky, Topolany, Krátensko a Studnici) s biskupským deskovým statkem Viškovem, ač papež Sixt V. ustanovil ještě před tím, aby se daly jezuitské koleji olomúcké. R. 1597 rozmnožil biskup z tohoto jmění příjmy kapituly kroměřížské a při klášterní druhdy fáře v Kdousově zřídil kanovníckou praebendu, r. 1590 rozmnožil o 500 zl. subvenci olomúcké university a r. 1601 biskup Dietrichštejn o nových 500 zl., vše ze zabavených statků pustiměřských.

Archiv klášterní chová se nyní v arcibiskupském archivě v Kroměříži (heslo Herrschaft Wischau).

Farní osada Perucká.

Napsal Fr. Štědrý.

(Pokračování.)

Nemohouc paní Alžběta Zápská udržeti statek Perucký, prodala jej, jak jsme výše podotkli, Alžbětě Volfomině Žďárské rozené Berkové. Mimo dluh, na který se táhl Jan Kašpar Prekl, byly zjištěny na statku Peruckém ještě tyto sumy: Pavel Michna z Vacínova měl zápis deskami na 2000 kop m. a úrok od sv. Havla 1626 z nich 23 kopy 4 gr. 5 pen. m., Voršila Hrušková z Elsnic 2071 kop. 11 gr. 5 pen. m.; tento dluh částečně až na jistinu a úroky do 1744 kop, 38 gr. splacený postoupila teprv 1672 11. července Karlovi Arnoštovi svobodnému pánu z Bissingen;⁹⁶⁾ Alžběta Hozlauerová z Vchynic ve dvou postách celkem 1887 kop 50 gr. 3 pen. m., Johanka Kaplířova z Šebířova 584 k. 4 gr. 5 p. m., Anna Račínova z Chuděnic 569 k. 40 gr. 3 p. m., Anna Chanovská z Příchovic 257 k. 54 gr. 5½ p. m., Anna Šlivicová z Vchynic a z Tetova 2268 k. 55 gr. 4 p. m., Kateřina Radecká z Šebířova 363 k. 6 gr. 5 p. m., Barbora Elsnicová z Elsnic 900 k. m., mimo to úroky, berně a kontribuci 169 k. 49 gr. 5 p. m. Dluhy ty činily při prodeji 21466 k. 58 gr. 5 p. m. Mimo to Žofie Sabina Hrzánova z Vřesovic vinila Elišku Zápskou u nejvyššího purkrabství z dluhu 3500 kop m., který uvolila se za ni zaplatiti Alžběta Volfomina Žďárská, pokud u soudu purkrabského povinna bude s tou výminkou, že si je kupující z trhové sumy srazí.

Dvůr Matyášovský náležel dvěma paním Voršilám Hruškovnám. Úrok z gruntovních peněz 30 kop měl každé z nich po 15 kop. ročně býti kladen až do uplacení obnosu trhového 1497 k. 45 gr. Svědkové této smlouvy byli Adam ze Sternberka a Jiří mladší z Nemyšle.

Nová majitelka Peruce Alžběta Volfomina jest dcera Volfa Berky z Dubé a manželky jeho Aleny Lažanské z Bukové.⁹⁷⁾ Po prvé byla provdána za Jana Jiřího Žďárského ze Žďáru⁹⁸⁾ 1613, a neměla s ním dědiců. Jako vdova pojala Karla Hieserle z Chodů na Česticích a Březim,⁹⁹⁾ s nímž měla jedinou dceru a dědičku Františku Eusebii, která se dostala za Karla Leopolda hraběte Caretto Millesimo.

Upokojení četných věřitelů byla nejprvnější úloha nové paní na Peruci. R. 1627 7. ledna JMC. rada a hofrychtýř Jan Kašpar Prekl z Proksdorfu postupuje vše právo své v odhadu 1626 6. listopadu jmenované téže paní.¹⁰⁰⁾ R. 1630 23. ledna Alžběta Zápská z Šlivic postoupila práva svého na 550 kop m. Janovi de Vitte z Lilienthalu na Ratajích Hrazených.

Dříve nežli Peruc, koupila tato paní Telce od Albrechta Eusebia, vladaře domu Valdsteinského z Frydlandu 28. srpna 1623¹⁰¹⁾ a 1630 13. května Černochoy,¹⁰²⁾ jak o tom šíře promluvíme při těchto obcích.

⁹⁶⁾ DZ juxta P. 23. — ⁹⁷⁾ Ottův Sl. N. III. 815. — ⁹⁸⁾ Miltner, Privatismünzen 711. — ⁹⁹⁾ Teplý, Sborník H. kr. 1901, str. 184. — ¹⁰⁰⁾ DZ. 142, J. 24 Juxta. — ¹⁰¹⁾ DZ. 141. H. 2. — ¹⁰²⁾ DZ. 297. M. 28.

Bylyť to časy nad míru smutné, ve které padá panování její. Dne 1. ledna 1652 ztratila svého muže.¹⁰³⁾ Kdy zemřela, není mi povědomo. Dcera její Františka Eusebie provdala se za Karla Václava hraběte z Millesimo 1654 19. července. Oddáni byli v Týnském chrámě.¹⁰⁴⁾ Zůstalo po ní sedm dětí: Štěpán, jemuž kšaftem¹⁰⁵⁾ odkázala Čestice, Cesarovi dostala se Peruc a Václavovi Chodov; dcerám Sylvii, Leopoldině, Elišce a Antonině mělo býti dáno na výbavu po 5000 zl. Poněvadž však 1668 12. prosince všechny děti její byly nepnoleté, ustanovila svého milého manžela poručíkem. Statky ty byly stíženy dluhy, proto byli sněmem nařízení poručníci vedle otce jejich bratranec otce matčina Ferdinand Arnošt Hiserle z Chodů na Drahobuzi, Počeplicích a Čakovicích spolu s hejtmanem hradu pražského Petrem Hubrykem z Hennersdorfu na Borovnici, Javořim a Kovanicích k prodeji statku Peruce. Kupcem byl Jan Dětrich baron z Ledeburu, pán na Chodově. Trhový obnos byl 70.500 zl. rýn. Podmínky platební byly: 1. na místo hotových peněz prejde dlužní list hraběte Antonína Gallasa na Fridlandě a Smiřicích na 7000 zl. na dědice matčiny, totiž na nezletilých 7 dětí její; 2. dluhy vězíci na statku Peruckém, totiž 2000 zl. Kateřině ovdovělé Freisleben, rozené z Glauchova, slečně Teresii Freislebenové z Pušofu 2000 zl., Lidmile Františce dříve Maternové nyní Starímské 3000 zl., otcům dominikánům do Litoměřic 500 zl., dominikánům v Jabloném 2500 zl., což činí 17.000 zl. Propadlé úroky zapraví otec dítek až do dne smlouvy této. Ostatek odraží sobě kupující totiž 57.500 zl. ročně z obnosu za statek Jeníkov, koupený hrabětem Millesimem od Ledebura, totiž od r. 1675—9 po 10.000 zl. ročně a 1680 7500 zl. R. 1676 13. srpna zaměnil některé z výše psaných podmínek za jiné.¹⁰⁶⁾

Rod Ledeburů obdržel v Čechách domovské právo listem císaře Ferdinanda III. v Ebersdorfě 17. srpna 1655. Byl to právě dotčený Jan Dětrich, protože sloužil nějaký čas v pluku Villaniovském a jest katolického náboženství.¹⁰⁷⁾ Svým poddaným v Jeníkově (Golčově) vydal artikule,¹⁰⁸⁾ které zde u výtahu podáváme: 1. aby se Boha báli, 2. v svornosti a křesťanské lásce živi byli, 3. vrchnost svou vždy v poctivosti měli, 4. faráři v čas desátek odváděli, 5. ve 4 nedělích vždy po dvou do komínů nahlédali, 6. aby všickni sousedé každou neděli i čeládka do chrámu Páně chodili, 7. aby stavení, krov, střechy nespouštěli, ale dobře opatrovali, 8. sobě škod na obilích nečinili, zahrady ploty hradili, 9. aby se bez dovození vrchnosti nedlužili, 10. aby na své roli žádný nedopouštěl síti, 11. v lesích panských aby dříví nesekali, 12. po kruntech panských s chrty nejezdili . . . a myslivosti neprovozovali, 13. berně vybírali, 14. na cizopanská piva jinam nechodili, ožralství, hromování se nedopouštěli, 15. na domech šenkovních lotrů, povalečů, kurev netrpěli.

Manželka Jana Dětricha z Ledeburu byla Mechtilda Božena rozená baronka Becková. Dědiců s ní neměl. Proto panství odkázal svému příbuznému z říše Jindřichovi Alexandrovi z Ledeburu,

¹⁰³⁾ Teplý, Sborník Hist. kr., 1901 184. — ¹⁰⁴⁾ Arch. zem. — ¹⁰⁵⁾ DZ. 264. A. 8. — ¹⁰⁶⁾ DZ. 347 B. 7. zem. arch. — ¹⁰⁷⁾ DZ. 392. M. 13. Juxta. — ¹⁰⁸⁾ Sdělil Dr. V. Nováček.

synu Jana Viléma, příbuzného Jana Dětricha. Císař Leopold I. dal mu 27. dubna 1682 v Laxenburku právo domovské v Čechách, protože i otec jeho hejtman kurfiřta kolínského i matka Helena Wiedova z Amike jsou původu rytířského.¹⁰⁹⁾ Ale ani tento druhý pán z Ledeburu na Peruci vládnoucích neostavil po sobě přirozených dědiců. Zemřel 1712 20. prosince 57letý.

Z kšaftu ¹¹⁰⁾ Mechtildy Boženy, vdovy Jana Dětricha, rozené z Becků, dovidáme se, že byla dědičkou Peruce učiněna od tohoto strýce svého Jindřicha Alexandra a že ji zase odkázala Alexandrovi Janovi z Ledeburu, kterého nazývá strýcem svého manžela a synem nejvyššího lajtnanta kurfiřta kolínského Kašpara Fridricha. Mimo to stanoví, aby mešní nadání za jejího manžela, totiž dvě mše sv. týdně věrně provedeny byly. Za svědky má barona Ferdinanda Saurau, Matyáše Václava rytíře z Veinbergu, pána na Slavětíně, a hraběte Arnošta Bohumira Schütze na Citolibi.

Třetí z Ledeburů byl Alexandr Jan, který 17. dubna 1714 obdržel inkolát od císaře Karla VI.¹¹¹⁾ Z listiny té, v níž se císař táhne na Jana Dětricha, který byl bratr děda jeho, a Jindřicha Alexandra, který byl otce jeho Kašpara Fridricha vlastní bratr, vyplývá, že Alexandr Jan zdržoval se na Peruci u svého strýce. Manželka jeho byla Anna Marie Alžběta svobodná paní z Elverfeldu. On vystavěl nový kostel s hrobkou, ve které odpočívá se svou manželkou a mnohými dětmi, které většinou v útlém věku zemřely. Pokud je matriky perucké obsahují, buďtež zde podány dle času narození: 1721 15. října narodila se Žofie Bernardina; 1723 15. června Anna Marie; 1727 10. dubna Fridrich Kristian; 1728 12. června Eleonora Mechtilda; 1730 8. dubna Kryštof Baldevin; 1731 11. září Karel Engelbert; 1733 Marie Anna; 1734 24. března Joseta Eleonora († 1762 12. května); 1735 28. října Bernardina Antonie († 1736 28. února); 1737 14. října Jan Vilém Alexandr. Manželka jeho zemřela v Liblíně 2. srpna 1747; Alexandr Jan, který k panství Peruckému 1725 přikoupil a při němž kostel vystavěl a duchovním správcem opatřil, taktéž v Liblíně život dokonil 1758 8. června, stár jsa 73 let. Oba odpočívají v hrobce Perucké, jak to dosud hlásá náhrobní kámen.

Nástupcem a dědicem jeho stal se syn jeho nejstarší Kašpar Benedikt. Týž byl třikráte ženat. První manželka jeho byla Marie Anna hraběnka Clary. S ní zplodil syna Jana Nepom., který u věku 4 $\frac{1}{4}$ let zemřel 17. listopadu 1762, dceru Josefu, která čítajíc pouze 1 měsíc věku svého, 30. září 1769 zemřela, a Teresii zesnulou 1775 21. února, již bylo toliko 16 dní. Druhá manželka jeho byla opět z rodu hrabat Clary Aldringen, dcera Františka Václava, pána na Teplici, Benešově a Binsdorfě. Byla v třetím stupni příbuzná s předešlou paní. Oddáni byli v Teplicích 11. června 1776 od tamějšího děkana Tadeáše Ettricha. Svědkové jejich sňatku byli Josef hrabě Kinský, pán na Zlonicích, a setník pluku Lascy Jan hrabě Šafgoč. S touto manželkou měl jedinou dceru Marii Josefu, která se provdala za hraběte Wurmbanda a zdělila Liblín. Třetí manželka jeho byla Antonie rozená hraběnka ze Solmsu. Po matce své Marii

¹⁰⁹⁾ DZ. 35. K. 6. — ¹¹⁰⁾ Orig. zem. arch. — ¹¹¹⁾ DZ. 35. G. 24. zem. arch.

Vilemině zdělila Kostomlaty a Křemýž a odkázala je Augustovi z Ledeburu, který 27. října 1803 přijat jest za obyvatele království českého.¹¹²⁾ Jeho potomci vládou tímto zbožím dodnes. Kašpar Benedikt prodal Peruc 1798 knížeti Josefovi Kinskému na Zlonicích. Tento je předal 1814 trhem Františkovi Antonínovi hraběti z Thunu a Hohensteinu. Po jeho dlouhém a blahodárném panování 1814 až 1872 nastoupil druhorozený syn jeho Bedřich až do 1881 a od té doby panuje František Antonín, vnuk jeho. Peruc povýšena na městys 19. listopadu 1898.¹¹³⁾

Kostel a fara na Peruci.

Kdy a kým byl stavěn zdejší chrám Páně starý, neví se. Nezachovala se nám žádná památka po něm, ač stál až do r. 1722. Že byl starší, nežli se děje o něm prvá zmínka, jde z toho, že na prosbu sklepmistra Havla z kláštera Panny Marie u mostu v Praze rádu sv. Jana¹¹⁴⁾ 1326 tři biskupové italští dávají odpustky 40 dnů těm, kteří na svátky Páně a Panny Marie, sv. apoštolů a evangelistů, sv. Vavřince, Martina, Oldřicha, Maří Magdaleny, Kateřiny, Markéty a Alžběty, posvěcení chrámu a všech svatých a dušiček po vykonané zpovědi a přijetí vel. svátosti oltářní navštíví kostel, ten a nějaké podpory udělí na jeho stavbu, světlo a okrasu, nebo kteří tělo Páně, když se nese k nemocným, provázejí a při zvonění večerním třikrát „Zdravas“ klečíc se pomodlí.

Tehdejší světicí biskup Přibislav Sadaronský, který za nepřítomnosti biskupa Jana IV. z Dražic spravoval diecési pražskou, potvrdil tuto duchovní milost.¹¹⁵⁾ První farář nám známý jest Záviš, vlastní bratr Bohuše, faráře vrbenského, Uněje, Tasa a Kačky, vdovy Benešovy z Prahy. Jest tudíž synem Dětricha z Peruce, pána podacího, 1363 17. července byl potvrzen, ale listiny stvrzovací obdržel 26. srpna t. r. Nejspíš nemohli se oprávnění patronové obročí Peruckého shodnouti u volbě faráře hned až po delším jednání mezi sebou. Týž měl dlouhou rozepři s bratrem svým Tasem,¹¹⁶⁾ kterážto skončila výpovědí volených rozhodců, jak jsme se již z předu o tom zmínili. Taktéž ukončen spor jeho se synovcem Jindřichem, synem Petrovým. Obročí perucké v době té bylo menší nežli telecké. Kdežto Telce platily desátku papežského 21 gr., platila Peruc rovněž jako Černochovo po 18 gr. Všecky tři fary měly po dvou lánech. Příčinu toho při chrámě teleckém vy-

¹¹²⁾ DZ. 35. G. 24. zem. arch. — ¹¹³⁾ Úř. l. lounský č. 4. 1899.

¹¹⁴⁾ Emler R. B. III. 462. Týž má Havla za premonstráta, já jej pokládám za johanitu, máje k tomu dva důvody: a) nezvyklost jména Havel na Strahově té doby, b) původ listiny té z arch. Malianského.

¹¹⁵⁾ Tento list odpustkový z r. 1326 pokládám za dosti důležitý a to proto, že se v něm děje zmínka o svěcení svátku sv. Oldřicha. Prošel jsem všecky listy odpustkové, které jsou uveřejněny v regestech Erbenových a Emlerových, a neshledal jsem nikde, že by se byl světil svátek sv. Oldřicha, než na Peruci. Též jsem si všiml, jaké ostatky svatých kladly se do oltářů biskupem svěcených, a jediný případ jsem zjistil v kostele Zderazském. Jest otázka, zdali lze připustiti mínění, že svěcení dne sv. Oldřicha stojí v nějakém spojení s knížetem Oldřichem a Boženou. Pokud nevíme více nežli toto, a pokud se ještě jiné okolnosti neobjeví, které by nám osvětlily vznik tohoto svátku na Peruci, sotva budeme oprávněni tak souditi.

¹¹⁶⁾ Tadra, Soudní akta II. 122—88.

ložím místněji. Za něho byl kaplanem (vikářem) od r. 1374—9 Matěj z Libčan.¹¹⁷⁾ Zemřel 1403 a 13. května ustanoven jest kněz Beneš z Unhoště nástupcem jeho od Tasa z Peruce a Dětricha, syna jeho.¹¹⁸⁾

R. 1411 a 1413 umluvili se s Jindřichem Krásným z Peruce, že farář konati bude za duše předků Jindřichových památku den, po sv. Jirí a den po sv. Havle a to sloužením tří mší sv., jedné zpívané, druhých tichých. Za to dává jemu a kostelu roční úrok 30 gr., který má vybírat na Štěpánovi ve vsi Milém s tou výhradou, kdyby se mu podařilo jinde blíže Peruce koupiti úrok ten, aby ho byl Štěpán prost.¹¹⁹⁾

R. 1413 jest poslední zpráva zároveň o knězi peruckém. Celý věk 15. až do r. 1535 nenašel jsem zmínky o kněžích peruckých. Domnívám se však, že potomní držitel Peruce Bohuš stál na straně katolické. Ale že by zde byli katoličtí kněží ustanovováni, nepodobá se pravdě. Spíše sluší mít za to, že zde konali služby Boží mírní kališníci, kteří ve věrouce a v obřadech posvátných nedělili se valně od církve katolické. Teprv Václav Pětipeský z Krásného Dvora, který byl českým bratrem, chtěl přijmouti pověstného Václava Rosu 1535.¹²⁰⁾ Jelikož však mezi tím přešla Peruc na sirotky Jirího z Lobkovic, nedošlo k jeho ustanovení. Zatím Cyprián, bývalý kaplan v Lounech, který se tam netěšil dobré pověsti, vyžádán jest od druhého manžela (Jana z Valdšteina) Elišky Lobkovicové z Krajku a konsistoř pod obojí potvrdila jej od r. 1540—4.

Dalších zpráv opět nemáme. Ač Lobkovicové byli katolici, měl přece hned syn Jiríkův Jindřich za manželku purkrabinku z Donína Ludmilu, jejíž otec Fridrich na Benátkách byl pikhart. Zhubil záduší i platy kněžské tamtéž a nemíval kněze 4, 5, 6 let, aby kněží na to nehleděli, kterak to odnimal. Jindřicha syna dal pokřtiti, ale ostatní děti od pikhartů.¹²¹⁾ Poněvadž tudíž manželka Jindřichova vychována byla po bratrsku, nelze si mysliti, že by děti své vedla po katolicku dle muže svého. Teprv r. 1592 setkáváme se zde s mužem, který již v Opočně u Loun jsa farářem, zkusil v plné míře útisk Hanuše Hrušky z Března na Selmicích, jak jsme celou při jeho o desátek 1592 vedenou uveřejnili.¹²²⁾ Práví, o sobě, že přišel na Peruc postonával.¹²³⁾ Krátce před bělohorskou bitvou 1617 za panování Elišky Zápské ze Šlivic byl zde Daniel Korvín Veselský. Žádá konsistoř, by paní Eliška dopomohla mu k desátkům, kterých nedostává.¹²⁴⁾ Tím se zavírá kniha správce podobojí způsobou. Škoda, že první tři knihy svědomí archivu Loun, taktéž pamětní se ztratily. Věděli bychom více o celém okolí.

Převrat bělohorský způsobil změnu i na Peruci. Ze zpráv podaných zvěděli jsme, že Peručtí byli pod obojí. O třech farářích víme, že stáli pod poslušností konsistoře utrakvistické a z toho bychom mohli souditi, že se drželi řádů její. Leč bezpečnosti o tom není, protože tato doba různověrství sama nesla s sebou, že v mnohých osadách bylo i různých odstínů, starověrci podobojími

¹¹⁷⁾ Visít. 1379. 65 str. — ¹¹⁸⁾ Emler conf. VI. 88. — ¹¹⁹⁾ Erect. VI. 245. VIII. R. 7. — ¹²⁰⁾ Menčík kn. Václav Rosa 5. 16. — ¹²¹⁾ Akta kons. arch. filosof. fak. — ¹²²⁾ Menčík tamtéž, str. 58. — ¹²³⁾ Sborník Hist. kr. III. 30—214. — ¹²⁴⁾ Arch. Loun. I. A. 2. — ¹²⁵⁾ Protioleum 1614—9 arch. konsist. str. 298.

začínající a českými bratry končící. Nevypráví se nám, že by obrácení obyvatel k staré víře katolické dalo se násilím a krutě. Většina osadníků vrátila se poučením a domlouváním mírným. Ale trvalé obsazení fary duchovním správcem stalo se teprv po l. 1670. Fara Perucká měla dva lány polí v devíti kusech,¹²⁶⁾ stavení pak bylo úplně spustošeno. Proto bydleli první duchovní obyčejně v zámku, dostávající tam od patrona slušnou výživu a opatření.¹²⁷⁾ Týž měl najata pole farní na třetl mandel, jak skoro všude v okolí bylo obyčejem. Při pozemcích zádušních trval tento způsob nájmu ještě po celé století 18. Desátku brával farář z lánu polí po 1 korci žita a po 1 korci ječmene;¹²⁸⁾ z osedlé chalupy ročně po 23 kr.

V l. 1620—72 zastávali duchovní správu kněží missionáři: 1652 byl kapucín František Cyrill, rodem Polák z Vladislavi, missionářem na Peruci a v okolí, 1662 Petr Zarembo, rovněž Polák.¹²⁹⁾ Prvním stálým farářem byl Jan Pavel Gendemann, mistr svobodných umění, od r. 1672—6.¹³⁰⁾ Po něm administroval jakýsi Bureš, jinak nepovědomý. Gendemann odešel do Radonic, kdež pobyl asi dvě leta a od r. 1678—82 byl farářem v Lenešicích.¹³¹⁾ R. 1677 administrovali Vavřinec Olliczer, kněz světský, a v listopadu t. r. přišel Jiří Exner, který 1681 odebral se jinam.¹³²⁾

Za Ollicera začal se kostel Perucký opatrovati bohoslužebnými nádobami, rouchy a jinými potřebami, jakož Ollicer sám na deskách nejstarší zachované matriky poznamenal. Tenkrát byl jediný oltář v kostele, který měl kámen s ostatky svatých tak, že můžeme si představit vnitřek starého kostela nad míru chudý. Zatím administroval zde františkán ze Slaného P. Václav as do června 1681, kdy sem přibyl Petr Jan Geppert, který zde zemřel 17. dubna 1685¹³³⁾ jako farář. V druhém pololetí administroval zde Jan Václav Müller, rodák poděbradský, magister filosofie a kandidát bohosloví. Nástupcem jeho byl Řehoř Otčenášek, augustinián z Karlova, rodem Moravan z Telče;¹³⁴⁾ 18 let zastával duchovní správu na Peruci, načež povolán od bratří za opata na Karlov. Zemřel r. 1724 24. března stár 72 let a v sklípku v kostele pochován jest.

Po něm obdržel faru Josef Petr Schofel, který od r. 1713 až do své smrti 7. července 1755 vedl duchovní správu. Za něho vystavěn jest nynější farní kostel mezi l. 1722—4. Základní kámen položil on sám. Kalich stříbrný pozlacený s obrazy na emailu sv. Petra a Pavla, sv. Jana Nep. a sv. Josefa jest jeho darem a až dosud majetkem kostela.¹³⁵⁾ Náhrobek jeho spatřuje se v kostelní lodi uprostřed něco doleji, než jest hrobka baronů z Ledeburu. Nápis na kameni opukovém: „Siste viator hic jacet Petrus Josephus Schorzel“ dosud jest znatelný. Byl taktéž jako jeho předchůdce stár 72 leta a 42 leta byl farářem peruckým.

Baron Alexandr Jan z Ledeburu podal k faře perucké po Schofelovi svého svěřence Alexandra Jana Zeizlera. Tento se narodil v Týnci Panenském 11. května 1724 jakožto syn tamějšího

¹²⁶⁾ Zádušní účty 1653. — ¹²⁷⁾ Pam. kn. farní. — ¹²⁸⁾ Pam. arch. XIII. 329. — ¹²⁹⁾ Účty zádušní. — ¹³⁰⁾ Matriky. — ¹³¹⁾ Matr. Lenešic. — ¹³²⁾ Pam. kn. far. — ¹³³⁾ Matrika mrtvých. — ¹³⁴⁾ Navrátil, Paměti Karlova 183. — ¹³⁵⁾ Pam. kn. I. 60.

správce Erharta Zeizlera a manželky Anny Marie Františky. Krtil jej Josef Schörel, předchůdce jeho v úřadě.¹³⁶⁾ Po vysvěcení svém na kněze byl v Opočně u Loun kaplanem od r. 1749—52; potom udělil mu baron Ledebur nově zřízenou faru v Liblíně, až se stal farářem peruckým r. 1755. Pro své vědomosti a horlivé působení stal se 1772 vikářem budyňským, 1780 administrátorem vikariátu smečenského a r. 1788 kanovníkem kollegiální kapitoly u Všech Svatých. Zemřel r. 1798 26. prosince¹³⁷⁾ stár 74 let. Postavy byl malý, ale ducha velkého. Pochován původně na starém hřbitově pod oknem sakristie. Ostatky jeho kryl empirový obelisk. Když jižní strana starého hřbitova byla odsvěcena, přeneseny jsou ostatky jeho na stranu severní ke zdi hřbitovní, kde až dosud stojí pomník jeho. Co činil pro kostel a školu, o tom bude řeč při těchto statcích.

Za doby Vchyňských presentován jest na obroči perucké bývalý duchovní kláštera Voršilek v Praze Josef Hauser, rodem Pražan. Byl muž učený a milovník knih. Tím se stalo, že v dobách, kdy kláštery byly císařem Josefem II. rušeny, měl příležitost shromáždit knihovnu, která měla více než 10.000 svazků, jejíž většinu odkázal klášteru strahovskému, kde trávil posledních šest let života na odpočinku. Obsahuje mnohé vzácné tisky, ba i rukopisy. Oceněna byla nynějším knihovníkem kláštera učeným a horlivým Drem Isidorem Zahradníkem. R. 1764 21. března se narodil, 31. srpna 1788 stal se knězem, po desíti letech presentován jest od hraběnky Rosy Kinské, matky a poručnice syna Františka, 15. února 1799. Po 41 letech odešel na odpočinek na Strahov, kde 1846 zemřel.

Jeho nástupcem stal se František Daneš, rodilý v Písku 13. července 1807. Gymnasium studoval v rodišti 1820—6, filosofii v Praze 1827—8 a vstoupil do semináře jako stipendista budějovické diecése. R. 1832 25. července vysvěcen na kněze v Budějovicích, poslán jest za osobního kaplana do Jinína. Tu zůstal do r. 1837. Mezi tím poslán na 3 měsíce za administrátora do Voslova u Písku. Složil zkoušky konkursní s výborným prospěchem, přijal v domě Josefa knížete z Ditrichsteinu vychovatelské místo. V zimě r. 1839—40 byl s rodinou knížecí v Římě. O sv. Janě Nep. přišel na Peruc, vyzván byv hr. Františkem Thunem, by zaujal místo faráře Hausra. Vynikl nejen svou výmluvností a horlivostí, ale zvláštní láskou ke škole. Jeho kázání (dva svazky u Kobra a u Francla vydané) jakož i četné články v „Škole a Životě“ z oboru vychovatelství a methodiky pojišťují mu čestné místo jako spisovatele. Stal se k. a. vikářem novostražeckým a osobním děkanem, čestným kanovníkem v Mikulově od svých vděčných začek kněžen z Ditrichsteina, od vlády jmenován konservátorem kraje Žateckého a rytířem řádu Františka Josefa. Zemřel 5. května 1892 po 52letém požehnaném působení na osadě této. Širší vypsání života jeho vydal J. Ježek r. 1892 péčí „Učitelské Besedy“.

Po něm působí zde jeho bývalý kaplan Josef Opp, k. a. vikář, bývalý školdozorce okresu Lounského, Mostského, Teplického a Žateckého a rytíř řádu Františka Josefa. Zavírajíce tuto řadu správců duchovních, seznáváme, že od r. 1713—1892 tedy celých

¹³⁶⁾ Matr. Vrbno II. 115. — ¹³⁷⁾ Matr. Peruc II. 30.

179 let vystřídalí se toliko čtyři: Shořel, Zeizler, Hauser a Daněš. tak že farní úřadování na každého připadá průměrně 44 let a že všickni dočkali se přes 70 let věku, poslední dva přes 80 let.

Za to vystříдалa se veliká řada kaplanů a výpomocných kněží, protože osadě Perucké přivtěleny jsou již od r. 1672 bývalé farní kostely v Černochově a v Telcích, kde se děje přísluha každou druhou a třetí neděli v roce.

Za faráře Olčenáška připomíná se 1681—90 Tomáš Housenka (v. str. 73), 1710 P. Severin a P. Marcell, oba piaristé ze Slaného.

Za faráře Shořela: 1713 Adaukt Švantl, 1714 P. Kanut, piaristé, 1715 František Raušmaier, kněz světský, 1715 P. Longin a lancea Domini, piarista, a od 1715—21 Jan Výškovský, který odešel za kaplana do Vraného, 1722 František Hakl a Jakub Rosol. Tento zemřel 9. ledna 1725 na Peruci a pochován v kostele; 1725 Matouš Čecháček, 1726 František Cerekvický, 1729 D. Jelínek. jenž dostal se za administrátora do Chvatěrub a tam zemřel; 1731 Martin Marahass, jenž povýšen byl za faráře do Voče u Klášterce a odešel na odpočinek do Prahy; 1732 Karel Šeplavý. 1735 Josef Pešek, 1737 František Gregor, jenž stal se vikaristou při chrámě sv. Víta a tam zemřel; 1744 Vojtěch Pokorný, který dostal se za faráře do Neveklova a zemřel tam 1755; Josef Vorel byl dvorním kaplanem a zemřel v Tachově.

Za faráře Zeizlera kaplanoval 1755 Antonín Ontl, rodem z Kostelce nad Orlicí, odešel jako dvorní kaplan do Osenic 1761 10. března; ztrativ sluch a nemoha zpovídati, doporučen jest od baronky Josefy z Ledeburu, rozené hraběnky z Clary a Aldringen do domu vysloužilých kněží v Praze; 1757 Karel Hon, rodilý z Benátek, stal se kaplanem v Lounech a tam zemřel 10. února 1759; 1758 Karel Krušický, rodák pražský, odešel 1760 za kaplana do Manětína a pro nemoc přijat jest do domu kněží vysloužilých; 1760 Josef Hasler z Libochovic, titulista barona z Ledeburu, 30. června 1761 odešel do Libochovic za kaplana a odtud se dostal za faráře do Čechovic; 1760 František Felix z Prahy zemřel na Peruci 1769 11. září a pochován jest v kostele u zpovědnice se strany oltáře sv. Tadeáše; 1764 Tadeáš Kubeš z Kourimi, t. r. 20. listopadu odešel za kaplana do Charvátce, stal se farářem v Libčanech u Hradce Králové; 1764 25. listopadu Václav Schon z Chýnova, 1767 7. března stal se kaplanem v Smolnici do r. 1769, potom farářem v Sukdole, kdež zemřel; 1767 1. září Jiří Kupec z Nového Strašecí, 25. ledna 1790 učiněn farářem v Liblíně, měl bratra Martina, který byl kaplanem ve Vrbně, administrátorem v Týnci Panenském a farářem v Slavětíně; 1781 1. února Jan Notari z Chotětova, 1786 1. března odešel za kaplana do Charvátce, stal se farářem a zemřel tam; pomník jeho na starém hřbitově, obelisk, zachoval se do l. 1890. R. 1786 6. března nastoupil Vintýř Reis, kněz řádu sv. Františka, pobyl zde rok a zemřel v Slivně 1787 25. března. Václav Legann z Prahy přišel z Radnic 1788 28. září, dostal se za expositu do Bechlína 1788 11. prosince; Tadeáš Beran, profess kláštera Plasského, 1790 20. února; Michal Kadaně roz. 18. srpna 1766 v Praze, chovanec generálního semináře, stal se 1799 lokalistou v Budenicích a potom farářem v Chržíně

a arcib. notářem; sepsal: Krátký zeměpis 1823 v Praze, Kytku vonného kvítí mravného učení pro děti 1821, Průběhu užitečné kratochvile za známosti přirozených věcí 1819 v Praze;¹³⁸⁾ 1790 18. prosince Ildefons Krebs, františkán ze Slaného, odešel do konventu 1791 20. prosince; po druhé vypomáhal 1792 23. června do 1794 17. května; 1791 13. prosince Vojtěch Studnička z Kostelce u Budyně, byl dříve kaplanem v Černoušku a v Roudnici, 1792 30. června povýšen za faráře v Předslavicích a později za děkana v Budyni; 1794 18. června Jakub Sollmon z Kopidlna, odešel 4. února 1795 za kaplana do Bezdědic.

Válkami francouzskými nastal nedostatek duchovenstva. I přijat jest s povolením král. hejtmana v Praze Josefa hraběte Vratislava z Mitrovic francouzský kněz z diecése Tornacké Ludvik Lezaire, by vypomáhal aspoň sloužením mše sv.

Za faráře Hausra byl tu několik měsíců Michal Kadaně, než odešel za lokalistu do Budenic. R. 1799 10. října nastoupil Josef Wollman, taktéž Pražan, 1803 10. října stal se nástupcem Kadaňovým v Budenicích. Vypomocný kněz Lezaire odešel 1800 do Budyně za kooperatora. Zatím vypomáhal františkán ze Slaného Silver Linek a po něm světský kněz Antonín Holý 1801 několik měsíců, 1804 1. září Václav Karderal z Kouřimi, 1805 12. listopadu odešel za kaplana do Roudnice. Téhož roku slavil zde své prvotiny na 1. neděli adventní Jan Hollaur z Prahy, zůstal zde kaplanem do 19. září 1809 a odešel za kaplana do Obráství. R. 1809 10. října ustanoven zde novosvěcenec Jan Zachystal z Klatov a vypomáhal až do 1814 10. října. Stížen jsa padoucníci, odešel do nemocnice milosrdných bratrů a tam 1815 zemřel. Antonín Brožovský, rodák slánský, byl po svém vysvěcení kaplanem v Rokycanech 1803, 1804—15 kaplanem v Zlonicích a odešel 1818 1. září za administrátora do Slavětína, kdež po smrti Martina Kupce stal se jeho nástupcem a zemřel zde 5. srpna 1852. Byl k. a. vikářem budyňským a osobním děkanem. Na jeho místo přišel opět novosvěcenec Václav Novotný z Družce, jenž po dvou letech odešel za kaplana do Mutějovic; 1820 3. října Jan Myšák z Němčic u Dobrovicevsí, který 1822 učiněn jest kaplanem budyňským; 1822 30. srpna Jan Altenhof z České Třebové, byl kaplanem v Lukavci, 21. dubna 1824 odešel pro nemoc za psalteristu k sv. Vítu do Prahy. R. 1824 24. června nastoupil Jan Gruss, rodem z Vysokého Mýta, jenž byl kaplanem ve Stribře 7 let, po 16 letech dostal chudou faru v diecési Budějovické. S ním zároveň působil zde od 31. ledna 1839 Václav Vondra z Litomyšle, jenž narozen 13. září 1815, na kněžství svěcen 25. listopadu 1838, opustil Peruc za následujícího po Hausserovi administrátora, od r. 1846 faráře Daneše. Zemřel v cizině jako královský rumunský vrchní inženýr.

Za Daneše faráře byli zde vedle Vondry jako prozatímní vypomocní Václav Kratochvíl a František Řezáč 1843, František Mudra 1843—52, jenž stal se farářem v Slavětíně a tam zemřel 1866 10. dubna. Po něm byl kaplanem Alfons Šulák, františkán ze Slaného 1853, který se oddal službě vojenské jako polní kaplan

¹³⁸⁾ Jungmann, Hist. lit. 576.

a zemřel jako polní farář. Po něm vyzádal si Daneš svého spoluzáka Františka Slanglera, který nemoha se snést s patronkou, jsa farářem v Chříči, opustil tuto faru a dvě leta zde kaploval 1853—4, načež se stal děkanem v Rakovnici. Několik měsíců vypomáhal 1855 františkán ze Slaného, Gabriel Kämmer, než ustanoven zde Josef Dyk. Tento po svém vysvěcení byl jeden rok kaplanem v Chlumu u Sedlčan, zde pak 10 let až do 1865, načež obdržel faru na Makové a potom u sv. Kiliána. Oslepnuv, žádal na odpočinek a letos slavil své druhotiny, bytem jsa na Peruci. Po něm přišel Josef Opp 1865—71. Týž stal se farářem v Slavětíně a 1892 26. července nástupcem Danešovým. Karel Hrdina, kaplanovav tu od 1871—3, odešel za administratora do Klobuk, byl farářem v Netvořicích a nyní jest ve Vraném. František Štědrý, pisatel těchto řádků, jako novosvěcenec přišel na Peruc 19. září 1873 a dosloužil Danešovi až k hrobu. Administroval faru od 5. května do 13. srpna 1892 a jest nyní farářem v Slavětíně od 22. listopadu t. r. Spolu s ním zastával místo kaplanské Josef Himmer, rodák mladoboleslavský, od r. 1883—92 a za faráře Josefa Oppa dvě leta, načež dostal faru v Tuřanech. Spolu s ním ustanoven kaplanem Václav Houška, rodák z Vořehled, vysvěcen 1887, kaploval v Městečku a v Hostonicích a zastává své místo dosud. Osobním kaplanem byl po odchodu Himmrově Josef Krofta, rodem z Obory u Královic, vysvěcen 1897, odešel 1902 za kaplana do Sedlce.

Obraz ten nebyl by úplný, kdybychom se nezminili o vzájemném poměru farářů a kaplanů. Časté střídání jich dává tušiti, že postavení kaplanské nebylo příliš hledáno. Jedna z příčin jest ta, že Peruc byla samotným beneficiem baronů z Ledeburu a teprv od roku 1750 přibyl Liblín jakožto fara patronátní. A když koupil hrabě Kinský Peruc, tu opět rychle odcházeli kaplani starší na faru v Budenicích a na jiné větší a výnosnější. Druhá příčina byly méně závidění hodné příjmy. Teprv farář Zeizler ujednal smlouvu se svými kaplany Michalem Kadaněm a Vojtěchem Studničkou r. 1791,¹³⁹⁾ tak že mají dostávati ročně po 60 zl. a malou štolu; ofěra na všechny dni mimo hody Boží a jména Panny Marie, příležitosti k službám Božím do Telec a do Černochova. Za to jim dává dva dny v témdni pro mše sv., t. j. ostatní dni měli sloužiti založené farní mše a jen dvakrát do týdne mohli sloužiti za ty, kdo se jim nabídl. Poněvadž 1794 malá štola málo vynášela, přidává jim farář ročně po 10 zl. Za to slibuje, že jim dá stravu a nápoj slušný. Maji se vystříhati všeho styku s lidem dle nařízení úředních. Byly-li příjmy kaplanské skrovné, i bydlení jejich v staré faře, která 1844 stržena a jejíž obraz se chová dosud na faře jako perokresba Fr. hr. Thuna ml., nebylo skvostné. Stávala průčelím obrácena na jih naproti domům č. 19, 20 a 21. Roku 1756 dal upravití farář dva pokoje kaplanské. Ze záduší Černochovského zaplaceno za ně 651 zl. 57 kr.¹⁴⁰⁾ Teprv za faráře Daneše zlepšilo se postavení kaplanovo, ač školy v Černochově a v Telcích, jakož i zvláštní práva filiálních kostelů a při nich stávající hřbitovy činí službu tuto nemálo obtížnou.

¹³⁹⁾ Pam. kn. farní str. 50. — ¹⁴⁰⁾ Pam. kn. str. 151.

Farní kostel sv. Petra a Pavla na Peruci.

Alexandr Jan svobodný pán z Ledeburu a manželka jeho Anna Alžběta, rozená z Elverfeldu v l. 1722—4 provedli stavbu farního kostela ve slohu barokovém, tehdež obvyklém, stavitelem Petrem Pavlem Columbanim. Týž rodilý z Milána, usadil se v Roudnici a zemřel tam 1749. Za hlavní dílo jeho pokládá se klášter v Chotěšově. Kostel sv. Petra a Pavla na Peruci jest jednolodní, hlavní oltář obrácen k západu. Stavěn je z opuky a stál 8871 zl. 4 kr., nepočítaje v to znamenitou částku staviva, ruční a potažní práce osadníků. Východní průčelí má nad hlavním vchodem v kameni pěkně obroubeném vrytý nápis latinský (chronostichon, který zároveň udává letopočet stavby 1724):

HONORI SS. PETRI ET PAULI ALEXANDER

IOANNES L. BARO DE LEDEVVR ET (= 1724)

ANNA ELISABETHA DE LEDEVVR GENITA

BARONISSA AB ELVERFELDT EREXIT¹⁴¹⁾ (= 1724)

Okno nad tímto nápisem jest obdélníkové, končící úsekem, má římsu pískovcovou a v ní znaky korunovanou Ledeburskou krokví a Elverfeldských pět pruhů pošikem. Po stranách ve výklencích jsou sochy sv. Jana Nepom. a sv. Václava. Nad tím v průčelí stojí socha Spasitelova ve výklenku a po stranách sochy sv. Petra a Pavla. Vchodem hlavním přichází se do sínce, po pravé straně jest vchod na kůr zpěvácký a po levé kaple či oltář svatého Kříže. Sínce jest oddělena železnou vysokou mříží od chrámové lodi. Nad ní zvedá se kůr zpěvácký. Mříží dal dělati farář Zeizler r. 1759. Oltář sv. Kříže má obraz Krista na kříži od Hellicha malovaný. Po stranách stojí geniové držící v rukou nástroje umučení Páně, nad nimi sv. Dysmas a sv. Helena. Tato kaple oddělena je i na severní straně od sínce. Kostel jest 30 m dlouhý a 7 m široký, k němuž základ položil farář Shorel. Posvěcen byl od preláta doksanského Josefa Miky.

Nad hlavním oltářem hned pod klenbou vznáší se obraz nejsv. Trojice, jehož tvar jest vejčitý. Hlavní obraz sv. Petra a Pavla visí na zdi. Sv. Petr drží v levé ruce klíče, sv. Pavel knihu, pravice mají oba vzhůru zdviženy, Anděl nad hlavou Petrovou drží tiaru (korunu trojakou), odznak to důstojenství námiěstka Kristova na zemi, druhý anděl nese dvojitý kříž. Nad hlavou Pavlovou má anděl meč v ruce, odznak to mučednické smrti jeho. Obraz ten jest výtvozem pražského malíře J. A. Schöpfa, rodem Bavora, a opraven byl r. 1874 prof. Sequensem. Na zdi vedle něho malováno jest sloupoví po způsobu římském.¹⁴²⁾ Oltář vlastní stojí o sobě se svatostánkem, po obou stranách sloupky téhož tvaru. V lodi chrámové jsou čtyři oltáře postranní, a to Panny Marie a sv. Tadeáše na straně evangelia, sv. Antonína a sv. Jana Nepomuckého na straně epištolní.

¹⁴¹⁾ Ke cti sv. Petra a Pavla vystavěl Alexandr Jan svobodný pán z Ledeburu a Anna Alžběta z Ledeburu, rozená baronka z Elverfeldu.

¹⁴²⁾ Dr. B. Matějka, Soupis Loun str. 81.

Oltář Panny Marie představuje ji stojící na zeměkouli s žezlem v pravici a korunou na hlavě. Pochází od kněze Gerarda z r. 1677. Nad obrazem P. Marie jsou sochy sv. Josefa a sv. Šimona a po stranách samého obrazu sv. Jáchyma a sv. Anny. Ozdoby obou oltářů sv. Antonína a P. Marie nad hlavními obrazy jsou dílo učitele peruckého Josefa Galliny, který je ze zbožnosti kostelu daroval 1758.

Oltář sv. Antonína má obraz téhož světce malovaný taktéž od kněze Gerarda 1677. V levém rohu dole vyznačen jest erb sešlitem rozčtvrceným, první a třetí pole má ruku ozbrojenou mečem, druhé a čtvrté českého lva v poli červeném. Zaručena je zpráva, že slečna de Lautersam, asi příbuzná baronů z Ledeburu, dala tento obraz malovati. Nemajíce po ruce zpráv o této rodině, nevíme jistě, náleží-li tento erb rodu jejímu. Vedle obrazu jsou sochy sv. Jana a Pavla mučedníků; nad sv. Antonínem jsou obrazy sv. Šebestiána a Eliáše proroka.

Druhé dva postranní oltáře sv. Tadeáše a sv. Jana Nepom. zdají se býti práce mladší o několik let pozdější, ač o tom jistoty není. Oltář sv. Tadeáše má hlavní obraz téhož světce a nad tabernakulem jest malý kulatý obraz sv. Martina biskupa. Podle obrazu na pravo a v levo jsou sochy sv. Alexandra papeže a sv. Klementa. Nad velkým obrazem jest 14 sv. pomocníků a podle něho sv. Hata a Apolena. Po stranách tabernakula sv. Rafael a Gabriel.

Oltář sv. Jana Nepom. naproti sv. Tadeáši, stejné práce jako tento, má hlavní obraz sv. Jana Nepom. a nad ním menší představující patrony české. Nad svatostánkem je malý kulatý obraz sv. Karla Borom. Sochy postavené podle hlavního obrazu sv. Jana jsou sv. Jan Křtitel a sv. Jan evangelista, podle menšího obrazu sv. Isidor a Florián, podle obrazu nad tabernakulem sv. Michal a Anděl strážce.

Mimo to jest v presbytáři hned u vchodu do sakristie malý oltář křesťanský s obrazem sv. Aloisia. Na kruchtě jsou velké obrazy bl. Jana Sarkandra a sv. Volfolda a nad zpovědníci obraz zvěstování P. Marie a sv. Josefa.

Mimo tyto obrazy jsou zde křížová cesta, k níž přidány ještě 2 obrazy, totiž Kristus na hoře Olivetské a Večeře Páně. Tyto dva zavěšeny jsou na oratoriích, která byla přistavěna ke kostelu teprve 1771 a stála 781 zl. 4 kr. 3 v. Kostel Černochofský přispěl 595 zl., ostatek vzato z jmění chrámu Peruckého. Křížovou cestu maloval lounský malíř František Smicheus 1761.

Uprostřed lodi chrámové mezi oltářem P. Marie a sv. Antonína jest hrobka Ledeburská. Kryta jest kamenem mramorovým a má nápis německý: Joannes Dietericus Freiherr von Ledebur Herr zu Perutz, Telletz und Jenickau, Alters unbekannt, dessen Gemalin Mechtildis Beatrix Frein von Ledebur geborene Freyn von Beck zu Stein . . . Frau zu Perutz, Telletz . . . d. 8. . . ovem. 1718. Alter unbekannt. Heinrich Alexander Freiherr von Ledebur, Herr auf Perutz und Telletz ist gestorben den 10. September A. 1713. Alter unbekannt. Nad tímto nápisem jest vyryt erb Ledeburský, shora popsáný, spolu s druhým erbem, jehož štít rozčtvrcený, první a třetí pole trojlíst, druhé a čtvrté pruh podélný s jakýmsi třemi vejčitými znameními. Pod tímto nápisem jest opět erb společný

Ledeburský a Elverfeldský a pod ním nápis: Anna Maria Elisabeth Freyn von Ledebur geborne Freyn von Elverfelt Frau auf Perutz, Telletz und Libin (sic) ist gestorben den 2. August 1747. Alt 44 Jahr. Erby tytéž jako na průčelí chrámovém: Ledeburský a Elverfeldský. Druhý pomník jest faráře Shořela, shora dotčený; náhrobek kaplana Felixe není znáti; za to jiný před oltářem sv. kříže v sínci bez nápisu, snad připomenutého kaplana Rosola.

Ze starého kostela zbořeného zachovaly se tři pomníky, z nichž nejlépe udržel se Fridricha z Lobkovic: v červeném mramoru sliveneckém postava rytíře v brnění s erbem Lobkovským a nápisem: Letha Panie 1594 we czlwrtek po swatem Martinie vsnvl iest w Panu vrozeney pan p. Frydrich z Lobkowicz a na Pervtczy w miestie Presspurci odtvd iest priwiezen a w toto misto pochowan w pondieli po movdrosty bozi tehoz letha Pan Bvh racz beyti milostivey gehu dvssy. Druhý náhrobek taktéž někoho z pánů z Lobkovic jest na zdi za tumbou oltáře sv. Jana z opuky. Půl štítu leží na zemi, druhá půle jest ještě připevněna ke zdi chrámové lodi. Erb Lobkovský jsem rozeznal, ale nápisu nelze přečísti, neboť musel by se celý oltář sv. Jana Nepom. ode zdi odstavit. Třetí taktéž opukový jest náhrobek Lidmily purkraběnky z Donína, manželky Jindřicha z Lobkovic na Peruci. Nápis jest již tak setřelý, že lze toliko čísti letha . . . we strzedu . . 1561 . . . Mimo to zedníci maltou nahodili, co kolem desky psáno jest. Erb parohy a na přilbici panna mezi parohy svědčí purkrabím z Donína.

Mimo to je tu křtitelnice cínová 68 cm vysoká, třínohá, jež pochází z kostela teleckého. Má polovypuklý obraz dívky v kroji 16. věku a na klobouku jejím čte se nápis: Panna Marige. Nohy končí tlapami zvířecími a tam, kde noha k nádobě přidělána jest, má vousaté hlavy. Obraz P. Marie je dvakrát na plášti namalován a na jedné straně má nápis: Wankova ze Skal 15—53.

Varhany stavěl loketský varhanář Ignác Šmid za 590 zl. r. 1763.

Na věži visí čtyři zvony, které původně byly v Černochovském chrámě. Při vystavění nového kostela a věže shledáno, že by se tam nevešly. Zůstaly tudíž na Peruci a perucké menší dány do Černochova. Věž při starém kostele stála o sobě, byla tudíž asi obyčejnou zvonici, jak nás staré účty poučují. Největší¹⁴³⁾ zvon má výšku 96 cm a takovou i šířku. Na hořejším okraji opakuje se děj vraždění nemluvňátek v Betlémě. Na plášti jest kříž a postavy sv. Václava a Zikmunda polovypuklé. Na štítě obdélníkovém jest nápis v latině, který tuto podáváme česky: Hlas můj, hlas života, volám vás, pojdte na služby Boží. Tomáš Jaroš Brněnský pomoci boží mne ulil 1553. Na druhé straně: Ferdinand z boží milosti Římský, uherský, český atd. král, arcivévoda Rakouský etc. 1544. Pod tím znak habsburský.

Druhý zvon má výšky 68 cm, šířky 72 cm. Okraj hořejší má stojaté akanty, pak nápis: goss mich Johann Baltasar Cromelius von Trier in Lavn. Na druhé straně nápis, že byl přelit 1695 nákladem bar. Mechtildy z Ledeburu za hejtmana Samuele Březiny.

¹⁴³⁾ Dle soupisu Dra Matějky.

Třetí zvon má výšku 60 cm a šířku 58 cm s polovypuklým obrazem sv. Jana Nepom. a s nápisem: Johann Georg Kühner goss mich in Prag a. 1777.

Čtvrtý zvon 40 cm výšky, 45 cm šířky nese nápis z r. 1870. Hodiny věžní byly původně na věži zámecké, r. 1760 dal je na věž chrámovou Kašpar z Ledeburu. Obnova a ciferníky stály 100 zl. a za natahování určil 6 zl. ročně, všecko z důchodu panského.¹⁴⁴⁾

V kostele Peruckém zřízeno bratrstvo sv. škapulíře 1767 za faráře Zeizlera s povolením generála řádu karmelitánského Filipa a s. Francisco, které stvrzeno bylo konsistoří. Pořízeny kříž, umbella, korouhev, jakož i socha P. Marie, která byla dávana členům bratrstva na rakev při pohřbech, i zachovaly se ještě delší čas po zrušení jeho 1783 24. listopadu. Jména bratrstva obnášelo dle výkazu c. k. českého státního účetnictví v Praze 1794 2102 zl. 7½ kr., jehož polovici 1051 zl. 3¾ kr. obdržela školní matice, druhá polovice připadla místnímu ústavu chudinskému. Ze jmění bratrstva uloženo bylo 1500 zl. na statku Slavětinském.

Druhé bylo bratrstvo ustavičného se klanění nejsv. sv. oltární, jež ustavilo se 1773. Výroční výstav velebné svátosti měl býti na Peruci dne 4. dubna, v Telcích 7. a v Černochově 10. dubna. Císařským dekretem zrušeno jest i toto bratrstvo.

R. 1780 25. dubna konaly se v kostele Peruckém missie od Jana Gabriela, Jana Chmely, Josefa Chládky a Josefa Gundigama, kněží z řádu tovaryšstva Ježíšova. Pobožnost podobná, ač se výslovně missií nenazývá, aniž víme, kdo slovem Božím posluhoval, konala se v Teleckém chrámu Páně dne 6. prosince 1674. Zve k ní Jan Pavel Gendermann, farář perucký, barona Jana Dětřicha z Ledeburu pána na Peruci a na Chodově a jeho choť. Práví ve svém pozvání, že plnomocné odpustky pro ten den jsou povoleny od konsistoře, že sezval okolní faráře, a že bude někdo i k mši sv. slouženo a kázání německé a české.¹⁴⁵⁾

Na konci některé nehody živelní, pokud o tom pamět se zachovala, připojím. R. 1607 27. července okolo Lišťan, Ročova, Peruce, Slavětina i jinde na mnoha místech kroupy znamenité škody nadělaly. Které obilí stálo, to s prstí smísily a to, které leželo, téměř do polovice vytloukly. Mnohým lidem zármutek do pláče způsobily. Pán Bůh rač dále zachovati a to zlé od nás odvrátiti. Nebo není pamětníka, aby zhusta v mnoha zemích škody znamenité sdělaly jako tohoto roku. Posel boží jako říká zlej lidí i hověd mnoho pobil. Povětrí v Ročově a na Peruci a tu v okolních mnohejch vesnicích stodol i jinejch stavení zbořilo, lidi zabořilo a jistě pro hříchy a nepravosti naše skutečné Boží dopuštění se stalo. Rozprávěli někteří, že toho dne ve 26 vesnicích taková škoda veliká se stala. Ve vsi Doníně sedm stodol a pět kůlen vitr zbořil.¹⁴⁶⁾

Dne 10. června 1829 dopoledne vypukl zde oheň a za půl hodiny stála celá jižní strana Peruce v plamenech. Žár byl tak silný, že od něho popraskala okna ve fáře pět sáhů vzdálená a

¹⁴⁴⁾ Pam. kn. str. 73. — ¹⁴⁵⁾ Original listu pam. kn. II. in calce. — ¹⁴⁶⁾ Mikšovicova kronika str. 287.

jen stržením šindelové střechy stavení a kostel se zachránily. Dne 29. března 1836 v 7 hodin večer oheň vypukl na západní straně v stodole statku č. 27. Při panujícím suchu strávil v krátké době všechna stavení a stodoly mezi č. 32. a 39. Fara a kostel stály jako ohnivým mořem obkličeny i vyhořely sýpka a kolny farní. Na sýpce shořelo 500 korců obilí, sbírka nerostů čítající 4500 čísel, sbírka hmyzů, fyzikální přístroje, pět kop prken, tři kočáry a jiné hospodářské náčiní vzalo za své. K ohni nebylo přístupu a hasiti nebylo možná.

R. 1832 roznemohlo se na choleru na Peruci 200 osob, z nichž 120 zemřelo. R. 1850 opět přišel tento nezvaný host. Nejvíce lidí umíralo v Černochově.

Úředníci peručtí.

Stůjtež zde ještě přehledně úředníci, kteří spravovali panství, jakož i rychtáři obecní, pokud jsem se s nimi ve spisech potkal. Hejtmani sluli ředitelé celého statku. Měli také moc soudní. R. 1631 připomíná se Jan Manner,¹⁴⁷⁾ r. 1672 Ignác Mändl, 1678—87 Ondřej Vojtěch Antoni, 1690—8 Samuel Březina, Eva mž., 1700—40 Zikmund Puchperger, jenž založil nadaci, z níž se chudým dostává podpory nyní asi 18 zl., dříve mělo se kupovati šatstvo; 1741—9 Erhart Zeizler správce a účetní zádušní, jméno hejtmana vymizelo; 1750—4 Karel Třebický, 1755—65 Jan Petr Hetiš, 1783 František Folkmann, ředitel, 1787 Václav Ratolistka, správce, 1814—21 Jan Laubé, ředitel, 1822 Žejdl, 1840 Antonín Komers, 1851—68 Julius Příborský, 1869—80 Antonín Kreil, 1881—3 Václav Novák, 1884 až 98 Rudolf Ströhmer, 1899—1904 Antonín Tietze.

Purkrabí:

Purkrabími sluli správci zámku. Roku 1682—6 uvádí se Jan Fišer, 1690 Jan Hartmann, jenž zemřel 1702 3. března 105 let star. Od té doby žádné zmínky o purkrabím jsem nenašel.

Rychtáři:

Roku 1561 zaznamenán Červenka,¹⁴⁸⁾ 1580 Tomáš Tuma,¹⁴⁹⁾ 1660—79 Matěj, asi totožný s Matějem Antonim 1681—91, 1708 až 1709 Václav Suchenstein, 1798 Václav Kořínek. (Dokončení.)

Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744.

Z Lothových letopisů sděluje Dr. M. Kovář.

(Pokračování.)

Tento den byl sice snesitelný, ale v noci po něm začala tak krutá a trvalá zima, že nelze vypovědět; čímž, jak se pak proslýchalo, téměř třetina těchto uprchlíků zmrzla a zůstala po silnicích ležeti, zbytek jich pak od postupujících vojsk královských buď postrílen nebo zajat, že jich sotva 3000 mužů uniklo do Horní Falce, 2000 jich zajatých vedeno Prahou, o nichž ještě více později.

Uvažoval jsem, že jsme l. 1741 právě v neděli, na niž připadá evangelium o ohavnosti spuštění (Mat. ve 24. kap.), padli do spárů

¹⁴⁷⁾ Arch. loun. I. str. 7. — ¹⁴⁸⁾ Arch. loun. — ¹⁴⁹⁾ Tamtéž.

vražedných Francouzův a nyní stali se ohavností před námi a musí prchati v zimě a v sobotu od nás. I napadla mne báseň, kterou jsem krátce před příchodem Francouzů dostal z Písku od dobrého známého, jež zní:

Salica lex esto, nec flent, nec Lilia flebunt
nunc regina potens Lilia flere jubet.⁴⁾

Nyní jest počátek, že naše nejmil. královna pyšnému kohoutu slzy vhání do očí, když všemocností Boží silná armáda francouzská byla rozprášena téměř bez boje. Skytni, ó Pane, naší nejlaskavější zeměpaní a matce další požehnání otcovské a posiluj paže jejích udatných vojinův, by nejsvětější jméno Tvé od Ní i od nás nejvěrnějších poddaných, již vesměs se žalmistou Davidem poznáváme veliká díla Hospodinova, na věky bylo ctěno a žehnáno, aby nejjasnějšího arciknížecího domu rakouského úhlavní arcinepřítel byl pokořen a vysokomyslné lilie pokryté ropuchy francouzské, které nespolehají na všemohoucnost Tvou, nýbrž jediné svou velikou moci se chlubí, k pláči byly přinuceny. Skytni, ó králi zástupův, by tento strašný Holofernes paží naší Judity šťastně byl skolen, aby vyplnila se na něm slova:

Annò millenò bis ter cent, ter quadragenò,
bis ter, bis nonò finem tibi Gallia pono.⁵⁾ (1744)

Dříve než Francouzi odtud, jak shora oznámeno, prchli, v domě Engelflusově důstojník Ratzkova pluku francouzských husarů, jenž tu byl ubytován, rozkázal domovníkovi, aby našlípál něco dříví. Když to domovník vykonal, důstojník dříví vzav, nesl je do kuchyně, vyrovnal je pořádně jako ve hranici, přinesl dva prapory, rozsekal žerdi a tafet bohatě zlatem a stříbrem vyšívány roztrhal na kusy, zapálil hranici, hodil vše to do ohně a vytrval, až všecko shořelo na popel, rozházel popel se slzavýma očima v kuchyni a vyskočiv na osedlaného připraveného koně, odejel z města.

Totéž učinili Francouzi s mnohými strhanými praporce a bubny, ale ne tak opatrně, jako onen důstojník, u jezuitů novoměstských. Neboť tito naházevše, co rozbili a roztrhali, do ohně, odešli, domnívajíce se, že vše úplně shoří. Avšak studující divaje se na ně ze skrytého místa, přiskočil, když Francouze viděl odcházeti od hranice, a vytrhl praporec ohněm jen poněkud ohořelý, pospíšil s ním ke studni, doutnající látku uhasil a odevzdal jej tovaryšstvu Ježíšovu.

Dne 17. t. m. byly postaveny tři kusy děl na mostě u soch sv. Kajetána a sv. Liudgardy proti Starému městu, zrušena stráž stojící uprostřed mostu a sbořen lodní most přes malý ostrov, mostní lodi i se všemi jinými lodicemi vltavskými zavlčeny do ramene vltavského, do něbož voda teče na mlýny Schwarzenberské i velkopřevorské, a tam uvázány.

⁴⁾ V textě je „*flant*“ podtrženo, stranou opraveno *nent*, což obojí nedává smyslu. Domnívám se, že má státi *flebunt*: „Salským zákonem budiž, ani nepláči Lilie aniž plakati budou, nyní mocná královna nutí Lilie k pláči.“

⁵⁾ Roku tisícího, dvakrát tři sta, třikrát čtyřicet, dvakrát tři, dvakrát devátého konec ti, Gallie, kladu.

Téhož dne byly obce do radnic sezvány a tu jim pod trestem smrti zakázáno, aby se žádným zde zbylým Francouzem a stráží žádné spory nezačínali. Vyvolal-li by ten neb onen Francouz sám nějaké různice, ať se pošle pro nejbližší stráž, ta nechť jej vezme do vězení, a co se stalo, ať veliteli a královskému místodržícímu panu Chevertovi ohlásí, kterýžto že slibuje, k radosti každého, že dá náležité dostiučinění.

K večeru přinesl husarský důstojník francouzský zprávu, že stojí oddíl Francouzův odtud odešlých u Hořelic, kteří cestou mnoho koní, zavazadel a u vsi Střešovic 4 vozy s náboji zůstavili, z nichž sedláci několik beden naplněných patronami odňali, dříve než mohly se dodatí do Prahy.

Dne 18. t. m. jali se ostatní Francouzi ubytování na Starém a Novém městě a na Hradčanech rozkládati se po hradě pražském a v královských komnatách, ale Bavoři musili spokojiti se palácem Černínským téměř úplně pobořeným a jinými domy na Hradčanech. Tak Francouzi honí ubohé Bavoře s místa na místo.

S počátku, přišedše sem po dobytí města Prahy, ubytování byli na Starém městě. Když Sasové odtáhli z Prahy, dostali se do jejich bytů na Malou Stranu a do kasáren, kdež zůstali téměř až do druhého obléhání. Když však chlubič Broglio se svou domněle vítěznou armádou od Písku a Zaháje (u Budějovic) učinil tak výtečný skok zaječí až pod děla pražská, ale ani tu nebyl nadále v bezpečí, vyhrazena byla Malá Strana Francouzům, a Bavoři byli přesazeni do kasáren na Petřín, jež se tam počala stavěti. Odtud přišli, jak svrchu podotčeno, do král. hradu pražského a posléze do paláce Černínského a do jiných domů na Hradčanech.

Téhož dne Lykanští přišedše se žebříkem ke Koňské bráně zabušili, a když ihned v městě učiněn poplach, odebrali se zase zpět.

Dne 19. t. m. přišla sem novina, že oddíl Francouzův odtud uprchlých byl úplně poražen, což dne 20. t. m. dosvědčil francouzský sluha ráno, a odpoledne pán jeho se slzicíma očima potvrdiv dodal, že jízda sházela zavazadla s koní a dávši se na útěk, pěchotu opustila, která namnoze byla porubána, a že prý byl pak ihned oddíl husarů poslán za jízdou francouzskou v patách. Kdo vynalezl útěk, nebyl blázen, i možno utíkajícího dobře honiti.

Protože v tyto dni udeřila zlá zima a Vltava pokryta byla silným ledem, dne 22. t. m. jali se prosekávati led, aby snad město nepředvídaně nemohlo býti přepadeno. Pro letošek mají Francouzi více potřebí ledy prosekávati než minulého roku, ani mají přední stráž vojska naší nejmilostivější královny takřka před nosem.

Předěšlého roku jevíli tolik srdnatosti, že na lichou zprávu, jako by několik našich husarů se přibližovalo, ihned o překot dali vysekávati led, ačkoli tenkrát měli posádku 20.000 mužů ve městě. Tu se mohlo říci: „Ó srdnatosti, neopouštěj mne!“

Nežli však lidem bylo nařizeno, aby vysekávali led, musili se páni obecní představení se svými čtvrtními hejtmany u francouzského podguvernéra Šaška na Staré město dostaviti, aby vyslechli příkazy, jak se zachovati, kolik které město má dodatí osob k sekání ledu.

Tak daleko přivedli to tenkrát městští představení, kteří před tím od měšťanstva osobovali si titul „Vaše Milosti“,⁶⁾ že musí nyní menšímu pánu býti po vůli. Co však na tom? Musili přece na rozkaz jakéhos s. v. všivého Francouze dokonce putovati do vězení; jsou tomu tudíž poněkud zvykli. Ale qualis rex, talis grex,⁷⁾ jací radní příbuzní, takoví jsou i sluhové radniční: oni osobují si název Vaše Milosti, a mezi těmito jsou někteří, kteří před krátkým časem byli bratři misereantur mei nebo ora pro nobis,⁸⁾ kteří tak ledabyly nechtějí se spokojiti oslovením pane, nýbrž musí to zníti Urozený pane,⁹⁾ a stalo-li se, že by občan s takovýmto bratrem misereatur dříve byl v dobré známosti a důvěrnosti, do jeho příbytku vstoupil nezaklepaje, byl týž opravdu jako hrubý chlap vystrčen a napomenut, aby se učil lepším způsobům.

Avšak abych přišel k věci: Od zmíněného Šaska páni odebrali se k staroměstskému panu hejtmanu městskému, kdež zastihli pražského velitele Cheverta, jenž jim pak ponavrhoval, že tak nenadále silné mrazy uhodily, že řeka úplně pokryta jest ledem, tím královským uherským plukům, aby rovnou dostaly se do města, cesta jest uvolněna a tím že by i Francouzi i domácí obyvatelé přijíti mohli do velikého neštěstí; pročez představení měli by sehnati lid, jenž by jako loni na Vltavě led vysekal, aby z nenadání nebyli přepadeni. On že slibuje svou cti, kdyby královské vojsko se přiblížilo, že se ihned vzdá.

Načež učiněny přípravy, aby se led na řece vysekal, i slíbeno každému nádenníku denní mzdy 21 kr. Téže doby bylo opět ubohým Bavorům opustiti své byty a odebrati se do malostranských kasáren.

Dne 23. t. m. zde onde v městě opuštěna byla od Francouzů mnohá místa a za to na Novém městě silně obsazeno Podskalí a obecní mlýny a největší část mužstva ubytována kolem mlýnů a v Podskalí. Při tom se povídalo, že sem přišel trubač žádaje, aby Francouzi buď se vzdali nebo se z města klidili. Pročez bylo i pozorováno, že Francouzi všechny zásoby potravin, zavazadel i peněz odváželi na Vyšehrad a tamní bránu velikými balvany a hnojem ucpali.

Dne 24. t. m. měli jsme špatný štědrý večer; malý kapřík těžký asi libru stál 1 zl., slaneček, který byl loni za 3 kr., platil se za 12 i 15 kr., že tudíž ten, kdo si mohl upravit něco z mouky, jako knedlíky, buchty a pod., měl veselý a v těchto zlých časech dobře upravený den.

Dne 25. a 26. t. m. byla strašná zima, i nalezeno bylo víc než 20 Francouzů na stráži zmrzlých. Téhož dne 26. přišel rozkaz od velitele Cheverta, aby lidé od sekání ledu byli odvedeni, ježto toho není již potřebí. Při tom kolovala pověst, že mezi generalitou naší nejmil. královny a mezi Francouzi o vzdání města smluveno.

⁶⁾ V textě něm.: „Die Vorhero Von der Burgerschaft per Wasse Mylosti oder gnädige Herren titulirt zu werden praetendireten.“

⁷⁾ Jaky král, takové stádo.

⁸⁾ Smiluj se nad námi nebo pros za nás.

⁹⁾ . . . welche nicht so schlechter Dings mit einem Herrn wollen Vor Lieb nehmen, sondern es mus ein urozeny Pan oder gestrenger Herr seyn.

dohodnutí. Tu nastala radost a ve všech ulicích bylo slyšeti: „Sláva Marii Teresii, naší nejmil. královně!“

Dne 27. t. m. sehnali se nádeníci a uloženo jim, aby ucpanou bránu na Vyšehradě vyklidili, aby naše k obsazení této tvrze postupující pluky mohly se tam dostat. Zároveň ohlášeno, aby se na zejtrí o 9. hod. obce sešly v radnicích, ježto od magistrátů něco radostného se oznámí.

Dne 28. t. m. dostavily se obce do radnic, kdež oznámeno: že Francouzi se vzdali, po 10. hod. ranní že bude Vyšehrad o našeho vojska obsazen, po několika dnech pak celé město se všemi zbrojnicemi a skladišti že odevzdá se Rakousku, načež všichni občané hned na místě i na veřejném tržišti co nejhlasitěji křičeli a volali: „Vivat Maria Teresia, královna uherská a česká,“ čemuž přizvukovali i studenti.

Radost byla téměř všeobecná, a odpoledne bylo jich mnoho viděti se zelenými stužkami na kloboucích procházeti se, což bylo Bavorům jako rána k srdci, neboť na chodce ty veřejně vkládali ruku a je poličkovali, ba důstojník jakýsi dokonce poranil jistého příbuzného malostranského radního třikrát, protože velikou jevil radost z našeho vysvobození.

Jak bylo asi českým Francouzům kolem srdce, může si každý snadno představit; myslím, že si mnohý přál, by byl myškou, aby zalezl a takto unikl spravedlivému trestu.

Kapitulace skládala se z těchto podmínek:

1. Obyvatelé, kteří tou dobou skutečně jsou v Praze, nemají pod žádnou záminkou soudně býti stíháni nebo stejným způsobem proto znepokojováni, že císaři přísahali věrnost, jemu nebo jeho spojencům prokazovali služby, ani k tomu byli moci donucováni.

Ad 1. Povoluje se.

2. Všichni důstojníci štábní a jiní francouzští a císařští důstojníci polní, kteří nepatří k posádce, ne méně posádka sama, i v tom stavu, v němž jsou, a vše, co závisí na posádce a ve službách jest císaře i krále francouzského, mohou se zbraněmi a zavazadly i se všemi počtami válečnými volně odejiti i nebudou po způsobu repressalií nebo pro jinou vymyšlenou příčinu zdržováni.

Ad 2. To, co je s to, aby pochodem odešlo, může odejiti, rozuměj však dobře, to, co náleží k posádce.

3. Posádka odejde se všemi věcmi i císařskými i nejkřesťanstějšího Veličenstva skládajícími se ze 40 měděných pontonů na vozích k nim zhotovených, se třemi vozy k výměnám, dvou mrazných děl na lafetách s odznaky bavorskými a hraběcími Thöringovými, jakož i 4 vozů dělostreleckých pro potřebu pěchoty.

Ad 3. Všecky a všeliké věci J. Veličenstvu náležející zůstanou v Praze a odevzdají se tomu důstojníku královskému, jenž k tomu bude ustanoven.

4. Rovněž bude se moci odvéztí všechno obilí, mouka, piškóty, chléb, různé náčiní k pečení a skladiště a vůbec vše, co k tomu patří, furáže, ječmen nebo žito a všechno, co se chová ve skladištích.

Ad 4. Posádka opatří se na pochodě nutnými potravinami, ale tak, by o obilí a mouce, co toho je v Praze, věrně vypověděli, aby se to mohlo odevzdati královskému důstojníku.

5. Posádka bude moci všechny vozy pluků císařských a francouzských, jakož i nábytek přítomných i nepřítomných důstojníků a věci ať jakékoli, jakož i ve skladištích složené pušky, šatstvo, hotové a zabalené krunýře, koňské postroje, uniformy ať jakéhokoli druhu vojinů, dělostřelců nebo důstojníků shoru zásobovacího, bez rozdílu odvéztí.

Ad 5. Kočáry důstojníků zůstanou netknuty, ale pevně se očekává, aby se k nim nepřimísily jiné, které by snad nepatřily důstojníkům.

6. Odveze posádka všechny spisy patřící k vojenské pokladně, intendantuře, vojenskému kommissariátu, dělostřelectvu, úřadu zásobovacímu, vojenským nemocnicím, jakož i věci náležející dodavatelům masa i mohou se od těch, jimž byly svěřeny, odvéztí.

Ad 6. Povoluje se, avšak na základě prohlídky, by se zamezilo, aby se něco na úkor Jejího Veličenstva nebo stavů království Českého nevymísilo a neodvezlo.

7. Mají se dostatečné od 4 koní tažené fůry, které nemají naložiti víc než 12 nebo 15 centů, sehnati k odvezení těchto veškerých věcí, střeliva nebo kočárů, patřících spojencům, které jeti mají až na pohraničná dole uvedená místa Horní Falce, rovněž mají se důstojníkům opatřiti koně k jizdě a tahu, aby mohli své kočáry a věci odvéztí.

Ad 7. Převeze se transport kočárův, avšak co se týče důstojníků, kteří skutečně odejdou s posádkou, dodají se jim koně za jejich peníze.

8. Na hradbách měst pražských zůstane 6 kusů děl 24liberních na lafetách, z nichž jedno jest nepotřebno, 3 jiné kusy 12liberní s lafetami a úplným příslušenstvím, jedna lafeta k výměně pod dělo 24lib. i se vším příslušenstvím, 2 hmoždíře 12palcové s lafetami a vším, čeho k nim potřebí, 3 hmoždíře 10palcové, kterýchžto 9 děl mosazných i s lafetami a příslušenstvím i jedné lafety k výměně pod dělo 24lib. J. V. králi polskému patří; tato jmenovaná děla a hmoždíře mají se J. V. králi polskému na jeho požádání vrátiti, aniž by se mohla pod jakoukoli záminkou zadržeti, s rukojemstvím Jeho císařského i královsko-francouzského Veličenstva, že jich nebudou požadovati.

Ad 8. Tento článek se nepovoluje, protože v té věci není co vyjednávat s J. Vel. králem polským.

9. Jest volno všem císařským i král. franc. důstojníkům, kteří ve válce byli zajati a na čestné slovo do Prahy budou propuštěni, s posádkou odejiti, aniž by podmínky zajetí svého pozměnili.

Ad 9. Povoluje se.

10. Všichni nemocní a ranění, ve službách jsoucí čeleď nebo jiní císařští nebo francouzští lidé v nemocnicích ustanoveni nebo v domech soukromníků zůstanou po uzdravení svém na svobodě i doprovodí se tíž ve vši bezpečnosti na určité místo a to touž cestou, kudy šla posádka i s důstojníky svého národa, při čemž dostatečný počet koní, vozů a for pro ně a jejich věci se opatří, potřebné potraviny se jim přichystají na místech jejich pochodu a dodají se jim proti hotovému zaplacení ve smluvené ceně.

Ad 10. Všichni nemocní a všichni ti, kteří nejsou s to, aby s posádkou odešli, mají zůstatí zajatci vojenskými, i důstojníci i prostí vojáci.

11. Potravin i jiných jakýchkoliv k vydržování nemocných a raněných věnovaných věcí a provisi nemá se dotknouti i těch důstojníků a sloužících, kteří skutečně ustanoveni jsou k tomu, aby měli o to péči, nýbrž naopak mají se jim za plat všecky potřebné věci opatřiti až k jejich úplnému pozdravení a odcestování na určené místo, o němž se dohodnou s kommissařstvími k tomu schválně ustanovenými i s jinými lidmi a mají se se vši bezpečností doprovázeti, jimžto se poskytne všechna ochrana, svoboda a bezpečnost, aby mohli službu svou vykonávati; vykáží se jim přibytky, by se v nich rozložili nemocní a pozdravující se, pokud takové budou po ruce, aby se nemocnice městské vyklidily; invalidovna byla by k této potřebě nejpríhodnější.

Ad 11. Bude se všemožná péče věnovati nemocným, ranhojičím a zmíněná kommissařství, která se ponechají u dotčených nemocných, budou se moci jen u kommissaře Jeho Veličenstva královny, aby se jim všeho potřebného dostalo, hlásiti, zatím na jejich účet.

12. Bude volno a dovoleno důstojníkům ve službě jsoucím, jakož i jiným ke sboru posádky náležejícím lidem, by své věci povolené k odvezení a jakékoli kočáry, zavazadla a fůry nebo vozy ve městě uložili, které nyní nemohou vzíti s sebou, aby si je mohli za jiného příznivého počasí odvézt.

Ad 12. Povoluje se na jejich útraty, zatím se zde ponechají kommissařství, aby se zapravení všech učiněných dluhů důstojníků stalo správně.

13. Důstojníci štábní a jiní ve službách jsoucí, sloužící a jiní císařští a král. francouzští lidé odejdou z Prahy dne 15. ledna (nedovolila-li by tomu dříve ještě obtíž všecky k pochodu nevyhnutelně potřebné věci sehnati i odvezení všech věcí uskutečniti); ustanovený pochod bude směřovati k Chebu, i má se ubytování, sláma a dříví opatřiti: půjde se tímto směrem: na Hořelice, v Berouně den odpočinku; Žebrák, Mýto, Rokycany, v Plzni den oddechu; Ulice,¹⁰⁾ Stříbro, Černošín,¹¹⁾ v Plané den odpočinku; Žandov, Cheb. Přidá se důstojník se sborem ochranným, kterýž zabezpečí zmíněnou posádku, její družinu, věci a kočáry proti všemu nepřátelství. Ode dne sdělení této smlouvy vyprošlovací má býti všem rolníkům dovoleno a volno zboží své do města Prahy, aniž by byli od někoho znepokojováni, dovážeti, přestanou všechna nepřátelství potud, pokud zmíněná posádka nedostihne vojska pana maršálka Belle-Isle.

Ad 13. Nech opatří se ihned dostatečným počtem vozů, by se odvezly kočáry tak, aby posádka 2. ledna 1743 odešla, ale za příčinou jistoty, že odejde, vyprázdní tvrz nebo hrad zvaný Vy-

¹⁰⁾ něm. Ullitz, dříve Aulitz (viz mapu král. Česk. z roku 1720 od Jana Krist. Müllera). Loth píše Urlein; toho místa není, i mohlo by býti snad Urlau = Orlov, ale tato nepatrná vesnička leží u Přimdy, což se odchyluje od směru z Plzně ke Stříbru na erární silnici, kdež asi uprostřed cesty leží Ulice.

¹¹⁾ něm. Tschernoschin nyní, dříve Tscherosin, jak píše Loth i Müller.

šehrad dne 28. prosince, kterouž pan generál Piccolomini obsadí jedním praporem a 4 setninami granátníkův, i nesmí nikdo projíti branami, aby se dostal do města; posádka odtáhne branou zvanou Strahovskou, směr pochodu se povoluje, jak to chtějí míti, mimo to, že posádka nevzkročí do Plzně, nýbrž v některém tamním místě odbude den oddechu; nepřítelství přestane, ale nikomu se nedovoluje před vyklizením dodatí zboží nějaké do města.

14. Vojsko královnino nemá dříve do města vkročiti a usaditi se v Praze, než 6 hodin po odchodu posádky, partikulářům nemá býti též dovoleno, před uplynutím lhůty sem vtáhnouti; zůstaví se tu kommissarstva vojenská a dělostřelecká, která vykáží seznam věcí a střeliva dle specifikace ve městě zůstalých.

Ad. 14. Málo na tom záleží, zda-li, až francouzská posádka odejde, pluky královniny za 1 či za 6 hodin do města vejdou, ale záleží na tom, aby důstojníci a kommissari královnini, nařízení k sestavení inventáře, poctivě přijali věci ve skladištích vojenských a špižních, protože tito dne 30. přijdou do města, až do které doby, aby nic z toho, co náleží k dělostřelectvu, mostům lodním, potravinám, nebylo scizeno, vydraženo anebo v nepořádek uvedeno.

Pan Chevert má dostačitelnou plnou moc, by svolil k tomu, aby osoby jakožto rukojmí z Prahy odvedené byly zpět poslány, kteréžto zpětné poslání i po podepsání této smlouvy vyhošťovací nemá se déle odkládati, než toho vyžaduje doba restituce do měst pražských, kdy zmíněná posádka bude mimo království České.

Pan Chevert bude té laskavosti a svou cti se zaváže, aby rukojmí z města Prahy odvezení, počtem 16 osob, opět byli poslání nazpět, kteří nemají pro žádnou příčinu město Prahu obtěžující býti utiskováni, i bude též té laskavosti, by podal zprávu panu maršálkovi de Belle Isle, až sám z Prahy odjede.

Hraběnka bavorská zůstane v Praze i se synáčkem v ko-lébce; její stav, rod a vlastnost vyjímá ji zvlášť z této smlouvy; kníže Lobkowicz se prosí, by zůstala volnou, aby i se svou družinou dle své vůle a uznání svého bez jakékoliv obtíže mohla odcestovati, aby se jí všechna pomoc a přispění poskytlo i jejímu povozu.

Paní hraběnke bavorské rovněž i od našeho vojska prokáže se úcta jako od francouzského, i bude moci užívati své příležitosti.

Povolí se pas důstojníkovi, ježž pan de Chevert pošle k panu maršálkovi de Belle Isle.

Bude potřebí, aby se několik důstojníků z posádky jakožto rukojmí poslalo až k vyplnění této smlouvy; naproti tomu pošle se major hrabě Quihard dne 28. toho měsíce, aby snad stížnosti, jež by s té i oné strany se mohly projevit, ihned se odklidily. —

Takto naši zmíněného dne o 12. hod. zabrali tvrz Vyšehrad za velení hraběte Piccolomini, i přecházeli přes led duchovní i světští v davech, aby je spatřili a pozdravili; zdálo se, že všeobecná vzrůstala radost.

Protože při obsazení Vyšehradu výslovně bylo zakázáno, aby se nikdo nepouštěl do města ani z města, přál si každý věrný občan, aby viděl urychlený odchod Francouzů, aby každý jako před tím mohl vycházeti a vcházeti.

Tohoto dne i příště viděno bylo mnoho prázdných povozů do Prahy přijíždějících, které odcházejícím Francouzům měly zavazadla a movitosti jejich odtud odvézt. Sedláka jakéhos tázali se pro zvláštnost: proč že se dostavilo sem tolik prázdných for, a co že odtud povevou? I odpověděl klidně: Naši svobodu vyvezeme.¹²⁾

Dne 29. t. m. arcibiskupský obstaravatel píce (Futtermeister) poslal jezdce na koni s pytlém ovsa do císařského mlýna, aby jej dal sešrotovati. Ačkoli jezdec tento poukazoval na nebezpečí drancování i na ztrátu koně, nevadilo to nic obstaravateli píce, i musil jeti. Co jezdec předvídal, stalo se; padl do rukou král. husarovi, jenž mu odňal koně, oves, flanelový život na těle a plášť a tak jej poslal zpět. Pročež sám obstaravatel píce musil pak jeti na Zbraslav do hlavního stanu, aby u J. J. pana knížete Lobkowicze vymohl rozkaz, by se odňatý kůň zase vrátil, ježž pak 30. t. m. z Ruzyně přivedl domů.

Tyto dva dni nosili již lokajové rakouský odznak polní na kloboucích, a jakkoli jejich vrchnost jindy s nepřáteli velice obecně bývala ve srozumění, vidělo se přece, že se to stalo jen na oko, neb i, že byli to takového druhu lidé, kteří plášť nosí po větru.

Pan Chevert poslal na Zbraslav 36 lahví burgundského vína darem a dostal za to tureckého koně skvostně vystrojeného, jenž od každého ceněn byl na 1000 zl.

Dne 31. t. m. měly se vydati zbrojnice na král. hradě pražském. Než se to mohlo státi, francouzská čeládka vyrazila vrata u přední zbrojnice vedle obydlí král. pokladníka, vyloupila veliké množství ručnic a prodávala kus za 8, 12 a nejvš 15 kr. Když tam pak pp. kommissaři přišli, dostalo se lupičům nejedné rány.

Téhož dne chystali se sic všichni Francouzi na odchod, avšak přece bylo nám tento rok ukončiti pod tyranskou vládou francouzskou.

Koncem tohoto roku chci ještě přidati chvalo zpěv na franc. ministra, kardinála Fleury, jehož nabytím zavedením obecného míru nebo spíše snad obecné války v Evropě, protože se blíží konec jeho života.

Lessus Fleuryanae sapientiae.

Multum aliqvin laudatæ, at in puncto procurandæ et stabi-
liendæ in Evropa universalis Pacis feliciter impensæ lugubriter
decantatur.

O! nimis infelix *hujus sapientia mundi*,
Qvam meritò *stultam* pagina sacraverat.
De gemmis fuerat dictum sapientibus olim
Ille-ne *ridendus? flendus* an iste magis? ¹³⁾
Debeat ô *Fleury* tua num sapientia *fleri*?
An plus rideri? qvaestio justa subit.
Rideo, dum video cerebri tot stamina rumpi,
Qvod tanto madeat terra cruore, *fleo*.
Parturiunt montes, sed prodit ridiculus mus,
Pax, pax spondetur, sed mera bella fremunt.

¹²⁾ Dieser gabe gelassenen Muths zur Antwort: Nassi Swobodu wywezeme: unsere Freyheit werden wir hinausführen.

¹³⁾ Democritus et Heraclitus.

Ipse Deus pacis pacis molimen iniquae
 Turbat, et *Andreae*¹⁴⁾ *fabricat inde crucem.*
 Pax est Justitiæ soror, has disjungere velle,
Herculis est decimus tertius iste labor.
 Heu! miserande Pater! fecundo crederis esse
 Ingenio? ut gignis pignora densa Stygi.
 Cædibus ô quot nunc animæ volvuntur in Orcum,
 Et sine Crux, sine Lux cæsa sub antra ruunt.
 Noctes atque dies patet atri janua Ditis,
 Vix revocare gradum, qvi qveat ullus adest.
 Discite mortales *sapere*, ast ad *sobrietatem*,
 Discite Factorum non *temerare fidem*,
 At vos ô reliqui, quos necdum Numinis ira
 Sustulit, ite domum, sumere pepla juvat.
 Ite domum Satyræ, venit Hesperus, ite Capellæ,
 Dicite in æternum, terra Boëma vale.
 Et dicet omnis populus: amen, amen.¹⁵⁾

Esd. Lib. 2. Cap. 8. Ver. 6.

Milý nový rok, to jest 1. ledna 1743, musili jsme ještě trávití pod mocí Francouzův, i byla řeč pouze o odchodu těchto větroplachův. Mužstvo franc. zde onde slojící na stráži bylo toho dne vystřídáno od Bavorův, i jali se skutečně Francouzi odpoledne z města vycházeti.

Ale povolaný buřič sedlákův a ve všech krajích země České od Francouzův ustanovený krajský hejtman David byl od novoměstských osob soudních odevzdán posádce vyšehradské. Doufal, sic, že v temnu noci uprchne v kočáře, ale bdělost zmíněných soudních osob úmysl jeho překazila, tak že ve vlastním kočáře s dobrým průvodem odvezen byl dále na Zbraslav do hlavního stanu.

Konečně nadešel blažený den, den našeho vysvobození. Bylo 2. ledna (1743), kdy královské vojsko do města vkročilo a obsadilo všechny stráže, při čemž podotknouti dlužno, že když přistoupili královští vojínové k zábradlí hlavních stráží, Bavoři (protože, jak

¹⁴⁾ Cardinalis Fleury vocatur Andreas Hercules (kardinál Fleury nazývá se Ondřej Herkules), poznamenal Loth.

¹⁵⁾ Pohřební nárek Fleuryovské moudrosti, mnoho kdysi chválené, avšak co se týče zachování a utvrzení všeobecného míru v Evropě, šťastně vynaložené, truchlivě se opěvá.

Ó příliš nešťastná tohoto světa moudrosti, již po zásluze list označil hloupou. O moudrých perlách (Demokratovi a Heraklitovi) bylo kdysi řečeno, zda onen je k smíchu či tento více k pláči? Zda dlužno, ó Fleury, tvou moudrost oplakávati či spíše se jí smáti, spravedlivá vzniká otázka. Směji se vida, že tolik niti mozku se trhá; že tak mnohou krví země se smáčí, pláči. Hory pracují k porodu, avšak vyleze z nich směšná myš. Mír, mír se slibuje, ale samé války hučí. Sám Bůh míru námahu o nepříznivý mír ruší a Ondřejovi (Herkulovi Fleurymu) z toho připraví kříž. Mír jest bratr Spravedlnosti, tyto chtějí odloučiti Herkulova jest třináctá práce. Ach politování hodný Otče, mniš se býti bohatého nadání, abys vydal husté zástavy Stygu? Vraždami ó kolik duší valí se nyní do Orku, a nechť kříž, nechť světlo, co pobito, řiti se do jámy. Dnem i nocí jsou otevřeny dvěře černého Dita; jest tu někdo, kdo by se mohl vrátiti? Učte se, smrtelníci, moudrými býti, ale až ke střízlivosti učte se viru úmluv nerušiti, ale vy ostatní, jichžto dosud hněv Boží nestihl, jděte domů, milo jest obléci se ve skvostné pláště. Jděte domů, Satyrové, přichází Hesperus, jděte Kapelly, říkejte na věky, země Česká, s Bohem, měj se dobře! I řekne všechen lid: Amen, amen..

výše dotčeno, Francouzi předešlého dne opustili stanoviska svá, kteráž byla pak od Bavorův obsazena, a oni jako vojsko tak zvané pomocné nemohli město vzdáti), obrátivše se opustili stráže, které pak ihned obsazeny našimi. Následkem toho Bavoři i Francouzi v plné výzbroji, dle kapitulace, odcházeli Říšskou branou. Odchod počal ráno o 8. hod. a trval do 10. hod. dopoledne.

Před zmíněnou branou byli již král. kommissari, kteří je přijali, i byla radost pohlédnouti, jak mnohý Bavor i jiný vyskočiv ze rady, přistoupil k našim vojínům, kteří odcházejícím dělali špalir, a je naposled zdravil po vojensku. Mnoho poznaných sběhů, kteří zamýšleli s Francouzi a Bavoři uprchnouti, bylo násilím vyrváno z řad a profosovi dáno ke střežení.

Francouzi odvezli si i šibenici na Koňském trhu postavenou, na níž mnoho nevinných bylo popraveno. Bylo v pořádku, že si svou tak pěknou spravedlnost odvezli.

Po odchodu Francouzů Jeho Jasnost kníže z Lobkowicz slavil stkvělý vjezd do Prahy branou Vyšehradskou až na Malou Stranu do hrab. Thunova paláce k nevýslovné radosti všech věrných poddaných v tomto pořádku:

Napřed jel na koni p. z Kautzu, poručík husar. pluku kníž. Lobkowicze jako adjutant se zem. kommissarem p. Horou z Ocelovic, po nich následovaly ordonance a pak dvě setniny karabiniků pluku Lobkowiczova a portugalského. J. J. kommandující kníže Lobkowicz se svým princem Josefem, setníkem dragon. pluku Batthyányova, s generálním adjutantem p. baronem z Hochbergu, a družinou na koních, pak 6 setnin granátníků Baadenových, Wurmbandových a Vetesových pěšky. Dva pluky jizdy Lobkowiczovy a portugalské, J. hrab. Milost polní podmaršálek a místo (tit.) p. generála barona Ogylvi náhradní velitel (tit.) p. Kajetán hrabě Kolovrat na koni. Posléze tři pluky pěchoty Baadenovy, Wurmbandovy a Vetesovy.

Vjezd dál se přes Dobytčí trh, ul. Vodičkovu, Koňský trh, Příkopy, Prašnou bránu, Celetnou ul., kolem Týna, kde rozestavená dobrovolná setnina akademická svůj obyčejný pochod na hudebních nástrojích, polnicích a bubnech provozovala a neustále volala plnou radostí: „Vivat Maria Theresia, Augustissima Regina nostra cum Suo Serenissimo Coniuge et Josepho Principe nostro Regio,“¹⁶⁾ čímž svou nejoddanější věrnost a povinnou úctu dávala na jevo. Dále ubíral se průvod mimo staroměstskou radnici ulicí Jesuitskou po mostě a náměstím Malostranským do domu hrab. Thuna.

Tento vjezd jevil zcela jiný pohled než ten, jež měl dne 26. listopadu 1741 tehdejší kurfirst bavorský. Tenkrát sice bylo viděti silnou kavalkádu Francouzů, Bavorů, Sasův a bavorských arcierův, i bavorští trubači dosti nafukovali tváře, pročez se veliké množství lidu zvědavého shromáždilo na Hradčanech, ale bylo při tom tak ticho, že nebylo nic jiného slyšeti než silný dupot koní a zvuk polnic, z čehož snadno mohl domnělý nový král souditi, jak je nám milý a příjemný.

¹⁶⁾ Ať žije Marie Teresie, nejvznešenější královna naše se svým nejjasnějším chotěm a Josefem, našim královským princem!

Při nynějším vjezdě však z oken a na ulicích od ohromného množství shromážděného lidu nebylo slyšeti nic jiného než: „Vivat Maria Theresia!“ I zdálo se, že závodila spolu radost, láska a horlivost vysoké generality a všech udatných vojínů královských. Jásot ten rozmnožovaly zároveň vířící bubny a polnice ve všech ulicích, kudy se ubíral průvod, jejichž počet zde připojuji:

Na král. Novém městě pražském: 1. u radnice dva sbory hudební, 2. v paláci hrab. Sporcka ve Vodičkově ul., 3. u p. Kozáka, 4. u p. Černého, 5. u černého koníčka;

v král. Starém městě pražském: 1. v nové hospodě, 2. u akademické setniny dobrovolnické, postavené před Týnem, 3. u pánů PP. pavlánů, kde nad vchodem od Staroměstského náměstí do kláštera Její Vel. královna, za ruku vedouc svého královského prince dědičného, byla vyobrazena s nápisem Jejimu Veličenstvu od anděla ukazujícím: „Veni, coronaberis“. ¹⁷⁾

4. u p. Tomáše Lochera, 5. na radnici staroměstské dva sbory, 6. u p. Piattiho, 7. u p. Froschauera lesní rohy, 8. u pp. PP. Tovaryšstva Ježíšova, 9. u křižovníků s červenou hvězdou;

v král. Menším městě pražském: 1. v domě řečeném saském, 2. u p. Arnolta z Dobroslavě dva sbory, 3. na radnici 2 sbory, 4. u pp. PP. Tov. Ježíšova, 5. u sv. Václava (na Malostr. nám.), 6. u pp. PP. kajetánů, 7. u p. Kucicha.

Radost z našeho vysvobození byla obecná i nezůstávala jen v ulicích, kudy se bral průvod, nýbrž rozšířila se i do nejodlehlejších koutů města a trvala do pozdní noci. Při sklenici dobrého vína ve přátelské společnosti nebylo nic slyšeti než na tuto českou píti zdravici: „Za zdraví hezky Milostivy Terešky královny česky.“ ¹⁸⁾ Ba stalo se, že

DVX ChrIstIanVs I Vbeat Pragâ eXIre ChrIstIanIssIMos.
Et Dñe seCVnDa IanVarII a sorDIBVs GaLLIæ Praga Ita eXpVrgata
fVit. ¹⁹⁾ (2. ledna 1743.)
(Pokračování.)

Farní osada Vrbenská.

Napsal Fr. Štědrý.

Vrbno zváno bylo nad lesy asi v té době, kdy ve vikariátě Budyňském byly dvě osady stejného jména, na rozdíl totiž od Vrbna Mělnického zvaného také nad vodou teprv v 18. stol. Nejstarší zmínka o něm jest při zakládání kláštera Strahovského kolem r. 1143, kdež kníže Vladislav s manželkou svou Kedrutou dává 6 popluzí ve Vrbně. ¹⁾ Tato popluží obnášela r. 1340 23. dubna, kdy právem zákupním byla vysazena, ²⁾ tři lány čili čtyři dědiny.

Opat Petr, převor Richolf, podpřevor Heřman, Jakub, sklepník, vyznávají, že před nimi za opata volený ale neuznaný Hilger, převor Jindřich, podpřevor Jakub, Jan Kampus, sklep mistr, Jan,

¹⁷⁾ Přijď, budeš korunována.

¹⁸⁾ . . . ware nichts zu hören als diese folgende Böhmische Gesundheit Zu Trinken; Za Zdrawy Hesky Mylostiwý Teresky Králowny Česky.

¹⁹⁾ Vůdce Kristián (křesťanský) nechť káže z Prahy odejiti nejkrásnější. — A tak dne 2. ledna vyčištěna byla Praha od nečistých Gallů.

¹⁾ Emler, R. B. II. 1155. — ²⁾ Emler, 10 urbářů 272.

strážce, Tomáš, hospodář, Jan, vrátný, Konrád, správce kaple sv. Erharda, vysadili právem zákupním tři lány neb čtyři dědiny, které měli dříve pod plat, Vachkovi, Antonínovi a Maříkovi a jejich dědicům za 20 kop podacího, aby z každého lánů platili 1 hřivnu počítaje po 64 gr. a půl druhé čtvrti hřivny grošů (tedy 22 gr.) na sv. Jiří a Havla. Povinni byli pracovati, t. j. přivážeti dříví na jez Páteckého mlýna, dávati podymné (t. j. plat z komínů) půl groše z lánů a berni královskou i mimořádnou. Též platí, když někdo z nich přijímá lán neb se ho vzdává, tak zvané příjemné a vzdací.

Roku 1410 drželi tyto tři lány Velík a Martin. Ve válkách husitských zmocnil se všeho zboží Páteckého Matouš z Třebivlic neb Žichova, potomek těch, kteří klášteru Strahovskému odkázali Pátek, ale jen na krátký čas. Již 1436 zastaveno jest celé zboží Pátecké od císaře Zikmunda a zůstalo v rukou světských pánů až do r. 1709. Tyto zástavní držitele najdeš v mém spise „Dějiny farní osady Radonické.*)

Druhý majitel části zboží Vrbenského byl klášter sv. Jiří na hradě pražském. Již kolem r. 1228 dává si potvrditi abatyše Anežka od králů Přemysla Otakara I. a Václava I. mezi jiným Vrbno a Toužetín,**) které jim papež Řehoř IX. potvrzuje. Klášter zboží to držel do r. 1546, jak patrně z urbáře klášterního.³⁾ Tenkrát měl zde jedenáct lidí poplatných, kteří odváděli klášteru při sv. Jiří a to: 1. Vobliza 13 gr., 2. Michal 9 gr., 3. Jirka 48 gr. 2 pen., 4. Malej 19 gr. 2 pen., 5. Šimon 1 kopu 4 gr., 6. Žižka 49 gr. 4 pen., 7. rychtář 57 gr., 8. Klima 19 gr. 2 d., 9. Pinkas 44 gr. 4 pen., 10. Kouba 28 gr. 4 d., 11. Titěra 44 gr. vše na mišensko. Při sv. Havle dávali tolikéž a ještě 4 strychy soli, 9 liber vosku a 10 slepic.

Druhý urbář téhož kláštera od r. 1568—91⁴⁾ jmenuje rychtáře Jirku 1591, Jana Koubu, který prodal statek 1588 Kryštofu Leineovi za 330 kop, a Tomáše Pinkasa, který koupil 1591 Kryštof Enderle neb Engler, 1574 Lidmila Jirkova prodala statek Stanislavu Koberovi.

Mezi novými majiteli jest Zikmund Žák 1568 a Jan, syn jeho, 1585. Vít Hálek přivenil se k vdově po Mikulášovi Hladkém 1574 a 1580 stal se rychlářem, 1581 prodal Zikmund Žák chalupu Fabianu Sklenářovi za 37 kop, a Jíra Valter koupil 1587 od Jana Polívky.

Dle matrik vrbenských od 1710—30 náleželi k panství Statenickému klášteru sv. Jiří tito poddaní: Jan Roba, Martin Fridrich, Daniel Myslivec, Matěj Filip, Václav Čejka, Jiřík Bradáč, Jiřík Maleček a Václav Šocer. V letech 1730—50 objevují se noví poddaní: Jakub Švandrlík, Jan Grunt, Jiří Polívka. Ostatní výše psaní zůstávají. Poddanství toto zrušením kláštera sv. Jiří přešlo na statek Statenický až do vyvazení, kteréž u nás začalo 1850.

Z popisu statků zápisných a dědičných, který dal zhotoviti 1587 15. června Kryštof, syn Jana z Lobkovic, mistodržícího a purkrabí pražského, dovidáme se poddané strany pátecké, kterých bylo devět. Jíra rychtář platil 3 kopy 24 gr., Čeněk 2 k. 27 gr., Martin, krčmář 4 k. 18 gr., Václav Vomáčka 2 k. 50 gr., Jíra

*) Vyšel v Methodu 1899, str. 80. — **) Erben, Reg. I., 336, 380. —

²⁾ Knih. univ. — ³⁾ Archiv musejní.

„Sborník Historického kroužku“.

Hurt 2 k. 45 gr., Duchek Pobuda 1 k. 30 gr., Štěpánek 1 k. 36 gr., Ondřej Krejsa 1 k. 40 gr. a krčma vejsadná.⁵⁾

Třetí vrchnost ve Vrbně byly jeptišky kláštera Týneckého. Kdy tuto vrchnost od Žirotinů obdržely, není známo. Jisto jest, že 1368 bratři Habart Plichta a Habeš z Žirotína prodali dědiny své ve Vrbně, totiž 11 kop gr. platu ročního na šesti dvorech kmetcích, Buzkovi, kanovníkovi a sakristanovi kostela sv. Víta v Praze.⁶⁾ Byli tudíž majiteli těchto dvorů kmetcích, aniž víme, byl-li to prodej do života kanovníka Buzka čili skutečný bez výhrady. Zdá se však, že platil jen do života jeho a že spadl po smrti jeho 1368⁷⁾ opět na Žirotiny. Patronátní právo bylo při klášteře Týneckém již od 1321, ale ostatní statek dostaly jeptišky asi v oné době, když postoupily Toužetin Jaroslavu Plichtovi z Žirotína, což se dalo 1443. Jaké pány mělo zboží to po zrušení kláštera, jest obsaženo při vypravování o klášteře Týneckém.

Kterí z nadřečených majitelů buď statků neb chalup náleželi té oné vrchnosti, najde si čtenář sám, protože posloupnost jednotlivých majitelů vypsati není snadno, neb někdy se statek dělil, někdy přešel na dceru dědičku a pramenů novějších od 17. století není po ruce.

Duchovní správa.

Ve Vrbně jest již fara od r. 1321. ve kterém ji odevzdává Plichta z Žirotína abatyši a jeptiškám kláštera Týneckého. Možná však, že hned při založení kostela zřízena byla i fara. Dle slohu zachované části starého kostela, nynější presbytář, jakož i ze zbytků ostění oken v lodi lze souditi, že nejpozději založen byl kostel Vrbenský kolem r. 1250—90. Souvisí tudíž s vyniknutím větve Janoviců zvaných Žirotinů v druhé polovici 13. století.

První známý farář byl Martin, jenž 1359 19. března odchází odtud do Kladna.⁸⁾ Druhý po něm Bohuš z Peruce, rodu zeman-ského, který při visitaci 1379 vyznává o sobě, že jest tu 20 let. Roku 1363 jest spolupatronem fary Perucké; 1367 podává faráře s jinými svého rodu do Chlumčan.⁹⁾ Měl tehdaž vikáre (kaplana) Přibika, který jest 15 let knězem, dříve byl vikárem v Chlumčanech a od sv. Jiří t. r. jest ve Vrbně.¹⁰⁾ Odtud až do 1402 není zpráv; nevíme, ani kdy Bohuš zemřel, ani kdy sem byl dosazen jeho nástupce Mikuláš, který již 14. října 1402 byl mrtev.¹¹⁾

Jakub, čtvrtý známý farář, byl dříve v Pozdni. Jmenuje se Jakub z Vonařic, ale neznámo, náležel-li k tamním rytířům. Byl bohatý a na místo sebe měl nájemce fary; Vavřinec z Prahy 1408 26. května uzavírá s ním smlouvu. Má mu dávat ročně 26 kop gr. Po uplynutí tříleté smlouvy má zanechat ve dvoře farním 5 koňů, 3 krávy, 30 ovec, 18 jehňat, 28 vepřů velkých, 29 malých, 20 strychů žita, 10 ovsa, 10 kur, 8 kusů slaniny velkých, 4 malé a patero sladů. Z toho seznáváme zároveň, v čem hospodářství tehdejší hledalo největší výtěžek.¹²⁾ Časté jeho svědectví a zaměstnání při konsistoři dokazuje, že asi bydlil stále v Praze a ve Vrbně

⁵⁾ D. Z. 69., F. 3. — ⁶⁾ Sborník Hist. kr. V., 84. — ⁷⁾ Tomek V., 135. —

⁸⁾ Conf. Tingl. I., 90., 89. ⁹⁾ Conf. Emler, I., 14., 89. — ¹⁰⁾ L. visit. 1379—65.

¹¹⁾ Conf., Emler. VII 78. — ¹²⁾ Tadra. Akta VI., 286.

měl svého náměstka. Roku 1407 30. března koupil od Jaroslava z Žirotína 30 kop platu na lidech jeho v Žirotině, Pochvalově, Bilichově a Zichovci za 300 kop gr., které dal Jaroslav Plichta svému zeti Hynkovi z Kunštat. Po smrti své odkazuje Jakub tento plat jeptiškám kláštera Týneckého. Po šesti letech má Jaroslav z Žirotína převést na jiné dědiny svobodné tři míle od Žirotína vzdálené a nic více.¹³⁾

R. 1408 31. srpna směnil faru Vrbenskou za oltárnictví sv. Doroty v kostele pražském a oltárnictví sv. Jana v kostele Vyšehradském se Ctiborem, mistrem svobodných umění a bakalářem bohosloví.¹⁴⁾ I ten nebydlil stále ve Vrbně, nýbrž pronajal užitky farní knězi Václavovi za 36 kop ročních, za něhož se zaručili měšťané lounští Peruš či Pertolt, Peša z Volevčic a Václav z Ranny. Nájem byl rovněž uzavřen na tři léta 29. listopadu 1409.

Roku 1411 4. září směnil svou faru s Václavem, farářem z Drinova.¹⁵⁾ Tento byl rodem pánů z Dubé, vlastní bratr Jana, kanovníka u sv. Jirí na hradě pražském. Spolu s tímto bratrem zakládají při kostele v Dubé tři výroční mše sv. za duše otce svého Fridlina, matky Kateřiny a macechy Doroty¹⁶⁾ a dávají faráři 10 kop gr. platu pana Vaňka z Dubé. Ani neminulo půl léta a směnil svou faru s Martinem, farářem zlonickým,¹⁷⁾ zvaným z Řisut, který tam v Zlonicích byl od 24. ledna 1390.¹⁸⁾ Tento se vzdal fary 1414 30. března, a Anna, abatyše kláštera Týneckého, jakož i Bušek, Jaroslav a Plichta z Žirotína a Oldřich z Hazemburka, který polovici Žirotína, jež náležela Plichtovi, mezi tím koupil, jak jsme při Týnci Panenském vyložili, podali na faru Vrbenskou kněze Velika ze Slaného.¹⁹⁾ Tento zde zemřel, a po jeho smrti 1430 23. července dosazen jest jakýsi Čeněk, kněz, jinak nám neznámý,²⁰⁾ od abatyše týnecké Anny a bratří Jaroslava a Plichty z Žirotína. Tímto končí řada katolických kněží ve válkách husitských.

Od r. 1430—1532 plná 102 let, po dobu to nábožensky velmi pohnutou, není nám ničeho povědomo. Teprv 5. července 1532 jest farář vrbenský Řehoř svědkem listiny Jana Mičana z Klinsteina a z Roztok na Pátku spolu s Václavem Mičanem na Žirotině, Václavem Pětipeským z Chýs a Egrberka na Toužetině a Janem Šavlem z Vlkové, ve které lán polí u Hřivčic oddaný od předků jeho k podací vrbenskému a k vrchnosti panství kláštera Týneckého se souhlasem abatyše týnecké Kateřiny z Řičan dává a pouští na budoucí čas a budoucím kněžím, aby jej ani jeho dědici ani abatyše od téhož záduší nemohli odtrhnouti. A každý rok mají kostelníci (t. j. dle tehdejšího právního zvyku volení z osadníků spolu-správcí zádušního jmění) k tomu přihlídati, co by bylo potřeba opravit, okázati faráři, aby byl povinen opravit.

Tento lán polí má své osudy. Roku 1421—3 jest faráři vrbenskému odňat a dán měšťanu pražskému Matíkovi, synu Mikulášovu.²¹⁾ Kdo jej držel až do roku 1532, nevíme. Po bitvě bělo-

¹³⁾ Arch. čes. I., 340.

¹⁴⁾ Conf., Emler VI. 251. arch. Loun. I. C. 4. — ¹⁵⁾ Emler VII. 32. —

¹⁶⁾ Erect. VIII., Q. 2. — ¹⁷⁾ Emler. conf. VII. 42. — ¹⁸⁾ Emler III. 218. —

¹⁹⁾ Emler VII. 114. — ²⁰⁾ Emler VIII. 158. — ²¹⁾ Höfler. Scrip. r. hus. II. 287.

horské zůstala fara Vrbenská delší čas neobsazena. Teprv, když Strahov ujal panství Pátecké za opata Víta Seipla, přišel farář Čeplichal na onu listinu (která zapsána na první stránce missálu kanonu pergamenového), domáhal se u opata strahovského Mariana Hermana oněch polí. Obdržel pak tuto odpověď: Dle svého slibu prohledati jsem dal archiv strahovský, zdali by se našlo co o polích daných od statku Páteckého kostelu a fáře. Leč nenalézám o tom nejmenší stopy. Bylť statek Pátecký dvě ano skoro tři století v rukou světských a od nich nebylo nám odevzdáno ničeho z akt Páteckých mimo urbáře v Pátku chované. Odtud snad se stalo, že v tomto jednání není ničeho na Strahově, zvláště pak že za dob kacířských vše se dalo vedle a mimo církev a kněžstvo. Pojištění ohledně desátku vydá důchodní pátecký.

Farář se ptal starších osadníků, a ti se domívali, že pole tato byla ve Vrbně, paměti naše ukazují na Hřívčice a to nejspíše na dvůr řečený Milonka. Tak skončilo pátrání faráře Čeplichala neúspěchem, protože pramenů, odkud by nabyl jisté známosti o tom, neznal. Tak zůstal kostel vrbenský až do naší doby velmi chudým. Teprv odkazem faráře Pixy zvětšilo se jmění jeho.

Po far. Řehoři známe 1536 Bartoše, jemuž ukradeny „jochimtolské“ tolary, pro něž seděl ve vězení nějaký Srb v Hradci Králové, a tito se ptají Lounských, zdali se ta krádež na fáře Vrbenské skutečně udála.*) Téhož roku 22. srpna Joachim Šlik hr. z Pasounů postavil se mu za rukojmí na místě bratra svého za 13 kop a některý groš.²²⁾ Farář Havel patřil mezi kněze aspoň zámožné. Tak soudím dle zápisu²³⁾ dluhu měšťanu lounskému Václavu Vidlákovi 50 kop. Pro tento dluh učinil stavuňk 1567 30. května, na kterouž sumu manželka jeho Anna 15 kop vyplatila 1571 21. února. V letech 1575—8 byl již Havel farářem v Dřínově, když přijal poslední doplatek půjčených peněz 10 kop 29. ledna 1578. Odešel z Vrbna do Radonic asi 1572 neb o sv. Jiří 1573 a přijal faru Dřínovskou. Abatyše týnecká jako patronka zadržela mu nějaké platy, protože faru i kostel spustil. Tehdáž byly dvě farní stodoly a on zanechal jen jednu. Žaloval u soudu komorního i u konsistoře pod oboji, že mu abatyše desátky a platy zastavila. Po bedlivém šetření shledáno, že tomu tak není, a abatyše od královských místodržících osvobozena jest.²⁴⁾

Po Havlovi byl zde farářem Jan Třebenický, rozdílný od Jana Gelasia neb Smiška Třebenického, který byl jeho současníkem a 1580 farářem chodžovským a pobyl zde 9 let.²⁵⁾ Za něho shořela fara 1577 ve čtvrtek na den sv. Justiny 26. září.²⁶⁾ Oheň vyšel od Šimona Koubovic.

Nástupce jeho Jan Jemnický byl dříve farářem v Kvílicích a zde přetrpěl 1588 hrozné krupobití, které ve Vrbně i Hřívčicích zle řádilo. I když neměli Hřívčiči co dáti, učinil s nimi smlouvu na desátek ssutý. Ale na vůli budoucího faráře ponechal, bude-li chtiti desátek ssutý nebo snopný. Dýbeř měla tenkrát tři a půl lánu polí od Hřívčic, z nichž byli držitelé Jan Vrba, Václav Vlk, Matěj Ka-

*) Arch. Loun. Havel 1550—1573.

²²⁾ Arch. arcib. str. 89. Akta kons. utrakv. — ²³⁾ Arch. Loun. I. C. 460. 6.

— ²⁴⁾ Arch. zem. spisy arcib. — ²⁵⁾ Arch. Loun. I. C. 16. — ²⁶⁾ Pam. kn. farní.

čirek a Pavel Pastýřik, platili desátku žita i pšenice po 3 korcích, jeden věrtel a tři čtvrtce. Vít Hálek 1574 přiženil se ke vdově Alžbětě po Mikuláši Hladkém a stal se 1580 rychtářem strany kláštera sv. Jiří. Odkud přišel, není známo. Zdá se mi, že z Peruce, kde Hálkové v té době byli osedlí.²⁷⁾ Byl poddaným abatyše kláštera sv. Jiří na hradě pražském. Ten při počtu (zádušním) konaném na sv. pannu Lucii (13. prosince) podnikl Vrbenské, aby žádali na faráři Janu Jemnickém, by mimo náležitost a povinnost svou jim každý rok připlácel 10 kop. Farář praví, že to jeho povinností není a že se raději o sv. Havle 1589 z fary vystěhuje. Podstatu sporu neznáme. Jistě se týká onoho lánu pole u Hřívčic, který farář spravoval a na potřeby fary a kostela měl obracet. Proč však celá farnost žádala na něm 10 kop, není ze zprávy té zjevné.

Po Janu Jemnickém vrátil se sem dřívější farář Jan Třebenický. Jisto jest, že zde byl 1593; neboť Ředhoštěští žádají arcibiskupa 3. března, by jim jej, který se spravuje konsistori pod oboji, za faráře potvrdil.

Kdy odešel a kdy nastoupil Martin Laský, nevíme. Dne 11. září 1596 prosí arcibiskupa, aby alespoň do sv. Jiří příštího roku mohl zůstat ve Vrbeně, neb aby jinou farou byl opatřen. Dověděl se totiž, že Vrbenští na abatyši týneckou, kolatorkyni fary, vznesli žádost, aby po dvě léta žádného faráře míti nemusili, že chtějí z platu a desátku, které se faráři dávají, faru opravit.²⁸⁾ Abatyše poslala žádost tu k rozhodnutí arcibiskupovi. Tato žádost byla dle všeho odmrštěna; neboť v ní skryt byl úmysl vzít si kněze ledajakého, svěcení vitenberského, protože té doby kněze od arcibiskupa svěceného nechtěli přijmouti. Žádostí podobných jest veliké množství, proto můžeme i o Vrbenských souditi podobně.

Roku 1597 a 1598 jest zde farářem Pavel Klementův, dříve děkan rokycanský.²⁹⁾ Roku 1601 20. června přisluhuje ve Vrbeně Jan, farář telecký, dokud Vrbenští nebudou opatření farářem.³¹⁾

Od 1603—11 jest ve Vrbeně farář křižovník s červenou hvězdou Václav Egerus, který 1598 byl v Dřevčicích na císařském panství Brandýsském.³²⁾ Dne 30. ledna 1603 oznamuje abatyše arcibiskupovi, že osadníci vrbenští nechtějí se mu zpovídati.³³⁾ To byl máloslibný začátek jeho působení, zároveň pak jest to potvrzení toho, co jsme uvedli nahoře, že Vrbenští vůbec nechtěli kněze katolického. Ale i v lmotném postavení trpěl tím, že mu hejtman pátecký Kryštof z Lobkovic (katolík) zdržoval desátek z několika dvorů a statků. Lánů polí Janem Mičanem z Klinšteina faře darovaného bylo užíváno od poddaných dotčeného Kryštofa z Lobkovic. Prosí tudíž arcibiskupa, aby lán ten byl faře navrácen.³⁴⁾

Poslední farář před bitvou bělohorskou byl Václav Leitner rodem z Hluboké, který 1612 a 13 byl farářem ve Zdicích a sem přišel koncem r. 1614. Byl to kněz svěcený od arcibiskupa. Podával těm, kteří si toho přáli, tělo Páně pod oboji způsobou a takoví byli asi všickni osadníci vrbenští. Ve Zdicích bylo naň

²⁷⁾ v. Peruc.

²⁸⁾ Arch. zem. opisy. — ²⁹⁾ Tamtéž. — ³⁰⁾ Nápis zvonu prostředního a urbář sv. Jiří kn. univ. II. A. 12. — ³¹⁾ Zem. arch. opisy — ³²⁾ Tamtéž, pam. kn. far. arch. Loun. I. A. 12. L. 16. — ³³⁾ Arch. zem. — ³⁴⁾ Arch. zem. —

žalováno od správce školy, že prý se dopustil nějakého skutku nemravného, leč vědouce, jak podobná nařknutí od lidí ziskuchtivých povstávají, nebudeme ho přísně souditi. V těžkých dobách 1615—1621 vedl duchovní zprávu zde a když Valdstein obsadil Louny, dal ho městu 21. dubna 1622 se souhlasem arcibiskupa Jana Lohela za prvního katolického děkana.³⁵⁾

Odchodem jeho ošířela osada Vrbenská. Byt farářův pronajat jest a 1625 posluhuje v Týnci a ve Vrbně Jan Velický, zpovědník kláštera Týneckého a kazatel slova Božího při kostele Vrbenském.³⁶⁾ Takovými byli Benedikt Berounský a Jan Ignác Fadikati 1655, 58 a 1661—5 připominaní.

Prvním světským knězem byl M. Samuel Vojtěch Straucinger 1666—7, který odešel do Radonic. Jeho nástupcem byl Pavel František Blucký (latinsky Blucius) od r. 1668—77. Zpráva vikáře slánského o něm není chvalná. V čem by chyboval, není naznačeno, jen se praví, že dává lidu pohoršení. Čtvrtou neděli sloužival v kapli sv. Trojice v Týnci Panenském. V inventáři kostelním chovala se tenkrát monstrance stříbrná pozlacená na způsob kříže.³⁷⁾ Školy tam není a mládež tam nikdo nevyučuje. R. 1689 29. května Jiří František Hattas dostal se do Vrbna.³⁸⁾ Ještě t. r. fara ošířela a nástupce jeho Jiří August Ebert 7. listopadu 1690 po prvé se objevuje. Byl zde 21 let asi koncem r. 1689 až do 1710.³⁹⁾

Karel Ludvík Tichý přišel do Vrbna 6. července 1710 a v listopadu umřel. Jako jeho předchůdcové pohřben jest v klášteře sv. Anežky v Praze.⁴⁰⁾

Po něm byl zde Šimon Tadeáš Čeplichal, rodák z Litoměřic, tři léta byl kaplanem v Lounech a v Libochovicích.⁴¹⁾ Pochován jest uprostřed kostela v hrobce. Při stavbě a opravě r. 1904 nalezl se nápis na jižní straně lodi proti vchodu severnímu: „Leta Panie 1730 za czasu důstognie welebného a dwogjcztihodného pana patera Simona Thadeusa Czeplichala rozeného z Litomierzicz kr. miesta nad Labem, fararze Wrbenského chrámu Panie przistaweno a obnoweno nakladem gegich . . .“ Stará loď kostela, která měla malá okénka ze slohu přechodního z románské doby do gotické, byla o něco zvýšena a k ní přistavěna druhá část lodi vysoká v nynějším způsobu. Václav Maximilian Klapka, rodem z Týnce Panenského, od 1740—44 administrátor ve svém rodišti, stal se tu farářem 25. září 1744. Zemřel zde 14. ledna 1757. Za něho obdržela fara Vrbenská svůj nynější znak, jak měla před válkami husitskými, obmezena jsouc na blízké vesnice Donín a Hřívčice.

Již 1570 25. ledna chtěl Jindřich Brozanský z Vřesovic na Žirotině přitáhnouli k záduší Vrbenskému vesnice Toužetín a Hřiškov. Císař Maxmilian II. poroučí mu, by lidi ty od záduší Smolnického neodtrhoval a desátků faráři dával.⁴²⁾ Po r. 1660 spravoval farář vrbenský bývalé fary Týneckou, Pozdeňskou, Smolnickou a občasně i Slavětskou. Nejdříve byla obnovena fara Smolnická 1698, potom 1718 Pozdeňská za hraběte Clary Aldringen, 1740 dostal Týnec administrátora a konečně 1752 Slavětín.

³⁵⁾ Arch. Loun. I. F. 1. — ³⁶⁾ Pam. kn. far. — ³⁷⁾ Arch. arcib. relace 1677.

³⁸⁾ Matr. II. 65. — ³⁹⁾ Matr. III. 239. — ⁴⁰⁾ Matrika III. 238.

⁴¹⁾ Kaubek; Libochovice 252. — ⁴²⁾ Arch. mistodrž. Z. N. 23.

Zajímavá jest fasse (přiznání příjmů) 1749 7. srpna faráře Václava Maxmiliána Klapky. Farářství Vrbenské mělo tenkrát 14 strychů orných, 38 zarostlých, 48 pustých a 4 strychy ovocné zahrady. Komenda Slavětinská (tolik jako kostel správě faře poručený) měla 45 strychů 2 větele orných, 25 strychů pustých. Lada zoraná v špatné půdě, častým přivalům velmi podrobená, tak že faráře na místě vychovati dostatečna nejsou. Farář vrbenský jich užívá na třetí mandel, z kteréžto třetiny pro každodenní služby Boží a cvičení mládeže při vrchnosti kaplan jakož i kantor se drží a vychovává.⁴³⁾ Nejpilnější pisatel pamětní knihy, který nám zachoval mnohé starší zprávy o svých předchůdcích i o celé osadě, jest Jan Josef Čížek, farář, rodák blovický a před tím administrator týnecký. Nastoupil 7. února 1757 a zemřel 5. dubna 1787. Vpád Prusů do zdejší krajiny velmi živě líčí. Podstatné věci minim zde vypsati.

Roku 1757 7. dubna vyšli císařští z Vrbna do ležení u Budyň. Zatím Prusové přešli 27. dubna řeku, položili se táborem u Pátku a Stradonic a 28. dubna své hlídky vyslali až na Dýbeř a Hřivčice. Tam v Slavětíně a Toužetíně brali lidem dobytek. Dne 6. května bylo slyšeti střelbu u Prahy a 27. června bylo slyšeti nejen dunění děl, ale i plamen zažehující Prahu. Rok 1758 byl úrodný, a nepřítel poražen Daunem u Kolína. R. 1759 o Velikonočních dvěma proudy se hnal přes Chomútov k Lounům a přes Lovosice až k Peruci. V úterý velikonoční dívá se z okna a vidí tlupu od Loun po silnici asi 400 jezdců. Dva důstojníci husari zelení a modří, jeden z nich Malachovský snad Polák neb Uher, žádali na faráři rosolku neb pálené. Dal jim láhev červeného vína a kus beránka posvěceného, kterého do svých čepic schovavše odjeli. Sotva odešel do prvního patra, vidí, jak naši ženou od Loun husary pruské, kteří dostavše posily z Peruce u Hřivčic asi 4000 mužů zahnali naše až k lesům hříškovským. Z našich husarů nikdo nepadl. Bylo jich asi 200 proti několika tisícům pruských a drželi se couvajíce až k lesům. Farář dostal opět návštěvu dvou Prusáků, nemajících stejnokroje a žádajících buď koně neb 40 dukátů. Dostali čtyři a spokojeni odešli.

Josef Čermák, který po Čížkovi faru obdržel, byl rovněž administrátorem týneckým 1768—87; zemřel 10. května 1809. Tito čtyři poslední pohřbení jsou v kostele ve zvláštní hrobce uprostřed kostela při oltáři sv. Jana Nepomuckého. Za něho zrušeno pohřbívání kolem kostela a nový hřbitov 1827 zdi ohrazen.

Po Čermákovi udělena fara od nového patrona Jana Tuskaného Matěji Vavákovi, který 27. srpna 1809 přišel a 26. září 1837 zemřel i odpočívá u kříže uprostřed hřbitova.

Po něm dostal faru bývalý kaplan Josef Pixa, rodilý v Pisku 29. ledna 1837. Plných 52 let byl zde duchovním správcem. Pro svůj neduh krční choval osobního kaplana. V polední vůli odkázal polovici svého značného jmění kostelu Vrbenskému a polovici asyly svých chudých příbuzných v Pisku. Zemřel 20. října 1890 a pochován ve hrobce, kterou si dávno za života vystavěl na zdejším hřbitově.

⁴³⁾ Zem. archiv.

Antonín Průša, bývalý dlouholetý kaplan budyňský a potom farář týnecký, nastoupil faru 19. března 1891 a zemřel 29. srpna 1898. Poněvadž zemřel bez poslední vůle, připadla třetina jeho jmění kostelu. Tím umožněna oprava svatyně Vrbenské nástupci jeho Františku Vítkovi, který 3. března 1899 investován a 5. instalován jest.*)

Co objevila nová úprava 1904 podniknutá, budiž zde krátce dotčeno. Věž, o níž se myslilo, že jest současná s nejstarší částí kostela, jest na jižní straně postavena na zdi presbytáře a tím se jeví jako velmi pozdní přístavek. V presbytáři objevily se známky maleb na omítce. Byly však již dříve tak porušeny, že žádná strana nezachovala se celá. Toliko na oblouku vítězném bylo vymalováno v medailonech 15 světců, z nichž 7 porušených, druhé jakž takž jsou znatelné.

Kaplani vrbenští.

Od 1660—1752 byly k farnosti Vrbenské přivtěleny bývalé fary Týnecká, Pozdeňská, Smolnická a čas od času Slavětská. Tak rozsáhlý okrsek nemohl jediný kněz spravovati a opatřiti, ačkoliv obyvatelstvo po třicetileté válce bylo velmi prořídle. Řadu kaplanů, o nichž víme, otevírá Karel Tichý asi od května 1709. Rok na to stal se farářem, jak bylo nahoře pověděno.

Za *Šimona Tadeáše Čeplichala* vystřídali se: Karel Bazio z Bišofsbergů, rodilý ve Výšinku na osadě Vranské, od r. 1710 až 1720 7. dubna, kdy zemřel. Pochován jest v hrobce kostelní před oltářem sv. Jana Nepomuckého; 1720 7. června Jiří Firmus, 1721 v březnu František Norbert Göttl, 1721 od května do března 1727 Jan Jakub Fortin, až do června 1727 Matěj Illigner, od března 1727 do května 1730 Daniel Havlata, syn Havlaty z Hříškova, od září 1729 do srpna 1733, později farář v Řepíně, zůstal v Slavětíně; František Nedvidek od června 1733 do prosince 1735. Františkán Adjutus Nemluva vypomáhal v prosinci 1735; Václav Hubálek, kaplan v Slavětíně, od ledna 1736 do dubna 1738; 1737 v červenci Antonín Mazakarini, Matěj Nigrin, kaplan v Slavětíně, v červenci 1738 do října 1739, zároveň s ním 1738 Josef Krčinský do prosince 1739. Vypomáhali františkáni ze Slaného: 1739 od listopadu do května 1740 Vincenc Hradecký a Venustus Kopš 1740 v červnu a opět 1742 v červenci, Amarant Procházka 1740 v dubnu a květnu; piarista Octavius a Fideli Virgine ze Slaného od června do září 1740, Josef Ulěšil 1740 v prosinci, odešel do Srbce a Mšece a jako farář smolnický zemřel 1777 19. července. Kaplan pro Slavětín byl Václav Mühlfelt, rodák slavětský, od 1741—1753; byl prvním administrátorem fary Slavětské nově zřízené 1752 a odešel 1753 do Votic. S ním současně kaplanoval František Hipš od února 1741 několik měsíců. Po něm střídali se až do úmrtí faráře Čeplichala piaristé ze Slaného, v prosinci 1740 Vít a 1741 v červnu Norbert a s. Josepho; františkáni Štěpán Javůrek 1741—43, Gervás Mynck, Eugen Prunner 1741 v červnu a červenci, Ireneus 1741 v březnu, svrchu dotčený Venustus Kopš a Šimon Vokál.

*) Co má Vrbenský kostel pamětihodného. viz v Soupise okresu Lounského od Dr. Boh. Matějky na str. 90.

Za faráře Klapky od 25. září 1744—1757 14. ledna kaplanovali františkáni ze Slaného: Akvilin Raab 1745 v lednu a únoru, Vojtěch Žáček, Šimon Vokál, Turibius Korselt 1751 v dubnu, basilán, Matěj Sábl 1755, Ildefons Krebs 1755 od února do května, piarista Robert Švarc a minorita z Mostu Hermolaus Küttl 1757 od ledna, a potom po smrti Klapkově administrator světský kněz kaplan Karel Šolc.

Za faráře Uíška od 1757 7. února do 5. dubna 1787 konali z počátku funkce kaplanské františkáni Jan Malina a Raimund Potentarius, 1781 od ledna až do října světský kněz Martin Kupec, dříve kaplan perucký, po něm opět Raimund Potentarius.

Za faráře Josefa Čermáka od 15. prosince 1787 do 10. května 1809: Silverius Linek 1789—94, Václ. Krausenek 1797—8. V čas nemoci jeho vypomáhali augustiniáni ročovští od června 1799 do listopadu 1800. Potom přišel Fr. Šubert do května 1802, Václav Horáček od března 1803 až do září 1806, Jos. Hodek od prosince 1806 do června 1807, Josef Kopecký, kněz ve výslužbě, 2 měsíce, Jos. Kramář od září 1807 do března 1809. Administrátorem byl Fr. Pištěk, dříve kaplan v Smolnici.

Za faráře Matěje Vaváka od 27. srpna 1809 do 26. září 1837: Jos. Jennel od 3. list. 1816 do dubna 1817, Fr. Kandelfinger od září 1817 do 1820, Jos. Roštlapil od září 1820 do dubna 1822, Ant. Rudloff od list. 1822 do 1827, Filip Fragner od ledna 1828 do října 1832, Jos. Zýdek od 9. pros. 1832 do května 1834, Jos. Brušek od května 1834—36, dříve kooperator v Týnci, zabil se na ledě; Jos. Pixa od 9. března do května 1837, Jan Mls od května 1837 stal se administrátorem.

Za faráře Josefa Pixy od 29. ledna 1838 do 20. října 1890 vypomáhali osobní kaplani Norb. Vambra od pros. 1839 do list. 1844, Jos. Matoušek od ledna 1845 do února 1847. Odtud se dostal do Lochovic a potom na odpočinku trávil v Hostomicích. Přijal faru v Trnové a tam zemřel. František Pánek byl kaplanem od března 1847 do září 1851, Serafin Holada, františkán ze Slaného, od ledna 1854 do března 1867; byl sekularisován a stal se lokalistou ve Vojkově, potom farářem v Ouvalech. Ant. Víšek kaplanoval od ledna do září 1868: nyní jest farářem v Praze u sv. Trojice v Podskali. Výpomocným kaplanem byl Arnold Seemann, františkán ze Slaného, od list. 1868 do července 1869 a Fr. Pixa 1869—90, jenž byl krátký čas administrátorem; po jeho smrti administroval Jaroslav Rud. Pazderka.

Farář Ant. Průša od 26. února 1891 do 29. srpna 1898 měl tyto kaplany: Jana Mačiho rok, Františka Srbka 4 dni a Františka Brtníka od 28. září 1892 až do smrti; tento pak administroval faru do příchodu nynějšího faráře Fr. Vítka, který byl 3. března 1899 investován a spravuje nyní farní osadu sám.

Donín.

Vesnice toho jména v Čechách jsou známy dvě. Jedna byla příslušenství hradu Egrberka,⁴⁵⁾ druhá jest osadou fary Vrbenské. Dva rodové nazývali se z Donína, jedni, kteří až dosud v Sasku a Prusku kvetou pod jménem Dohna a kteří byli v Čechách hojně

osedlí do bitvy bělohorské. Ti nazývají se purkrabími a původ jejich je z Mišně. Druhý rod trval na krátko seděním v našem Doníně. Kdežto purkrabi z Donína mají ve znaku parohy, měli tito čírku (kachnu divokou) ve svém znaku.

Nejprvnější známý vladyka z Donína byl Řivín 1353 2. srpna.⁴⁶⁾ Druhý byl Diviš od 1359—1383. Byl měšťanem lounským, kdež koupil dům 10. května 1359 od nějakého Pešlina.⁴⁷⁾ Když arcijáhen Pavel z Janovic prohlížel osadu Vrbenskou, žaloval na Diviše z Donína, že jest lichvář; koupil prý koně za 7 kop a prodal jej za 10 kop, když je dostane za tři leta. Dvě manželky své dal pochovati v kostele Vrbenském, ale ničeho nedal za to kostelu, ačkoliv jen patroni a dobrodinci kostela mají právo na pohřeb v kostele.⁴⁸⁾ Ještě 1383 přichází v rozličných peněžních záležitostech v Lounech jako věřitel, což by žalobě faráře vrbenského Bohuše z Peruce za pravdu dávalo.

Jiný vladyka z Donína byl Pankrác či vůbec Paneš zvaný. Jmenuje se také z Toužetina, což nasvědčuje názoru našemu, který jsme vyslovili při popise farní osady Smolnické, že první vladykové z Toužetina Dmytr a Luděk 1318, Konrad 1349 a Přech či Prešek 1372⁴⁹⁾ jsou stejného původu s Donínskými a že majetek Donínských nalézal se také v Toužetině. Paneš z Donína neb Toužetina měl v Lounech dům vedle tak zvané sladovny mnichů dominikánů a bečváře Petra uprostřed, který koupil od Petra Arnolda a Doroty, manželky jeho, 1408 13. října.⁵⁰⁾ Byl zde však osedlý již 1396. Dům ten stál v nynější ulici Radnické vedle synagogy. Prodal jej však opět 1409 8. list. manželce Markéty pana Buška z Žeberka.⁵¹⁾ R. 1412 4. listopadu koupil od Zdicha z Chlumčan dům se zahradou před branou Pražskou na rozcestí (do Citolib s jedné a do Černčic s druhé strany vedoucí cesty) vedle domku jakéhosi Petra.⁵²⁾

Roku 1420 připomíná se Zbyněk z Donína.⁵³⁾ Vedle těchto vladyk z Donína byl bytem v Lounech Ješek, syn Řehoře z Toužetina, 1359 11. ledna.⁵⁴⁾ Tohoto Řehoře mám za totožného s Řehnikem, za nějž Jiřík 1410 kostelu v Kystře dal půl druhé kopy, aby se zaň dala pobožnost výroční. Snad byl otcem Jiříka z Donína. Roku 1396 uvádí se v pamětech kapit. archivu Jan Čírka z Donína. Jméno Čírka dostal podle erbu čírky neb kachny, jak jsme pověděli. Takový znak měl Jiřík z Donína 1410 a Petřík z Donína.⁵⁵⁾

Jiřík z Donína dává 1390 1. října půl druhé kopy gr. platu ročního ve vsi Doníně Janovi faráři a kostelu v Kystře za duši Řehnika, rodičů a přátel svých.⁵⁶⁾ Roku 1411 4. prosince seznává týž Jiřík, že obdržel od Anny Libochovské, dcery Jana z Libochovic, jeptišky v klášteře sv. Anny na Újezdě, 10 kop gr. a že jí chce dávat ročně 1 kopu gr. platu až do smrti; po její smrti že dle

⁴⁵⁾ DD. 61. H. 17. f. — ⁴⁶⁾ Arch. Loun. I. O. 1. f. 19. — ⁴⁷⁾ Tamtéž str. 96. — ⁴⁸⁾ Lib. visit. 1379 65 f. — ⁴⁹⁾ Emler, P. D. Z., cis. archiv Toskánský a conf. II. — ⁵⁰⁾ Arch. Loun. I. C. 4. — ⁵¹⁾ Margarethe nobilis domini Bussonis de Zee. Arch. Loun. I. C. 4. — ⁵²⁾ Tamtéž. — ⁵³⁾ Tamtéž I. C. 5. — ⁵⁴⁾ Tamtéž I. C. 1. f. 92. — ⁵⁵⁾ Sedláček, Soukromé zápisy str. 26. — ⁵⁶⁾ Balbin, Erect. XII. C. 7.

vůle její obrátí tuto kopu platu na opatření věčné lampy v kostele Slavětinském, a kdyby do té doby někdo jiný to učinil, že obrátí peníze ty na jiné potřeby kostela.⁵⁷⁾ Všecky tyto doklady svědčí, že ves Donín od starých dob měla alespoň dvoji panstvo, totiž tyto dotčené vladyky a potom pány z Žirotína. Dost možná, že byli tito vladykové pouhými many Žirotinských; ale dokladů na to není.

Druhý a větší díl Donína patřil pánům z Žirotína. Majetek jejich rozštěpil se darováním Plichty ze Mšena, děkana svatovítského a vnuka Jaroslava z Žirotína. Roku 1362 16. července dal 17 kop. gr. platu ročního v Doníně k oltáři sv. Urbana v kostele pražském za duši své matky Kateřiny, dcery Jaroslava z Žirotína, a své předky a to plat s rychtou a plným panstvím.⁵⁸⁾ Tento plat a panství zůstalo kapitole až do výplaty roboty. Když kapitola svatovítská koupila panství Vranské, přivtělen jest Donín k němu; dříve patřil ke Klobukám.⁵⁹⁾

Co zbylo Žirotínům v Doníně po tomto darování Plichtově, patřilo k panství Žirotinskému a mělo stejné osudy s hradem tímto.

Kapitola svatovítská měla zde poddaných nejvíce. K Toužetinu připadlo dědictví po vladykách z Donína; byli to celkem tři sedláci.⁶⁰⁾ Kolik jich patřilo k Žirotínu, není povědomo.

Kapitola sv. Vít byla v nerušeném držení zboží svého, až na krátký čas před bitvou bělohorskou ujal duchovní statky Prokop Dvořecký z Olbramovic, který je po vítězství bělohorském musel navrátiti.

Roku 1762 2. května posvěcena jest kaple zdejší od faráře vrbenského Jana Josefa Čížka. Dal ji vystavěti na svůj náklad hostinský Ant. Dytrich z vděčnosti, že jeda v noci domů měl štěstí, že, ač se vůz tam, kde kaple nyní stojí, s ním převrhl, jemu se ničeho nestalo. Vyzýval jméno Ježíš, Maria, Josef a dal do ní postaviti obraz této sv. rodiny.⁶¹⁾

Každá vrchnost volívala v obcích, které byly rozděleny na několik poddanství, své rychtáře a konšely. Jen někde volen býval tak zvaný vrchní rychtář, jak mám toho zprávy o Hořanech. Z Donína známi jsou někteří rychtáři kanovníků svatovítských: 1576 Jakub Tvrdek,⁶²⁾ 1636 Vavř. Novák,⁶³⁾ 1690—1702 Jiří Horník, 1726—31 Jan Pešek, 1768 Václ. Horník.⁶⁴⁾

Ohně stihaly obce naše přechasto. Za starých dob většina domů a staveb byla dřevěná nejen ve všech, ale i v městech, odtud ty časté požáry. Tak kolem 1. července 1598 okolo nešpor vypukl v Doníně oheň, při kterém vyhořelo pět chalupí. Příčina ohně nebyla známa.⁶⁵⁾ Roku 1607 27. července kroupy znamenité škody nadělaly na polích, povětrí ve vsi Doníně 7 stodol a 6 kůlní zbořilo.⁶⁶⁾

⁵⁷⁾ Erect. XII. 194. — ⁵⁸⁾ Borový, Erect. 40, viz mé doplňky k P. D. Z. od Emlera Shornik Hist. kr. 1904. — ⁵⁹⁾ Pešina, Phosphorus septicornis 714. — ⁶⁰⁾ Bilek, Konfiskace 193. — ⁶¹⁾ Pam. kn. far. 67. str. — ⁶²⁾ Reg. Vrbenská kl. sv. Jiří. — ⁶³⁾ Arch. Loun. — ⁶⁴⁾ Matr. farní. — ⁶⁵⁾ Mikšovic, Kronika 148. str. — ⁶⁶⁾ Tamtéž 288.

Hřívčice (Dřívčice, Řívčice).

Hřívčice patří k původnímu nadání kláštera Strahovského od r. 1143. Přivtěleny byly k panství Páteckému a měly s ním stejné páry, které jsme vypsali při farní osadě v Radonicích.⁶⁷⁾ Bylo zde původně dvacatero popluží neb lánů,⁶⁸⁾ které koncem 14. století vzrostly na 23½ lánu a mimo to ještě některé menší kousky polí; též dvůr Dýbeřský pod Hřívčicemi patřil k nim. Vysazeny byly právem zákupním 1356 8. července za slavného opata Petra.⁶⁹⁾ Každý lán měl 82 strychy míry pražské, z něhož ročně měli platiti dvě těžké hřivny jednu počítaje po 64 gr. pražských. Mimo to měl každý majitel lánu poslati 4 žence ke dvoru (Dýbeřskému). Berní obecnou královskou má taktéž každý platiti jakož i podymné, t. j. poplatek arcibiskupovi půl groše z každého komínu.

Výhody, které jim opat dal, jsou tyto: jeden lán pastvin na konci polí svých na Bytinách a obecné dráhy, po kterých mohou hnáti dobytek, též příkopy na močení konopí, ale tak, aby tím netrpěl rybník; taktéž cestu přes les, kudy budou voziti seno do dvora. Dává se jim právo města Loun, ale tak, že městu v ničem nebudou poddáni a toto nebude mítí žádné moci a práva nad nimi. Povinnost tato vytčena v listině vysazovací, jež 1400 změnila se v ten rozum, že na místo oněch čtyř ženců z každého lánu platili 6 grošů.

Kláster měl tu les, chmelnici a louku. Tuto louku hledati sluší v úžlabí vedoucí k Dýbři, i les byl mnohem rozáhlejší, nežli jest nyní; kde by byla chmelnice, není jistoty.

Tenkráté platy všechny obnášely 52 kop 20 gr. 2 hal. a bylo zde 37 držitelů. Tito nejen se měnili dle jmen a původu, nýbrž i dle majetku. Lány dělily se na čtvrti a někdy bylo majitelů více, jindy méně podle toho, jak kdo hospodařil a jak vrchnost tomu přála.

Půl druhého lánu měl Marek, 1 lán a půl čtvrti Ondřej, 1 lán měli Vaněk, vdova Otmarova, Vacík, Ješek a Kříž, vdova Petrova ¾, tři a půl čtvrti Ondřej, Pavel, tři čtvrti a třetinu čtvrti Bolík, Jan a Marlin, tři čtvrti Maršák Martin a Křížan; půllánici byli Tomáš, Mikuláš, Linhart, Petr, Šimon, Velka vdova, Mareš a Bárta, dvě a půl čtvrti měl Kříž; čtvrtlánici byli Tomáš, Anka vdova, Cakl, Hurpych, Děfátko, Kujík a Tomec, Taha, Matěj měl čtvrt a kus lánu, vdova Matějova ⅓ lánu.

Poměry tyto a platy zůstávaly stejné, i když zboží kláštera Strahovského zastaveno bylo světským pánům. Z doby předhusitské činí se zmínka o jakési při Jana panoše z Hřívčic s opatem strahovským.⁷⁰⁾

O této při můžeme nyní z vydané rady opatů strahovských⁷¹⁾ souditi lépe a mistněji: Opat Konrad, který panoval 1367—89,⁷²⁾ vykoupil vesnice Mnětěš a Hřívčice, které právem zákupným odcizeny byly klášteru. Timto faktem nabývá pře opata Konráda⁷³⁾

⁶⁷⁾ Method 1899 str. 80. — ⁶⁸⁾ Emler, Urbáře 273; zde jest chyba v datování, viz zem. arch. a zápisy Dlabačovy. — ⁶⁹⁾ Tamtéž. — ⁷⁰⁾ Tadra, Soudní akta I. 174. — ⁷¹⁾ Pam. arch. XXI. 216. Dra. Isidora Zahradníka. — ⁷²⁾ Čermák, D., Premonstráti 42. — ⁷³⁾ Tadra, Soudní akta 151, 174, 304, 309, 313, 4, 5, 6. 9. 326.

vysvětlení. Protože panoše Jan z Hřivčic vyznává, že vede při na místě pána svého Viléma z Hřivčic, a o tomto víme, že se nazývá též z Žirotína, tedy týká se pře tato onoho zcizení Hřivčic právem emfiteutickým. Vilém z Hřivčic, blízký krevní příbuzný Žirotinů, přivlastnil si Hřivčice za doby od jich vysazení r. 1356; měl tam svého nápravníka, panoše Jana z Hřivčic, který jej zastával před soudem arcibiskupským. Výsledek této pře není obsažen v soudních aktech, ale v oné řadě opatů, kterou nám podávají Pam. arch. na str. 216. uvádí se, že se opatovi Konrádovi podařilo Mnětěš a Hřivčice odcizené opět klášteru získati. Odtud jméno Viléma z Hřivčic, který byl majitelem, ač nepravým, Hřivčic před r. 1376 a ještě 1385 se tak nazývá a jeho správce statku panoše Jan z Hřivčic.

Druhá zpráva téhož pramene, že opat Jan ze Štědré 1389—1408 panující vysadil dvoje popluží v Hřivčicích kmetům za roční plat, není dosti jasna. Zdá se nám, že toto dvoje popluží (obyčejně se bralo popluží za lán) bylo onoho Jana z Hřivčic, které držel do života a po smrti spadlo na klášter tak, že opat dotčený mohl je vysaditi pod plat nešlechticům, tamějším kmetům. S tímto souvisí asi pře téhož opata s farářem Mikulášem z Vrbna, po jehož smrti 1402 nástupce jeho Jakub vysoudil na opatovi jeden lán polí zvaný Bechovský r. 1404 a 1405.⁷⁴⁾

Když nastaly války husitské a císař Sigmund potřeboval k nim peněz, zastavil 1420 11. listopadu Hřivčice Závišovi z Jimlína a jeho dědicům, díl za službu, díl v 60 kopách, také za škody a žold zadržalý u Vyšehradu 17 kop. Komisse za časů Jiříka z Poděbrad 1453 jakožto správce zemského uznala Jakubovi z Vřesovic, který měl dobrou vůli Závišovu (t. j. list postupni) na ten zápis, že měl list ten větší pečeti královskou býti opatřen a že v rejstřících královských se nenalézá.⁷⁵⁾

Když r. 1587 dal nejstarší syn Jana z Lobkovic Kryštof sepsati panství Pátecké, bylo zde 21 osedlých, kteří platili⁷⁶⁾: Řiha Uhliř 2 k. 40 gr., Ondř. Pucher 3 k. 44 gr., Šimek Kočí 32 gr., Štěpán 2 k. 8 g., Jíra Moc 3 k. 12 g., Jakub Vondrák 2 k. 8 g., Martin Holárek 2 k. 24 g., Ondř. Novák 32 g., Jan Kurka 32 g., Mates Roll 2 k. 8 g., Jan Heberle 1 k. 20 g., Martin Krejza 1 k. 4 g., Vít Krčmář 3 k. 28 g., Martin Vovčák 2 k. 40 g., Jan Hrubý 32 g., Řehoř Ležák 1 k. 36 g., Jakub Jireš 1 k. 36 g., Janek Kubový 2 k. 56 g., Vít Zedník 32 g., Ondř. Holý 32 g., Matouš Zábranský 2 k. 24 g.

Po válce třicetileté, když první zemský katastr byl pořizován, byly Hřivčice vsí docela pustou. Před časy bývalo zde 14 sedláků s potahy a 10 chalupníků.⁷⁷⁾ Po 50 letech vznikla pochybnost o tom, zdali pole hřivčická jsou nově povstalá čili starodávné držby panství Páteckého. I svědčil 17. února 1720 Matouš Kybal, rychtář pátecký, s Václavem Kučerou a Janem Pastyříkem, že před 35 lety (tedy 1685) vesnice Hřivčice a Bedřichovice vyzdvihnuty byly, ty nyní jmenované vesnice z panských lesů, kde již velké dříví k stavění bylo, vysekaných, kteréžto lesy a háje od nepamětných dob za panské držány byly, ale nyní z těch lesů pole hřivčická

⁷⁴⁾ Erect. VI. 449. — ⁷⁵⁾ Arch. čes. II., 453. — ⁷⁶⁾ D. Z. 69. F. 3. — ⁷⁷⁾ Zem. arch.

a bedřichovská pocházejí.⁷⁸⁾ Dne 10. března 1722 Václav Husák svědčí, že od Dýberského dvora až k Vrbnu byl panský les s duby a stoletými, které se porazily. Že kousky polí měl hrivčický ras Freitag a hospoda také něco polí, až kníže Ditrichstein obyvatele moravské do Hřivčic povolal. Dne 15. března 1722 Václav Blažek 56letý, Matouš Blažek, rychtář 55letý, Vít Blažek, rychtář ve Vrbně, 43letý, a Václav Myslivec, 72letý soused z Vrbna, vyznávají, že před 40 lety nebylo zde než jen panská hospoda a malý domek, kde do smrti bydlel otec Blažků. Pole byla z lesa panského udělána a moravskými obyvateli osazena.⁷⁹⁾

Nejstarší známý rychtář byl 1404 Ondřej;⁸⁰⁾ 1571—2 Řiha, rychtář, byl viněn, že zabil v dolejší hospodě ve Vrbně u Pinkasky Jana Janka ze vsi Dokes, poddaného pana Jiříka Zejdlice z Senfeldu na Zvoleňovsi. Byl však soudem lounským osvobozen.⁸¹⁾ Od r. 1719—22 byl rychtářem Matouš Blažek, 1748—55 Jan Grunt.

Kartuziáni na Moravě.*)

Napsal Jos. Černík, adj. boh. fak. v Olomouci.

Řád kartuziánský vznikl v XI. století, v době, v níž má několik řádů svůj původ. Podnět k zakládání řádů daly různé neduhy časové i klášterní. Vloudil se totiž do zdí klášterních duch poněkud světský a zeslabil kázeň řeholní; proto Bůh povolal nadšené muže, aby vzkřísili váznoucí život řeholní v jiné formě, snažice se vymýtit vady, poklesky i chyby a důraz kladouce na tu ctnost řeholní, proti které se nejvíce hřešilo; za příklad služeb obnova původní řehole v Clugny nebo založení pozdějších řádů žebravých.

Avšak i beze všeho zevnějšího podnětu objevují se v církvi nové řády. Ze stromu církve, živeného milostí Boží, pučí vždy nové ratolesti křesťanské dokonalosti, jakož bylo v počátcích života řeholního vůbec, nebo později u karmelitánů a u řádu kartuziánského.

Tento řád, založený v druhé polovici XI. století, může se chlubit, že nikdy nezpronevěřil se své původní řeholi, aby byl snad potřeboval obnovy. Zakladatelem jeho je sv. Bruno, jenž se r. 1080 nebo 1081 se šesti soudruhy uchýlil do samoty v aisse Fontaine; poněvadž se však zmíněná krajina nezamlouvala jejich přísnému poustevnickému životu, prosil Bruno svého bývalého žáka Hugona, biskupa v Grenôble, aby jemu a jeho společníkům daroval v alpském pohoří Dauphiné místo, hodící se životu poustevnickému. Hugo s radostí jim vyhověl, darovav jim pustinu zvanou dle pohoří ji obkličujícího Chartreuse (Cartusium), odkudž i jméno řád kartuziánský, kartouze. Ačkoli kartuziáni tvoří dle práva církevního

⁷⁸⁾ Zem. arch. — ⁷⁹⁾ Tamtéž. — ⁸⁰⁾ Erect. VI. — ⁸¹⁾ Arch. Loun. I. C. 16. — ⁸²⁾ Matriky Vrbno a Slavětín.

*) Prameny: Schwoy: Topographie Mährens; Wolny: Kirchliche und politische Topographie Mährens; Trautenberg: Geschichte Brünns; Wil. Müller: Geschichte der k. Hauptstadt Olmütz; D'Elvert: Regularclerus in Mähren; Dr. Joh. Loserth: Die literarischen Widersacher des Hus in Mähren; Eichler: Poutní místa a milosrdné obrazy na Moravě a v rak. Slezsku. — Všechny listiny, týkající se kartuziánů na Moravě, v městském archivu olomouckém.

svůj vlastní řád, ne jako mnohé jiné, té doby založené, jež jsou odvětví řádu tenkrát panujícího benediktinského, přece je aspoň částečně ve svých základech na něm odvislý. Bruno spojil totiž tehdejší způsob života klášterního s poustevnickým žitím prvních století. Zvláštních stanov pro své řeholníky nese-psal, v začátcích řídili se jeho svatým životem. Až teprve pátý převor hlavní kartouze Guigo (†1137) sepsal cvičení řádová, aby je poznali i mniši v jiných zemích. Stanovy Guigovy, zvané „consuetudines Carthusiae“, byly rozšířeny mnohými přídávky a v jedno sebrány Bernardem de la Tour a rok po tom generální kapitolou potvrzeny; něco přidáno v letech 1368, 1509 a 1681.

O vigilích osmi hlavních svátků řádových bylo se všem mnichům postiti. Postní doba trvala od povýšení sv. kříže až po Velikonoce.

V druhém a třetím století po svém vzniku rozšířili se kartuziáni po celé Evropě; r. 1360 čítali již 200 klášterů; jejich bohatý a přísný život chválen byl všeobecně i přísnými soudci, tak že nezřídka bráni za visitátory jiných klášterů. Papežské schisma uskodilo jim také. Kláštery vlaské holdovaly Urbanovi VI., francouzské a španělské Klimentu VII. a jejich nástupcům a každá část odbývala své valné hromady. Za Řehoře XII. opět se celý řád spojil v jedno.

Za doby svého rozkvětu dělil se řád na 16 provincií, ze kterých vždy dvě měly své dva visitátory, volené na valné hromadě. Mnohé kartouze nabyly velikého bohatství, na př. dolanská, jakož i cenných věcí uměleckých a spisů vědeckých. Řád vychoval církvi několik světců, 4 kardinály, 70 arcibiskupů a biskupů a mnoho výtečných spisovatelů. Za dob revoluce francouzské byly jejich kláštery úplně zničeny a zrušeny; než od r. 1816 opět rozkvetly a prospívaly až po dobu přítomnou, kdy opět padly za oběť svým nepřítelům. V Rakousku zrušeny byly již císařem Josefem II.; ve Švýcarsku také zničeny za revoluce r. 1848. Vlaské kartouze, z nichž mnohé, jako Certosa u Pisy nebo Certosa santa Maria degli Angeli v Římě byly proslulé, oloupili o majetek Piemontané.

Do království Českého povolal kartuziány r. 1341 král Jan Lucemburský a syn jeho Karel IV., který je seznal na svých cestách ve Francii a zalíbil si je; vystavěli pro 14 mnichů a jednoho převora klášter na Smíchově zvaný „Marianská zahrada“, „Hortus Mariae“. Druhou kartouzi založil jeho bratr Jan, markrabě moravský, v Králově Poli; třetí pak litomyšlský biskup Albert ze Šternberka na blízku svého letohrádku v Trčkách, zvaný „Mariin Keř“, „Rubus Mariae“, který se však brzo přestěhoval do Dolan, o čemž níže obšírněji.

1. Kartouze v Králově Poli.

Když se stal Karel IV. císařem, odevzdal r. 1350 svému bratru Janovi markrabství moravské. Dobu vlády jeho nazývají dějepisci zlatou dobou Moravy. Duch jeho pln byl nejušlechtilejších úmyslů, jak by povznesl blaho svých poddaných. Dle všeobecného zvyku své doby pečoval především o to, aby zajistil blaženost duše své, proměněním pozemských statků v nadzemské, „pomíjejících u věčné“,

t. j. založením kláštera. Vyvolil si řeholi sv. Augustina; r. 1353 počal stáveti klášter a kostel ke cti a chvále sv. Tomáše a daroval mu tolik statků, že jej učinil nejbohatším svého řádu po celém Německu a Rakousku.

Na tom však mu nebylo dosti. Ještě krátce před svou smrtí založil jiný klášter a to kartuziánský v Králově Poli u Brna 13. srpna 1375 s přivolením své manželky Alžběty a synů Jodoka, Soběslava a Prokopa; daroval klášteru ves a sídlo rytířské Královo Pole (villa Königsfelden) s novým rybníkem (piscinam seu lacum); Královo Pole zakoupil r. 1350 od občanů brněnských Dětlína a Ortlína Laukvicerových; vyňat byl jen jeden dvorec, náležející brněnským sestřičkám herburským, a kostel sv. Víta, který patřil maltézské komendě. Dále koupil jmenovaný zakladatel od jistého Jana Schlemmkittla za 450 marek mlýn, který stál v předměstské ulici brněnské Dornrössel i s rolemi a lukami a daroval vše řádu.*) První zmínka o Dornrössli je r. 1305; nyní slove Dornich. V první polovici XV. století byl mlýn prodán augustiniánům a proto zván mlýn sv. Tomáše. Rovněž daroval kartuziánům vinici, dovolil jim dolovati a vybíratí desátek z Obřan; pak připsal klášteru obec Střelice s lesem Hájem a obec Černovice.

Ve svou vlastní ochranu je vzav, osvobodil je od veškerého soudnictví světského, od vozatajství, mýt a j., udělil klášteru právo asylní pro uprchlíky, což vše potvrdil olomoucký biskup Jan již po třech dnech 16. srpna. Přítomno bylo několik duchovních jako svědků; listinu zakládací podepsal také Joannes, quondam Conradi dicti Reichmut de Geylhusen, Moguntinensis dioecesis, publicus auctoritate. Zasvěcena měla býti kartouze nejsv. Trojici. Se stavbou kláštera začalo se hned; než markraběti nebylo dopřáno, aby spatřil ovoce svého zbožného úmyslu; zemřel téhož roku 12. listopadu jako oběť dlouhotrvající horečky. Po něm nastoupil vládu jeho 24letý syn Jodok, jemuž hned města královská holdovala. Jodok ujal se vřele zbožného záměru otcova; potvrdil dary otcovy, dal je zapsati do desk zemských (Novavilla, quae vulgo Kunygesfeld nuncupatur) a dostaviv klášter, vyplnil vůli svého zbožného otce; pak odevzdal kartouzi prvnímu převorovi Vilémovi r. 1376.

Brzy dostal se konvent do sporu s klášterem benediktinským v Komárově; tak 9. prosince 1378 odsoudil opat kláštera Škotůve Vidni, jako splnomocněnec dioecese passovské, benediktinského probošta Stiboslava v Komárově (in Luha), aby vrátil 4 koně, odcizené převorovi kartouzskému Bohumírovi. R. 1384 20. pros. rozhodl opětý jejich spor olomoucký kanovník Jeronymus, alias Jaroslaus.

R. 1391 obohatil markrabě Jošt kartouzi svým lenním dvorem na Černovicích; k tomu přikoupil od Sulka z Radkova, zvaného Němce z Proseče, Obřany s dvěma dvory a vinohrady za 190 kop. pražských grošů; vyňato bylo 40 grošů splatných od dávných dob tamější faře. Sulko směl užívati tohoto majetku až do své smrti.

*) „Molendinum cum decem rotis, quod vulgariter vocatur in dornech situm et locatum super Swarzam a Zwitawiam flumina, quae confluent ante dictam civitatem Brunnam et quattuor pomeria eidem molendino contigua“ praví se v listině kupní.

Dne 9. června 1396 v Praze potvrzuje Jošt, že kartuziáni koupili državy in Obrzan od Nyem de Obrzan.

Markrabě Jošt měl však také stinné stránky; zvláště se mu vytýká ctizádostivost. Chtěje vládnouti celou Moravou, přilákal k sobě svého duševně i tělesně nadaného bratra Prokopa, aby prý si pohovořili a poradili se o svých záležitostech. Prokop přišel, nic zlého netuše, byl však od bratra jat a uvězněn; v žaláři brzo zemřel buď hladem nebo jedem r. 1405. Jeho tělo bylo pohřbeno v kartouzi pod kamenem, kde stál pult a zvonec, svolávající mnichy do choru. Den úmrtí udává se různě 4., 24. nebo 25. října; rovněž míní jiní, že jest pohřben vedle svého otce v kostele sv. Tomáše.

Pátý převor Niklas ze Solnice (1408—24) zaměnil 1411 jeden lán u zahrady brněnské s jiným lánem řádu augustiniánského, aby tam mohl býti založen rybník; později vydražil od Hartlieba z Lipiny celou vesnici Vážany u Rousnice s tvrzi, dva lány a polovici farního patronátu, jehož druhá polovice připadla klášteru po smrti jistého Ješka K. Jiřího 1464; k tomu určila již r. 1405, až zemře, vdova Margareta Ečvanová po Janu z Kroměříže v závěti své kartouzi některé polnosti, jež nebyla v černovickém okrese.

Byl tedy klášter hned na začátku dostatečně opatřen statky pozemskými, že mohl sám v sobě siliti a také pro okolí působiti blahodárně. Než bylo se mu i v trudných dobách osvědčiti. Císař Sigmund jsa v bídě a nouzi peněžní, byl nucen zastavovati statky duchovní; došlo i na kartouzi u Brna, čímž klášter tak upadl v chudobu, že musel mlýn v Dornrössli doživotně přenechati brněnskému občanu Michalovi a jeho manželce Margaretě za roční poplalek tři měr pšenice a tolikéž žita. Jeden vinohrad odstoupil klášter již r. 1401 faráři Niklasovi z Troubska, aby se zprostil roční daně tři marek, kterou povinoval klášter fare troubské u Černovic; že kartouze upadly ve velikou chudobu, tvrdí i Trautenberger, proč však se tak stalo, nedokládá.

Za dob husitských trpce zakoušeli kartuziáni sílu husitů. Roku 1428 utábořili se husité (sirotci) u kartouze, chtějice dobýti Brna, což se jim nezdařilo; odtáhli s nepořízenou a spojili se s Prokopem a tak společně udeřili na olom. biskupa Jana Železného u Šlapanic dne 17. května; šarvátka nebyla však dobojována, husité odtáhli do pohorí. Kartouze byly bezpochyby vydrancovány a snad i zbořeny, neboť husité byli velice rozhořčeni na kartuziány pro Štěpána, převora kartouz. v Dolanech, největšího jejich té doby odpůrce. Tím asi klášter tak zchudl. Kromě toho pohlížela šlechta závistivým okem na statky jejich a ne jeden si přivlastnila. Proto nařídil papež Bonifác IX. ještě před husitskými válkami pražskému arcibiskupu a dvěma prelátům, aby chránili kartouzi proti úskokům nepřátel a přičinili se, by bylo vše vráceno mnichům, co jim již bylo odňato; věc tu odevzdal arcibiskup proboštu brněnskému od sv. Petra. Ani to mnoho nepomohlo; ještě r. 1439 byl klášter znepokojován Heroldem z Kunštátu a Ješkem z Boskovic, kteří za zády Albrechta II., zdržujícího se nějakou dobu z politických záměrů ve Vratislavi, znepokojovali Brno a jeho okolí; nepokoje přivodily, že učený převor Rhode de Hamburgo se vrátil do své severoněmecké otčiny (zemřel v kartouzi štětinské

1439). R. 1459 dovolával se převor Pavel zemského soudu, poněvadž mu byl odňat patronát farní ve Vážanech a Ratajích.

Roku 1464 dal převor Pavel mlýn na Dornichu intabulovati dědičně konventu kláštera sv. Tomáše (augustiniánům).

Klášter měl pak po delší dobu pokoj od nepřátel vnějších. Za panování krále Jiřího z Poděbrad bylo by se málem stalo Brno a jeho okolí jevištěm vážného rozhodujícího boje mezi oběma panovníky. Kartuziáni a Brno, jsouce věrni svému vladaři Jiřímu jakož i víře katolické, stáli v cestě jeho nepřítelům, kteří byli papežem z příčin náboženských (pro kališnictví Jiřího církvi nebezpečné) podporováni a k boji podněcováni; tím kartuziáni popudili proti sobě Matyáše Korvína, odpůrce Jiřího, od kterého jim bylo mnohého zakoušeti příkoří a který podle všeho i klášter zbořil. Mraky válečné kupily se stále nebezpečněji, hrozíce vychrliti na Moravu svou spoustu; než úmrtím Jiřího nebezpečí pominulo. Ještě za svého živobytí dal král Jiří kartuziánům do desk zapsati právo patronátní kostela Vážanského 1464.

Nějakou odškodnou za útrapy posledních let obdržel klášter r. 1468, když dědicové brněnského občana Štěpána Langa v kostele klášterním vystavěli nový oltář ke cti Spasitele, Matky Boží a jiných svatých i dovolili kartouzím jeden pivovar v Brně, koupelnu při řece Ponavce, jednu zahradu v Dornrössli a pět kop grošů ročního poplatku z obce Žabovřesk; jmenovaní dědicové vymínili si jisté bohoslužebné povinnosti za svůj rod. Poslední dva synové Langovi konventu úplně zanechali obcí Žabovřesk a Manic (nyní zaniklých), což král Matyáš vložil do desk; přes to přece byl konvent 1490 pro Žabovřesky žalován Václavem z Vlasatic o 300 a r. 1492 Prokopem z Vlasatic o 400 marek. R. 1476 vznikla opět rozepře benediktinů komárovských s kartuziány pro cestu přes Dornrössel; spor byl po třech letech urovnán. Když byl Antonín převorem kartouze olomoucké (1502) a jeho bratr Burkhard prokurátorem v Králově Poli, darovala jim jejich matka Kateřina Ryšanová 12 měr vinice v Židlochovicích (v Žabovřeskách?)

R. 1521 Ctibor z Cimburka věnoval klášteru výkupné, které mu splatil Raška z Hvězdlice pro zavražděného bratra jeho; dle vůle Ctiborovy měl se zříditi z toho oltář, jakož i jiné dobré skutky a měly se sloužiti mše sv. za zavražděného bratra. Výkupné obnášelo 500 funtů širokých stříbrných grošů, 500 funtů vosku, 50 kusů obyčejného sukna, 500 mší sv. a vystrojeného komoně.

V druhé polovici XVI. století objevily se nepořádky v obou kartouzích moravských (olomoucké i králopolské), což zavinil tehdejší duch času a nehodní převorové. R. 1590 událo se při tom něco zvláštního; visitátor řádu chtěl totiž sesaditi oba převory moravské, čemuž se opřel olomoucký biskup Stanislav Pavlovský, bera převory v ochranu (24. října) a tvrdě o nich, že dbají dobrých mravů, kázně a hospodářství, podotýkáje, že dřívější nepořádek a nekázeň zavinila častá změna představených, proti čemuž jak císař tak i on energicky vystupují. Již dřívější převor olomoucké kartouze Stanislav žil prý život nikterak neodpovídající pravidlům řeholním a ještě hůře bylo tomu prý s jeho předchůdcem Bartolomějem, tak že by byly kartouze snad zanikly, kdyby nebyly ob-

držely převorů nynějších. Stanislav Pavlovský chválí oba převory dodávaje, že králopolský Petr Carbonarius také jako učenec je znám, an vydal knihu o hebrejštině, vychválenou odborníky, chráněnou samým císařem a právě vytištěnou. Když však nicméně převorové brixenský, mauerbašský a jemnický oba moravské převory sesadili a neuposlechnou-li, vyobcováním z řádu jim hrozili, ujal se jich znova biskup vřele, dovoláváje se ve svém dopise velkopřevora řádu a žádaje ještě nového přísného vyšetřování. Když však příštím rokem (začátkem července) se odebrala na Moravu nová komise převorů kartuziánských, aby visitovala obě kartouze, povolal Stanislav Pavlovský oba převory k sobě, aby se uradili. Petr Carbonarius však velice zklamal svého ochránce, neboť utekl do Prahy, místo něho zvolen Adam Poxius, kdežto olomoucký převor ponechán ve svém úřadě k nemalé radosti biskupově.

Následující převorové byli mužové znamenití a učení, ale klášter trpěl přece velmi od září r. 1619 odporilými stavy i katolickými odpůrci. Začátkové toho ukazují se již l. 1544, v kterémžto roce klášter dovolil městu, aby vodu čerpalo pro svůj nový vodovod z rybníka Geisberg, který náležel kartuziánům; věc tu zprostředkovali Jan z Kounice na Slavkově a Jan Zdánský na Buchlově, vzdálení a cizí šlechticové, což důkazem, že v Brně již tehdy převládaly živly nekatolické; město zakoupilo vodu za 33 morav. zl., předložilo smlouvu králi Ferdinandovi, jenž ji 1545 v pondělí po obracení sv. Pavla potvrdil.

Dokud byli direktori u vesla, plnila jejich bezúzdá a nevázaná soldateska klášter a jeho statky; kartouzi uloupila jednu velikou stříbrnou monstranci (v ceně 300 zl.), jinou menší, rovněž stříbrnou, tři kalichy, vzácná mešní roucha a veškerou okrasu klášterní, dvanácte věder vína, veškero zboží, seno, slámu, dobytek z klášterních dvorců a statků; k tomu vložili do kláštera posádku, kterou bylo mnichům živiti. Klášter, jeho kostel a statky byly úplně vyplněny; škoda páčila se na 24.489 zl. 25 gr. Proto žádal převor Jan 1621 kardinála Františka Dietrichsteina, aby jim likvidoval jejich ztrátu, ke které udal ještě úplně vypálenou a vyplněnou obec Střelice, nebo aby jim škodu nahradil jiným způsobem, aby jim totiž daroval panství Řečkovice, odňaté odbůjci Dubskému z Třebomyslic, a k tomu částečně spálenou obec Medlanko; této dluhoval odbojný akatolický hejtman Konrád Hetzer z Auerachu, který v klášteře byl ve vazbě, 1600 zl.; dluh měl se zapraviti tak, aby klášteru připadl svobodný dvůr Konrádův, ležící na pozemcích klášterních. Prosba byla oslyšána, za to však obdržela kartouze 1622 jako odškodné zabavené panství Viléma Munky z Ivančic, totiž jeden svobodný dvůr, zvaný Radlas, jeden mlýn, dům s výčepem, jatky a několik poddaných, vinice v předměstích brněnských Cejli a Nové Ulici, což vše císař Ferdinand II. potvrdil 1623, dovoliv zároveň, že smí klášter ve svém novém pivovaru pivo vařiti a volně je prodávati, jakož i ve svém domě v Brně míti sklad a prodej vína.

Sotva byly rány poněkud zaceleny, stihla kartouzi nová pohroma, horší prvních. Bludy husitské, bratrské a protestantské ztenčily řady katolíků moravských; známoť, že téměř tři čtvrtiny

obyvatel naší milé vlasti odpadly od sv. víry. Protestantism nabyl takové moci, že málem vyhladil pravou víru. Nastal boj obou na život a na smrt. Protestanté čeští a moravští postavili se od r. 1618 proti katolickému svému králi a markraběti Ferdinandovi II. v Brně, jako středu a hlavě Moravy, i odehrávaly se tu mnohé závažné děje té doby. Zde domluvili se stavové moravští, že pohrdnou katolickým Ferdinandem, ač mu již dříve byli věrnost přísahali, a že se přidruží ke vzbouřeným stavům českým; zde s nimi na sněmě uzavřeli spolek; zde ustanovivše 30 ředitelů k prozatimné správě země, vypověděli všechny šlechtice Ferdinandovi věrné; zde holdovali nově zvolenému králi Bedřichu Falckému; zde rozhodli, že církevní statky biskupovy, kapitol olomoucké a brněnské a všech klášterů mají býti prodány; zde také hned hrabivou rukou dotekli se jmění církevního. vyloupivše kostely a kláštery. Spousty byly ohromné, kláštery úplně vypleněny. Až pak byli 7. list. 1622 svrženi s vládního stolce a potrestáni, zavládl opět klid v Brně až po vpád Švédů na Moravu r. 1642, kdy výtečný vojevůdce švédský Torstensohn vtrhl na Moravu a dobyv Olomouce, opustil sice zemi na krátkou dobu, ale na jaře se zase vrátil.

Cisár Ferdinand III. starostmi nekonečnými stíhán a štván a nemoha přese všechno napětí svých sil žádoucího dosíci míru, obracel ve zbožné mysli své zraky ke zdroji všeho pokoje a blaha, Bohu, a k mocné ochraně a přimluvě Panny Marie. Předvídaje, že nyní Morava a zvláště Brno bude stenati pod břemenem nových válek, napomínal listem ze dne 15. května 1643 duchovenstvo a věřící z Brna a okolí, aby se k Bohu modlili o pomoc a Pannu Marii vzývali za přimluvu v dobách těžkých. Obava císařova se splnila. Torstenson drancoval na Moravě město za městem, hrad za hradem — a císařský vojevůdce Gallas s velikým stoje vojskem u Brna, Slavkova a Kojetína, bohužel nečinně se na to díval. Švédové vtrhli v září až do předměstí brněnských, pobili čtyři setniny císařského vojska a zapálili ulice. Kartuziáni trpěli velice; švédská rota vyplenila klášter úplně, jak patrno z listu, jež převor Kristofor psal velehradskému opatovi: „Vrátil jsem se z útěku nah, chud a úplně oloupen; sklepy a stodoly jsou prázdné, ovce a hovězí dobytek je pryč, proto buď tak laskav a zaplať, miluješ-li mne, tři pro konvent 31. května za 260 zl. zakoupené sudy vína atd.“

Kartouzi zvolil si Torstenson za svůj byt, odkud řídil své obléhací operace. Mniši totiž před vpádem švédským se utekli do Brna, převor s nejdražším majetkem do Vídně. Hrůzného rádění švédského důkazem je socha Panny Marie na několika místech prostřelená, ani si ji Švédové učinili terčem. Gallas pak teprve se hnul, aby se měřil s Torstensonem. Ten však nechav ho státi, takorůzka letěl do Dánska, dobyl ho a na zpáteční cestě do Rakouska porazil vojsko Gallasovo v Holštýnsku a Hatzfeldovo u Jankova v Čechách. Na to chtěje zmocniti se Vídně, vrhl se napřed na Brno, aby si jeho dobytím kryl záda. Dne 3. května roku 1645 počal je obléhati. Doufal, že ve třech dnech dobude Brna, avšak přepočítal se; město bránilo se statečně, že marna byla námaha vniknouti do města a po 16 nedělích odtáhl s nepořízenou. Od

roku 1648 zavládl opět mír ve vlastech našich. I mohly se úplně zacelit a zahojiti rány, které zasadila válka třicetiletá.

Mír trval až po dobu válek pruských. Při vpádu pruském nastala pro klášter zase nová doba svízeli a trudů. Kartouze byla 28. března 1742 úplně zpustošena (ruinata. Cartusia) od saské posádky, jež na zpátečním pochodu ke Kouřimi 6. dubna t. r. sebou vedla jako zajatce klášterního vikáře Lukáše a mistoprokurátora Ambrože.

Od té doby neví se nic důležitějšího, jen že r. 1748 císařovna Marie Teresie, když se svým manželem Františkem navštívila Brno, vyjela si také jednou do Králova Pole prohlédnouti si klášter. Kolem r. 1756 je zaznamenáno, že měl klášter 18.000 jmění a žádných dluhů, pak že r. 1765 byl klášter přestavován i budova kostelní, poněvadž bylo se obávati, aby se nesřítily.

Tu najednou z čista jasna (nemine vel somniante) přišli 18. ledna 1782 o deváté hodině ranní komisaři královští, svolali všechny mnichy, přečetli jim dekret, jímž se zrušuje řád kartuziánský v Rakousku, a potom museli přísahati převor s mnichy, že nezatají ničeho ze svého majetku i ponecháno jim na vůli, chtějí-li ve vlasti zůstat, aby si zvolili jiný řád státem uznáný, nebo aby se vystěhovali do některého svého kláštera cizozemského, avšak bez všelike pence (která obnášela pro kněze — bylo jich dvanáct — 300, pro bratra 150 a pro převora 800 zl.). Všechny statky a to obce Nová Ves, Žabovřesky, Střelice, Obrany a Vážany, brněnské ulice předměstské: Dornrössel, Dornich, Radlas, tři poplužní dvory (v Žabovřeskách a Střelcích), vinohrad v Blatnici, pak dům s tiskárnou a vinicí a dům v Brně zabavil stát a roku 1825 prodal soukromníku; klášter určen pro vojenská kasárna 1783. Chatrný chrám sv. Víta v Králově Poli rovněž zrušen a veřejné služby Boží odkázány chrámu vypověděných kartuziánů.

Převorové kartouzští i olomoučtí byli infulováni preláti a zasedali na sněmě moravském.

Poslední převor byl visitátorem kartouz v Německu a v Polsce; po zrušení řehole žil soukromě v Brně, kdež jako kněz a řeholník jubilant zemřel 5. října 1814.

(Dokončení.)

Z dějin katolické reformace ve století XVIII.:

Působení misijnářů.

Podává Dr. A. Podlaha.

(Pokračování.)

V okolí Skalska, Bezna a Benátek na *Mladoboleslavsku* Jan *Gluth S. J.* pokračoval v pracích misijnářských také r. 1753. Ve vesnici Kluky dopadl potulného studenta, který vydávaje se za klerika, po vesnicích žebrol; dal jej uvězniti u rychtáře a poslal jej potom k úřadu vikariátnímu, kdež jemu pohroženo bylo ramenem světským, načež polepšen propuštěn. K nápravě přivedl člověka pověřivého, jenž pověrečné prostředky rozšiřoval proti zimnici. Zimního času vycházeli z Prahy dva pokrývači a potulující se po vesnicích, zabývali se vázáním knih, vedouce při tom mezi

lidem pohoršlivé řeči. Gluth postihnuv je, podrobil je výslechu, přiměl je k odvolání toho, co pohoršlivého byli mluvili a propustil je, zabaviv jim falešné jejich listiny a zakázav jim neoprávněné knihvazačství.*)

V Benátkách vedl dne 20. března mládež v processí z kaple zámecké do farního chrámu ke sv. zpovědi a k sv. přijímání; při tom po příležitostné promluvě vykonal s ní společné přípravné i poděkovací modlitby, jakož i vzbuzení tří božských ctností; na konec rozdělil mezi dítky v odměnu malé dárky. Podobně i na jiných místech po bedlivé přípravě případnými katechesemi slavil s mládeží velikonoční sv. přijímání. Zvlášť připravoval dítky, jež poprvé ke stolu Páně měly přistoupiti. V době postní míval missionář často kázání kající; po kázání vycházel s lidem z kostela k missionářskému kříži, kdež s ním konal rozjímání o utrpení Páně, potom večerní zpytování svědomí, načež za zpěvu vedl jej ke hrobu Páně.**)

Často chodíval do škol a vyučoval tam mládež sv. náboženství, načež za zpěvu vedl ji do kostela a sloužil tam pro ni mši sv. Nejednou podařilo se mu smířiti znesvářené manžely a přátele. Mládeži bránil, by nechodila do hospod k tancům.***)

Mnoho času ztrávil prohlížením a opravováním knih. Na počátku června konal missii v Kadlině. Mimo obvyklé modlitby missionářské shromažďoval tam pod večer věřící u kříže missionářského, kde k nim kázal, s nimi se modlil, svědomí zpytoval, a zbožné písně pěl. Rozdával tištěné „vzbuzování tří božských ctností“, růžence a svaté obrázky. I po pastvinách a polích vyhledával mládež a poučoval ji o věcech náboženských. Ba i žaláře navštěvoval za povoláním svým; tak na př. dne 14. a 15. června připravil v Benátkách devět tam uvězněných cikánů k velikonoční svaté zpovědi.†) Snažil se zaniklou téměř mezi lidem venkovským úctu svatých opět vzkřísiti častými výklady o svatých a rozdáváním obrazů svatých.††) Během roku zabavil 53 heretické knihy, za něž dal knihy katolické;†††) mimo to zabavil mnoho pověrečných lístků. Na dva tisíce knih revidoval, opravil a podpisem

*) „14. Februarii intercepti et praeliminariter examinati tegularii Pragenses, qui in districtu Bolesl. per pagos vagabundi hiemis tempore libros compingebant . . . 23. Febr. Examen tegulariorum ultimo habitum . . . Missi ad pagos Borec et Vselis, ubi revocatio iisdem injuncta ob scandalosos sermones, quos inter rudes spargebant; revocationis factae tulerunt a iudicibus cum deprecatione testimonia. Serio et nervose adhortati, emendati, manu missi, sequestratis eorundem sub falso dato testimoniis; prohibitio iisdem facta de non compingendis in futurum libris.“

**) „20. Aprilis. Concilio poenitentialis finalis; itum ad crucem missionis, ibidem meditatio publica de passione et morte Christi, desuper habitum examen conscientiae vespertinum, post quod cantus, et cum cantu processum cum populo in ordine ad sepulchrum Christi Domini.“

***) „Frequentatio a iuventute saltus popinae prohibita.“

†) „14. Jun. „In carceribus disposui cingaros pro paschali confessione praemissa nervosa exhortatione et catechesi, in qua instructi et exculi fuere.“ „15. Jun. accessi rursum cingaros, ad quos exhortationem feci, poenitentes audivi et communicavi.“

††) „Cultum imaginum, quarum potissimum rusticis in tuguriis ne vestigium reperire erat, per distributionem imaginum sedulo promovit.“

†††) „Pro quibus substituti sunt catholici.“

svým stvrdil, že je prohlédl. †) Bděl nad tím, aby o jarmarcích od žitavských pláteníků nebyly šířeny knihy heterodoxní a aby nebyly zpívány oplzlé jarmareční písně.

V kraji *Rakovnickém* zaměstnán byl také r. 1753 světský kněz *František Hipsch* jako missionář, byv poslán do kraje toho již roku minulého ††). Působil v Pozdni, Tejnici, Hříškově, Žirotině, Toužetině, Kornouze, Telcích, Peruci, Slavětíně, Lounech, Kvílicích, Vrbně nad lesy, Vraném, Zlonicích, v Malém Pálči, Slaném, Zvoleňovsi, Minicích, Velvarech a j. Pilně lid ve víře vyučoval kázáními i katechesemi, pátral po lidech ve víře podezřelých, zabavoval haeretické knihy a pověrečné modlitbičky. V Pátku zabavil modlitbu k svatě Koruně, již pověřiví lidé užívali k hledání pokladů. V Hřešicích našel u rychtáře Josefa Wolfa haeretickou katechetickou knížku; člověk ten koupil ji od jakéhosi Jana Kvalberta, jež prý z Uher prchajícího pohostinu přijal; ačkoli pak věděl, že jest nekatolická, přece ji podržel. Podobně i na jiných místech bylo missionáři zabývatí se s těmi, kdož vědomě uchovávali knihy protikatolické. Zvláště mnoho starosti působil mu rychtář vrbenský Jan Polívka, z haerese podezřelý, na nějž bylo udáno, že přechovává knihy zapověděné. Předvolav jej na faru, missionář chtěl jej vyslýchat; sotva že mu několik otázek předložil, utekl Polívka z fary a veliký povyk ve vsi způsobil. Po té vykonal missionář spolu s učitelem u něho prohlídku, avšak bez výsledku, neboť Polívka, dobře věda, co hledá, knihy v čas ustranil. — Nescházelo udavačů, kteří missionáře na všelicos, co se jim zdálo býti závadného, upozorňovali. Některá taková udání, ač ne vždy podstatná a upřímná, jsou přece v jednom směru dosti zajímavá. Tak na př. udal lounský malíř Pavel Havránek missionáři, že sládek področovský má bibli, na jejímž konci prý je psáno, „že člověk umírá jako hovado a že duše je pomíjející.“ O knize té vypověděl dále, že „má ji mít ve svém pokojíčku nebo v komůrce a že je to všecko špinavý jako starý bible a knihy“ a že mu sládek potom na srdce kladl: „Něříkat prej žádnýmu nic, že jsem ten punkt povídal.“ Kostelník zlonický pověděl missionáři, že prý v Ovčárech u Slaného jakýsi „sedlák mluvil proti Božím mukám a proti poutím a proti P. Marii, že žena je jako jiná, a že to kněží pro svý žraní dělají a poutě že vedou.“ — Missionář velice dbal o to, aby v každém stavení měli obraz Ukřižovaného a jiné ještě posvátné obrazy, jakož i aby všude měli svěcenou vodu a řádně ji užívali. Často kázal o známkách pravé církve, učil lid vzbuzovati tři božské ctnosti a dobrý úmysl („že všechno naše jednání a práci pro čest a slávu Boží konati chceme“).

Po kraji *Berounském* pokračoval v misiích P. *Zikmund Krausenek S. J.* i r. 1573. Nejprve pracoval v Berouně. Tu navštěvoval jednotlivé domy, pátral po lidech ve víře podezřelých, prohlížel a opravoval knihy, pečoval o to, aby ti, kdož v konkubinátě žili, řádné manželství uzavřeli, staral se o svornost mezi rozváděnými manžely, o útěchu nemocným, chudým a uvězněným. Mimo to vy-

†) „Librorum facile duo millia subscripta, revisa et correcta.“

††) Srovn. Shorn. hist. kroužku 1904, 244.

cházel do okolí a procházel krajinu kolem sv. Jana pod Skalou a kolem Zelezné, všude mládež a dospělí poučuje výkladem katechismu a slova Božího. Zvláště bedlivý pozor měl na samoty a osamělé mlýny. O obvyklých pracích missionářských: horlivém přisluhování svátostí sv. pokání, o kázáních a j. netřeba se ani zmiňovati; rozumějí se samy sebou. Za knihy, jichž v rukou majitelů ponechati nemohl, dával missionář zdarma knihy dobré. Počátek měsíce února věnoval missionář k tomu, aby jakéhosi zločince Václava Šimůnka, odsouzeného k lámání kolem, připravil k smrti. I v noci před vykonáním rozsudku poskytoval nešťastníku útěchy a pak provázel jej na smrt, kterou odsouzený oddaně vytrpěl. Potom vedl missionář četně shromážděný lid do kostela a tam konal s ním modlitby za duši odpraveného. Ke konci února odešel do Jinec, kde se vyptal, kterak chovají se nekatoličtí mistři v tamějších hamrech hojně zaměstnaní; nic zvláštního však o nich neslyšel. Dále v Příbrami hleděl nabytí zpráv o havířích ze Saska povolaných, kteří v Obecnici pracovali. Zprávy, jež obdržel, jej uspokojily, neboť se dověděl, že jen havíři náboženství katolického byli přijati. V měsíci březnu zaměstnán byl Krausenek hlavně přípravou mládeže k řádnému přijetí sv. svátostí v době velikonoční. Za tím účelem procházel vesnice v porůžní vltavském, shromažďoval kolem sebe dítky a povzbuzoval je malými dárky k horlivosti. Na obchůzkách svých nespouštěl zřetele s těch, kdož u víře byli podezřelí. V Chrašticích naskytla se missionáři příležitost, aby tamějšímu faráři Janu Hockovi z Hockensburgu dosloužil k smrti. Učinil tak velice rád, neboť byl i vděčností k zasloužilému tomuto duchovnímu správci zavázán. Před jedenácti lety totiž, když na missionářských cestách svých se roznemohl skvrnitým tyfem, ujal se ho onen farář a laskavě oň pečoval. Nyní hleděl missionář za lásku tu podobně se mu odsloužiti. A setrval u něho až do posledního dechu a obstaral i pohřeb jeho. V dubnu odebral se do Vosova, kdež na čas se usadil a odkudž vycházel do okolí Všeradic, Litně, Suchomast, Lochovic a Bezdědic. Zašel i do lesů dobříšských, aby uhlíře tam pracující, kteří ani v neděli a svátky do kostela jíti nemohli, ve víře utvrdil. V červenci, srpnu a září působil hlavně v území Liteňském. V říjnu zaměstnán byl v okolí Lochovic, na sklonku roku v okolí Borku a Suchomast.

(Pokračování.)

Klášter cisterciácký ve Vizovicích.

Kapitola z moravské monasteriologie: Napsal **Frant. Václ. Peřinka**.

Předkové slavné šlechtické rodiny moravské pánův z Kunštata vynikali vzácnou nábožností.

Jeden z nich, Boček z Obřan, založil r. 1251 slavný později klášter cisterciácký ve Žďáře, který ležel sice na Moravě, ale čítal se k dioecési pražské. Bratr jeho Smil ze Strílek o deset let později (r. 1261), založil a bohatě nadal cisterciácký klášter ve Vizovicích, nepatrné tehdy horské osadě karpatské v dioecési olomúcké. Smil byl zeměpanským kastelánem na hradě Brumovském a nejvyšším úředníkem v brumovské župě, ale pod správu jeho náležela také

župa přerovská. Po plenu tatarském (r. 1241) vyprosil městu Přerovu na králi Václavovi I. značných výsad, aby se město Tatary zničené záhy zase zotavilo z úhon válečných a vzomohlo se k bývalému blahobytu. Hlas jeho u krále Václava I. Jednookého mnoho platil. K manželství měl Bohuvlastu z neznámého rodu, z níž mu děti nevzešlo. Smil ze Střilek připomíná se v listinách naposledy k r. 1272.

O založení kláštera dochovala se zbožná pověst, jejíž původu neznáme. V zakládací listině klášterní řeči o zázračné události není. Vypravuje se, že kdysi jel pan Smil koňmo v myšlenkách pohřížen hlubokými karpatskými hvozdy. Na cestě užířel šípkový keř s růží nevidané krásy. Utrhl ji a schoval do brašny, aby ji dovezl milené choti své na hrad Brumovský. Doma chtěl růži dáti manželce, ale růže v brašně nebylo. Druhého dne vypraviv se znova na koni a růží našel na keři, kde ji den před tím utrl. To považoval on i choť jeho Bohuvlasta za pokyn nebes a založili na místě, kde byl šípkový keř, svatyni a klášter, který byl odevzdán řádu cisterciáckému, postaven pod vrchní dozor opata velehradského a nazván „Rosa Mariae“ — růží Mariinou.

Pověst tato čte se tuším poprvé v zábavně poučném časopise „Brünner Wochenblatt“ z r. 1825, odkud převzal ji i ctihodný benediktin dr. Řehoř Wolný do obou svých mistopisných děl a také Mag. Fr. S. Pluskal do dějin Brumova. Moravský básník Vladimír Šťastný pověst zbásnil. Jsme toho mínění, že pověsti tou mělo býti vysvětleno latinské jméno klášterní „Rosa Mariae“ a že pověst vznikla asi hodně pozdě po skutečném založení klášterním. Jména podobná nejsou však vzácností; tak jmenoval se klášter cisterciánek v Tišnově „Porta Coeli“ (brána nebeská), benediktinek v Pustiměři „ad infantiam Salvatoris et Beatae Mariae“ (po česku psal se „klášter Boží mladosti“), cisterciánek v Oslavanech „Vallis Mariae“ (údolí Mariino); takovým způsobem vznikla jména Postoloprty (porta apostolorum, brána apoštolů); Königsaal (Zbraslav), Mariazell a j. Také jména poutních míst, jako Svatý Kopeček, Svatá Hora, Maria Laach mají podobný původ, jako tato jména klášterská.

Smil nazval klášter po svém jméně Smilheim, pod kterými se v historických pramenech zhusta připomíná bez udání Vizovic.¹⁾

V pečeti konventní byla Matka Boží s Ježíškem na ruce, jak zachovala se do dneška na listině z r. 1399; v pečeti opatské byla postava opatská oděná v pontifikalie s legendou „S (igillum ab-batis de Smilh. (eim)“, jak ji popisuje r. 1364 biskupem Janem olomúckým porizený transsumpt smíru o ves Plešovec, uzavřeného r. 1306 mezi opaty velehradským a vizovským.²⁾

Klášter zanikl svým časem tak zcela, že ani nevíme, kde stával. Dohadujeme se však, že v místech nynějšího zámku a zá-

¹⁾ „Brünner Wochenblatt“ 1825., čís. 62. Wolný: „Mähren“, IV., pg. 471. Pluskal: „Památky hradu, města a panství Brumova“ 1878., pg. 13. VI. Šťastný: „Obzor“, ročník V., str. 151. — ²⁾ Bretholz; „Cod. dipl. Moraviae“, XV., pg. 81., čís. 99.

mecké kaple ve Vizovicích, ježto již r. 1585 jmenuje se v pan-
ském urbáři vizovském ulice mimo zámek jdoucí Klášterskou.³⁾

Zakládací listina byla vydána Smilem ze Strílek v Olomúci
dne 20. srpna r. 1261. Volný omylem kladl ji v prvním svém
dile k r. 1264, což v církevní topografii moravské již opravil.⁴⁾
Zakládací listina byla vydána za přítomnosti krále českého Pře-
mysla II. Otakara a za svědectví biskupa olomúckého Brunona.
Svědky byli také přední páni zemští, jako Boreš z Rýzmburka,
Smil z Litemburka, Vilím z Hustopeče, maršálek moravský (zem-
ský hejtman), Kuna z Veverí (z rodu Kunštátského), Kunštátovci
Smil a Gerard, synové Bočkovci z Obřan, komorník břeclavské
župy Sudomír, Vojtěch z Raškovic a jiní.

Smil praví v ní, že všichni zemřeme a jako voda nevrátivá
v zemi zmizíme; proto nutno jest, abychom podle napomenutí
Kristova evangelia tím horlivěji poklady si skládali v nebi, kde
ani rez ani mol nekazí „nec fures effodiunt nec furantur“, abychom
sobě z mamony nepravosti činily přátely.“ O tom uvažoval Smil,
kastelán brumovský, s přemilou manželkou Bohuvlastou a aby,
dítěk nemajíce, hříchy své vykoupili, ke cti Boha všemohoucího a
nejbláženější Panny Marie, jeho slavné rodičky, a ke cti svatých
z řádu cisterciáckého zakládají na vlastním dědictví svém ve Vi-
zovicích za souhlasu krále a markrabího Přemysla II. opatství,
kterému dává se jméno *Zmilenheim* po jméně zakladatelově, kteréž
opatství má býti pod vrchním dozorem opata velehradského Miku-
láše a jeho nástupců. Mniši řádu cisterciáckého mají v něm ve
dne i v noci Bohu sloužiti a aby měli nutné věci k výživě, dává
se jim: ve Vizovicích týdenní trh, připadající na každý úterek
(toliž z trhu plynoucí užitky, jako cla a j.); z osad mají držeti:
Chrastěšovou, Lutoninu, Zádveřice, Drnovice, Vysokou Lhotu (nyní
Vysoképole), Wilperk neboli Újezd, ves to s trhem týdenním na
čtvrtek připadajícím, ves Luč nebo Ludč (nyní neznámou), Halu-
zice, Zmilonov (zaniklý Milenov, již r. 1460 jmenuje se osadou
pustou),⁵⁾ aby osady tyto na vždy drželi v mezích a hranicích
stávajících. Aby však nikdy o hranice nebylo omylu nebo sporu,
vypisují se takto: Počínají se proti Slušovicům, kde vtéká říčka
Ostrata do Dřevnice a přes poslední úval, který jest proti Slušo-
vicům, přestupují na vrchol hory a na onom vrchole pokračují
k prameni řeky zvané Všemínou a jdou k prameni Roketnice po
pravé a k prameni Trnavy po levé ruce, kteréž potůčky minuvše,
pokračují k Těšíkovskému potoku,⁶⁾ po jehož spádu sestupují
k Bečvě a odtud přes Bystřinu dešťovou k Senici a Mamině hoře
i k Polumnému (obě místa na ten čas neurčena) a ke vtoku Blatné
Seninky, která na téže hoře vzniká, kde i dvě Smolin zvané vody
berou počátek. Přes Smolíný přestupují hranice rovně ke Ka-
menci,⁷⁾ který sesílen Višňovou a Bojetínem ukazuje hranice až

³⁾ Edv. Pech: „Okresní hejtm. Holešovské“, 1892, str. 88. — ⁴⁾ Vol-
ný: „Mähren“. IV., pg. 471, Kirchh. Top. I. Abth. 3. Bd., pg. 426. — ⁵⁾ Brandl:
„Knihy půhonni“, IV., str. 319, čís. 334.

⁶⁾ dosud trať polní Těšice u Jasené.

⁷⁾ Trať toho jména jest v hejtmanství holešovském několik, místa tohoto
jsem přesně neurčil.

k místu, kde ústí Schwewock. Do Švevocku vtéká potůček, který vzniká na vrchu nad Vlachovicemi; od toho potůčku jdou přes Močedné přes horu za Milenovem k vodě řečené Nevšová, přes kterou vzestupují na horu naproti lezíci, pod kterou teče potok Milenov a spadají se svahem hory k Lipovskému Záhumní, od jehož pramene k prameni Lipovského potoka a k ústí Lukšinky,⁸⁾ odkud přicházejí k Studničnému a za Sřávnici k prvním počátkům Olešnice (Oschniezi), a za horou přicházejí k potůčku a podél něho, ač přijímá z obou stran četné přítoky, jdou pod hrad Engelsberk a dále mezi kopci, z nichž jeden slove Březí a druhý Tlustáhora k Suché Oselné.⁹⁾ Pod Tlustou horou vyvěrají tři potoky, které všechny slovou Oselná, ale Suchá Oselná jediná tvoří hranici, která sestupuje přes Želechovice k Dřevnici; tím hranice přicházejí zase k místu blíže Slušovic, kde vyšly. Ale v těchto hranicích leží ves Lípa a části Zádveřic a Želechovic nebyly majetkem Smilovým proto, aby celý takto ohraničený újezd byl majetkem klášterním, zavázal se majitel této enklavy Vilím z Hustopečí po zralé úvaze, aby po jeho smrti i tyto části připadly klášteru. V újezdě tom také ležela ves Slopné, majetek vladky Petra ze Slopného, jenž tolikéž se zavázal, že on sám i bratři jeho, pokud na Slopné nároky mají, po smrti ves tuto darují klášteru. Připomíná se také, že ve Wilperku (Újezdě) je farní kostel, k němuž Slopné je přifařeno.

Kromě toho daroval Smil novému klášteru ves Vysokouhotu na potoce Hrozenkovském a vsi Šanov, Nivnici, díl Březolup, polovici Lovčic, Přestavlk, Vyškovce, Plešovce, Lhotku, Chropyň, Zářící, Lišeň u Brna, Prusy a Jiřkovice u Břeclavy. Všecky hranice se v listině zakládací velmi přesně dle hor a řek vypisují, aby klášteru nikdy o hranice spory vzniknouti nemohly. Také mají míti muiši právo ve všech řekách ryby lovit a na nich mlýny stavěti.¹⁰⁾

Listinu tuto otiskl již Dobner,¹¹⁾ ale kladl ji omylem také k r. 1264. Odtud asi převzal omylné vročení Volný.

Pro starý mistopis moravský jest tato listina veledůležitá; neboť sotva najde se druhá listina moravská, která by s takovou přesností udávala nejen hranice několika starodávných újezdův, nýbrž také uváděla jména místní, která dnes jen při dokonalé znalosti jmen tratí nynějších i bývalých a za pomoci nemnohých zachovalých urbářův panských dají se do mapy zakresliti. Originál listiny této se nezachoval; v arcibiskupském archivě kroměřížském jest však její opis, který pochází z počátku století XIV.

Podle zřízení řádu cistercienského jen takové kláštery mohly zakládati a svými mnichy osazovati kláštery nové, v nichž žilo a působilo nejméně 60 mnichů. Z okolnosti pak, že klášter velehradský již r. 1261 mohl míti dceru ve Vizovicích, vysvitá jasně, jak v několika letech přízní panovníkův a okolní šlechty vyrostl klášter

⁸⁾ Slavičínem tekoucí řeka dosud slove Lukšinkou.

⁹⁾ Trať v „Tlustej“ a potok Oslna jmenují se u Zádveřic ještě v urbáři z r. 1585.

¹⁰⁾ Boczek, Cod. dipl. Mor. III., str. 313 čís. 324. — ¹¹⁾ Dobner, Monumenta, IV., pag. 270.

velehradský, založený pravděpodobně r. 1202 markrabím moravským Vladislavem III. Jindřichem.¹²⁾

Úmysl Smilův ze Strilek, že založí klášter, byl znám zajisté dříve, než k založení skutečně došlo; neboť papež Alexander již dne 30. ledna r. 1261, tedy skoro tři čtvrti roku před hotovou událostí, potvrzuje klášteru velehradskému državy, které mu k založení „cuiusdam monasterii“ daroval Smil *Zdrilke*.¹³⁾

Roku 1270 jmenuje se nejstarší jménem známý opat vizovský Albert.¹⁴⁾

Roku 1275 měl klášter první spor, a to s minority brněnskými. Předmět sporu jest neznám. Zachovala se pouze rozhodčí listina vydaná děkanem olomúckým Alexejem a proboštem téhož kostela Albertem, která jest bohužel tak málomluvná, že se nedo-vidáme ani, oč tu šlo, ani kdo z této pře vyšel vítězem.¹⁵⁾ Ani opat vizovský není uveden jménem. Za to víme, že r. 1287 opatoval Šimon¹⁶⁾ a k r. 1293 a 1294 připomíná se opat Walter.¹⁷⁾ Roku 1306 připomínají se kromě opata Waltra také kněží: převor Theodorich, sklepný Vilím, kustos Frydrych, subprior Otto, Štěpán, Jan, Niklas de Crepnia(?).¹⁸⁾

Prvního rozmnožení statků pozemských dostalo se Smilheimu r. 1298, kdy dne 21. března Petr ze Slopného daroval klášteru svou polovičku vsi Slopného.¹⁹⁾

Roku 1306 měl klášter vizovský spor s mateřským klášterem velehradským o ves Plešovec u Kroměříže, který urovnán byl tak, že sporný statek přikázán papežskými rozhodčími klášteru velehradskému a také o tom dne 20. ledna roku 1306 sepsána listina rozhodčí,²⁰⁾ která však asi neučinila konce všem sporům a hořkostem o tuto ves mezi oběma kláštery. Dne 3. listopadu r. 1304 předstoupil totiž z nařízení opatova velehradský klášterní nadsklepný Jan s prosbou před biskupa olomúckého Jana, aby klášteru velehradskému tuto listinu pro klášter veledůležitou dal přepsati a opis ověřiti, jelikož jí při mnoha úředních jednáních v dioecesi a u římské kurie potřebuje a obává se, aby se někdy neztratila. Biskup shledav, že listina je pravá a neporušená, kázal veřejnému notáři Petrovi z Jevička, aby vyhověl prosbě velehradských mnichů.²¹⁾

Dne 4. září r. 1309 ustanovil papež Kliment V. benediktinskému opatovi v Erfurtě v Mohučské dioecesi, aby byl ochráncem opatů, kněží, abatyšů, sester a konventů řádu cisterciáckého na Moravě.²²⁾ Mezi chráněnci opata od sv. Petra v Erfurtě byl také klášter vizovský, jak vyznává biskup olomúcký Konrad I. dne 27. února r. 1320, kdy bullu papeže Klimenta V. z r. 1309 přepisuje a opis vidímuje.²³⁾

¹²⁾ Dudík, Geschichte Mährens, V., pag. 45. — Trautenberger, Chronik der Landeshauptstadt Brünn I., pag. 149. — ¹³⁾ Boczek, Cod. dipl. Mor. III., 298 um. 307.

¹⁴⁾ Volný, Mähren, IV., 472. — Boczek, Cod. dipl. Mor. IV., pag. 43, čís. 34.

¹⁵⁾ Boczek, Cod. dipl. Mor. IV., 140 u. — 101. — ¹⁶⁾ Volný, Kirchh. Topogr., I. Abt., 3. Bd. S. 430. — ¹⁷⁾ Boczek, Cod. Dipl. Mor. IV., 406 um. — 320. — ¹⁸⁾ Boczek, Cod. d. Mor., V., 197, č. 188. — ¹⁹⁾ Cod. dipl. Mor. V., 83.

— ²⁰⁾ Cod. dipl. Mor. V., 197, č. 188. — ²¹⁾ Bretholz, Cod. dipl. Mor. XV., 80 u. 99. — ²²⁾ Chytil, Cod. dipl. Mor. VI., pag. 17 um. 20, tam chybně se klade listina k r. 1308.

²³⁾ Bretholz, Cod. d. Mor. XV., 26, čís. 33. — ²⁴⁾ „Scriptores rerum bohemicarum“, II., pag. 96, 228.

Když bývalý palatín uherský Matouš hrabě Trenčanský zpychal a s hradu svého Trenčanského usiloval celému hornímu Pováží a krajinám uherským až po Dunaj sahajícím jako neodvislý a nepodlehlý král panovati, a tím se nejen králi Karlovi uherskému stal nebezpečným, nýbrž i do Rakous i do Moravy s vojsky svými vpadal, došlo na klášter Smilheim veliké neštěstí. Matoušova vojska nejen že zplenila a zpusťovala klášterní statky, nýbrž zničila a zkažila r. 1314 také klášterní budovy. Klášter utrpěl tím značnou škodu a byl uvalen do citelné bídě. Byly dokonce obavy, že Matouš Trenčanský, jenž branou moci byl již obsadil některé pomezí hrady moravské, také Vizovice obsadí, a mnichy z jejich državy vypudí. Ale tu v květnu r. 1315 stal se Matouš nepohodlným českému králi Janu Lucemburskému, jenž spojiv se s Jindřichem z Lipého a s moravským pánem Bočkem z Kunštátu, vtrhl na Moravu a Matouše zatlačil a v Holiči oblehl. Vizovicům tím ovšem škody nahrazeny nebyly, ale aspoň pro budoucnost byla nová nebezpečí odvrácena.²⁴⁾

Ale dosti záhy po této ráně vzešli klášteru dobrodinci. Roku 1321 Jaroslav z Částkova daroval opatu a konventu šest lánů v Ujezdě se vším příslušenstvím, jak jich sám užíval neb užívatí mohl. Vymínil si při tom, aby v klášteře byl pohřben. Listinu podepsali jako svědkové Vlček z Dobrotic, Mikoláš z Malenovic a Vítek ze Slušovic.²⁵⁾

Roku 1325 královna hradecká Eliška Rejčka zabývala se myšlenkou, aby klášter vizovský byl přenesen na místo výhodnější. O myšlenku tuto sdělila se s maršálkem království českého Jindřichem z Lipého, příznivcem svým, žádajíc jej, aby se o věci této poradil s generálem řádu cisterciáckého sídlícím v Cistercii. Generál řádový Vilém předložil tuto prosbu řádové kapitule, která rozhodla, aby cisterciácký opat z Ebry místo shlédl a stav vpádu uherskými zpleněného a vypáleného kláštera Smilheimského na místě samém vyšetřil a co zařídí, schvaluje se předem.²⁶⁾

Dne 25. listopadu r. 1327 udělil klášternímu kostelu pasovský biskup Enoch čtyřicetidenní odpustky pro oltáře nejsv. Trojice, sv. Michala a všech andělův.²⁷⁾ Od té doby počaly se konati do klášterního kostela pouti z okolí, které však přestaly se zánikem kláštera.²⁸⁾

O tom, jak středověké kněžstvo řeholní i světské bylo nositelem, udržovatelem a rozšiřovatelem současného písemnictví náboženského i profánního, svědčí nejlépe probošt kroměřížský, doktor dekretů, daruje opatovi a konventu in Zmylnhaym všecky své knihy, vyjímaje pouze několik. Ať již opat vizovský knihy darované pro klášterní knihovnu podrží nebo je prodá nebo jen k prodeji určí, má za ně na všechny budoucí časy dávat každo-

²⁴⁾ Chytil, Cod. dipl. Mor. IV., str. 133, čís. 174. — ²⁵⁾ Chytil, Cod. dipl. Mor. VI., str. 209, čís. 270. — ²⁶⁾ Ibid, VI., 276, čís. 358. — ²⁷⁾ Eichler, Poutní místa, díl II., 119.

²⁸⁾ Brandl, Cod. d. Mor. VII., 225. čís. 310. Ed. Peck tvrdí, že darování knihovny stalo se až roku 1350, ale přibánil k tomu, že Smilheimu daroval Sulz knihovnu, v níž vzdělával se kazatel Milič, a že Frydrych sám knihy záky svými dával opisovati a v knihách opsaných obchody konal. Peck, „Hejtmanství Holešovské“ 1892, pag. 93.

ročně klášteru a konventu svému z klášterní vsi Chropyně 3 hřivny k pitanci čili na zlepšení stravy konventuálův (pro pyancia, id est pro speciali refectioe conventus). Tohoto platu nemá se pro budoucnost k ničemu jinému užiti než k pitanci. Smluvil se při tom probošt s opatem, že klášter dá zase jemu některé knihy, bez nichž nelze proboštovi studovati, ale tak, aby klášter vizovský knihy ony buď za života proboštova, buď po jeho smrti zase dostal zpět. Také se zavázal opat i mniši, že v modlitbách budou vzpomínati rodičů, bratrů a sester Frydrychových a že po jeho smrti každoročně v den jeho úmrtí slaviti budou zaň slavné záduši s onou obvyklou okázalostí, se kterou slaví klášter anniversáře za ostatní své zemřelé dobrodince.²⁹⁾

Roku 1341 jmenuje se opat Jan I.³⁰⁾ Co však k roku 1350 vypravuje Volný, že klášter celý shořel a že po velikých klášteru požárem způsobených škodách na budovách chtěla královna Eliška mnichy přestěhovati do kláštera králové na Starém Brně, jest omyl vzniklý zmatením skutečné události z r. 1328, o níž jsme výše vypravovali. Roku 1350 již královna Rejčka patnáct roků spala věčný sen, a jiné královny Elišky se domýšleti nemůžeme, kdyžtž Eliška poslední Přemyslovna zemřela již r. 1330, tedy pět let před Eliškou Rejčkou, a císař Karel zusnoubil se s Eliškou Pomořanskou teprve r. 1363.³¹⁾

Roku 1355 Martin Šenk daroval klášteru mlýn v Čepanovicích, osadě dnes neznámé polohy.

Záhy však vznikli klášteru noví nepřátelé. Listinou danou ze dne 16. března r. 1361 vyznává papežská kurie, že klášter Panny Marie ve Smilheimu až dosud klidně držel a užíval pozemských statků svých, totiž vsi Záříčí, Liptálu, dvojí Roketnice, Leštné, Polánky, Pozděchova, Prlova, Vysokéhople, Hrozenkova a Šanova a polovice vsi Želechovic a Lípy se vším, co k nim příslušelo, jako s rolemi a loukami, s pastvinami, mlýny, háji a lesy, s bařinami, horami a budovami, s vodami a rybníky i potoky, se všemi plody a užitky. Nyní však klášteru v tom překážejí biskup zvěřínský Albert ze Šternberka s bratrem svým Alšem a páni Jan z Kravař, Beneš ze Strážnice, Aleš z Lípy (u Vizovic), Jašek a Stašek ze Sehradic. Aby mezi těmito šlechtici a klášterem vzniklý spor byl urovnán, nařizuje papežský dvůr rozhodčí soud, do něhož volá biskupa, děkana a probošta olomúckého, plebána a kustoda od sv. Petra v Brně a opaty hradištského a strahovského a celou řadu jiných. Tenkráte byl ve Vizovicích opatem Petr.³²⁾

Ustanovením rozhodčích nebyly krivdy odčiněny, ale ke škůdcům klášterním přidali se ještě Vilím ze Šternberka a na Zlíně a Frydrych ze Štulbacha. Papežský rozhodčí sporu, škotský opat Klement z Vídně, dal proto r. 1363 všecky škůdce klášterní do církevní klatby a dne 12. srpna nařídil, aby veškery klášteru proti právu odňaté statky byly vráceny a škody odčiněny. Znova se připomíná, že pánové Alšik a Vilím ze Šternberka nejvíce škod popáchali na dědinách klášterních Vysokémpoli, Hrozenkově. Šanově, Lípě, Léskovci, Po-

²⁹⁾ Volný, Mähren, IV., 473; týž Kirchl. Topogr. — ³¹⁾ Volný, Mähren, IV., 473; Kirchl. Topogr. I., 3, pag. 427. — ³²⁾ Brandl, Cod. d. Mor. IX., 173—176 um — 237.

lance, Prlově a Pozděchově a na polovici vsi Želechovic. R. 1364 konečně prohlášen rozsudek, který zněl, aby lenník Ondřej z Lípy vrátil les Bošonov klásteru a nahradil 40 hřiven odškodného; lenníci Vojslav a Stanislav ze Sehradice vrátí les Studnu, ležící mezi Slopným a hradem Engelswaldem a nahradí 100 hř. škodného, lenník Vojslav z Rajce vrátí les Četechovice a složí 200 hř. hotově a konečně Jan z Kravař vrátí půl vsi Záříčí nad Moravou a zaplatí 130 hř.³³⁾ Ale ani tento rozsudek nepomohl. Spory se šlechtickými škůdci nevedly ke koncům. Proto učiněno dne 15. července r. 1367 prostřednictvím litomyšlského biskupa Alše ze Šternberka narovnání v ten smysl, aby sousední šlechtici osm a půl klásteru odňatých osad na doživoří si podrželi, a když bratři Aleš a Vilim ze Šternberka se zavázali, že klásteru již na statcích jeho škoditi nebudou, smluveno také, aby útraty tohoto dlouhotrvajícího sporu zaplatily obě sporné strany na polovic.³⁴⁾

Mezitím dne 25. března r. 1363 markrabí moravský Jan osvobodil kláster vizovský vši právomoci zemských soudův a úředníkův.³⁵⁾

Z těchto ustavičných sporů vznikly klásteru záhy zlé doby. Již asi r. 1370 bylo klásterství nuceno zastaviti brněnskému mincmistrovi Arnoltovi ves Lišeň u Brna na dobu života jeho a jeho manželky, ač ještě téhož roku dne 12. března koupil kláster od Vlčka z Březolup jeho zboží v Březolupech.³⁶⁾

Tou dobou však žilo již v klásterě dosti kněží, ale přece nedosud tolik, aby mohli býti řeholníky obsazovány všechny fary na klášterním patronátě. K r. 1373 poprvé připomíná se fara ve Vizovicích, a tu se výslovně praví, že Smilheim obsazoval ji kněžími světskými.³⁷⁾

Dne 10. května r. 1388 prodal kláster svoje zboží ve vsi Přestavlkách se svolením opata velehradského a markrabí moravského Jošta a za vědomí Heralta z Kunštátu, potomka rodiny zakladatelovy, Pavlíkovi z Lovčic a mladšímu synu jeho Václavovi na dobu životů jich dvou. Kupní cena v listině udána není. Jako příslušenství prodaného statku jmenují se potoky a potůčky, vody běhuté i stojaté, cesty a stezky, zalesněná hora u vsi Koryčan a jdoucí až k hranicím Bohuslavským zvaným Jelení rohy, louky pod oním lesem, pastvy a honby. Kupitelé mohou daně a poplatky z lidí poddaných v této vsi pro sebe vybírat, neboť berně zeměpanské zavazuje se kláster za ně platiti. Také mají kupitelé právo v lesích koupených zvěř honiti a dřevo stavební káceti, ale jen kolik dřeva pro dvůr panský budou potřebovati. Kdyby Pavlík z Lovčic nebo syn Václav na Přestavlkách udržeti se nemohli, nebo kdyby se jim naskytla příležitost kupu výhodnějšího, mohou s povolením opatovým koupený statek za stejných podmínek dále prodati. Po smrti Václavově mají se Přestavlký beze lsti a bez podvodu vrátiti klásteru.³⁸⁾ Na této kupní listině jmenují se opat Mikuláš, subprior Jan, nadsklepni Jan a celý konvent.

³³⁾ Brandl, Cod. d. Mor. IX., 239, čís. 319. — ³⁴⁾ Volný, Mähren, IV., 474; Kirchl. Topogr. I., 3. Bd. 427. — ³⁵⁾ „Archiv Český“, díl XIV., str. 506, čís. 15. — ³⁶⁾ Volný, Kirchl. Topogr. I. Abt., 3. Bd., S. 427. — ³⁷⁾ Peck, Hejtmanství Holešovské, 1892, pag. 89. — ³⁸⁾ Bretholz, Cod. d. Mor. XV., 243, čís. 279. —

Prodej tento potvrdil markrabí moravský Jošt listem daným v Brně na den sv. Marka (25. dubna) r. 1389.³⁹⁾ Ale týž markrabí listinou danou v Hodoníně feria III. proxima post festum sancti Sixti papae (dne 7. srpna) r. 1397 nařizuje, aby mincmistr (magister monetae) brněnský Arnold nebo rod jeho statek Lišeňský již po smrti Arnoldovy ženy bez překážky vrátil klášteru vizovskému. V listině této kromě Lišně jmenuje se ještě statek Vichent, po kterém se nyní v místopise marně ohlížíme. Listina tato opravuje, jak se zdá, znění listu kupního v ten smysl, že klášter prodává Lišeň nikoli na doživotí Arnoldovo a syna jeho Václavovo, nýbrž na dva životy sice, ale jen na dobu vitae Arnoldis et uxoris suae.⁴⁰⁾

Roku 1399 měly jeptišky rádu sv. Benedikta v Pustiměři spor se Smilheimem o patronát farního kostela v Lovčicích (v okrese Ždánském). Dne 19. března jmenovaly panny jeptišky se své strany rozhodčími faráře pustiměřského Bertranda a faráře mělnického Jakše.⁴¹⁾ Vizovští cisterciáci jmenovali dne 8. dubna se své strany rozhodčími Smila, úředníka dvorního u biskupa olomúckého, a kanovníka olomúckého Sanderu, který byl právníkem (juris peritus).⁴²⁾ Dne 10. dubna r. 1399 sešli se: Vít z Lomnice, notář diecese pražské, a Ondřej z Přízřenic (de Priesenitz, v okrese brněnském), notář diecese olomúcké, a za Vizovice opat Mikoláš a nadsklepni Matěj, za panny pustiměřské farář Bertrand a konečně rozhodčí kanovník olomúcký Sander a olomúcký vikář Smil z Vičkova. Sporné strany slíbily dodržeti nález, a rozhodčí ustanovili pokutu 30 hř. pražských grošů moravské váhy za jeho nedodržení. Patronát přiřčen pannám pustiměřským, ale zároveň ustanoveno, aby oba kláštery byly nadále upřímnými přáteli, aby z tohoto nálezu nebylo odvolání a aby opat vizovský Mikuláš se o právo patronátní v Lovčicích nijak nepokoušel a sporu neobnovoval. Strany nemají práva žádati restitutionem in integrum.⁴³⁾

Asi roku 1407 zastavil klášter, neznámo k čemu peněz potřebný, polovici vsi Bochoře (nyní neznámé) Kunovi z Drahotuš.⁴⁴⁾

Arnold, měšténin brněnský, neměl v držení vsi Lišně pokoje. Dne 1. dubna (feria VI. proxima post Pascha) r. 1407 pohoni Václava Herynka z Kobylnik, že jemu pravú mocí vpadl jest v meze a v potoky, ježto slušejí k Lestnu, k tej vsi, jakož on ji koupil jest od kláštera z Vizovic do života a toho drží a toho požívá již od desíti let a ty meze a potoci příslušejí od starodávna k té vsi Lestnu a toho klášter dřívřečený vždy byl v držení. Chce to ukázati listem dobrým klášterským, že ty meze a potoci sluší od starodávna k té vsi.⁴⁵⁾ Nález zapsán není.

K roku 1413 připomíná Volný, že dne 1. prosince odsouzen byl Bušek z Vlachovic vrátiti klášteru neprávem odňaté vsi Milenov a Rybník a 100 hřivnami nahraditi ušlý desátek.⁴⁶⁾ V knihách pů-

³⁹⁾ Bretholz, Cod. d. Mor. XV., 252, čís. 289. — ⁴⁰⁾ Brandl, Cod. d. Mor. XII., 372, čís. 411.

⁴¹⁾ Ibid. XII., 465 um. 526. — ⁴²⁾ Ibid. XII., 466, čís. 527. — ⁴³⁾ Ibid. XII., 467—470, čís. 530. — ⁴⁴⁾ Volný, Mähren, IV., 474. — ⁴⁵⁾ Brandl, Půhony, II., str. 81, čís. 313.

⁴⁶⁾ Volný, Mähren, IV., 474; Kirchh. Topogr., I. Abt., 3 Bd., str. 428.

ihonných marně jsme nálezu podobného hledali; v pozdějších však letech měli o tyto vsi opatové vizovští spory s vladyky Vlachovskými.

Tou dobou jmenuje se opat Mikuláš. Roku 1415 v sobotu před nedělí Jubilate (20. dubna) pohnal jej Soběn ze Zborovic ze 350 hr. gr., že mu překáží na jeho dědictví v Četochovicích a kupce mu odhání svou řečí a skrz to zmatky na jeho dědictví čini. Soběn chce dskami dokázati, že Četochovice (nyní Cetechovice u Zdounek) jsou jeho vlastní dědictví.⁴⁷⁾ Ale opat před pány stavy provedl, že Soběnova nic nedrží a proto páni našli, že Soběnovu pohonu odpovídati nemá. Ale škodi-li mu jinak, má Soběn toho hleděti právem prede pány.⁴⁸⁾

Nepokojná šlechta okolní, vesměs přívrženci učení Husova, zplenili r. 1418 klášter, zničili kostel a zkazili veškera bohoslužebná roucha i náboženské knihy a klášterní poklady. Papežský legát Mikuláš dal proto klášteru odpustky na kolik dní v roce, aby se za ně aspoň svícny, knihy a kalichy mohly zjednat.⁴⁹⁾ Roku 1420 připomíná se již opat Martin. Při volbě opata velehradského byli přítomni z vizovského kláštera: opat Martin, bývalý opat (abbas antiquus) Mikoláš, který ještě r. 1421 v klášteře žil, převor Niklas, subprior Martin a kněží řádoví Petr, Oldrich, Krislian a Prokop. Tenkrát přišly na klášter zlé doby. Roku 1420 král Zigmund zastavil klášterní statky Chropyň, Bochoř a polovici Záříčí Petrovi ze Sovince za půjčku 600 kop gr.⁵⁰⁾

Za války husitské vojska Žižkova klášteru nenškodila. Zachovala se dosavade lidová pověst, že Žižka na Vizovice táhl, ale před sebe neviděl; když se obrátil v zad. viděl dobře; to mu bylo znamením a výstrahou a proto kázal svému lidu, aby se bral zpět.⁵¹⁾ Tím hůře však postíženy byly Vizovice s klášterem roku 1424. Tou dobou seděl na nedalekém hradě Brumově Boček z Kunštátu, horlivý přívrženec strany husitské. Biskup olomúcký Jan Železný oblehl jej r. 1422 na hradě brumovském, ale ačkoli jej tři neděle obléhal, ani hrad ani Boček Kuna nepovolil, a biskup odtáhl s nepořízenou. Nyní čekal biskup jen vhodné příležitosti, co by se s Bočkem v otevřeném poli utkat mohl. Roku 1424 se tato naskytla u Slušovic, nedaleko Vizovic, kde Boček Kuna z Kunštátu na hlavu poražen vojskem biskupovým. Poražený utekl se s vojskem svým do Vizovic a skryl se v pevném klášteře Smilheimském, ale tam jej biskup pronásledoval a v klášteře oblehl. Vida pak Kunštátovec, že v nepřítisť prostorném klášteře se neudrží, přehlí v příhodné chvíli na hrad brumovský, kde jej zase po nějakou dobu biskup marně obléhal.

Tímto obležením utrpěl klášter nesmírně; zasazena mu byla rána, z níž se nikdy už nezotavil; obležení toto považujeme za začátek klášterního konce. Po odchodu vojsk Bočkových obsadila klášter vojska biskupova a počínala si na klášteře s vojenskou bezohledností.

⁴⁷⁾ Brandl, *Libricitationum*, II., pag. 433. — ⁴⁸⁾ Ibid. II., 449, čís. 69.

⁴⁹⁾ Volný, *Mähren*, IV., 474; *Kirchl. Topogr.* I. 3, pag. 428. — Eichler, *Poutní místa*, II., 119. — ⁵⁰⁾ Volný, *Kirchl. Topogr.*, I. Abt., 3. Bd., pag. 428.

⁵¹⁾ Ed. Peck, *Hejtmanství Holešovské*, pag. 132.

Na klášter přišly trudné doby. Již r. 1425 zastavil opat Martin ves Jiřikovice Divišovi z Lilče a r. 1442 ves Šanov „na uherské hranici, protože ves velice je zpustošena tak, že by snad obyvatelstvo se vystěhovalo,“ za 40 zl. uh. panoši Janovi z Popovakře (u Val. Klobouk) a jeho dědicům až do výplaty s podmínkou, že Jan panoše vsi a obyvatelů jejich ponechá při dosavadních právech, jejich dávek ani nezvýší ani nezmenší a zpustošené území znova obsadí. Berně zemská, bude-li kdy jaká předeepsána, má v této vsi býti vybírána úředníkem královským.⁵²⁾ Listina o tomchová se ve Františkově musei v Brně, je česká, datována 30. prosince r. 1442 (tu neděli před novým létem); připomínají se v ní opat Martin, převor Matyáš, kličník Prokop. (Dokončení.)

Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích.

Napsal Dr. Ant. Lenz, probošt královské kapitoly Vyšehradské.

(Pokračování.)

§ 4. Kdo jest původce sekt?

Viklif definuje sektu takto: Sekta jest mnohost lidí, kteří následují jednoho patrona a jednu reguli čili řeholi vyznávají.¹⁵⁾

Jsou prý čtyři sekty, sekta císařská, sekta mnichů čili benediktinů, kanovníci čili augustiniáni, a pak bratři žebraví.

Viklif tvrdil, že nynější duchovenstvo saekulární obdrželo poslání od papeže, ten však přijal papát čili svoji papežskou důstojnost a panování nade vším duchovenstvem od císaře Konstantina. Tou příčinou nazývá Viklif duchovenstvo římsko-katolické císařským duchovenstvem. Obdržev papež, jak Viklif tvrdí, svoji důstojnost a moc z návodu ďáblova nad všelikým duchovenstvem, panuje nad ním a dává mu zákon svůj, jakož i všemu lidu křesťanskému, jenž uznává papeže za viditelnou hlavu Církve. Odtud prý lze sektu císařskou takto vyměřiti:¹⁶⁾ „Císařská sekta jest mnohost kněží, kteří jsou dotováni, t. j. kteří mají statky pozemské a panování, patron jest papež a regule jejich, (dle níž mají svůj život zaříditi) jest zákon papežský.“ Stal se tedy papež patronem sekty císařské nikoliv z vůle Krista Pána, ale z vůle císaře Konstantina a z návodu ďábla samého. Ba Viklif docela tvrdí, že jest to článek viry, že moc, kterou vykonává papež, má původ svůj v císaři.¹⁷⁾ Papež byl tedy církvi vnucen proti vůli Kristově, a Sylvestr neměl důstojnost tuto z rukou císařových bráti, když mu ji ve své hlouposti podával. Konstantin prý neměl práva výsadu takovou zaváděti a Sylvestr nebyl oprávněn, ji přijmouti.¹⁸⁾ Viklif dokonce tvrdí, že všichni

⁵²⁾ Bretholz, Musei Francisci Annales, 1896, pag. 151.

¹⁵⁾ „Dicitur communiter, quod secta sit multitudo hominum, unum patronum sequentium, unam regulam admittentium.“ — ¹⁶⁾ Clerus caesareus est multitudo sacerdotum, qui temporali dominio sunt dotati, ejus patronus instabilis dicitur esse papa, et regula lex papalis.“ De Christo et ejus adversario Antichristo. Kap. 2. — ¹⁷⁾ „Constat ex fide, quomodo potestas, quam papa exercet, fuit a potestate caesarea derivata. Tamtéž. Kap. 7. — ¹⁸⁾ Nam licet caesar in sua stultitia vellet privilegium tale concedere, viri apostolici foret, ipsum renuere. Ideo, qui nititur in hoc excusare Silvestrum vel alium a peccato, nititur contemnere legem Christi. Tamtéž.

následní papežové, kteří si odtud přikládali papát, hřešili smrtelně, a proto prý jim věrní kladou odpor.¹⁹⁾ Odtud Viklíř přichází k závěrku, že moc papežská není z Boha ani sekta jeho, t. j. císařské duchovenstvo, ale z ďábla, a podobně není z Boha přívrženstvo jeho, t. j. katolický lid, a všickni prý, kdož trvají v sektě jeho, tonou v nebezpečství, že budou zatraceni.

Druhá sekta jsou prý mniši, t. j. benediktini, jejichžto patron jest Benedikt, a řeholi, kterou se řídí, sestavil prý sv. Řehoř.²⁰⁾

Třetí jest sekta kanovníků čili augustiniánů, kteří prý lživě tvrdí, že by byl sv. Augustin jejich původce a že jim dal řeholi, podle nížto by život svůj zařídili. Lživě prý takto tvrdí, neboť prý nežil sv. Augustin podle pravidla klášterského, ale podle regule církve čili sekty Kristovy.²¹⁾

Dlužno však zde poznamenati, že Viklíř sektou Kristovou nemíní, jakož již z výměru sekty císařské zřejmě jde na jevo, viditelnou římsko-katolickou církev, jak byla zřízena a Kristem Pánem ustrojena, neboť tu zavrhuje jako sektu původu ďábelského, alebrž jemu tane na mysli církev jiná neviditelná, kteráž jest sbor vyvolených pouze, jejížto hlava viditelná a výlučná jest Kristus Pán, a která se v životě svém řídí jediné zákonem Božím a jejížto patron jest Kristus Pán.²²⁾

Tuto církev, kteráž jest sbor předzřízených pouze, má Viklíř na mysli, kdykoliv činí zmínku o sektě Kristově.

Čtvrtá sekta jest sekta žebravých mnichův, a ti prý mají rozličné patrony a regule, poněvadž jsou od pravdy křesťanské více vzdáleny.²³⁾ Avšak jinde praví Viklíř zřejmě, že patroni žebravých mnichů jsou sv. František a sv. Dominik.

Když Viklíř vylíčil, že jsou řehole, sekty to, které mají jiné pravidlo života, než jaké Kristus Pán zůstavil církvi své, totiž zákon svůj, praví: že v Písmě sv. není stopy o řeholích, a poněvadž prý Písmo sv. o nich nemluví, jest prý patrno, že jsou z ďábla, neboť prý Kristus Pán zřejmě praví: „Kdo není se mnou, jest proti mně.“²⁴⁾

Známo jest, že na sněmě basilejském užil Prokop Holý tohoto prolhaného výkladu Viklířova, aby se své strany potvrdil, že jsou mniši původu ďábelského. Katolický svět neslyšel tedy z úst válečníka Prokopa Holého nic nového, když byl jim pronesen výrok vášnivého a fanatického Viklířa o původě mnichů.

Viklíř sám, když tak nelaskavě, nezbedně a fanaticky psal o řeholích, nemluvil podle přesvědčení, ale podle děsné nenávisti

¹⁹⁾ Tamtéž. — ²⁰⁾ Tamtéž. Kap. 2.

²¹⁾ De quatuor sectis novellis. Kap. 3. — ²²⁾ „Secundum catholicos Ecclesia est praedestinatorum universitas, scilicet Ecclesia triumphantium in coelo, militantium hic in mundo et Ecclesia dormientium in purgatorio.“ A zase prý jest tato sekta Kristova rozdělena do tří částí: duchovenstva, rytířů a lidu dělného. „Ecclesia clericorum, qui debent esse propinquissimi Ecclesiae triumphanti et juvare residuum Ecclesiae militantis, ut sequatur Christum propinquius, qui est caput totius Ecclesiae Secunda pars dicitur esse militum . . . quae dicitur corporalium defensorum. Tertia pars vero Ecclesiae dicitur vulgare vel laborantium.“ De Christo et ejus adversario Antichristo. Cap. 1. — ²³⁾ De tripplici vinculo amoris. Cap. 4. — ²⁴⁾ Quia certum videtur, si nihil loquuntur (scripturae) de illis, tunc sunt per diabolum introductae, quia Luc. cap. 11. dicit Christus, qui non est mecum, contra me est. De Fundatione sectarum. Cap. 9.

své. Vždyť předobře věděl a tím se také netajil, že jest stav panický dokonalejší nežli manželský, že dobrovolná chudoba stojí výše nežli žiti v hojnosti a mítí majetek soukromý, a že poslušnost zajiště jest chvály hodna. On také nikde netvrdil, že by bylo v Písmě sv. zakázáno jednotlivcům, aby žili po všechen čas života svého v ustavičné čistotě, v evangelické chudobě, a na výsost vychvaloval poslušnost, zvláště králům a velmožům tohoto světa povinnou. On dále nikde nehlásal, že by život v ustavičné čistotě, v dokonalé poslušnosti a v evangelické chudobě trávený byl proti zákonu Božímu a proti vůli Kristově, anebo dokonce že by lidé čistotu, evangelickou chudobu a poslušnost vyznávající takovým způsobem žili z návodu satanášova: jakým právem tedy bránil, aby lidé, chtěje tyto ctnosti svobodněji a zdárněji vykonávati pod vůdcí osvědčenými, ba svatými, v jednu společnost náboženskou se shromáždili a sliby řeholními se zavázali k ustavičné čistotě, k evangelické chudobě a k dokonalému poslušenství? A konečně, jakými právem směl tvrditi, že jsou řehole původu satanášova? Než bohužel, perfidní filipiky Viklířovy nalezly viru v ubohém našem od M. Jana Husa svedeném lidu, a zuřivé útoky husitů a zvláště táborů na kláštery byly ovocem perfidie Viklířovy a lehkověrnosti Husovy.

Ježto mniši časů Viklířových hlásali, že byly řehole zavedeny Kristem Pánem ku vzdělání věřících, tvrdí Viklíř: že Kristus Pán není původce těch čtyř svrchu jmenovaných sekt, aniž jejich zavedení, ani prý nedal naučení, aby byly zavedeny, ale prorokoval prý o podvratném a lstivém jejich konání, a proto prý mají věrní zvláště jim býti na odpor, jelikož nemají základu v Kristu Pánu, který prý spíše se zmínil pouze o jejich podvratném počínání, jak prý je zjevno z jednoho traktátu jeho „de Fratribus“.²⁵⁾

S tím prý, že nejsou mniši a zvláště žebraví z Boha, souzvukuje také historie, poněvadž prý povstali na konci časů, když se rozmohly vášně. Potom prý vznikly spory a mnohé zlosti hříchů.²⁶⁾

Nejsou-li však řehole z Boha, ale z ďábla, pak měli arci zakladatelé sekt těchto odpirati pokušení satanášově a řeholí nezakládati, a poněvadž se dali ďáblem svést, zhřešili smrtelně, a jestliže se z toho hříchu nekáli, nejsou mezi svatými, ale mezi nekajicníky v pekle.²⁷⁾

Jest nerozum veliký, ba hloupost nesmírná, tvrdí Viklíř, opustiti sektu Kristovu a zákon Boží, neboť sekta Páně jest dokonalejší a svobodnější nežli sekty, které prý zákon Boží opouštějí a své zákony nadsazují, a místo aby skutečně přilnuli k Pánu, vypovídají

²⁵⁾ Christus non docuit, has sectas introduci ad aedificationem Ecclesiae, sed potius prophetavit earum subversionem subdolum, fideles Ecclesiae debent constanter invehere contra ipsas specialiter, cum non habent foundationem in Domino nostro Jesu Christo, sed potius Christus innuit earum destructionem, ut patet in quodam tractatu de Fratribus. (De ordinatione Fratrum. Cap. 1.)

²⁶⁾ „Concordat historia, quod non ex institutione et auctoritate fuerant introductae (sectae), sed in fine temporum, quando (exorta erant) affectiones humanae inordinatae. Et post creverunt in Ecclesia dissensiones et multae peccati malitiae.“ (De fundatione Fratrum. Cap. 3.)

²⁷⁾ „Ex istis colligitur, quod sive Benedictus, sive Dominicus, sive Franciscus, vel quivis alius novam sectam supra christianam collegerit, non in hoc est laudandus, nec persona ipsum sequens sectaliter, et multo magis sectae fingentes false, se habere patronos vel extravagantes superflue sine illis, ut de Augustinensibus et Carmelitis supponitur.“ (Tamtéž.)

mu poslušnost, a zpozdlí učinění jsouce poslušností sebe zavazují některému ďáblu, kacířství tím se dopouštějíce, že své zákony vyvyšují nad náboženství Kristovo.²⁸⁾

Těmito fanatickými výpady, falešnými a zřejmě lživými důvody míní M. Jan Viklif, že dokázal, že Kristus Pán nechtěl míti na světě řeholí, že jsou tedy ustaveny proti vůli jeho, že pocházejí patrně ze satanáše, poněvadž Písmo o nich nemluví, že patroni zhřešili smrtelně, když proti vůli Páně je zakládali, neboť prý se měli dříve Pána Ježíše tázati, zdali pak tak učiniti velel. Těmito lživými důvody chtěl M. Jan Viklif dokázati, že všichni, kdož se stali řeholníky, nemoudře, ba hloupě jednali, a opustivše pro zákon řeholní zákon Kristův, zapletli se v kacířství. (Pokračování.)

Mikšovicova kronika Lounská.

(od 30. května do 30. září 1607.)

(Pokračování.)

T. l. v středu po Nanebevstoupení (30. května) Pavel, jinak Paul Rychter jedá z m. Freyberka s manželkou na cestě, kterouž sobě nedávno pojal do Žatce na jarmark, neb koření a jiné krámské věci prodával jedá na cestě přišla na něj náhla veliká těžkost, po kteréžto neřekši žádnému nic ani nezastonavši jak říká náhle umřel a od manželky své s zármutkem zase zpátkem do Freyberku vezen.

T. l. v středu po Božím vstoupení (30. května) Jakub Viktorin soused z prolomený ulice již věkem sešlý člověk šel do města Žatce na jarmark raním jitem za příčinou také, aby k dítkám po synu jeho zůstalým, kterak se mají, dohlídl. V tom přijda již do Žatce na předměstí sedl na náhla lávku chtěje sobě jakožto sešlej unavenej poodpočinúti. Sedl. tu jej náhla těžkost obklíčila a na něj nenadále přišla, od kteréž tu hned neřekši žádnému nic, okolo 15. hod. jako říká náhle umřel, tam také i pochován jest.

T. l. ve čtvrtek před pam. seslání Ducha sv. na apoštoly (31. května) zde i v m. Luna na staré rource ryzce houby prodávali, což starší lidé říkávali. Jestli pak ta věc pravdivá a zkušaná, to samému Pánu Bohu vědomé jest. Ač v tom někteří lidé sobě něco jistého zakládají, že když ryzce houby před sv. Trojicí a prve než víno květné, rostou, že toho roku dobré víno nebejvá. Však poněvadž Pán Bůh náš jest všemohoucí a více nežli ty houby může prosba skroušená a život pobožnej může dobré ourodné a hojné víno obroditi.

Kámen na kostele z klenutí upad a dva obrazil. T. l. v n. po Božím Těle (17. června) po samým raným kázání i po zpívání, když již lidé na větším dile z kostela usli, ještě již téměř k posledu šla . . . náhla mládencova žena již letitá, která ženám těhotným při porodu posluhuje a nákej potřebnej nádenní člověk.

²⁸⁾ Et quantum ad libertatem nullum dubium, quia secta Christi sit multo liberior, quam hii status. Et in hoc videntur specialiter excedere sectam Christi, quod saepe stultificati obligant se uni diabolo et observantiae, quae eis non convenient secundum limites legis Christi. Et sic tam patroni, quam sui discipuli sunt multis haeresibus involuti. (De ordinatione Fratrum. Cap. 3.)

V tom upadly dva kameny kusů prutovaných s klenutí kostela zde v m. Luna nad kůrem latinským mimo samou kruchtu až drobet štekovalo kruchtu dolů kolmo tak že náh krajem ženu v levou nohu a muže tolikéž škodně štekovalo. Ženu tu hned odnesli a muže odvedli. A tak tuze na zem upadlo a hrochlo, jakoby z největší ručnice vystřelil. Lidi, kteří ještě tehdy v kostele byli, k znamenitému strachu téměř k omámení přivedeni.

T. l. v pondělí po sv. Janu Křtiteli (25. června) Urban Albrecht Chomutovský nejprve draho víno leta 1605 zrostlé počal šenkovati. Načal jej nejprve za 5 gr. a když něchtěli tak platiti, potom za pět krejcarů. A tak někteří mu potom po pěti krejcařích a někteří po 4 gr. platili. Nadenici a jiní lidé náramně mu proto na zuby zehnali, ježto ho neměl než toliko ten jeden sud.

Zuzannu Královic z Loun vezli do Prahy. T. l. v pátek den památný sv. mistra Jana Husi a mistra Jeronýma (6. července) Dorota Uždilka vezla do Prahy na dvou vozích Zuzanu dceru svou k dodání za manželku urozenému a vysoce učenému obojích práv doktoru panu Erazimovi Heydelyusovi z Rassnštejna J. M. C. raddě nad apellacemi. Veselí konáno v neděli po též památce.

T. d. a l. okolo poledni přijeli do Prahy na zámek k J. M. C. knížata drážďanská dva bratři starší a prostřední od J. M. C. počtivě a slavně přijati. Potomně v středu po ochtábu sv. Petra a Pavla střelba znamenitá, divná a nákladní pouštěna. Potomně v pátek d. sv. panny Markety 13. julii zase z Prahy odjeli.

T. l. v pátek po sv. Anně (27. července) okolo Lištan, Ročova, Peruce, Slavětína i jinde na mnoho místech kroupy znamenité škody sdělaly. Které vobili stálo, to s prstí smísily a to které leželo, téměř do polovice vytloukly. Mnohým lidem zármutek do pláče způsobily. P. Bůh nebeský rač dále zachovati a to zlé od nás odvrátiti, nebo není pamětníka, aby tak zhusta v mnoha zemích škody znamenité sdělaly jako t. r. posel Boží jako říkáje zlej lidí i hovad mnoho pobil. Povětří na Ročově, v Peruci a tu v okolních mnohejch vesnicích stodol i jinejch stavení zbořilo, lidi zabořilo a jistě pro hříchy a nepravosti naše skutečné Boží dopuštění se stalo. Rozprávěli někteří, že t. d. v 26 vesnicích taková škoda veliká se stala, ve vsi Donině 7 stodol a 6 kůlen vítr zbořil.

T. d. a l. Kateřina po Jiříkovi Vsetečkovi žena velmi letitá, která od čtyř leth šlakem poražena, však srdce zdravého byla a znamenitej apetyt k jídlu a pití měla; třebas když co měla. čtyrykrát za den jedla a po každý velmi dobře, umřela a na zejtrí v sobotu po nešpore s synem sestry Šoltovy rybárky, kterýž se téhož dne pátečního nad mostem krytejm utopil, pochována jest.

T. l. v pátek po památce sv. Petra v okovách (4. srpna) před samejm večerem okolo XXIII hodin Matouš Flemik zvonat v městě Rakovníce slil zvon sem do města Luna k svatému Petru pěkně z daru Pána Buoha se podaril, jest na něm dvanácte apoštolův, erb města Luna, krucifix, vorel a jiné věci vyryty a váží Rakovnické váhy dvanácte centnýřů 45 liber. Přivezli jej sem do města Luna mezi zateckou bránu v pondělí po sv. Vavřinci (13. srpna) samej večer čtyrmi koňmi obecnými. Ouredníci byli toho času Václav Vopozdil, Petr Šedivý z konšelův, Matěj Pšanskej a Jakub Kvičalka.

T. l. v sobotu po sv. Vavřinci (11. srpna) Symeon Užidil drže na sobě ouřad purkmistrovský a maje za manželku Kateřinu Srnovcovou toho dopustil, že z vesnic Chodžova, ze Třtěna a z Vršovic sedláci poddaní z těch vesnic na mnoho množství vozích vobili do města Luna přivezli, to v domě jejím v rynku, v kterém bydlí, skládali, kteréž potomně za domácí formanům prodávala. Dovolil dotčený pan purgmistr a dopustil se i neřádu velikého takového, že manželka jeho dala sobě přivézt z města Slaného větel piva bílého a sud vína starýho 1605 zrostlého.

T. l. v středu d. památný stěti sv. Jana 28. (recte 29.) augusti šejdovnu při horejších mlejních počali stavěti a zdi na horu až k půdě hnáti, která se začala boriti v ponděli po sv. Vavřinci (13. srpna).

T. l. v ponděli po sv. Jilji (3. září) ráno okolo 12 hod. veliké hřímání. Zlej zapálil Albrechtovi synu Šalamounovému ve vsi Rané na poli. Shořely dva mandely vovesný.

T. l. v sobotu po narození P. Marie (15. září) v noci na neděli po šestý hodině upadl kámen velkej z krancu, vodrazil několik křídlic na kostele ze strany k Šimkovům ladařovům.

T. l. v neděli po sv. Matouši jinak 23. septembris Řehoř Kladrubský p. primas a písař městský se ženil, pojal sobě za manželku paní Zuzannu po Janovi Píseckým z Třebska zůstalou vdovu a t. d. veselí svatební konáno.

T. l. v neděli po sv. Václavě (30. září) večer okolo 23. hod. hřímalo a potom v noci na ponděli se blejskalo. (Pokračování.)

Urbář

nad důchody světskými i duchovními kláštera sv. Vavřince pod městem Mělníkem z podaných, majících domy a chalupy, z jednoho mlýna a krčmy ležících na gruntech klášterských, z přívozů, polí, vinic a pergrechtů z vinic ležících na Písku, z luk a z jiných věcí, níže v následujících listech poznamenaných od Magistra Gabriele Charibdiusa z Hory Vlmij (Vlčí hory)*) sv. Písma Doctora a převora téhož jmenovaného kláštera sv. Vavřince založený a věrně sepsaný. (R. 1617.)

Nro 1. Ves Šopka.

Ta ves od starodávna přináležel klášteru sv. Vavřince pod Mělníkem, jakož se z starých privilegií rozuměti může; a praví se, že by se v té vsi svatá Ludmila naroditi měla, v které ještě jsou chalupy a drží je níže psaní podaní pod roční plat, kterýž jsou povinni dávat k těmž klášteru rozdílně, totiž při sv. Jiří a při sv. Havlu. V té vsi jest také jedna krčma, kterou drží Jan Šarabara s Evou manželkou svou, jménem Čertovka, a má tu svohodu, poněvadž ten klášter pivovaru žádného nemá, aby mohli z něho piva bráti, kde se jim koliv líbí, a jsou z ní povinni platiti i s přívozem každoročně, jak ta níže v tento urbář vepsaná smlouva v sobě šíře zní a zavírá.

Léta 1617 ve středu po sv. Medardu, to jest 13. dne měsíce července, stala se jistá a dokonalá smlouva mezi důstojným a velebným knězem Gabrielem Charibdiusem z Hory Vlmij sv. Písma Doctora a převora kláštera sv. Vavřince pod městem Mělníkem s jedné a Janem Šarabarou, krčmářem z Čertovky s strany druhé, a to taková.

*) Jde tu patrně o šlechtictví palatinské.

Jako jest týž krčmář každoročně od přívozů na čtyry termíny rozdílne, totiž první při sv. Vavřinci 20 kop, při sv. Havle 10 kop, při nastání nového léta 10 kop, při sv. Jiří též 10 kop, čehož v sumě 40 kop přišlo do důchodův klášterských platů, odvozoval a dával, nyní pak počna při nejprvnějším terminu sv. Vavřince i za dovolení šenku piva bílého, místo podsudního a na dávku 20 sudů piva, do týchž (téhož) důchodův klášterských za všecko aby povinen byl po 12 kop. 30 gr. každého quartalu beze všech všudy výmluv a odporností na hotově dávat i odvozovati, tak že toho všeho platu do roka 50 kop se sejde a učiní. Čemuž dosti učiniti dotčený Jan Šarabara připověděl, však (co se) hořkého piva šenkování dotýče, toho se při starobylém předešlém způsobu zůstává, zanechává, aby byl povinen po sudě přece i s tou pintou piva dávat. Actum ut supra etc.

Matouš Kuka mladší	6 gr.	Budczeg Šultz	52 gr.
Jan Nemaz	"	David Heřman	20 gr.
Matouš Kuka starší	"	Barton Krejčí	20 gr.
Jira Šarapatka	6 gr.		
Michal Suppa	"	Summa 42 k. 2 gr.	

Při té vsi vystavěli dvě chalupy chatrné Jakub Šorc a Vavřinec Snoberta, z kterých nedávají pro chudobu, že k nim nic nemají, žádného platu, a nedávno jsou vystavěné.

Summa summarum platů podaných z přívazu krémy 42 k. 2 gr.

Nro 2. Ves Michalovice.

Náleží klášteru sv. Vavřince a jest léta 1578 měsíce augusti od důstojného kněze a Magistra Fridricha z Michalle a Wenety (t. j. Michal a Venetiis), ty časy jsouce za převora v jmenovaném klášteře, v které vsi jest chalupy 41, a držejí se od následujících psaných osob pod plat níže psaný při sv. Jiří a při sv. Havle, a ten jsou povinni odvozovati do důchodů klášterských.

Martin Malej	1 k. 3 gr. 4 d.	Řehoř Kunz	15 gr.
Martin Hajný	30 "	Šalomoun Tulpton	15 "
Jan Čarda (Czarda)	30 "	Řehoř Ventzl	15 "
Adam Malej	10 "	Hendrich Andervic	30 "
Barton Krejčí	30 "	Vit Vittošek	30 "
Jan Černej	15 "	Michael Šumon vystavil v nové chalupu a nedává z ní nic, protože jest splatná a žádných příslušenství nemá, z kterýchž by nějaký užitek jiti mohl.	
Havel Dejbis	30 "	Řehoř Drožník	30 "
Řehoř Kuderlant	30 "	Martin Tomaškovský	30 "
Řehoř Mladec	30 "	Budczeg Maštalka	30 "
Matouš Homik	30 "	Jakub Klima	30 "
Budczeg Stehlik	30 "	Jakub Kel	30 "
Jira Richter	30 "	Vavřinec Tábořský	30 "
Matouš Němec	30 "	Vavřinec Kettner	30 "
Janek Veselej	30 "	Martin Kloud	30 "
Jira Hudikara	30 "		
Michael Vinař	30 "		
Martin Vydra	30 "		
Václav Perma	30 "		
Martin Novotný	30 "		

Summa peněžitého platu z té vsi Michalovic 15 k. 13 gr. 4 d.

Nro 3. Mnoves.

Z té vsi náleží klášteru sv. Vavřince 3 podání a platů každoročně při sv. Jiří a při sv. Havle níže poznamenané platy.

Václav Kalivod	2 k. 30 gr.	Budczeg Sterepec	35 gr.
Jan Hofman			35 gr.
		Summa	3 k. 40 gr.

Nro 4. Ves Spomišle (Spomyšle).

V té vsi má klášter jednoho podaného, který každoročně platí jmenovitě Jakub Šimbora 2 k., Matouš Děřislavský koupil sobě statek v té vsi s všelijakým příslušenstvím na gruntech klášterských, a ten jest svobodný a platí každoročně z něho 1 k. 30 gr. — Summa platu z té vsi 3 k. 30 gr.

Nro 5. Ves Sazena.

Z té vsi náleží ke klášteru dva podaní a dávají ročního platu při sv. Jiří a při sv. Havle Kryštof Šimbera 1 kop., Jan Pros 1 kop.

Nro 6. Ves Veslovice.

Z té vsi náleží ke klášteru jeden podaný chalupník a platí ročně jmenovitě.

Nro 7. Mlýn.

Tento mlýn koupil sobě Havel Hrabal od Ondřeje Pejřka za 1100 kop, leží na gruntech klášterských a má mlýnská kola dvě. Z toho mlýna jest každoročně povinen platiti a dávati do důchodův klášterských jmenovitě 30 str. žita, a to na rozdílné termíny, totiž 15 str. při sv. Jiří, 10 str. při sv. Havle, a 10 str. při sv. Vavřinci. Při tom má krmiti tři vepře přes 6 neděl, které pan převor koupiti má, a pakli by jich nekoupil, tehdy mlýnář svrchupsaný jest povinen dáti p. převorovi jednu svini anebo vepře vykrmeného nebo místo toho, kdyby pan převor nechtěl přestati, po 10 kop více má dáti do téhož kláštera, na den sv. Vavřince kapouny dva, na den narození Pána Krista jest povinen dáti 3 pšeničné pěkné mouky, jeden hrubý koláč a k veliké noci šedesáte vajec.

Nro 8. Ves Mlázice.

Náleží k zámku Mělnickému, a podaní z té vsi dávají podle starého nadání každoročně při novém létě k témuž klášteru desátků: žita 10 str. 2 věrt. a ovsa 10 str. na malou míru královskou.

Matouš Krémář	2 věrt.	Jakub Sebek	1 str.
Vdova Matoušova	3 "	Šimon Hlasnej	1 "
Marketa Vitlova	1 str. 3 "	Mikoláš Šafář	2 "
Jan Hlasný	2 "	Vít Ovčák	1 " 1 věrt.
Budczeg Řezáč	2 "	Jira Sladek	2 "
		Michael Fliegel	3 "

Nro 9. Ves Černoušek.

Ta ves rozličně pánům náleží, jakož Jíra Fuk. sedlák a podaný J. M. P. P. Vilíma z Lobkovic povinen jest dáti do kláštera každoročně při sv. Havle.

Nro 10. Ves Borek.

Ta ves náleží k zámku Mělnickému. Z té vsi Pavel Postava povinen jest dáti do kostela sv. Vavřince každého roku při památce sv. Vavřince z jedné krávy, kterouž k záduši sv. Vavřince Magdalena Černá nadala. 1 libru vosku.

Nro 11.

Jeho Milost Pan Zdislav Berka z Duby a z Lippeloh na Mělníce a Jabloni dobré a slavné paměti ráčil ve středu před sv. Martinem léta 1574 nadání učiniti klášteru sv. Vavřince z panství Jablonského každoročně při sv. Františku 20 kop míš., kterýchžto 20 kop míš. mají a jsou povinni dáti při jmenovaném čase témuž klášteru pro vykonávání mší a služby Boží za dotčeného J. M. P. P. i paní a dědicův jejich dědicův, nebo.

držitele téhož panství Jablonského, jakož listovní nadání v sobě to šíře zavírá v kvarternu trhovém bílém (?) léta 1579 ve středu po sv. Vítě v listu osmém.

Nro 12.

Poznamenání pergrechtův z vinic na Písku ležících, z kterých každého roku ty níže psané osoby platu pergrechtního jsou povinny do důchodův klášterských skládati.

Budczeg Biel	15 gr.	Jira Veverka má platiti, ještě	
Anna Jansová	50 " 3 d.	nepočal	10 gr.
Adam Vorel	12 " "	Jan Šenkýř	12 " "
Budczeg Blažek dáti má a		Jan Šmitt	12 " "
ještě nezačal	10 " "	Jakub Šorc	12 " "
Kryštof Broch	1 k. 20 " "	Jan Kloud	15 " "
Daniel Skřivan	12 " "	Jakub Klima	20 " "
Daniel Vachtl	6 " 5 " "	Jakub Kell	15 " "
Jira Chudibara	12 " "	Jan Pánek	16 " "
Jira Klima	7 " 3 " "	Kříž z Vrbna	20 " "
Jira Eüchler	15 " "	Vávra Knotek	10 " "
Řehoř Dejbis	12 " "	Vávra Malej	6 " 5 d.
Řehoř Štoček	16 " "	Vávra Svoboda	8 " 2 " "
Havel Forman	10 " "	Natouš Kuka	12 " "
Jiřík Prdlík	33 " 2 " "	Matouš Hanek	10 " "
Havel Byškovský	15 " "	Michael Suppa	10 " "
Jira Koník	15 " "	Florik Řezník neplatí ještě nic	
Kašpar Khiml	22 " "	Pavel Malej	16 " 5 " "
Pavel Miller	8 " 2 " "	Michael Steiger, Michael	
Šimon Pryn	16 " "	Novák neplatí ještě nic	
Thomas Pavlů	10 " "	Petr Štirba	12 " "
Urban Malej	12 " "	Petr nedává ještě nic	
Urban Leinweber	13 " 2 " "	Šimon z Hlinišť	8 " "
Michael Grüner	12 " "	vice z druhé vinice	12 " "
Martin Dubů	6 " 5 " "	Vít Vondráček	10 " "
		Vít Cimerman	22 " "

Summa pergrechtního platu 11 kop 42 gr. 2 d.

Nro 13. Rolí.

Rolí nebo pole orné přináležet k tomu klášteru 16 $\frac{1}{2}$ kop záhonův na třech místech, totiž 7 $\frac{1}{2}$ kop záhonů jsou a leží blízko města Mělníka pod vrchem slove „Svině“, potom 6 kop záhonů nad Mlazici a 3 kop záhonů pod Mlazici, a ta jmenovaná pole dělá a zadělává Václav Kalivod, podaný klášterský, svými koňmi bez nákladu klášterského, z kterých jest povinen a má dáti a odvésti do stodoly klášterské podle smlouvy s ním učiněné, jak tu následující latíně v sobě to šíře má, polovic úrody vše-lijakého obilí.

Nro 14. Vinice.

Vinice pod vrchem slove „Svině“ má klášter sv. Vavřince od starodávna, starou vinici, drží pět stavů, z kteréž vinice někdy při vína sbírání podle nadělení Božího, jak rok úrodný jest, má a sbírá se vína a nadělá se z něho 22 sudy červeného a bílého, někdy také 20, 15, 10, 5 i také 3 sudy, když Pán Bůh trestá mrazem nebo jiným způsobem.

Nro 15. Louka.

Tento jmenovaný a již mnohokrát psaný klášter sv. Vavřince má jednu louku blíž Mlazic, na kteréž louce někdy bývá, když není sucho, 12 vozů, a když jest sucho, tehdy 6 vozů sena, kteréžto seno bere se do kláštera jak prvního sekání, tak druhého polovice, a druhou polovici Václav Kalivod, protože rolí dělá.

Nro 16.

Při tom klášteře chovají se pro potřebu klášterskou a domácí krav šest. Ovec chová se kusů šedesáte.

Ex copia authentica desumptum testor

L. S.

Fr. Ant. Laisner, Syndicus

Z archivu kláštera pivoňského vypsál Václav Kneťl.

Drobné zprávy a posudky.

Právo útrpné. Jak přísahali. Podává Gust. V. Svoboda z kopiáře kolínského r. 1593. — V té při mezi urozeným p. Václavem Plakvicem z Plakvic, úředníkem na Kopidlně s jedné a Šimonem zetěm Lidmily Krčmářky ze vsi Velkého Oseka a poddaným urozeného pana Mikuláše Pezynkara*) z Bydžína, na Petrovicích a Lubně strany druhé, ze zločinného vyznání neb. Hanse ze Žitavy na něj vytaženého dotýče, tu ppáni slyšíce žaloby, odpověď, repliku, zločinné vyznání, vidimus listu zachováčho, zřízení zemská atd. vynesli rozsudek: „Ačkoliv jest to Šimon, zeť Lidmily Krčmářky ze vsi Vel. Oseka, poddaný urozeného pana Mikuláše staršího Pezingara na Petrovicích průvody svými provedl a prokázal, že jest z rodičů dobrých, řádných pošel; u kohokoli se v službě zadal, vždycky dobře a poctivě se choval a ničehož, což by k újmě dobré jeho pověsti býti mělo se nedopustil. Však aby to, co na něj nebožtík Hans ze Žitavy zloděj a škůdce urozeného pana Václava Plakvice z Plakvic úředníka na Kopidlně, dobrovolně vradě, potom také outrpně, až i smaje se žebříku svržen býti, jednomyslně vyznal a to smrtí spečetil, čím od sebe podle práva odvésti měl, toho se nic z týchž průvodců jeho najíti a vyhledati nemůže. Z těch příčin, chce-li té žaloby pana Václava Plakvice osvobozen a při životě zůstaven býti, jest povinen se v té příčině, že jest jeho nebož. Hans odtud ze vsi Velikého Oseka jinam nikam neprovázet, ouplatků za to od něho žádného nebral, k panu Václavu Plakvicovi, domu se navracujícímu, jíti a jemu peněz pokradených navrátiti nezbraňoval, ani v ničemž jiném jeho ani jiného žádného nefedroval přísahou polože dva prsty na kříž a stoje v čechliku bosými nohama Božího umučení očistiti, podle práva.

Kterak trestali opilce. (Manual kutnohorský E 17. Dne 13. máje 1609.) Podal Gust. V. Svoboda. Janovi Zounkovi stíženo skrze JMC. pana rychtáře jeho ožralství a dále to, že jest, jsa do vězení šatlavního dán, z něho vylezl, nemaje tam žádného ztížení, proto že mu toho nechťi trpěti, než jej spokutovati. Dal Jan odpověď: „Že prosí pro Boha, aby mu to ráčili prominouti, že se toho nechce více dopustiti a dopustí-li se toho, aby jej rok třebas pořád trestali.“ Po usnesení ppánův prohlášeno: „Ačkolivěk pro své ožralství netoliko jest toho hoden, aby potrestán byl, ale také pro zlezení vězení šatlavního na hrdle strestán býti měl, však ppáni pro jeho zejskání a potom syna jeho spatření, aby mu to vylejkáno nebylo, tedy mu to ještě na ten čas pasírují, však tak, aby do roka pořád sběhlého páleného nepil a do sv. Jana v žádném domu šenkovním se najíti nedával pod tou pokutou, kterou nyní měl ztrestán býti.“ Připověděl se tak zachovati.

*) Později Cencingarové snad.

Nechtěli platiti kontribuci. (Manual kutnohorský E 25. Dne 15. Juli 1621.) Podal *Gust. V. Svoboda*. Pan purkmistr přednáší, že sousedé se v tom pronášejí, že žádným způsobem kontribuce nařízené nechťejí dávat a na prosto že nebudou, tak že jest se obávatí nějakého vzbouření. Jan Pajer, Tobiáš Dubský, Melichar Meyzl, starší z obce, povolání a jim oznámeno, že jest to s podivením, že dne onehdejšího Tobiáš Dubský, neví se, zda-li s vůlí jiných starších z obce, či o své újmě se ohlásil proti té kontribuci, která jménem J. M. knížete jest oznámena v obci a aby se toho spravili. Tobiáš Dubský se ozval, že co se stalo, to že jest s vědomím všech starších z obce učinil a nic o své újmě. I přiznali se oni tři k tomu. Dáleji dotázáni, na čem jsou se pak snesli. Poněvadž odpověď dáti chtěli, oznámili, že kteří jsou možnější, že již sbírku odvedli, kteří pak nemohou s ní býti, ti že jsou na rathouse a protož aby s nimi to rozmluviti mohli, žádají. Zase povolání Jan Payer a Kryštof Veletovský; poněvadž jsou odvedli, domů se pouštějí. Tobiáši Dubskému, Melicharovi Meyzlovi stíženo jejich předsevzetí bouřlivé a přečtena jim přísaha, kterou jsou k povinnosti své učinili. Ti však se ohlásili, že oni nic o své újmě nečiní, než že celá obec se ozejvala, protož že jsou oni povinni obce ochraňovati a protož že sousedé, kteří mají statky za 50 kop, 100 kop, nemohou se rovnati těm, kteří mají za 2000 kop a 3000 kop a že v jiných městech podle velikosti a malosti aneb možnosti se chovají a tak, že má se k potřebnosti prohlížeti. Potom výběrčí ku kontribuci a potom sousedé, kteří neodvedli, povolání a stížena jim jejich vše- tečnost a drzost v příčině neodvozování těch kontribucí, některých nenáležitých žehrání a nařikání a sumou proti ppánům se puntování a proti J. M. knížecí. I předneseno jim, co jest se na tisíce obec vydlužiti musila; aby sousedé pokoj před půjčkami, kteréž se rozdílně konaly, měli. Dále, jaké škody ve dvorech obecních a statech se staly a odkud není z obecního měšce dokládati. Napomenuti dále, aby co jest tak spravedlivé uloženo, jeden každý do neděle odvedl, oné se nevymlouval, nežehral a nenařikal, aby se budoucně něčeho zlého nepřítrefilo.

Dědictví. Z kutnohorské purkmistrovské knihy rudé F 3. Podává *Gust. V. Svoboda*. Léta 1626 v pondělí v den svatých Petra a Pavla, to jest 29. Juni Salomena, manželka Matěje Špejsara z pergkverku kan- kovského stoje osobně při ouřadě purgmistrovském města Kolína Nového nad Labem spolu s manželem svým ústy svými vlastními přiznání učinili, že jsou od Mandaleny, pozůstalé vdovy po nebožtíkovi Vojtěchovi Košíkovi, mlynáři, někdy sousedu města Kolína, jsouc pastorkyně jeho, plášť soukenný černý, župan podšitý černou kožešinou, kolár z kůže zvířecí, perinu a podušku; item 20 grošů rázu Frydrychového, jenž nyní z talora po 8 gr. českých jest, za všechnu a celou spravedlnost a podíl po nebožtíkovi svém, přijala. Z kteréhož všeho a celého podílu spravedlnosti své, ji na časy budoucí i věčné kvitující; jak sobě manželův svému, ani budoucím svým žádného práva a potahu k náké větší spravedlnosti nepozůstává. Pro lepší toho utvrzení a bezpečnost za poznamenání a v knihy purgmistrovské pamětné vepsání, ano i za vejpis p. purkmistra požádali. Což se stalo a jim povoleno jest dne a léta svrchu psaného.

Stěžují si do bakaláře, že bere mnoho od funusu. Podává *Gust. V. Svoboda*. Dne 1. Septembris 1625 přednášel v radě pan Daniel Hittych, že pan bakalář nad míru od funusu pány sousedy přetahuje a

od polířbu paní Alžběty Čencingarovy 12 zl. žádal. I snesli se ppáni, by bylo posláno pro bakaláře a po vstoupení jeho před ppány, jemu od pana primátora stížnost sousedův přednesena jest na nesmírné nadsazování platův od funusův, tak že na šlépěje prvního bakaláře nastupuje: z té příčiny, že se napomíná, aby toho zanechaje mírnost zachovati hleděl, sic jináče, pokudž by se toho nestalo, že jemu instrukcí vydána bude, podle níž se chovati musí. Na to pan bakalář odpověď dal: „že se neraduje, aby to na něj se vynajíti mohlo, nýbrž že toho vždycky šetří, aby od chudé dle možnosti a dle mírnosti žádal; ale to že počítal: poněvadž pak žádného jistého platu nemá, nýbrž na nynější excedens že se živiti musí.“ K tomu pan bakalář žádal: „Poněvadž v jiných městech peřiny školské se nacházejí, že i zde jemu zapůjčené také budou. I odkázali ppáni pana bakaláře ke dni střednímu, by to ku paměti přivedl do plnosti rady.

Jak brániti se bylo katolíkům proti náboženskému násilí nekatolíků. Z archívalií podává dr. Jan Zítek. Bohuslav Kunaš z Měchovic a na Holkově žádá kněze Václava, děkana města Hradce Jindřichova o nějaké zprávy stran ženatého kněze pod obojí Ondřeje Berounského. někdy faráře v Jarošově a Deštné, kteréhož Petr Vok z Rožemberka na katolickou faru Velešinskou dosadil, se kterým se však i Kunaš i katolíci srovnati nemohou. Zprávy chce užiti proti onomu knězi, až přijde arcibiskup do Velešína. „Službu svu vzkazuji důstojný a dvojčetihodný kněze Václave, pane děkane města Hradce Jindřichova, pane a příteli můj milý; zdraví a jiného všeho dobrého přeji vám věrně rád. — Můj milý pane děkane, oznamuji Vám, že jest na faru Velešinskou od pána z Rožemberka dosazen za faráře nějaký kněz Ondřej Berounský, majíce při sobě nějakou osobu jménem Lidinilu, pravíce, že jeho oddávaná žena jest. A poněvadž se se mnou a s poddanými a s jinými vosadními v katolický religi nesrovnává a jináče řečí a proti nám káže, za tuto příčinou sem poručil poddaným svým, aby mu desátku nedávali. I správu mám, že by týž kněz předešle měl v Jarošově a v Deštném za faráře býti. Vás za to přátelsky žádám, jest li ho v povědomí jste v jeho chování, že mi psaním vaším po tomto mém poddaným oznámíte. Poněvadž jakž správu mám, že by Jeho M. pan arcibiskup zde brzi býti měl, abych k němu nějakou slušnou příčinu míti mohl. Žel to těžce nesu, že takový kněz má na naší faře býti a lid od víry křesťanské odvozovati; neb jest lidu pod jednou k tý faře do 15 set a husituov sotva 50 osob. A což tu pro obhájení víry křesťanské učiníte, já se Vám tolio Bohdáž dobrým přátelstvím odměniti neopominu. S tím milost Boží s námi se všemi. Datum na Holkově v první středu v postě léta 1595. Bohuslav Kunaš z Mechovic a na Holkově.“

Zmínky o Čechách z Lothových letopisů. Podává Dr. M. Kovář.

(Zemětřesení a mráz.) Anno 1662 bylo v Čechách veliké zemětřesení pocítěno. Neméně o svátku nanebevstoupení Páně byl takový mráz, že všechno obilí na polci pomrzlo.

K roku 1667 připomíná *úmrtí v Praze i jinde*. V tomto roce zemřel v Praze veleučení pater Ariaga T. J., hrabata Michna a Vratislav, biskup suffragán Kemlich. Řehoř Radyčník, probošt v Jindřichově Hradci.

*) Arch. arcib. v Praze. Recepta a. a. 1595. Současná kopie. Opis v zemském král. arch. Česk.

za nimiž posléze na věčnost odešel Arnošt II: z rodu Harrachovského, arcibiskup pražský a kardinál.

K roku 1668. (*Jan IV., 15. arcibiskup pražský.*) Tohoto roku po Arnoštovi kardinálu Harrachovi na stolci arcibiskupském v Praze následoval Jan IV. hrabě Kolovrat, scholastik při katedrálním chrámě olomouckém, ale zemřel ještě téhož roku před konsekrací.

V Čechách téhož roku byla tak krutá zima, že téměř nebylo možno cestovati a ve Vídni císařský hrad úplně vyhořel.

K roku 1670. (*Město Kouřim vyhořelo a z Vídně židé vyhnáni.*) V tomto roce vyhořelo město Kouřim v Čechách úplně, že od té doby obyvatelé nemohou se dodělati bývalého rozkvětu. Z Vídně však téhož roku vyhnáni byli všichni židé. Kdyby se to bylo dříve stalo v Praze, nebyli by roku 1744 Prusům zradili panských domů, v nichž bylo co drancovati, a nezpůsobili jiného zla.

K roku 1675. (*Jan V., 17. arcibiskup pražský.*) V tomto roce v Čechách neurodilo se skoro žádné víno; v létě byla velká plískanice, čímž mnoho rybníků strháno, i umřel též Matouš Ferdinand, arcibiskup pražský, po němž následoval Jan V. Bedřich hrabě Valdštejn, biskup královéhradecký a generál velmistř řádu křižovníků s červenou hvězdou.

K roku 1706. — (*Veliké zatmění slunce.*) V tomto roce jest ještě pamětihodno, že v Čechách dne 12. května bylo tak veliké zatmění slunce, jakého nepamatují téměř století lidé. Když bylo zatmění největší, nebylo možná den rozeznati od noci a jen o polednách byl jakýsi svit, asi takový, jaký bývá při svítání za krásného počasí, ostatní 3 části dne byly úplně zatemnělé a to tak, že kdo něco v domě chtěl konati, nutně musel si rozsvítili, aby se nevydával v nebezpečí, že přijde ke škodě.

(Pokračování.)

Z purkrechtní knihy Lišťanské 1572—1634.)* — Poznamenaniy czo wsobie Przisaha a zdwiżienij prstůw y geden kazdy prst obzwlasstie a stazienij ruki obsahuje.

Przednie skrze wyzdwizienij trzi prstuow wyznamenawa przy palcy Boha Otcze, druhem przy niem Boha Syna a trzecie prst Boha Ducha swatego. Poslednij dwa prsty do ruki kloniugiczij wyznamenawagj totiž czwrtę przedrahou dussy w tielesnosti lidske skrytou a pátey prst totiž maley wyznamenawa tielo gakożto male proti dussy, Ruka czela wyzdwiziena znamena Boha Stworzitele wssech wieczij, ktereż gest ráczil, wssecky ziwly y czoż z niego dest z nieczegoż stworziti. Který pak czlowiek tak lehkomyślný gest, zie falessnie a niesprawedliwie i nieprawdomluwnie przisaha, ten przisaha w podobienstwij yak by rzekl. Tak gistie gako dnessnijho dne krziwie przisaham, za to prosym Boha Otcze, Boha Syna a Boha Ducha Swatego, Blahoslawenau Trogiczy Swatau, abych wymazan a vyniat byl z spolecznosti Bożske a Czyrkwe Swate a aby bylo zlorze-czenij nad mym tielem y nad dussy.

Druhé gestli falessnie przisaha czlowik, ziada na sebe od Boha Otcze, Boha Syna, Boha Ducha Swatego a newymluwne Milosrdenstwj Pána a Spasitele nasseho Gezijsse Krysta aby mu na wieky neraczil dati przigitj ku potiessitedlnemu milosrdenstwij przy poslednij hodin-cze kdyż se tielo s dussij dieliti bude.

*) V. A. U. Nro 8.

Trzetie kdož falessnie przisaha prosy Boha Oteze, Boha Syna, Boha Ducha Swateho aby kssafft tiela a nayswietiejssij krwe Wypokupitele Krysta Pána skrze kterou gest czlowiek od smrti diabla a pekla wyswobozen a wyprosstien aniž aby neobsáhle Milosrdenstvij Geho skrze ukrutne, tiezke y newinne smrtj utrpenij tomu czlowieku ku pomoczny nebylo, od niego aby odniato a na niem traczeno bylo.

Czturte kdo falessnie przisaha, prosy na sebe, aby dusse gehu, která se vyznamenawa cztyrtym prstem a tielo gehu, které se vyznamenawa při patem prstu maľem při Saudnem dni spolecnie zaprzenebyly. Kdež týž zlorzczeniý czlowik przed sprawedliwym Saudczem a stoliczy Geho státi musy. Ziada take odczyzen heytj od spolecnosti Cjrkwe Swate, Geho Bozského slowa a wssech wywolenych Boziech, aby odniat byl od spatrzenij Twarzj pana nasseho Gezijsse Krysta.

Protož aby kazdey wierney křestian od takoweho falessneho a krziweho przisahanij se wystrzahnautj a wymanowatj umiel a skrze to nedostal se diablu a towarysswu gehu. Nebo se kazdey takovey skrze swe falessne a krziwe przisahanij Boha wssemohoucjo gediného Stworzitele a Spasitele svého odczyzuge a przedrahan dussi swau zawrziuge od czehož nás přenegblahoslaweniejssy Trogicze Swata na wicky uchowatj racz amen.

Fr. Brod.

M. Matěj z Janova. Jeho život a učení. Napsal *Dr. Vlastimil Kybal*. Číslo XVII. Spisů poctěných jubilejní cenou král. české společnosti nauk v Praze. 1905. — Spisovatel klade do rukou českého členářstva první své dílo, jak praví v předmluvě, plod několikaleté úsilovné práce. Tyto řádky naše nemají býti kritikou, nýbrž pouhou zprávou o spise, který jsme uvítali s vděkem. Pravíme-li s vděkem, jest to proto, že podobné práce jsou jaksi dobrou korekturou těch, kteří pracují povšechně. Nás zajímá život M. Matěje, který proti Tomkovi doznal dvou důležitých oprav, totiž že nepocházel z Janova u Mostu, nýbrž z jiného Janova, spisovatel míní z Janova u Vožice. Cena této okolnosti jest více negativního rázu, protože může to býti i Janov u Lochovic (někdy tvrz a manství královské jako onen u Vožice), ač o tom nechci rozhodovati. Mámeť z té doby o obou Janovech tak málo zpráv, že s jistotou bych ani jedno ani druhé nezamítl. Druhá oprava Tomkova záleží v tom, že Velká Ves, kde byl farářem M. Matěj, není ona u Prahy, nýbrž v Zatecku. Jen ohledně roku úmrtí mám námitku: komu sluší dáti více víry? Zápis v V. knize konfirmací od Tingla str. 176. učí nás, že po smrti faráře Matěje stal se jeho nástupcem kaplan Jindřich z Dubé Jan. a to 5. prosince 1393. Spisovatel uvádí rok úmrtí 1394. den sv. Ondřeje (30. listopadu) dle kodexu kapitolského archivu D. 55. Já mám za to, že úřední zpráva knih konfirmačních zasluhuje více víry, nežli poznámka na okraji knihy, která sotva jest soubodá s M. Matějem. Ačkoliv i Lupáč ve svém kalendáři jí má (patrně čerpal asi z téhož kodexu), mám tento marginal za chybný a to o jeden rok, což se velmi dobře srovnává s knihou dotčenou, an jeho nástupce faru dostal po šesti dnech jeho smrti. Ač data o životě M. Matěje z Janova jsou skrovná, uměl spisovatel užiti mnohých pramenů, které zvláště jeho pobyt v Paříži blíže určují.

Obsah učení M. Matěje a jeho poměr k předchůdcům a nástupcům nebudu zde rozbirati, aniž se mám za povolána jej posouditi dle zásluhy. Leží to v povaze lidské, že kdo si co oblíbil, toho vynáší někdy přes míru. Tím nechci nedati za pravdu spisovateli, že naše domácí hnutí náboženské koncem 14. stol. nebylo vyspělé a pokročilé. V § 5., kde se líčí mravní stav církve, líbí se nám čtyři příčiny rozvratu církve; tělesnost kněží, tyranie světských knížat, tyranie prelátův církevních a přílišná právomoc a autorita mnichů. Až se bude jezdit na obvyklém u nás koniku zkaženosti kněžstva, budeme moci zde mluvit slovy současného a závažného svědka. Ale i tato velká váha se ulehčí, uvažíme-li, že i M. Matěj byl z těch, kteří stáli o papežskou protekci, byli by se rádi dostali na bohatou prebendu kanovnickou a teprv nezdár jejich je učinil Katony.

Kdo z mladších spolubratří měl by chuť a povolání o této době pracovati, mohu mu spis tento k dalšímu studiu poručiti.

František Štědrý.

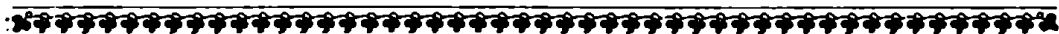
Československé Letopisy musejní, věstník museí a městských archivů československých (redaktor a vydavatel V. V. Jeníček v Čáslavi) přináší ve vydaném právě 5. a 6. čísle pěkný odborný obsah: Článkem „Realism a dilettantism v archaeologii“ objasňuje redaktor podstatu práce archaeolog. a ukazuje na některé nedostatky v činnosti archaeologické. Další články: Otevření musea v Rokycanech, 25let musejního spolku v Pardubicích, Taxy při hrdelním právu z r. 1683. Bohatá rubrika zpráv ze Společnosti musea zamského, Společnosti přátel starožitnosti, Historického spolku v Praze, Z ústřední komise a z museí venkovských (z Hradce Král., Uher. Brodu, Rokycan a j.) V rubrice „Pro vědu a práci“ pozoruhodné stati o usnesení sjezdu museí a archaeologů z r. 1898 a několik návrhů k obrození činnosti museí československých. — Jediná tato musejní revue svého druhu pěkně reprezentuje českou museologii. Redaktor zůstal věren vytčenému cíli a přejeme mu, aby opravdu „s pomocí všech těch, jimž dobro věci musejní na srdci leží, docílil žádoucích úspěchů.

Editiones archivii et bibliothecae s. f. metropolitani capituli Pragensis. II. Hilarius Litoměřický: Traktát o nejsvětějším přijímání lidu obecného pod jednou způsobou. Vydal Dr. Antonín Podlaha. Cena 3 K. V Praze 1905. — Dle 4 v archivě metropolitní kapituly chovaných rukopisů podává vsdp. kanovník Dr. Podlaha pojednání děkana metropolitní kap. Pražské Hilaria Litoměřického, jež sepsal k žádosti „mnohých dobrých lidí duchovních i světských“ po známé disputaci jeho a kanovníka Václava Křižanovského proti Janu Rokycanovi. Průběh disputace samé, jež se konala u přítomnosti krále Jiřího, podal Hilarius ve zvláštním traktátě, jenž vydán tiskem od Jindř. Canisia 1725 a od A. Voigta 1775. Traktát o nejsv. přijímání lidu obecného pod jednou způsobou tiskem dosud vydán nebyl, což právě učinil velice pilný historik Dr. Podlaha. Hilarius ve svém pojednání rozdělil si látku na 3 části: v první jedná o poslušnosti k římskému papeži, ve druhé shrnuje důvody pro přijímání lidu pod jednou způsobou a ve třetí vyvrací důvody obsažené v traktátě, sepsaném po oné disputaci od Jana z Rokycan. K závěrku souborně podává učení katolické církve o sv. přijímání. Pan vydavatel o něm dříve v předmluvě, „že si vede velmi obratně a se značnou erudicí theologickou, ač ovšem nejeden jeho důvod by před kritikou nynější vědy theologické neobstál. Nejednou dává se Hilarius strhnouti k výrazům příliš příkrým vůči svému protivníkovi. Jinak má jeho traktát značnou cenu nejen pro dějiny náboženského hnutí v Čechách, nýbrž i pro poznání tehdejší bohoslovné češtiny, zejména pro odbornou theologickou terminologii.“ — Pan Dr. Podlaha podal traktát původním pravopisem s odchylkami druhých rukopisů a na konci přidal rejstřík jmen. Litovati jest, že nepoužil též rukopisu chovaného v universitní knihovně. Vydáním tohoto traktátu získal si nových zásluh jak na poli theologickém tak historickém.

Týchž čís. V. **Statuta metropolitanae ecclesiae Pragensis anno 1350 conscripta.** Edidit Dr. Antonius Podlaha. V Praze 1905. Cena 1 K. — Dr. Beda Dudík vydal tato statuta (Statuten der Prager Metropolitankirche v. J. 1350) v XXXVII. sv. „Archiv für österreichische Geschichte“ dle rkp. mikulovského. Dr. Podlaha má po ruce kodex metropolitní kapituly (v němž opis s originálem téměř soudobý, kodex mikulovský z r. 1403 a tři opisy, jeden z r. 1458, druhý z r. 1586 a třetí z r. 1710, a ono vydání Dudíkovo, poukazuje na různosti v těchto opisech v poznámkách, co kde přidáno, co měněno. Při opisech jsou různé poznámky; tak při prvním z r. 1458 mimo jiné připsal Tom. Pešina: Haec statuta recuperavit et restituit sacrae metrop. ecclesiae Pragensi Bohuslaus Balbinus Societatis Jesu a. 1682 (tato statuta vrátil a odevzdal sv. metrop. církvi Pražskému Bohuslav Balbin Tov. Jež. r. 1682). Statuta tato, potvrzená papežem Piem II., obsahují práva a povinnosti probošta, děkana i ostatních kanovníků. Na rkp. třetím jsou na konci pečeti a potvrzení notářů a svědkův. Přidán též potřebný rejstřík jmen i věcí. — K dalšímu pokračování panu spisovateli dej Bůh potřebné síly a vytrvalosti. Dr. M. Kovář.

Abychom za příčinou zdražení tisku nebyli nuceni zvýšiti předplatné „SBORNÍKU HISTORICKÉHO KROUŽKU“, bude se tento vydávati dvakrát ročně (z jara a na podzim, vždy najednou po dvou číslech) o 7 arších tiskových. Redakce.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.

Klášter cisterciácký ve Vizovicích.

Kapitola z moravské monasteriologie. Napsal Frant. Václ. Peřinka.

(Dokončení.)

R. 1448 byl klášter nucen odpustiti poddaným v Lišni u Brna desátky z obilné žně, neboť osada byla husity zcela zničena a zkažena. Roku 1452 opat Matěj vypůjčil pro klášter u kroměřížského měšťana Petrika a jeho ženy Doroty 40 dukátův a zastavil za to třetinu platů z Clirypyně a jiných tří vsí. Ale r. 1455 zastavil již opat Matěj ves Březolupy a Oujezd za 500 dukátů Petrovi Romanovi z Vilovic. A tak to šlo dále. Dne 1. května r. 1455 opat Matyáš, převor a kličník Prokop a celý konvent zastavují pro chudobu kláštera pustou ves Chrastěšov s příslušenstvím Janovi Koberkovi a jeho ženě Káče a matce Dorně k rukám téhož kněze Prokopa a bratří Petra a Pavla z Kroměříže za 30 zl. uh. Zastavují celý užitek kromě honby a chytání ptáků, což si klášter vyhrazuje, vyhradiv si také právo výkupu.⁵³⁾

Ve středu den sv. Alžběty (19. listopadu) r. 1460 opat Matyáš, Mikuláš buršník, Matůš kličník kláštera Smilheimu, také Vizovicemi nazývaného, potvrzují, že na výkup vsi Újezda 30 zl. uh. od Jana lazebníka ve Vizovicích obdržel a za tyto peníze jemu a jeho ženě Káči jakož i jednomu každému, kdož by se stal majitelem toho dlužního úpisu, dluhují. Za to zastavují mu 2 hr. ročního platu na lázni ve Vizovicích, který měl on před tím odváděti polovici na sv. Jiří a druhou na sv. Václava každoročně. Vyhrazují si však výkup při čtvrtletní výpovědi.⁵⁴⁾ Ve středu den sv. Doroty (6. února) r. 1465 vydali opat Jan a konvent dlužní list, kterým potvrzují, že jsou bradištskému měšťanu Anderlovi, jeho ženě Dorotě a jich synu Václavovi a jednomu každému, kdo by se majitelem tohoto dlužního úpisu stal, 10 hriven po 64 groších počítaných dlužni a zastavují jim za to louku v Nivnici s výhradou výkupu po smrti těchto tří osob za týž obnos.⁵⁵⁾ S klášteřem došlo tak daleko, že r. 1466 (dne 12. října) byl opat Jan nucen vypůjčiti si od vlastního mnicha 10 dukátů, zač mu dal na deset let užítky fary v Lišni u Brna.⁵⁶⁾

Když šlechtičti sousedé klášterní viděli, kterak opat a konvent tone v dluzech, zabředaje do nich hloub a hloub, že sotva zbývá na výživu mnichů, dovolovali si proti klášteru různých přehmatů na jeho statcích, tak že opatové nestačili poháněti nepokojné sousedy před šraňky zemského práva.

⁵³⁾ Bretholz, Mus. Franc. Annales, 1896, pg. 151. — ⁵⁴⁾ Bretholz, ibid. 1896, pg. 152. — ⁵⁵⁾ Bretholz, ibid. 1896, pg. 152. — ⁵⁶⁾ Volný, Mähren, IV., 475; K. Topogr. I. 3. 428.

Asi r. 1436 pohnal opat Martin Petra z Konice a ze Slavkova ze 700 gr., že drží klášteru v pravém landfrýdě ves klášterskú Lovčice se vším příslušenstvím, nemaje k tomu žádného práva. Opat chce právo své listy a držením pokázati.⁵⁷⁾ Nález zapsán není. Ale spory o Lovčice vlekly se dlouho.

Feria VI. post ascensionem domini (19. dubna) r. 1447 opat Martin a konvent pohoni Michala řečeného Rot, sedláka ze Slatiny, ze 100 hr. gr., že jim drží jejich vlastní nivu, kteráž sluší k tomu zboží toho kláštera, a té požívá k své vuoli mnoho let, nemaje k tomu nižádného práva.⁵⁸⁾ A tu páni mezi opatem a Rothmichalem, měštěninem brněnským, rok položili, aby k tomu obě strany měly lidi starožitné, a páni chtějí tam úředníky vyslati, aby to ohledali podle výpisu listu, kterak ta niva leží a jak je vyměřena.⁵⁹⁾ Konečný výsledek tohoto sporu není zapsán.

Téhož dne pohnal opat Martin také pana Kunu z Kunštátu a z Bolehradic ze 400 hriven grošů dobrých stříbrných peněz, že drží klášterskou ves Velké Lovčice se vším příslušenstvím a toho požívá k své vuoli, nemaje k tomu nižádného práva, ale opat listy na své lepší právo má a jimi pokázati může.⁶⁰⁾ Tentokráte opat se svým půhonem nepochodil. Když zasedal zemský soud, který o půhonu měl rozhodovati, opat se nedostavil, a proto páni nalezli: ponížď na puohonu napřed stojí psán kněz Martin opat a osobně nebyl tu, když jest puohon dáván protiv panu Kunovi, pan Kuna nemá tomu puohonu odpovídati.⁶¹⁾

Byla to formální chyba, která však nevylučovala nového půhonu, ale kterou přece byl opat vyučen, aby příště k soudům stál. Byla to asi radost pro nekatolické pány stavu, mohli-li pro opominutí formality opata odsouditi! Ale české právo bylo již takové, že stejně jako proti katolickému prelátovi také proti nekatolickému šlechtici hájilo od starodávna ustálených zevnějších forem a zvyklostí. Opat vizovský však již 22. září r. 1447 pohnal pana Kunu z Bolehradic o touž věc znova.⁶²⁾ Konečný výsledek této rozepřeny není znám, ale domníváme se, že Kuna Lovčice klášteru a konventu vrátil v dobrém.

Dlouhotrvající spory měl klášter s Ondřejem z Kobylník a z Korákova, jemuž přezdívali Herynk.

Dne 15. prosince r. 1447 pohoni převor Matyáš Ondřeje Herynka z 50 hr. gr., že drží klášterní řeku Telnici, louky, lesy a jiné kteréžkoli věci k ní slušející.⁶³⁾ Před soudem zemským tvrdil Herynk, že řeka i příslušenství je jeho zbožím a nabídl důkaz svědomím lidí starožitných, což učiniti chtěl také převor. Klášter ohlásil osm svědkův a Ondřej z Kobylník vedl 19 svědkův, vesměs lidí z Ochoze, Šlapanic, Podolí, Bilovic, Bedřichovic, Korákova, Veletic, Podnětovic a Tvarožné, tedy z osad ležících na řece Telnici (nyní slove Zlatým potokem) a jejích pramenech. Páni však chtěli mít nejen svědomí, ale také výpis z desk a jiné listiny, podle čehož budou souditi páni.⁶⁴⁾

⁵⁷⁾ Brandl, *Knihy půhonné*, díl III., str. 144, čís. 653. — ⁵⁸⁾ *Ibid.* III., 281, čís. 8. — ⁵⁹⁾ *Ibid.* III., 330, čís. 70. — ⁶⁰⁾ *Ibid.* III., str. 282, čís. 16. — ⁶¹⁾ *Ibid.* III., str. 321, čís. 12. — ⁶²⁾ *Ibidem* III., str. 343, čís. 230. — ⁶³⁾ *Ibidem* III., str. 365, čís. 358. — ⁶⁴⁾ Brandl, *Půhony*, III., str. 375; str. 383, čís. 166, str. 388, čís. 195.

Konečný nález zase není zaznamenán, ale domníváme se, že zavilý spor nebyl hladce urovnán, kdyžtž ještě k r. 1464 čteme, že dne 20. dubna (v pátek před sv. Jiřím) Jan Herynk a Ondřej z Kobylník a z Korákova dali *pomocné* na kněze opata a konvent vizovský.⁶⁵⁾ Pomocným nazýval se poplatek, který platil žalovaný, když buďto žalobce práva svého nedokázal nebo spor prohrál.⁶⁶⁾ Z okolnosti, že tuto platí pomocné vladykové z Kobylník a z Korákova, soudíme, že opat asi se žalobou nepořídil, a snad nezmýlíme se tvrzením, že převor Matyáš žaloval pouze pro horní tok říčky Telnice, ježto vedl svědky jen z Ochoze, který leží blízko pramene říčního, kdežto vladykové vedli svědomí z osad na dolním toku položených — Lišeň pak sama, která byla majetkem klášterním hned od jeho založení, leží v horním porčí tohoto potoka.

R. 1460 dne 13. prosince pohoni opat Matyáš Bernarta z Cimburka a na Brumově ze 100 hř. gr., že bezprávně drží ves klášterní Drnovice.⁶⁷⁾ Ale téhož dne pohoni také Miroslava z Cimburka ze 100 hř. gr., že drží klášterní ves Slopnou, nemaje k tomu práva.⁶⁸⁾

Bušek z Vlachovic zmocnil se pustých vsí klášterních Milenova a Rybnicka. Za to byl pohnán r. 1460 ze 100 hř.⁶⁹⁾ Zároveň pohnán Janovský ze Strábenic z puol čtvrtá sta hřiven grošů dobrých stříbrných peněz, že drží klášterní ves Cetechovice,⁷⁰⁾ a Onšík ze Zástřízl z puol druhého sta hřiven, že drží puol vsi Želechovic s jejím příslušenstvím a duvor, nemaje k tomu práva.⁷¹⁾

K témuž dni a roku čteme také půhon v tato slova: Matyáš opat i veškeren konvent pohoníme paní Mikolášovou z Veselé a to proto, ježto drží nápad muže svého, jakožto poručnice, ze 300 hř. gr., a tu vinu k tomu máme, že nám drží lesy naše, kteréž sluší k Nivnici a k klášteru vizovskému, aneb jest nám tak rozkázáno ode pana Jiřika, abychme toho právem hleděli, a to se nám vše bezprávně dalo a děje a to chceme vše listy pokázati.⁷²⁾ V půhonu zmíněný pan Jiřík byl asi z Kunštátu. Pánové z Kunštátu, jakožto vzdálení příbuzní zakladatele kláštera vizovského, Smila ze Strílek, když pozorovali, že klášter upadá, často se ho ujímali a byli mu záštitou. To by byla první a nejstarší zmínka o takovéto ochraně.

Nepoháněli však pouze opatové, bývali také sami pohnáni. R. 1464 dne 14. dubna (sabbato post conductum paschae) Vilim z Miličina pohoni kněze Jana opata i konvent z 40 zl., „že klášterští lidé z Nivnice úředníka mého z Brodu jménem Jakuba Kočku odtiskli od vozuov se zbožím, kteréžto mýto v Brodě projeli a k tomu jej ranili a zbili a kuon muoj pod ním zabili a všecku zbroji pobrali, a toho mi první opat ani tento opravití nechtěli podnes.“⁷³⁾ S jakým výsledkem potkal se tento zajímavý půhon, v knihách půhonných marně jsme hledali.

R. 1464 měl opat Jan také spor s Rackem ze Zborovic a z Lísek o vrácení zastavené vsi Cetechovic, kterou druhdy právem zástavním drživali pánové ze Šternberka a na Lukově, a Soběnovi, otcí Rackovu, prodali. Racek hledal proto ochrany u Lukovských,

⁶⁵⁾ Brandl, Půhony, IV. díl, str. 93, — ⁶⁶⁾ Brandl, Glossarium, 1876, str. 248. — ⁶⁷⁾ Brandl, Libri citationum, IV., 319, čís. 332. — ⁶⁸⁾ Ibid. čís. 333. —

⁶⁹⁾ Ibidem IV., 319, čís. 334. — ⁷⁰⁾ Ibid. čís. 335. — ⁷¹⁾ Ibid. čís. 336. —

⁷²⁾ Ibid. čís. 337. — ⁷³⁾ Brandl, Půhony, IV., 375, čís. 445.

ale ti nechtěli ho zastoupiti. Proto dne 12. května r. 1464 pohnal Racek ze Zborovic jedním pŕihonem Matúše z Šternberka a z Lukova a druhým bratra jeho Jiřika z Lukova, že ho nechti zastúpiti.⁷⁴⁾ Po dvou letech (1466), kdyžtě Racek na dsky se odvolával, páni rozkázali, poněvadž Racek na dsky se odvolává, výpis z desk aby vzat byl a do Brna přenešen a jiné potřeby své kněz opat i Racek aby tu měli a kněze milost se pány to slyše podle toho súditi chtí.⁷⁵⁾ Ale konec konců Racek ze Zborovic ještě téhož roku 1466, dal *ustalé* na kněze opata a konvent kláštera vizovského o ves Četochovice,⁷⁶⁾ což znova znamená, že opat se k soudu nedostavil, neboť stanné byl poplatek, který platil žalobce, když žalovaný před právo se nedostavil a proto odsouzen byl ad contumaciam.⁷⁷⁾

R. 1464 dne 14. dubna opat Jan znova pohnal Buška z Vlachovic ze 100 hř. gr. rázu pražského, že drží bez práva a bez Boha klášterní pusté vsi Milenov a Rybnicko.⁷⁸⁾ Ale také tento spor prohrál, jelikož páni našli, poněvadž Bušek tak dávne časy ty vsi Rybník a Milenov držel a práva zemská šla a není z toho právem zemským vyveden, že Bušek pŕihonu odpovídati nemá. Právo bylo *promlčeno*.⁷⁹⁾

Současne pohnal opat Jan také Mikuláše z Vojslavic a z Veselé ze dvou stú hř. gr. dobrých stříbrných peněz rázu pražského, že drží klášterský les náležitý k Nivnici.⁸⁰⁾

Klášter stihly nové ještě úhony. V červenci r. 1466 vpadl do Moravy nepokojný šlechtic uherský Bělik z Lednice a zplenil i zpus-tošil statky klášterní.⁸¹⁾ Je to táž asi událost, kterou Volný klade k r. ca. 1470, že Uhři vyloupili klášter, budovy pobořili a kněžím ani na živobyti nenechali.⁸²⁾

Zástavní držitelé dědin klášterních považovali se za jejich vlastníky a jako s majetkem vlastním s nimi nakládali. Dne 28. května r. 1472 Petr Roman z Vitovic a na Zlíně postupuje zástavní právo, které od opata Matyáše, převora Prokopa a konventu za 535 uh. zl. mince Křemnické na vsi Březolupech a pozemcích ve Újezdě obdržel, panoši Jindřichovi z Ostrova a Tusic a jeho dědicům za tutěž summu.⁸³⁾ Konvent nebyl dotázán ani od jednoho ani od druhého kontrahenta, svoluje-li k tomu. Asi r. 1480 však klášter ves vyplatil a r. 1481 opat Benedikt znova zastavil Březolupy se šesti lány ve Zlámaném Oujezdě za 600 dukátův, a to bratřím Markvartovi, Václavovi a Janovi z Houbic a na Ořechově, což kníže Viktorin Mynsterberský, jakožto nejstarší zakladatel a fundátor kláštera potvrdil.⁸⁴⁾

V letech 1480—1483 opatoval Beneš, muž rázný a nového rozkvětu klášterního vyhledávající. Snažil se, aby statků, které klášteru protiprávně odcizeny byly, získal, a proto všechny škůdce klášterní poháněl — druhdy i bez výsledku — před právo zemské.

⁷⁴⁾ Brandl, Libri citationum, IV., 413, čís. 683, 684. — ⁷⁵⁾ Ibid. IV., 465, čís. 171. — ⁷⁶⁾ Ibid. IV., 481. — ⁷⁷⁾ Brandl, Glossarium, pg. 321. — ⁷⁸⁾ Brandl, Pŕihony, IV., 385, čís. 508. — ⁷⁹⁾ Ibid. IV., 468, čís. 196. — ⁸⁰⁾ Ibid. IV., 385, čís. 509. — ⁸¹⁾ Palacký, Dějiny vydání Riegrovo, díl IV., pg. 474. — ⁸²⁾ Volný, Kirchl. Topogr. I. Abt., 3. Bd., S. 429. — ⁸³⁾ Bretholz, Annales, 1896, pg. 153. — ⁸⁴⁾ Volný, Mähren, IV., 476; Bretholz, Annales, 1896, pg. 153.

R. 1481 pohnal Václava z Ludanic a z Dlouhévsí ze 100 hř. gr. dobr. stř., že drží ves klášterní pustú a klášter a dědictví Jiříkovice (u Brna) „ježto my k té vsi Jiříkovicím mámy lepší právo než on; chcem to listy pokázati.“⁸⁵⁾ Ale pan Václav z Ludanic před právem zemským provedl, že Jiříkovic nedrží, a proto páni r. 1482 našli, že pohnu tomu odpovídati nemá.⁸⁶⁾ Nyní teprve shledal opat Beneš, že Jiříkovice drží Jindřich z Tvorkova, proto r. 1482 pohnal jej ze 100 zl.⁸⁷⁾

Roku 1481 pohnal opat Beneš téhož Václava z Ludanic a z Dlouhévsí ze 100 zl., že drží ves pustú a klášterní dědictví Prusy. Učinil poručníkem před právem zemským Jana Kunu z Kunštátu a na Hodoníně.⁸⁸⁾ Leč na soudě zemském r. 1482 Václav z Ludanic provedl, že otec jeho Jan z Ludanic za své živnosti 60 zl. na to půjčil knězi opatovi, Benešovu předku. Rozhodnutí vyznělo tedy v ten smysl, aby opat, chce-li Prusy mít, peníze ty Ludanickému dal a v své se uvažal.⁸⁹⁾ Také skutečně úředník klášterský Džberík dne 24. května r. 1482 na místě kněze opata vizovského položil u úřadu 30 zl. pro pana Václava z Ludanic podle nálezu panského.⁹⁰⁾ Z toho nejlépe zřejmo, že opatovi Benešovi na opětém získání vsi pustých Jiříkovic a Prus u Brna záleželo. Také vyvrací se tím domněnka Volného, že opat pohnal Ludanického bezvýsledně.⁹¹⁾

Ba také sám statek vizovský byl klášteru odňat. Roku 1481 pohoni opat Beneš Václava z Morkovic a Bařic z 5000 zl. uh., že drží klášter Vizovice, městečko a jiné vesnice s příslušenstvím.⁹²⁾ Tento Václav z Morkovic psal se také po Vizovicích, jakoby klášterské zboží spravedlivě držel. Když jej nyní opat pohnal, pohnal Václav Jana Heralta z Kunštátu ze 3000 zl. uh. dobrých stříbrných peněz, že jest mu rukojmí za zástavu zboží vizovského. Tolikéž týmž pňhonem a o tůž věc pohnal Ctibora z Cimburka a z Tovačova.⁹³⁾ Z toho jasně vysvítá, že klášterství vizovské bylo mu zastaveno.

Asi r. 1480 král Vladislav II. Jagajlovský připojil klášterní osady Líšeň a Obec u Brna k hradu Špilberku⁹⁴⁾, ale zastavil je Dobšovi z Bozkovic. Beneš opat neohlížeje se na to, pohnal r. 1481 Dobše z Bozkovic a z Černé Hory ze 300 hř. gr., že drží ves Lešnú dědičnú kláštera vizovského, a toho postúpiti nechce.⁹⁵⁾ S tím pňhonem pochodil opat zle. Páni našli r. 1482: poněvadž od královy milosti pan Dobeš to drží jako úředník, že nemá odpovídati za královu milost pána svého.⁹⁶⁾

Dne 7. prosince r. 1481 pohnal kněz Beneš i vešken konvent pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova z 5000 zl. uh. dobrých stříbrných peněz, že drží klášter a městečko Vizovice s jeho se vším příslušenstvím i jiné vsi k těmž klášteru od jeho prvního založení spravedlivě příslušné, zejména Lutoninu, Jasennú, Léskovec,

⁸⁵⁾ Brandl, Pňhony, V., 372, čís. 597. — ⁸⁶⁾ Ibid. V., 451, čís. 294. —

⁸⁷⁾ Ibid. VI, str. 205, čís. 1222. — ⁸⁸⁾ Ibid. V, str. 372, čís. 598. — ⁸⁹⁾ Ibid. V, 451, čís. 295. — ⁹⁰⁾ Ibid. V, str. 462. — ⁹¹⁾ Volný, Mähren, IV, str. 476. — ⁹²⁾ Brandl, Libri citationum, VI, str. 112, čís. 660. — ⁹³⁾ Brandl, Pňhony, VI, 116, čís. 685 a 686. — ⁹⁴⁾ Volný, ibid. 476. — ⁹⁵⁾ Brandl, Lib. cit., VI, 112, čís. 661; 173, čís. 1009. — ⁹⁶⁾ Ibidem, díl V, str. 155, čís. 331.

Polanku, Prlov, Pozdichov, Ublo, Bratřejov, Závořice, puol Želichovic, Nivnici, Slopné, Lúčky, Újezd, Vysoképole, Drnovice se vším příslušenstvím, „ježto my k tomu klášteru vizovskému i k městečku Vizovicům i k těm všem všem první spravedlnost i plné právo máme. Cliceme listy pokázati. Poručníka činíme osvícené kníže Viktorina kníže Mynsterberské.“⁹⁷⁾ Místo Závořic mají se čísti v půhonu Zádveřice, jak správně se čtou r. 1482, kdy opat Beneš celý tento půhon opakuje.⁹⁸⁾

Současně pohnal opat Hynka z Waldštejna a z Židlochovic z 56 zl. uh., že drží ves řečenú Obec (u Brna),⁹⁹⁾ také Ctibora z Landštejna a z Světlova z 60 zl. uh., že drží ves pustú Hrozenkov.¹⁰⁰⁾ Půhon o pustý Hrozenkov opakuje se r. 1482,¹⁰¹⁾ kdy opat pohoni také Elšku z Lelče ze 100 zl. uh., že drží klášterní ves pustú Jiřikovice.¹⁰²⁾

Všecky tyto půhony a veškery rekonstrukční snahy rázného opata Beneše byly však bezvýsledny: na blahobyť, jemuž se klášter po celou dobu svého trvání jen na krátko těšil, nebylo již ani pomyslení.

Asi r. 1484—1485 klášter zanikl. R. 1482 král Vladislav II. postoupil všecky statky klášterní potomkům zakladatelovým, totiž pánům z Kunštátu Janu Kunovi, Čeňkovi, Heraltovi, Janu Bočkovi a Bočkovi Kunovi, kteří r. 1484 celý statek tento prodali za 2561 dukátů Janovi Puklicovi z Pozořic a bratrům Artlebovi a Filipovi z Vickova. Statek psal se nadále v deskách i listinách klášterem Smilheimem, ale kláštera již nebylo.

Ve středu po sv. Františku (7. října) r. 1484 Jan Puklice z Pozořic postupuje všecka práva, kteráž jemu a panošim Archlebovi a Filipovi z Vickova a z Prusinovic propůjčena byla od pánů z Kunštátu na klášter vizovský, oběma bratrům Archlebovi a Filipovi z Vickova.¹⁰³⁾ Týmž panošim postoupila r. 1488 listem daným v Hradišti Uh. v sobotu před nedělí Judica (22. března) také Dorothea Andrlka, vdova po měštěninovi hradištském Andrlvi pozůstalá, zástavní list, který obdržel její nebožec muž od kláštera vizovského na louku v Nivnici.¹⁰⁴⁾

Cisterciácký klášter velehradský však choval v dobré paměti, že Smilheim byl dcerou velehradskou, a činil si proto při zániku vizovského kláštera opat velehradský nároky na statky, které drželi nyní Kunštátové a Prusinovští z Vickova. Hlavně proti Kunštátům byl vznesen půhon. Leč stavové zemští chtěli dříve zjednatí si jasno v této při, proto r. 1489 rozkázali, aby kněz opat velehradský listy před panem hejtmanem položil, kteréž na vizovský klášter jsou, a kdož k nim spravedlnost míti bude, pan hejtman a páni spravedlivě rozeznati ráčí na prvním sjezdě panském, když listy viděti budou; a ti listové konečně do sv. Jana aby položeni byli na Tovačově.¹⁰⁵⁾ Ale pánové z Kunštátu listův nepoložili. Proto r. 1490 v pondělí po nedělí Laetare (dne 22. března) na sněmě hlavním

⁹⁷⁾ Brandl, Půhony, VI, 172, čís. 1008. — ⁹⁸⁾ Ibid. VI, 205, čís. 1223. —

⁹⁹⁾ Ibid. VI, 173, čís. 1010. — ¹⁰⁰⁾ Ibid. VI, 173, čís. 1011. — ¹⁰¹⁾ Ibid. VI, 204, čís. 1220. — ¹⁰²⁾ Ibid. VI, 205, čís. 1221. — ¹⁰³⁾ Bretholz, Annales mus. Franciscæ, 1896, pg. 152. — ¹⁰⁴⁾ Ibid. 1896, pg. 154. — ¹⁰⁵⁾ Brandl, Knihy půhonné, V, str. 196, čís. 781.

v Brně na žádost pánů Kunštátů proti panu podkomořímu na místě krále Jeho Milosti, což se Vizovic dotýče, páni té věci odkládají do prvního sněmu panského, aby páni Kunštáti bez dalších odtahuov s svými se všemi potřebami dostatečně stáli a odpovídali. A ti listové mají předce ležeti u pana hejtmána do toho času.¹⁰⁶⁾

Rozhodnuto bylo konečně ve prospěch klášterních fundátorův, pánů z Kunštátu proti opatovi velehradskému, neboť r. 1492 kněz opat a konvent kláštera vizovského a páni z Kunštátu připovídají se ke všem Kučerovu a Hrušovanům, kteréž se k Špilberku drží, že oni k nim právo mají a ten klášter. Též páni z Kunštátu připovídají se k Leštnému (Lišni u Brna) a k jiným všem k klášteru vizovskému příslušejícím, kteréž se k Špilberku (k Špilberku) a *jinam* drží, že to k tomu klášteru sluší.¹⁰⁷⁾ Špilberk byl hrad královský, a výše jsme se zmínili, že král Vladislav vsí Lišeň a Obec s hradem tím spojil. Z připovědi této vysvitá, že Kunštátovci i proti jeho milosti králi domáhali se svého a klášterního práva.¹⁰⁸⁾

Že touto připovědi nebyl všem sporům učiněn konec, vysvitá z nové dané na den sv. Prokopa (4. července) r. 1493, kdy Jan a Boček Kunové z Kunštátu a pan Jan Boček na místě všech jiných pánův z Kunštátu a tudíž na místě opata i konventu *budícího* kláštera vizovského připovídají se ke všem zástavám neb jinak, kdož co drží od toho kláštera, a to pro přejití práva, k čemuž by spravedlivost měli, aby tím přejitím práv nic jim k spravedlivostem ke škodě nebylo.¹⁰⁹⁾

Ze slov „*budícího* kláštera vizovského“, jak se v připovědi čtou, dovidáme se, že pánové z Kunštátu nedomáhali se vlastně zastavených statků vizovských pro sebe, ale že hodlali klášter obnoviti, což se později také skutečně stalo — leč klášter zase netrval dlouho.

Kláster velehradský, domáhavší se statků zaniklého Smilheima pro sebe, neopíral se však asi jediné o původní svůj otcovský a šosovní poměr k němu, ale také o všeobecně již dávno platné mínění, že statky vizovské jsou vlastně statky velehradskými. Že mínění takové bylo, vysvitá z listin, kde píše se často „zboží vizovské nebo velehradské“, ač jmenují se osady náležité skutečně Smilheimu. Z několika takových zmínek uvádíme pouze jedinou. R. 1489 moravský zemský hejtman pan Ctibor z Cimburka a na Tovačově, té doby nejlepší moravský právník, dal učiniti na žádost urozeného pána Vilima z Pernštejna, nejvyššího maršálka království českého, výpsání z knih přerovských městských, což se robot k zámku Přerovu dotýče. Jsou tam i svědectví od starožitných lidí z r. 1431 a tu čteme o osadách Říkovcích, Skašticích, Kyselovicích, Zářiči, Chropyni a puol Bochoři „*jakož sluší k Velehradu neb k Vizovicím k klášteru*“, ač to byly statky z původního r. 1261 učiněného nadání kláštera Smilheima.¹¹⁰⁾

¹⁰⁶⁾ Ibid. V, str. 216, čís. 846. — ¹⁰⁷⁾ Ibid. V, str. 493. — ¹⁰⁸⁾ Co je při pověd, čti v Brandlově „Glossáři“, str. 274.

¹⁰⁹⁾ Brandl, Půhony, V., 252, čís. 940. Brandl v „Glossáři“ neuvádí, že připovědi mohlo býti zabráněno promlčení práv vlastnických, což z této připovědi jasně vysvitá. V „Glossáři“ jsou ovšem i jiné ještě některé nedostatky. —

¹¹⁰⁾ Brandl, Půhony, V., str. 197, čís. 783.

Kláster byl asi r. 1490 obnoven, ale bratři Prusinovští z Víckova, kteří polovici statků drželi, nemnohé v něm sídlící mnichy vyhnali. Proto dosáhl Boček Kuna z Kunštátu dne 24. března (to pondělí po květné neděli) r. 1494, že bratři Archleb a Filip z Víckova postoupili mu zástavní list, který od Jana Kuny z Kunštátu na Hodoníně, Čenka Kuny z Kunštátu, Heralta z Kunštátu a na Plumlově, Jana Bočka z Kunštátu na Polné a Bočka Kuny z Kunštátu na klášter vizovský obdrželi a za nějž Jan Puklice z Pozoří byl ručitelem, nevyhradivše sobě na ten klášter nižádného práva.¹¹¹⁾ Ale již v sobotu v ochtáb sv. Jana apoštola a evangelisty (3. ledna) r. 1495 Boček Kuna z Kunštátu postupuje listiny zástavní, které od bratří Viktorina a Jindřicha, knížat Mynsterberských a hrabat Kladských a pánů z Kunštátu a z Poděbrad, od Jana Kuny z Kunštátu a na Hodoníně, Jana Bočka z Kunštátu a na Polné na 2561 zl. na klášter vizovský obdržel, v téže ceně pro případ svého dřívějšího úmrtí své manželce paní Elišce. Na listině postupní podepsali se jako svědkové: Jan Berka z Dubé a na Šternberce, Albrecht starší ze Šternberka a na Holešově, Hynek z Ludanic na Rokytnici, Petr Greisenegger z Greisenberka, Závise Bitovský ze Slavičovic a Jan ze Železného.¹¹²⁾

Tento Boček Kuna z Kunštátu chtěl být druhým zakladatelem kláštera. R. 1495 celý klášter znova (po druhé již) opravil a v dobrý stav uvedl, shromáždřoval rozprchlé řeholníky a přestavěl kostel sv. Vavřince, který ostřehomský arcibiskup Hippolit z Este (arcibiskupem 1486—1497) nadal mnohými výsadami církevními. Boček z Kunštátu zemřel r. 1497; po něm skončil (dne 20. pros. r. 1497) také ostřehomský arcibiskup Hippolit z Este, čímž klášter ztratil dva největší své dobrodince.¹¹³⁾ Klášter tím úplně opuštěn nebyl, neboť od pánů z Kunštátu podržel si nadále právo i povinnost klášterní ochrany. Klášter měl jen několik málo kněží, kterým v čele stál asi jen převor, neboť opatové se již nepřipomínají. Statek byl neustále ve světských rukou, a držitelé jeho psali se po něm „na klášteře Smilheimu“, podobně jako držitelé benediktinského kláštera Sázavského, větev téhož rodu Kunštátského, páni Zajímačové z Kunštátu a na Jevišovicích, psali se „na klášteře sv. Prokopa.“¹¹⁴⁾

Po Bočkovi zůstali čtyři synové, Smil, Vilím, Zigmund a Jindřich. Celý rod Kunštátský učinil r. 1502 dne 3. září (tu sobotu po sv. Jilji) úmluvu, že klášter vizovský má vždy chrániti jeden z těchto Bočkových synův.¹¹⁵⁾

V pátek po sv. Tiburci (15. dubna) téhož r. 1502 vyznávají sestry Anna a Zuzanna, dcery nebožtíka Jana Koberky z Vizovic, že sdělily po Janu Koberkovi otci pergamentovou listinu, vystávenou opatem Matyášem, převorem Prokopem a konventem kláštera vizovského, kterou Janu Koberkovi, jeho ženě Káči a jich dětem obého pohlaví pustá ves Chrastěšov u Vizovic za 30 zl. uh.

¹¹¹⁾ Bretholz, Annales, 1896, pg. 154. — Volný, Kirchl. Topogr. I. Abt., 3. Bd., pg. 429. — ¹¹²⁾ Bretholz Annales, 1896, str. 155. — Brünner Wochenblatt, 1827, str. 62. — ¹¹³⁾ Dobner, Monumenta inedita, IV., 472. — Catalogus cleri archidioeceseos Strigoniensis, Brandl, Kniha pro každého Moravana, 1892, str. 386, Volný, Kirchl. Topogr. I. Abt., 3. Bd., S. 430. — ¹¹⁴⁾ Viz F. V. Peřinka: „Kláster sv. Prokopa v Jevišovicích?“ v „Hlidce“ 1901. — ¹¹⁵⁾ Bretholz, Annales, 1896, str. 155.

byla zastavena, a že tuto listinu se všemi právy Janu Michkovi z Vizovic, jeho matce Káči a jeho sestrám Máři, Dorotě a Ance za tutéž summu postoupily. Svědkové podepsali se v této listině přiznávací: Petr Grajzneckgar z Grajzenberka, biskupův manský hof-rychtář, Filip Fichny z Pačlavic, Jiří Prosenický z Melic, Zdeňko z Počenic, Jan Sulovský z Třebule a Martin z Nové Plzně.¹¹⁶⁾

Nebyly tedy dosud všechny bývalé statky klášterské v jedné ruce, jak dovidáme se také z listiny ze dne 19. ledna roku 1502, kterou král Vladislav II. Hynkovi z Ludanic na Rokytnici potvrzuje zápisy na životy ve všech Chropyni, Záříči a puol Bochoři, statku to klášteruov velehradského nebo vizovského.¹¹⁷⁾ Tento Hynek z Ludanic a na Rokytnici, měl smlouvu s nebožtíkem Ctiborem z Cimburka a na Tovačově o třetí peníz z lesa ke vsi Chropyni kláštera vizovského náležitého, urovnává se 13. února r. 1503 o týž peníz s Janem z Šelenberka a na Kostí, nejvyšším komorníkem království českého, a paní Johankou z Krajku, manželkou jeho.¹¹⁸⁾

Ve Vídni ve středu den sv. Jakuba apoštola většího (25. července) r. 1515 učiněna byla úmluva, kterou Karel vévoda Mynsterberský a Olešnický, hrabě Kladské a pán z Kunštátu a z Poděbrad, Jan Zajímač z Kunštátu a na klášteře sv. Prokopa (na zboží zaniklého slovanského benediktinského kláštera na Sázavě), bratři Jan a Smil Kunové z Kunštátu a na Rožnově, Hynek Boček z Kunštátu na Polné, bratři Zigmund a Jindřich Kunové z Kunštátu, Jan a Jiří Zajímačové z Kunštátu na Jevišovicích ve vlastním jméně a svých mladších bratří postupují svému strýci a bratru Vilímovi z Kunštátu a na Lukově nároku na svá zboží jako fundátorů kláštera Smilheima, tomuto klášteru již delší dobu odcizená, totiž Lišeň, Obec, Chropyni, Plešovec a polovici vsi Záříči se vším příslušenstvím.¹¹⁹⁾

R. 1526 listinou danou na Rožnově v neděli, jenž slove Smrtná (18. března), Jan Kuna z Kunštátu na Rožnově postupuje Vilímovi z Kunštátu svých práv na městečko Nivnici, která obdržel od Karla vévody Mynsterberského a Olešnického, Jana Zajímače z Kunštátu a na klášteře sv. Prokopa, Heralta Kuny z Kunštátu a z Polehradic a od ostatních pánů z Kunštátu, svých strýcův a bratří.¹²⁰⁾

Mezitím, co statky klášterní šly z ruky do ruky, klášter neustále živořil spravován převorem, ochuzen a na podporu svých ochráncův odkázán.

Po Kunštátech přešly Vizovice na pány z Bozkovic, až r. 1568 Jan, Vilim, Johanka a Eliška z Dubé a Lipého, jejichž matka Zuzana byla rozena Černoorská z Bozkovic, prodali celé obšírné zboží horlivému příznivci „aukšpurského papeže“ Pavla Kyrmezera panu Zdeňkovi Říčanskému Kavkovi z Říčan, držiteli velikého druhdy zeměpanského zboží brumovského. Příslušenstvím Smilheima jmenují se k r. 1568: klášter Smilheim s městem Vizovicemi, s farou

¹¹⁶⁾ Bretholz, Annales, 1896, pg. 156. — Brünner Wochenblatt, 1827, pg. 62.

— ¹¹⁷⁾ Palacký, Archiv český, VI., 590, um. 469. — ¹¹⁸⁾ Palacký, Archiv český, VI., str. 542, čís. 373. — ¹¹⁹⁾ Bretholz, Mus. Franc. Annales. 1896, str. 157., čís. 14. Brünner Wochenblatt, 1827, str. 63. — Volný onylem klade smlouvu tuto k r. 1517. — Volný, Mähren, IV. 477. Original je ve Františkově musei v Brně. — ¹²⁰⁾ Bretholz, Annales, 1896, pg. 158.

a dvorem, Pozděchov s farou, Prlov, Bratřejov, Zádveřice, Lípa, půl Želechovic, Lutonina, Jasená s farou, Ublo, Léskovec, Polanka, Drnovice, Vysoképole, Újezd s farou, Loučky, Slopné a pusté osady Raková, Chrástěšov, Lhotsko, Svěradov a Haluzice.

Zdeněk Kavka psal se nadále jako jeho předchůdcové v držení zboží Smilheimského ochráncem klášterním (Schirmvogt)¹²¹⁾ ale byl to divný ochránce statku církevního a kláštera katolického, kdyžť vlastní jeho kněží lutherští z Klobouk, Brumova, Vsetína, Fryštáku, Oujezda a Slušovic viděli se r. 1578 nucení mu psáti, aby „nařídil pro Boha, by lidé poddaní měli je za kněze a tím jménem aby je jmenovali a ne aby spílali jim chlapy, lotry a jinými ohavnými jmény“, prosíce ho při tom, aby jim důchod vycházel spravedlivě, sice že musí pro hlad pryč, konečně, aby pán je poctivě propouštěl a nevyháněl. Dal-li k tomu zdvořilému psaní pán odpověď surovou, že totiž nikoho z kněží nevyhání, leč zoumyslné lotry, ku . . . , ožralce nebo zlostníky, aby jen na svém důchodu, což jim přichází, přestávali a obchodu Bohu nemilých a lidem ošklivých dokonce aby zanechali,¹²²⁾ jakž teprve zacházel s kněžstvem řehole katolické, jemuž se psal a také býti měl ochráncem?

Tento Zdeněk Říčanský zbudoval blízko kláštera zámek Nový Smilheim, po němž se již po r. 1570 píše.

R. 1594 koupil statek vizovský uherský šlechtic Emerich Doczy z Netlučí, jenž byl hned r. 1594 v pondělí po sv. Štastným (17. ledna) na sněmě obecném olomúckém přijat od stavův moravských za obyvatele zemského (udělen mu inkolát.)¹²³⁾ V Uhřích psal se rod ten „de Nagy Lucsie“, z čehož vzniklo počestlím „z Netlučí“.

Pán tento byl sice upřímným katolíkem, ale k jinověrcům nad obyčej snášelivý. Vysvitá tak z toho, že po r. 1594 určil klášterní kostel pro bohoslužby katolické, které vykonávati měli cisterciáci, ale farní kostel měl býti otevřen bohoslužbám katolickým i nekatolickým.¹²⁴⁾ Přece však r. 1597 pokoušel se o sesílení a zmožutnění kláštera.

Třeba že statek nebyl již v rukou pánů z Kunštátu, tito přece osudův jeho nepustili se zřetele. Vypravuje Bohuslav Balbín, že r. 1616 Boček z Kunštátu napomínal vdovu Emerichovu Doczyho, Helenu z Révay, aby kláštera neopouštěla. Paní tato byla však churava a nemohla pro klášter mnoho vykonati. Její syn, rovněž horlivý katolík, Melichar Doczy, jenž Vizovice sdědil, byl nekatolickými stavy zemskými pronásledován a přinucen odejiti do Uher.¹²⁵⁾

Za bouří náboženských v první čtvrtině věku XVII. až dosud žijící klášter zanikl úplně. Asi r. 1630 chtěla jej Zuzanna rozená Doczyová, vdaná Mayteny ze Šarfenštejna, obnoviti, ale úmysl zůstal jen předsévzetím. Sesutý kostel klášterní byl r. 1635 obnoven a r. 1636 vysvěcen. Při té příležitosti pronesena prý zachovaná dosud řeč „Rosa Smilheimensis, quae mirabiliter nata ter marcuit, ter refluoruit“, které však jsme v rukou neměli.

¹²¹⁾ Volný, Mähren, IV., 476., 478. — ¹²²⁾ Viz F. V. Peřinka, „Okres Val. Klobucký“ str. 130. v „Mor. Vlastivědě“. — ¹²³⁾ Dr. Fr. Kameníček, „Zemské sněmy moravské“, díl III., str. 98. — ¹²⁴⁾ Volný, Kirchh. Topogr. I. 3., str. 430. ¹²⁵⁾ Balbín, Miscellanea, decas I. lib. II., pg. 231.

Tato Zuzanna zemřela r. 1676. Pešinův „Prodromus Moravographiae“ píše již r. 1667 o klášteře jako docela zaniklém.

Příčiny zániku jeho označuje Dudík krátce těmito slovy: (Das Kloster) konnte es jedoch, trotz des grossen Besitzes, doch nie zu irgend einer Bedeutung bringen. Dreimal völlig aufgelöst und wieder erstanden, verschwindet es 1636 gänzlich aus der Geschichte. Das ausgeartete Vogteiwesen und die unverzeihliche Sorglosigkeit bei Verpachtungen der Klostergüter hatten dasselbe umgebracht.¹²⁶⁾ Musíme ovšem mít na paměti také nepřátelské vpády z Uher a plenění husitská, kterým klášter, ležící blízko zemské hranice a uprostřed statků nekatolických pánů, vyhnouti se nemohl, jichž ani, nemaje žádné obrany, odvrátiti nebyl s to.

Z bohatého archivu jeho uchovaly se některé listiny, které jsou nyní částečně v archivě rajhradském, dílem ve Františkově musei v Brně.

O mužích znamenitých, kteří by v něm byli žili a působili, zpráv se nezachovalo. Snad časem více se shledá.

Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744.

Z Lothových letopisů sděluje Dr. M. Kovář.

(Pokračování.)

Dne 3. t. m. slavena byla slavnost poděkovací ve zdejším chrámě metropolitním u sv. Vít. Vojáci v nejlepším pořádku rozestaveni na Vlaském nám. O 9. hod. táhli za zvuků hudby Ostruhovou ulicí na hrad, za nimi jel J. J. princ Lobkowitz v kočáře taženém 6 oři a sestoupil u malých dveří chrámových proti oltáři a hrobu sv. Jana Nep., kdež byl přijat od duchovenstva a veden ke klekátku v presbytáři proň stkvostně upravenému.

Potom ze sakristie vystoupil J. kníž. Milost pan arcibiskup v průvodě přítomných praelátův a kanovníkův, i zabrali všichni, velmi ozdobné oděni jsouce pláští nešporními a mitrami, svá místa v lavicích v presbytáři a obcovali slavné mši sv., kterou sloužil (tit.) p. kapitulní děkan Mauritius Martini, po jejíž ukončení Jeho knížecí Milost pan arcibiskup zapěl Te Deum laudamus. Při slavné mši bylo od vojska v parádě postaveného a z děl na hradbách rozestavených vystřeleno třikrát a při Te Deum po čtvrté a takto Bohu všemohoucímu vzdány povinné díky, že nás vysvobodil od francouzských švábů.

Po skončené této slavnosti J. kníž. Milost pan arcibiskup stkvěle pohostil vysokou generalitu.

K večeru přišli zdejší studující v krásném průvodě se 3 sbory trubačův a bubeníkův z Karolina přes most a Malou Stranou na Hradčana před obydlí arcibiskupské a provedli tu na náměstí překrásnou serenadu. po jejímž ukončení jeden z jejich středu pronesl krátké sic, ale dobře sestavené blahopřání Jejímu Veličenstvu, naší nejmilostivější zeměpani.

Když to odbyto, studující vrátili se zase v nejkrásnějším pořádku za stálého zvuku hudby a odebrali se před byt J. Exc.

¹²⁶⁾ Dudík, „Allg. Mährens Geschichte“ V., 466., 467., X., 329.

pana nejvyššího purkrabí (p. t.), když byl odpoledne šťastně přibyl do Prahy a již od několika novoměstských radních jménem veškerého zastupitelstva byl co nejposlušněji přivítán; zde opakovali serenadu před obydlím arcibiskupovým provedenou i s krátkou řečí uvítací a odebrali se pak domů.

Občanstvo pražské hřměním děl bylo pohnuto, aby ručnice ještě schované vyhledalo, by přivzukovali dělům a pokračovalo v tom až přes půlnoc. Tím způsobem začala zase pražská blaženost, i byla zlomena pýcha Francouzů, když jsme pod jejich jhem úpěli jeden rok, pět neděl a dva dni.

Dne 5. t. m. oznámeno shromážděným obcím měst pražských v radnicích, že Její král. Veličenstvo, naše nejmilostivější zeměpaní a matka nejmilostivěji svěřila vysokorodému pánu, panu Janu Antoninu Schaffgotschovi svaté říše Římské hraběti z Künastu a Greiffensteina (tit. pl.) vysoké gubernium v dědičném království Českém a jemu přidala za assistenty vysokorodého pána, pana Ferdinanda Aloisa Krakovského svaté říše Římské hraběte z Kolovrat, Jejího král. Vel. skutečného tajného i finančního konferenčního radu, vysokorodého pána, pana Rudolfa Josefa Kořenského svaté říše Římské hraběte z Terešova, Jejího král. Vel. skutečného tajného radu, komoří a místokancelře i nejvyššího dědičného korouhevnicka stavu panského v král. Českém, urozeného rytíře pana Jana Kristofa Jordana a urozeného rytíře pana Jana Jindřicha Komerganského, oba král. české dvorní rady (pl. tit.).

Zároveň oznámeno a potom i na dverích přibito, v jaké ceně mají se ty ony druhy peněz francouzských a bavorských do země přivleklých přijímat i vydávati. Při tom byly pražské magistráty zrušeny, francouzské protokoly a radní světnice zapečetěny a v každém městě pražském z rady čtyři osoby jmenovány komissari.

Téhož dne byl i pobuřovatel sedláků David sem ze Zbraslavě přiveden od silné eskorty granátníků vedené poručíkem. Na nohou a rukou byl křížem spoután, od Oujezdské brány musel jíti pěšky do bytu J. J. prince Lobkowicze, odkud byl veden přes Malostranské náměstí, po mostě pražském, ulicí Jesuitskou, Staroměstským náměstím, po Koňském trhu, Vodičkovou ulicí do novoměstské radnice do vězení, kde ubytován v obydlí paní Zahrádkové a tam bedlivě prohlédnut, aby snad u sebe neměl tajnou pušku, jižto by si mohl sám vzíti život.

K jeho strážení i zábavě, aby mu krátili dlouhou chvíli, byli mu do světnice přidáni dva muži od novoměstské stráže občanské s bodáky na puškách. Jak by byli mohli bez společnosti nechat takového u Francouzů veliké cti požívajícího velkého pána, svaté říše Římské rytíře a všech krajů v království Českém nejvyššího hejtmana.

Nyní má kdy přemýšlet, zdali byl svůj vlastní šťastný či nešťastný prorok, když v Brandýse řekl hospodářskému úředníku, přivedenému do vězení od poddaných sedláků, mezi jiným: „*Co myslí asi pán? Kdyby mne dostali Rakušané, jak by se mi dařilo? Já jsem svým chováním od nich zasluhoval všechny tresty hrdelní a pokládal bych to za milost, abych zemřel smrtí lehkou.*“

O tom může nyní přemýšleti a představit si, zdali není jinou kukačkou, an pobuřováním poddaných chtěl pomoci nejjasnější rod, od něhož má svou výživu, s jinými zrádci svrhnouti.

Dne 15. t. m. udála se zde v Praze veselá příhoda. Městem bylo vedeno 500 zajatých Francouzův, i provázelo je jen něco pravidelného vojska, za to tím více ozbrojených sedláků. Když se takto brali městem, vyšklibali a vysmívali se jim nad míru nejen obyvatelé, ale i sedláci je doprovázející; když nechtěli hodně kráčet, křičeli na ně po francouzsku: „Marche, bouge!“²⁰⁾

Jak jim tato neustále mluvená slova libezně zvučela v uších a jak se jim asi libilo uvítání při jejich příchodu, snadno si domyslíti, zvláště když si rozmyslili, že se zdejšími obyvateli před krátkou dobou zle nakládali a sedlákům slibovali svobodu. Ostatně až do dneška mnoho osob, které se přidržely strany francouzské, noc co noc bráno z posteli a odváděno do vězení.

Dne 17. t. m. opět 54 vozy plné zajatých Francouzů jely Prahou dále k Moravě. Městským branám dán přiměřený rozkaz: aby nikoho z města nepouštěli bez autentického pasu; a kdo sem přijde s nějakými potravinami, musí se jeho jméno u brány zapisati, načež dostane průvodní listek, jež při návratu musí ukázati a touž branou vyjíti, kterou přišel do města, protože jinou branou se nepustí.

Dne 18. t. m. odešel odtud pluk Badenský, dne 21. odcestoval J. J. princ Lobkowitz k vojsku do Plzně, dne 23. odtáhl odtud uherský pěší pluk Vetesův a 24. sem přibyl pluk Ogyľviův posádkou, ubytoval se na Malé Straně a na Starém městě, pročež Wurmbbrandův pluk ubytovaný na Malé Straně přeložen na Nové město.

Všichni ti z kruhů vznešených (mimo několik, které zde snad chtějí mít poněkud rádi), kteří při vpádu Bavorův a Francouzův do Prahy a při svolání kurfirsta bavorského za krále českého některé služby přijali i byli snad nejochotnější k holdování, dostali rozkaz, aby se vyhýbali městům pražským a odešli na místa jim vykázaná; několik pak se jich zjímalo, mezi nimiž potom byl dne 26. t. m. p. Karel Deym, jemuž se dostalo cti, že byl odstráze 12 mužů veden do Černé věže na hrad pražský, aby byl ubytován v bývalém vězení paní Zahrádkové.

Nemám to za dobré znamení, anť je po celé zemi známo, že nad paní tou vyřčen výrok smrti mečem, ale potomní její bláznění a zuřivost zachovaly ji při životě. že byla z Černé věže dodána do vězení novoměstského. Mají tudíž nyní dva to potěšení, že se dostali do bývalých bytů jejích, totiž p. Deym v Černé věži a David v novoměstské radnici.

Dne 1. února střežení několika kyrysníky, byli v povoze vévodkyně bavorské, rozené falcko-neuburské, sem dopraveni dvorní kavalír baron Braunhoff, její tajemník Vogl s jedním neznámým mladíkem a dáni ke střežení na Hradčana do domu tak řečeného Toskánského.

²⁰⁾ Jdi, hýbej!

Dne 4. t. m. dostávali městští vojáci ze všech tří radnic a dne 6. t. m. střelci při branách v král. hradě pražském nové ručnice. Veliká král. kommisse dvorní zde ustanovená mezitím pokračuje ve vyšetřování zločinů zdejších českých Francouzů, totiž těch, kteří se drželi strany francouzsko-bavorské. Téměř každou noc byli provinilci nejen z postelí bráni a uvězněni, nýbrž i žalařováni ostře vyslýcháni.

Tak byl těchto dní doktor Thörrer, jenž s generálním poburovatelem sedláků Davidem byl u veliké důvěrnosti, vyslýchán a konfrontován s mnohými svědky, kteří naň vypovídali důležité věci.

Hrabě Mansfeld šel v těchto dnech do plesu, pořádaného na Malé Straně v lázních, maje na klobouku polní odznak francouzský: poněvadž pak na tomto plese většinou byli důstojníci vojska naší nejmil. královny, jimž tato nenáviděná maskara nebyla slušná, byl důstojníkem napomenut, aby odložil tento odznak vojenský nebo šel svou cestou, odkud přišel. Když však laskavé napomenutí neprospívalo, bylo mu nejprv hodně natlučeno a pak byl odveden do vězení hlavní strážnice malostranské, časně ráno však propuštěn domů a naznačeno mu, aby z domu nevycházel.

Dne 14. t. m. potvrzeny byly tři pražské magistráty kromě několika, kteří dosud zůstali in suspenso, načež dne 15. t. m. počaly opět rádné schůze. Ale při tom viděti bylo pravý zmatek a výborně se sem hodilo přísloví: Quot capita, tot sententiae, kolik hlav, tolik smyslů. Neboť mělo-li co dospěti ke konci, bylo tolik mínění, kolik bylo radních a takto není třeba prokurátorům rozepře překrucovati nebo prodlužovati, protože to magistráty samy činí a žádné pře nemohou skoncovati, tak zmateně dávají své dobrozdání, že se ani prokurátoři těmto nesvornostem nemohou dosti vynadiviti.

Téhož dne opět otevřeny byly král. desky zemské.

Hrabě Mansfeld tajně ušel z domácího vězení a jakkoli na všech silnicích kolem Prahy po něm pátráno, nebylo možno ho polapiti. Pročež na něj a jeho skrývače dne 16. t. m. přilepen ostrý patent ad valvas (na veřeje) a v něm i duchovnímu stavu zakázáno poskytnouti mu přístřeší, sic že by sám byl trestán in saecularibus (v důchodech). Dle doslechu sluha jeho chodil po ledě i hledal pak cestu, jak by mohl pán jeho ujiti z Prahy, a když našel pohodlný východ, dostal se takto večer přestrojen za bránu.

Dne 23. t. m. přibyl do Prahy ustanovený velitel p. polní zbrojmistr baron Ogyľvi.

Dne 26. t. m. vyvěšeným patentem bylo oznámeno: Její král. Veličenstvo naše nejmilostivější zeměpani ustanovila, že dne 25. dubna se vydá z Vidně do Prahy, dne 11. května že přijímati bude dědičné holdování a dne 12. t. m. že dá se korunovati; pročež i potřebné k tomu přípravy že se chystají.

Ostatně trvá král. vyšetřující kommisse v Praze ustanovená pro věci zběhlé dále, při kteréžto příležitosti J. Exc. (tit.) p. Ferdinand Krakovský krabě z Kolovrat jakožto první kommissař ne-

dávno jedním dnem 18 šlechticům a duchovním poslal stejně znějící zapečetěné listky tohoto znění:

„Jelikož mne královna počtila, že mne poučila o úmyslech její osoby se týkajících, oznamuji mu tímto, že je vůli Jejího Veličenstva, aby se týž z hlavního města Prahy bez prodlení odebral na své statky a tam očekával dalšího rozhodnutí Jejího Veličenstva. Dle čehož se týž má přísně řídit.“

Dne 1. března byly patentem veřejně na všech místech vyvěšeným citovány tyto osoby, aby se in tempore legali (v době zákonné), totiž do 6 neděl jakožto 1., 2. a 3. lhůty peremptorie in persona (bezodkladně osobně) dostavily před královskou dvorskou kommissi: Kazimír Ferdinand hrabě z Bubna a Litic, František Václav hrabě z Bubna a Litic; Jan Ferdinand Novohradský hrabě z Kolovrat; Jan Karel hrabě Lažanský svob. pán z Bukové; Václav hrabě Lažanský svob. pán z Bukové; Jan František Václav hrabě z Kaysersteinu; Jindřich Pavel hrabě z Mansfelda; Martin Antonín Michna svobodný pán z Vacínova; Jan Josef svobodný pán Vunšvic; Jan Ferdinand svobodný pán Vunšvic; František Josef Přichovský svobodný pán z Přichovic; Bedřich Kazimír Pergler z Perglasu; Baltasar Maximilian Kostelecký ze Sadové; kurfirstskobavorský vojenský kommissar N. de Bossi; Karel Max Öser, Václav Kraus, František Gotinský, Štěpán Halvík, Josef Subitan a Kajetan Knecht.

Zároveň byl policejní řád ustanovený od naší nejmilostivější královny de dato ve Vidni dne 13. měsíce února roku 1743, jenž měl se zavést ve všech král. českých zemích dědičných, veřejnými patenty vyhlášen v těchto 5 bodech:

1. Aby od nynějška všechno zboží francouzské, mezi čímž i francouzská vína a oleje, jakož i všechny cizozemské látky, zlaté a stříbrné krajky, porty a jiné zlatem a stříbrem tkané nebo vyšíváné věci, ať přicházejí odkudkoli do veškerých král. českých zemí dědičných, pod trestem zabavení všeho zboží a případně i pod ztrátou práva občanského i živnosti, kdyžby zboží dovážel kupec nebo jiný civicae conditionis (stavu měšťanského), pak pod pokutou dvojnásobnou, když by je dovážeti si dala osoba stavovská, nadále bylo zakázáno; naproti tomu

2. dovoluje se prodávati zásoby a šatstvo, nositi ještě dvě léta, ale pak nikomu, ať je jakéhokoli stavu nebo rodu, něco bohatého, buď si z bohaté látky, buď portami lemováno neb vyšíváno z tovarů cizozemských nebo domácích pod uvarováním zabavení a jiných libovolných pokut, dále nositi není dovoleno. Za kteroužto příčinou pak též

3. nejen veškeré šlechtě české nýbrž i z těchto dědičných zemí pocházející tímto se zakazuje u Jejího Veličenstva při král. české korunovaci za nastávajícího jara v sídelním městě Praze milostivě ustanovené dostaviti se v novém bohatém oděvě, buď si z bohaté látky, lemován anebo vyšíván, při uvarování královské nemilosti, neb i lemované nové livreje buď pro panoše, běhouny nebo lokaje porizovati. Tím méně však může

4. dovoleno býti přistě si do pokojů, při uvarování hořejších trestů, dáti lemovaný nebo bohatě vyšíváný nábytek dělati nebo míti vozy s lemováním nebo s bohatým vyšíváním, při čemž však

5. nikomu se nezabránuje nositi lemované nebo vyšívané klobouky nebo míti lemované nebo bohatě vyšívané kočáry, jakož pak i královské vojsko své lemované uniformy jako před tím tak i nadále může podržeti.

Kromě toho v těchto dnech na vysoký rozkaz král. dvorské kommissee zatčen byl staroměstský francouzský místogubernér nebo místoprimátor Šašek i se svým instruktorem. Mnoho štěstí k tomu. Nyní platí: *Redde rationem villicationis tuae.*²¹⁾

Dne 26. t. m. byli zajatci francouzští silně ranění a ke službě neschopní, zaplativše za stravování, střežení jsouce několika kyrysníky, na mnoha vozích odvezeni odtud do Horní Falce, kdež od jejich lidu převzati a dodáni do Francie. Bylo při nich i několik důstojníkův a sluhův, kteří byli na čestné slovo propuštěni.

Dne 1. dubna bylo 750 uzdravených zajatců francouzských pod eskortou 150 mužů pěších a 30 jízdních odtud posláno aprilem do Českých Budějovic, odkud byli pod jiným velením dále doprovázeni do Uher.

Dne 8. t. m. jistý malíř, jménem Schöpf, rodilý Bavor a měšťan staroměstský, jenž za pobytu Francouzův a Bavorův ukázal, že přísahu věrnosti složenou při udělení práva občanského nemíní zachovati, nýbrž Bavorům a Francouzům konal věrné služby vyzvědačské a proti naší nejmilostivější královně mnohé hanlivé pronášel řeči, dostal vyrozumění, jímž zbaven byl práva občanského a uloženo mu, aby do tří neděl opustil všecky král. země dědičné.

Téhož dne, kdy Její král. Vel., naše nejmil. zeměpaní, nastoupiti ráčila cestu z Vídne do Prahy, ve všech pražských kostelích u přítomnosti nesčetného lidu mnohé mše sv. zbožně slouženy za příčinou vyprošení šťastné a požehnané cesty Jejího Veličenstva.

A že se nyní její vzácný příchod blíží, dne 25. t. m. odebrali se na hranice české J. Exc. nejvyšší lenní sudí (tit.) p. hrabě Gallas, pak král. zem. podkomoří a generální kommissar (tit.) p. baron Netolický z Eisenbergu, aby tam Její král. Vel. přivítali jako vyslaní kommissaři.

Též se vydal na cestu J. Exc. nejvyšší purkrabí (tit.) p. hrabě Schaffgotsch, za nímž následoval J. Exc. nejvyšší zem. dvormistr a nejvyšší zem. komoří (tit.) p. hrabě Štěpán Kinský, do Brandýsa, aby tu uvítali Její král. Vel.

Dne 26. t. m. před polednem dostavila se král. osobní stráž setniny arcierů s polnicemi a bubny v nejkrásnější parádě a zabrala své dvorní byty.

Den 29. t. m. byl radostným dnem, kdy jsme my Pražané měli největší radost, uzříti naše nejvyšší slunce milostné, chci říci: to byl den, kdy naše nejmil. královna se svým královským man-

²¹⁾ Vydej počet z vladařeni svého.

želem slavila vjezd do měst pražských a toho dne mohli jsme zvolati: Post nubila Phoebus, po žalosti radost.

Toho dne viděli jsme naše nejvyšší milostné slunce zářiti jasně ve zdech města Prahy. Když pak časně ráno veškeré vznešené třídy a pražské ozbrojené setniny sborův občanských na koních rozestavily se v nejkrásnějším pořádku na obvyklém místě za Žitnou branou, kdež r. 1723 bylo uvítání Jeho císařského a královského Veličenstva blahé paměti.²²⁾ a když Jeji král. Veličenstvo zde v postavených velestkvoštých stanech sestoupivši se převlekla, slavila vjezd do pražských měst tímto způsobem:

1. Počátek tvořilo několik setnin pluku kyrysníků Caraffových jako přední stráž s polnicemi, bubny a prapory za velení svého plukovníka a defillovaly kolem zmíněného stanu; za nimi následovaly

2. setniny král. Menšího města, pak

3. sbory král. Nového města a

4. sbory král. Starého města pražského na koních, všechny tři sbory nově oděné, každý se svými bubny, polnicemi a prapory za velení svých občanských rytmistů.

5. Čtyři královští jednospřežníci na koni v nové královské livreji.

6. Jízdní knechti bez příručního koně král. české šlechty stavu panského a rytířského, zemských úřadův a ministrův.

7. Vrchnostenští panoši, dozorcí při tabuli a jiní hodnostáři na koni.

8. Královští vrchní a jiní pojezdni i s král. „sattelknechtem“, všichni ve svých červených a zlatem lemovaných oděvech, pak král. koně příruční opatření síkvoštnými postroji, z nichž každého vedl pravou rukou královský pojezdny knecht v nové král. livreji.

9. Král. trubači a bubeníci na koni, rovněž v nové livreji.

10. Královští dvorní furýrové.

11. Král. čeští kavalíři, nejprve stavu rytířského, pak panského, jakož i král. komoři střídavě na koních i pěšky.

12. Nejčelnější zemské úřady království Českého a král. tajní radové dílem na koni.

13. Jejiho král. Vel. první nejvyšší dvormistr na koni.

14. Tři hlasatelé na koních ve svém obleku obřadním.

15. Nejvyšší dvorní maršálek s obnaženou hlavou a taseným mečem, jedá hned před král. povozem.

16. Její královské Veličenstvo v kočáře obzvláště stskvoštném, taženém 6 koni, po jejímž levém boku seděl její p. manžel, král. Výsost. Tento král. povoz po obou stranách provázeli král. běhouni, hajduci, nositelé židlí a tělesní lokajové.

17. Pak jeli po pravé straně král. nejvyšší štolba, uprostřed druhý král. nejvyšší dvormistr a zároveň nejvyšší komoři, po jehož levém boku setník král. stráže osobní. I byli všichni tito šlechtici oděni co nejnádherněji v polní parádě.

18. Následovali na koni král. panoši v červeném obleku bohatě stříbrem lemovaném i se svým dvormistrem a sattelknechtem.

²²⁾ Karla VI., otce královny Marie Teresie. (Viz Sbor. Hist. kr. r. IV., str. 102 a 103.)

19. Trubač a bubeník král. tělesné stráže arcierů, za nimi král. setník arcierů se setninou též nově vystrojenou, všichni na koni s obnaženou zbraní pobočnou.

20. Král. rezervní kočár prázdný.

21. Král. nejvyšší dvorní mistryně, komorné a dvorní dámy ve dvorních povozech 6 koni taženými;

22. průvod uzavíraly ostatní setniny zmíněného Caraffova pluku kyrysníků se svým podplukovníkem. (Pokračování.)

O školách okresu Lounského od nejstarších dob až do dnes

Napsal P. Cyr. Straka a Fr. Štědrý.

(Pokračování.)

Téhož leta byl kantorem Václ. Martinides. r. 1676 jest zde Jachym Olova a Jiří Michal neb Michaelides kantorem, Krulich Samuel správcem školy. Svědčilo by to o tom, že zde tenkrát až do 1693 tré učitelů vyučovalo. V těch letech však měnili se kantori tak často, že jich vyčísliti nemožno. Jsouť zprávy o tom tak krátké, že z nich jiného nic vyrozuměti nelze, ano se praví 16. říj. 1682, kantor z Postoloprť na pruhu se přijme, 10. list. 1683 novotný kantor, 8. ledna 1685 novotný kantor přijat, taktéž 14. čce 1692. Známi jsou tito: 1678 Jan Hoffman od 1. led. do 8. čce, dostává službu 6 zl.³⁰⁾, 1680 Jan Fr. Herynk a Jan Rudolf; stěžují si v příčině pacholat, že by k druhému kantorovi tak mnoho choditi mělo. V radě sneseno, aby jemu takové učení bylo zapověděno a pacholata aby k těmto vejš nadjmenovaným do školy posílány byly. Tento postranní učitel byl Jan Ludvik Fabricius, jak jsme výše podotkli.

R. 1681 4. srp. žádá Jan Horník, kantor zdejší, o propustění. Sneseno, aby se mu dal dekret, poněvadž častokrát stoličku před dvéře stavěl, že ho páni zdržovati nechtějí.³¹⁾ T. r. 23. břez. hlásí se k povinnosti učitelské kantor z Nového města Strašecí Adam starší Arietini.³²⁾ R. 1679 26 martii přimlouvá se kněz cisterciák z Plas Eugen Norbert Hrdý za bratra svého a píše senatorovi lounskému Janu Mikuláši Paylerovi, že bratr jeho v hudbě se zná, jen ho má za nedostatečného pro tak vynikající místo, jako jest královské město Louny. Rád by ho měl z Prahy pryč, kde tolik nástrah hrozí mladému muži.³³⁾

R. 1683 24. list. sám opat plasský přimlouvá se za kantora Kubina.³⁴⁾ R. 1684 jest kantorem Kryštof Šmid.³⁵⁾ Konečně nahlédla městská rada, že se má škola opravit, aby děti v soukromém domě se necvičily.³⁶⁾ R. 1688 18. ún. víme o novém kantorovi Arnoštu Maierovi. R. 1692 14. dub. píše Lounští Viktorynu Valešovi, kantoru týnskému v Praze, že mládenec od něho doporučený sice dobrý jest musicus, ale že ho promovovati (povýšiti) nemohou, protože německého jazyka nemnoho povědom jest a na zdejší škole větším dílem obojím jazykem jak českým tak německým se vyučuje.³⁷⁾

³⁰⁾ Originál kvitance. — ³¹⁾ I. A. 7. H. 19. — ³²⁾ Orig. arch. loun. — ³³⁾ Originál latinský. — ³⁴⁾ I. F. 2. a. l. — ³⁵⁾ I. F. 4. a. l. — ³⁶⁾ I. F. 4. — ³⁷⁾ I. B. 10. a. i.

Tím přicházíme k druhému období školství městského.

II. Škola latinská od 1693—1780.

O této škole máme sice řadu správců jejich úplnou, ale druhý, třetí a čtvrtý učitel její málokterý jest znám. Jest archiv městský v této době velmi bohatý, zvláště tak zvané protokoly od r. 1692 až do 1780 mají v sobě 39 svazků silných foliových, nepočítaje v to kopiáře a příruční výtahy purkmistrů, jichž se zachovalo přes 50 znamenanych písmenem F. Ale i v těch většinou jména učitelů scházejí, tak že jen buď jednání soudní neb jiné vede na jejich stopu.

Prvním ředitelem této školy byl M. Vojtěch Jankovský z Ledče, manželka jeho Kateřina. Znal se výborně v počtech a měřictví. Archiv městský má od něho katastrální mapu asi z let 1730 a celé své tehdejší držby pečlivě sestavený popis. Byl přijat 6. čce 1693 za správce školy a zemřel v červnu 1735. Zůstával tudíž v povinnosti školské skoro 42 let.³⁹⁾ Zdali však školy tyto byly hned z počátku o čtyřech odděleních (neb třídách), nechci tvrditi. Ze měly 1699 čtyři oddělení, jest jisto. Tu a tam vyskytuje se jméno lektor, což mám za totožné s někdejším kustošem, který s těmi nejmenšími žáky čítal. Odtud asi jméno jeho.³⁹⁾ Od r. 1695—99 setkáváme se s kantorem Jiřím Zelenkou.⁴⁰⁾ S ním byl subkantorem, Samuel Roškovský, rodič lounský. Výslovně se tak jmenuje teprv 1699, ač již od r. 1681 v pramenech přichází. Byl snad již od té doby subkantorem. Kantor merunický Matyáš Suchovský svědčil proti němu o kus dědiny k žádosti Mikuláše Paylera.

Dne 24. dub. 1699 praví někteří radní městští, že oba, Zelenka a Roškovský, v něvoli mezi sebou pozůstávají a po mnohém napomenutí se polepšiti nechtějí. Sneseno, že od příští sv. Jiří čtvrtletní termín se jim uděluje a po vyjití téhož se ze služby propouštějí. Karel pak Siebert se bedlivě napomíná, by se polepšiti hleděl a s dětmi v cvičení byl pilen, sice že se mu propuštění tak jako druhým dáti má. Byl týž zde toliko tři čtvrti leta až do 15. září 1699.⁴¹⁾

Jaká ta nevole byla, poučujeme se ze zprávy 3. dub. t. r. Samuel Roškovský žádal za nadlepšení služby. Sneseno, že se mu nic nepřidá. Mimo to strany pranice povolání ex officio (úředně). I byli s dobrou kapitulou posledně napomenuti, aby svorní byli a ditky in musica bedlivě cvičiti hleděli. Pan děkan může je dle své libosti k vyznání víry povolati. Konečně všickni tři jsou propuštěni. Jiří Zelenka dostal se za kantora do Velvar. Dáno mu potřebné vysvědčení 20. čce r. 1699. Místo něho přijal službu kantorskou Jan Exel, kantor velvarský. Kladl však podmínky i on i městská rada. Tato žádá, by musikalia deposicionální přehlédl a určil, zdali nová skoupena býti mají. Exel pak chtěl nadlepšení příjmů svých. Již jeho předchůdcům přidáno 6 zlatých, že pacholala ranská cvičí, jemu pak dva strychy žita a jeden věrtel soli přidáno.

Dne 15. září 1699 přijat jest kantor Jiljí Oppel a roční služby má míti 70 zl., 6 strychů žita, dva str. ječmene, dva str. pšenice,

³⁹⁾ J. A. 9. a. l. — ³⁹⁾ I. A. 24. a. l. — ⁴⁰⁾ I. F. 7. S. a. l. Oborská farní matrika str. 32. 36. — ⁴¹⁾ A. l. ibidem.

hrachu jeden strych a jeden větel a dříví deset láter. Taktéž Exlovi přidáno 5. řij. t. r. 10 zl., dva strychy žita, dva str. pšenice, půl str. hrachu.⁴²⁾ Z toho též viděti, že v Ranně před tím rokem školy nebylo. Také těchto dvou učitelů působení nebylo trvalé. Dne 12. květ. 1702 žádá Jiljí Oppel za vysvědčení.⁴³⁾ Dne 12. června 1702 hlásí se o místo Václ. Planický, kantor z Příbrami, 1703 ještě jest zde, ale žádá attestací 17. října. To by ukazovalo, že již té doby zde nebyl.⁴⁴⁾

Roku 1704 a 1705 nevíme, kdo zde byl. Teprv roku 1706 12. dub. Kar. Štyxa vypovídá svou službu kantorskou. Byl tudíž zde aspoň od začátku roku. Spolu s ním byl Jan Arnošt Verner rektorem (t. j. chori) a tudíž i kantorem a Václ. Messner. Tento byl od r. 1694—1705 kantorem v Citolibech.⁴⁵⁾ V Lounech vytrval do r. 1717.⁴⁶⁾ Dne 17. pros. týž žádal, aby jako předešli cantores akcidence dříví užití mohl. Dozorci školy praví, že po svátcích vánočních s panem lektorem citován bude a že podle posledního snesení radního rovnost mezi nimi býti má. S ním zároveň přichází Jan Verner, lektor.⁴⁷⁾ Odtud až do smrti Vojtěcha Jankovského přišel jsem na Frant. Šmída 1720—25⁴⁸⁾, lektora neb kantora.

Druhý správce latinských škol byl Jos. Urbánek, zdejší kaplan, ale jen na krátký čas. Tento muž kaplanoval v Lounech 1728—1735⁴⁹⁾ a ujal se dobrovolně správy škol, což v radě přijato s povděkem. Mezi tím volen za děkana městského a jiný rodák lounský Fr. Nedvídek stal se jeho nástupcem jakožto v radě třetí správce latinských škol. Byl jím až do r. 1757, ale s přestávkou asi pěti let. Jistě to bylo r. 1742—1747, kde se Jan Kryštof nazývá správcem školy. Ujal se však opět Nedvídek škol 25. led. 1748.⁵⁰⁾ Hned po smrti Jankovského vyjednávala městská rada s řádem piaristů, ba i dominikáni od sv. Jiljí nabízeli městu své služby. Ale vyjednávání s oběma rozbilo se pro příčiny, které nejsou známy. Dle všech známek požadovaly oba řády školní budovu a byt pro své členy, nač však obec nepřistoupila. Kronikář Mojžíš praví o Nedvídkovi, že byl výtečný, ale velmi přísný učitel, jak sám na sobě zkusil.⁵¹⁾

Dne 25. list. 1742 žádá o magisterium zdejší školy Jan Smicheus. Bere se ad notam (na vědomí).⁵²⁾ P. Vincenc Kramář, převor řádu sv. Dominika u sv. Jiljí v Praze, žádá totéž; taktéž Fabian Keller a Fr. Kryštof 26. října 1743. Prvému uloženo, aby složil zkoušku, druhému odpřeno jest. Taktéž Fabian Keller neobstál při zkoušce. Shledáno, že má špatnou výřečnost. Podmínky rady městské nepřijal opět provinciál řádu dominikánského. R. 1745. 4. řij. zpravuje syndik městský pana děkana o mistrovi (řediteli škol), že ovšem něco darebný jest, než však bude propuštěn, myslí, by jemu puncta comissionaliter (body společně) postavena byla, dle kterých se zachovati má.⁵³⁾

R. 1747 19. dub. deputát a štanc (služné) správce škol latinských znova se stanoví. Má užití 6 korců žita, po 2 kor. pšenice a ječmene. Ostatek zůstává jako předešle. Dává se 4 sáhy dříví a ostatek dříví pro školy. Děti již žádné dříví do školy nenostež,

⁴²⁾ A. I. I. A. 15. 2. — ⁴³⁾ A. I. I. F. 9. — ⁴⁴⁾ I. F. 9. — ⁴⁵⁾ Matr. Citolib. fary str. 57., 175., 640. — ⁴⁶⁾ A. I. I. A. 19. f. 90. — ⁴⁷⁾ I. A. 19. str. 46. — ⁴⁸⁾ I. A. 19. — ⁴⁹⁾ Matriky děkan. — ⁵⁰⁾ I. A. 32. a. I. — ⁵¹⁾ I. A. 9. — ⁵²⁾ I. A. 42. — ⁵³⁾ I. A. 29. a. I.

ani na dříví nepřispívejtež.⁵⁴⁾ Důležitý tento dodatek nás poučuje, jak dlouho městské děti nosily dříví do školy. Na vesnicích trval tento zvyk mnohem déle.

Kdo z těch nadřečených žadatelů obdržel správu školy. víme ze žádosti Jana Kryštofa, kterou 25. říj. 1748 poníženě podal, aby zase za magistra škol latinských zachován a na další čas confirmován byl.⁵⁵⁾ Poněvadž však již Fr. Nedvídek za magistra přijat jest, zůstává se při učiněném snesení. Slibil totiž, že s větší a význačnou mírností, nežli se predešle stalo, povinností své se uchopí. Obdržel také řízení škol jen na rok a mají se mu nějaká puncta, jak se zachovati má, postavití. Též zvoneček k zvonění na mládeř, když do školy jíti mají, se obstarati má.

S obnovou a zlepšením učení literního ve školách mělo dle vůle radních pánů kráčetí ruku v ruce polepšení zpěvu a hudby na kůru; neboť 1747 9. led. volán jest ředitel kůru a kantor úřadem. Bylo jim stíženo (t. j. stízně na ně žalováno), že mládeže nemírně trestají, chór zpěváky dle návodu neopatřují. Tito se vymlouvají, že sami rodiče jsou příčinou, že je stále k muzice neposílají, ale když se nejlépe učiti začínají, z toho je strhují.⁵⁶⁾ A rok po tom, „poněvadž tak mizerná muzika na chóru častokráte se producíruje, aby ta věc napravena byla, za ředitele kůru ustanovuje se syndik Jan Graas. Staré škváry a musikalie producírovati, tímto zcela se zapovídá.“⁵⁷⁾

Jaké ceny měli u pánů radních rektor, kantor, subkantor a kaplani, viděti z toho, že když se lovil rybník „Podkova“ 1748 12. list., nemají tito deputátníci svrchupsaní dostati žádných ryb. Jediné děkan má dostati čtvrt centu, magistrátu a obecním starším po 15 librách kaprů, štiky žádné.⁵⁸⁾

Pro ředitele škol Fr. Nedvídku vymožena jest od konsistoře právomoc. by zároveň svátostmi posluhovati mohl. K l. 1751 20. led. zvidáme, že Kašpar Horing byl kantorem a Ignác Verner subkantorem. Když totiž kaplan Václ. Natali byl na koledě, Kajetán Rak, Fr. Fux a Jan Michal Šarpf karty hráli, klobouky s hlav sice sňali, však karty z rukou nepustili. Když jim kaplan domlouval, Kajetán Rak na to pravil, že právě v rukou má tři filky. Pro kteroužto nezdvořilost k satisfakci pana děkana jednodenním arestem potrestání a s dobrým napomenutím napotom propuštění jsou.

R. 1753 23. květ. shledali dozorcí škol s p. děkanem velikou nepořádnost. Byl to starý stesk, že pro ušetření dříví dětem málo se topilo a tyto ve školách městských zimou strádající, utikaly do postranních škol, kde našly lepší pohodlí.

Konečně po Fr. Nedvídkovi žádal za místo ředitele škol opět rodák zdejší Jan Barth, mistr svobodných umění a filosofie a bakalář bohosloví. Ukázal vysvědčení rektora fakulty filosofické P. Jos. Steplinga z tovaryšstva Ježíšova, tehdáž na slovo braného učitele. Spravoval školu až do svého zvolení za děkana. Slavil své prvotiny v Rožmitále u tamního hejtmána Jak. Lešlanského 12. led. 1749. Obec Lounská dala mu tři dukáty, jak obyčejně synkům

⁵⁴⁾ I. A. 31. — ⁵⁵⁾ A. I. I. A. 32. — ⁵⁶⁾ I. A. 31. — ⁵⁷⁾ I. A. 32. — ⁵⁸⁾ Ibidem.

městským nějaký dar posílala.⁵⁹⁾ Byl muž učený, ale neduživce a nepřítel hudby.⁶⁰⁾

Po starodávném zvyku žádali zdejší studenti radu městskou o podporu na zábavu podzimní. Z l. 1767, 8, 9 víme, že dostali sud piva a jeden dukát na zakoupení drůbeže.

R. 1765 byl kantorem Jos. Verner⁶¹⁾ a 1768 6. května Jan Verner ředitelem kůru a Jan Mojžíš kantorem.⁶²⁾ Když děkan Jan Karel Běšín z Běšin vzdal se úřadu svého (20. září 1770), zvolen jest Jan Barth děkanem městským (22. září t. r.), ale netěšil se dlouho tomuto vyznamenání, neboť zemřel již koncem března 1771. R. 1770 převzal úřad správce školy bývalý kaplan Ant. Šváb jakožto šestý správce.

Po smrti děkana Bartha nastala též změna ve správě latinských škol. Osada Ranská hlásila se již dříve o zřízení samostatné duchovní správy a po dlouhém boji s děkany i pány lounskými uznáno od konsistoře i od krajského úřadu, že potřebí jest zřídit duchovní správu. Dán tam za místního kaplana se stálým sídlem v Ranně správce škol Ant. Šváb a to resolucí konsistoře 10. čvna 1771.⁶³⁾ Tím se opět uprázdnilo místo správce latinských škol, o které žádal zdejší kaplan Jak. Cepl 19. čvna t. r. Byl jím až do konce r. 1774. I za něho byly potíže s vytápěním škol. Dozorci školní jednají se správcem o tom, aby peníze, které se sejdou od žáků na ten účel, byly k tomu ustanoveny, by nejen dříví, ale i jiné výlohy, zvláště odměna ženě, která vytápí, z nich byla vyměřena. Opět vyráží zde na povrch staré hospodářství školní, kde obec nechce nic dáti, jen na jednotlivcův bedra břímě skládajíc. Neodešel však Jak. Cepl v dobré vůli od povinnosti školské. Nasvědčuje tomu okolnost, že když nabízel knihy své ke koupi obci, tato se usnesla, že beztoho každý professor má mít své knihy a proto že není potřebí knihy kupovati pro nástupce.

Jan Graas, dozorce škol, měl psáti piaristům do Slaného, nechtěl-li by někdo z nich v úřad učitelský se uvázati. Zatím z nouze svěřeno vyučování mládeže Fr. Nedvídkovi. Někdo z rady zmínil se o tom, když ze Slaného přišla zpráva záporná, aby se psalo páteru professorovi do Pelhřimova, zdali by nechtěl místo učitelské přijmouti. Rada vzala na vědomí tuto zprávu a není známo ani jméno professora ani výsledek poptávky. Konečně 8. dub. 1775 hlásil se Václ. Charvát o místo učitele. Rada přijala jej 2. čvna t. r. a poslala proň příležitost do Prahy. Uveden byl do škol 14. čvna. Hned jak přišel, žádal pány za opravu bytu svého. Pokoj mu ve škole vykázaný jest prý úzký a nedá se vytopiti. Páni se usnášejí, by se promluvilo s děkanem, zdali by mu nějaký byt kaplanský nepopustil. Toto vyjednávání mělo dobrý výsledek a bylo začátkem, že potomní katecheti lounští bydlívali na děkanství, kdežto až do těchto dob měli byt ve škole.

Charvát byl učitelem dobrým a dbalým. Vychází to na jevo ze sporu, který měl s ředitelem kůru, od kteréhož byl žalován, že nechce pouštět děti ve středu, v pátek a v sobotu ke zpěvu, nýbrž jen v úterý a ve čtvrtek. Katecheta bránil se, že tím děti

⁵⁹⁾ I. A. 32. — ⁶⁰⁾ I. A. 9. — ⁶¹⁾ I. A. 48 str. 2. — ⁶²⁾ I. A. 51. — ⁶³⁾ Arch. loun. A. 53.

v zimě ztrácejí tři hodiny, a rada mu dala za právo a dovolila dětem jen v létě, v zimě pak toliko v úterý a ve čtvrtek účastnit se zpěvu. Náležel Charvát druhdy řádu jezuitskému a po jeho zrušení volil si dráhu učitelskou. Setkáme se s ním ještě později a seznáme jej se stránky jiné.

Zatím připravovala se v Čechách a v Rakousku opravami vyššími císařem Josefem II. a jeho rádci doba nová. V diecési Litoměřické, ku které kraj Žatecký v těch dobách byl přivtělen, působil známý Ferd. Kindermann ze Schulsteina, později biskup litoměřický. Školy vzorné (normální) obdržely svou zvláštní osnovu od triviálních (obecných, venkovských) škol. Ocenění škol normálních na tomto místě pokládám za zbytečné, ani mnozí již ve spisech⁶⁴⁾ a v časopisech tak učinili. Přesahovalo by to rámec článku našeho, kdybychom probrali učivo doby staré a nastalé nové. V čem však lišila se škola nová od staré? Chtěla býti pro život čili praktická a učití jen tomu, čeho člověk pro život nezbytně potřebuje.

Dne 7. září 1776 odešel Jan Nep. Verner, učitel školy latinské, na zkoušky do Prahy, aby si odtamtud přinesl vysvědčení, že smí vyučovati na školách normálních. Místní dozorcí škol lounských 23. září t. r. dali zhotoviti velkou tabuli do škol a starali se, by se zde učilo jako na normálce. Dali poříditi více lavic do škol, učebny vybíliti a vybídli učitele ostatní, by se o způsob vyučování dohodli s Vernerem, který se nové methodě naučil. Choulostivě dotýkají se otázky, by ze svého služného něco témuž Vernerovi postoupili.⁶⁵⁾ R. 1777 objevuje se nový učitel Jos. Tichý, ale jen tento rok. Dne 27. list. 1777 dána výpověď i správci školy Václ. Charvátovi. Tím končí druhé období latinských škol v Lounech.

III. Škola normální.

Po dané výpovědi Václ. Charvátovi hlásili se o místo učitelé tito: 1. Jos. Tichý, má zkoušku z normálky, umí hráti na varhany, housle, zpívá bas, ale neumí ani latinsky ani německy. Za to chce vydržovati preceptora, t. j. pomocníka, který by se v těchto jazycích znal; 2. byl rodák Jan Nep. Verner; jakých zkoušek měl a co uměl, slyšeli jsme již; 3. byl Václ. Kopřiva, kantor citolibský; chvála jeho jest, že byl výtečným hudebníkem; 4. Jos. Skydánek, správce školy na Mělníce; hrál na varhany a ukázal se býti mistrem, má zkoušky z normálních škol, umí česky, německy, latinsky a francouzsky. To vše, jakož i jeho jemný mrav doporučují ho v té míře, že celá rada krajský úřad prosí o jeho potvrzení. Ohledně služného dává se mu totéž, co se dávalo předešlým správcům škol, jen má z toho vydržovati pomocníka.

Dotazník od krajského úřadu na obec Lounskou ve 13 bodech zodpověděn, a poněvadž jsme se ho nemohli dopídití, naznačujeme krátce, že se točil kolem dostatečné školní budovy, služného, obyvatelstva a počtu dítek do školy docházejících. Mělyť tenkrát Louny (r. 1777) domů 287 a 533 děti školu navštěvující.⁶⁶⁾

Počátkem roku 1778 začalo se učití v normálce.

⁶⁴⁾ V. Šafránek, Děj. novodobého školství. — ⁶⁵⁾ Viz A. 52, 53, 54, 55 a. b. — ⁶⁶⁾ A. 55 b.

Jiné potíže nastaly obci, když se jednalo o vyučování náboženství. Obec myslila, že toto má obstarati děkan a že má k tomu ustanoviti jednoho z kaplanů. Obdržela však odpověď, že řád školní týká se jen škol triviálních, a tam že duchovenstvo z povinnosti vyučuje náboženství, ale nikoli ve škole normální. Duchovenstvo městské samo neznalo toto ustanovení a proto prosí kaplan Jos. Enigl 26. led. 1778 u podkomořského úřadu o místo katechety a z té příčiny o nějaký příspěvek. Též druhý kaplan Jan Elichman podává podobnou prosbu. Děkan namítal, že nikdo ho nemůže nutiti, aby na své útraty kaplana poslal ke zkoušce do Prahy. Tak povolila konečně obec a když Enigl složil zkoušky z normálky, obdržel ročně 25 zl. a druhý kaplan, který jej zastával v duchovní správě, 15 zl. ročně. Mezi tím zemřel Skydánek před 16. srp. 1779. Vdova jeho Marie Anna prosí, by jí byt a služné bylo ponecháno, dokud se pozůstalost po manželu jejím nevyřídí. Zatím vymohl si Václ. Chlrvát, dřívější učitel škol latinských, před úřadem podkomořským a krajským jakožto zkoušený z normálky, že jej obec za katechetu měla přijmouti. Obec se vymlouvala, že týž neumí německy, což se však s pravdou nesrovnávalo, protože zkoušky složil v obojím jazyku, za to však vyšla s barvou ven. Nelibil se pánům, protože prý měl zlou povahu a nezbedný jazyk.

Po smrti Jos. Skydánka hlásili se o místo ředitele škol 17. září 1779 Jan Prucha, učitel v Bystřici u Benešova, a Tomáš Macek, varhaník katedrálního chrámu v Litoměřicích. Prucha je obdržel a v list. přistěhoval se do Loun. Pomocníka měl Aug. Weissmana.

Zatím věc katechety krajským úřadem vyřízena. Dne 12. čce 1780 Jos. Enigl žádá služné za půl druhého leta. Obdržel je, ale nikoliv ode dne působení, nýbrž ode dne, kdy obdržel dekret.⁶⁷⁾

Mnohým měšťanům počalo se stýskati po bývalých latinských školách. Žádali u podkomořského úřadu za povolení, kteréž jim dáno v ten rozum, že na vlastní útraty mohou si je zříditi, ale z důhodů obecních že ničeho nemůže býti vykázáno. Tak zůstaly Louny celé století bez školy střední na velkou vlastní ujmu svou. Pokusy o ni dály se ještě později, ale vydržování její narazilo vždy na nesnáze rozličného druhu.

Koncem roku 1781 vzal odpuštění pomocník Pruchův Weissman. Příčina odchodu jeho byla, že neznal německy. Nástupce jeho byl Jiří Friedrich, který při zkoušce obstál (t. j. německy uměl).

Konečně upraveno služné katechetovi výnosem kraj. úřadu zateckého 5. břez. 1782. Týž píše, že nejvyšší dvůr latinské školy nezrušil, nýbrž že je toliko přetvořil v německé obecně prospěšné hlavní a městské školy. Latinští učitelé s týmž platem, jaký měli, mají na nových školách vyučovati náboženství, německé řeči, začátkům latiny a jiným vědomostem prospěšným stavu městskému a živnostnictvu.

Tak upravilo se služné katechetovo, jak je měl druhdy na latinských školách. Uvidíme později, že bylo pak rozličným změnám podrobeno. Uvedeme je tam, kde se výslovná o něm děje zmínka.

⁶⁷⁾ A. 56, 57.

Prvním zkoušeným katechetou s novou úpravou služného byl Jos. Endler 11. září 1782. Kdykoliv se uprázdnilo místo a nebylo hned obsazeno, vždy vypomáhali kaplani lounští. Psali sice měšťané P. Samueli Kralupperovi, který byl městský synek, ale z řádu sv. Dominika. Tento odepsal, bude-li rád zrušen, že místo přijme. Po něvadž se tak nestalo, odřekl 28. srpna.

O Janu Pruchovi a jeho slabé polovici zachovalo se zpráv hojně. Učiteloval v městě pět let. Byl dobrým hudebníkem, ale prostředním učitelem. Státní dozor, který nad normální školou vykonával pán ze Šulšteinu, seznamuje nás především, v jak bídém stavu nalézala se školní budova. Ředitel Prucha si na to stěžoval a krajský úřad nařizoval rozličné opravy jak učebních síní tak bytů učitelských. Milostné pletky paní rektorky s mladým Parthem, synem jednoho z městských radů, zavdaly příčinu, že někdo (nepraví se kdo) paní rektorovou vystěhoval na ulici a rada učitelů dala výpověď. Prucha se odvolal, pán ze Šulšteina vyšetřoval, ve škole shledal vše v pořádku a že není příčiny proti učiteli zakročiti. Kdo učitelku vybil na ulici, ať opět věci její kam patří uloží. Městská rada užila i katechety jako žalobce, ale nepochodila. Konečně vzpomněli si páni, že Prucha nemá zkoušek pro normálky, oznámili to školské komisi normální a Pruchovi dána výpověď. Zpráva o tom pochází od Fr. Partha a Ferd. Plettingra 25. list. 1784. Pán ze Šulšteina nejprv se diví, proč jsou proti Pruchovi tak zaujati, davše mu vysvědčení, že jest ve škole příčinnivý a pilný. Oni se vymlouvají, že tak učinili proto, aby se dostal na školu peruckou, o kterou se hlásil. Neumí prý německy, není zkoušen pro městské školy, hraje v hospodách proti záповědi pánův. Se svou manželkou se pral na ulici, při které příležitosti utržil si od ní díru v hlavě. Děti hudbě neučí. Na tyto důvody přistoupil pán ze Šulšteinu a dovolil, aby ihned dekret byl zaslán Tom. Mackovi, varhaníku při kathedrálním chrámě litoměřickém,⁶⁵⁾ který se hlásil již dříve s Pruchou o místo.

Tento dává výpověď čtvrtletní 22. ún. 1792. Máme o něm vědomost, že žádal pány o úpravu učebny i svého bytu a r. 1791 o příspěvek na byt. To by svědčilo, že ve škole již nebydlil. Místnosti ve staré škole již nestačily. Byly tam tehdejší tři učební síně. Proto dostal katecheta byt na děkanství a správce školy bydlil v soukromém domě. Jen preceptor (pomocník) Friedrich zůstával ve škole.

Po Mackovi vzdal se místa katecheta Jos. Endler, jenž 9. led. 1793 dává čtvrtletní výpověď. Dostal se za učitele na hlavní školu v Šejnově (Mariaschein) a byl tam ještě r. 1797, kdy se ho lounští páni tázali, jak se za jeho doby rozdělovala nadace Kralupperovská, věnovaná na podílení chudých dětí školních knihami.

Nástupcem jeho byl Ant. Vočka z Březnice, doporučený radě školastikem litoměřickým Lenhartem. Přišel v červnu do Loun, jmenuje se ředitelem škol, stará se o úpravu třetí učební síně, žádá za služné druhého učitele, za čistotu v zahradce školní, by cechmistři učeníky posílali na opakovací hodiny. Požíval úcty mezi

⁶⁵⁾ A. 57.

měšťanstvem, ale s děkanem Rocomem nebyl v dobré vůli. Žádáno na něm, by měl mši sv. v 10 hodin. Rada stojí při něm, že v zimě nemůže tak učiniti. Napomíná děkana, by mu nějaká stipendia (odměnu za odsloužení mše sv.) přepustil a vůbec k němu se lépe choval. Vidíme na něm, že upřímnou a účinnou snahu o zvelebení školy páni uznávali. Zemřel v Lounech r. 1806 asi v září.⁶⁹⁾

Na jeho místo hlásil se Fil. Kratochvíl, o němž nevíme nic, než že nebyl knězem diecése Litoměřické a že na něm žádáno, by se postaral o své propuštění do diecése této 26. září 1806. Nevíme ani, nastoupil-li místo nebo zdali zastávali katechetu místní kaplani. Po roce dne 19. září 1807 hlásí se rodák lounský Ant. Pankrác o místo katechety a jest 25. září t. r. od konsistoře presentován,⁷⁰⁾ 6. května 1814 stvrzen za děkana.⁷¹⁾ Prozatímně zastával jej kaplan Jos. Stěhule. Dekretem gubernia 30. říj. 1814 za katechetu potvrzen F. Jelinek. Služné jeho i předchůdce Ant. Pankráce jest na penězích 135 zl. 24 kr., 2 sudy piva, 4 korce pšenice, 10 žita, 2 ječmene, 2 hrachu, 12 sáhů dříví a svobodný byt.⁷²⁾ Žádal náhrady za své přesídlení 61 zl. 36 kr., ale nepovolena mu. Dne 3. říj. 1816 vzdává se místa.

Dne 6. pros. t. r. žádají za místo to dva rodáci lounští Fr. Kepler, kaplan v Opočně, a Václ. Dobicer, kaplan v Lounech.⁷³⁾ Konsistoř 11. pros. připomíná, že na místo katechety dle politického zřízení školního § 5. odstavce 9. a dle výnosu gubernia 11. září 1807 má se vypsati konkurs. R. 1817 14. ún. obdržel Dobicer dekret od vikáře Jana Jelče a vytrval zde do list. 1824.⁷⁴⁾ Konsistoř se táže městské rady po služném katechety, načež tato odpovídá, že jest placen z důchodů obecních a že požívaje stravy na děkanství, když zastává místo kaplanské, dobře jest opatřen. Dne 11. ún. 1825 prosí Václ. Plachta za dekret. Služné jemu vyměřené liší se od toho, jaké měl druhdy Ant. Pankrác a to v deputátě přidáno pšenice 6 měřic dolnorak. m., 3 ječmene, 3½ m. hrachu, ale dříví jen 8 sáhů. Povinnost má v 1. třídě učit 1 hodinu týdně, 2. a 3. třída jsou spojeny a tam má jíti 4krát týdně, třetí neděli má míti cvičení v kostele pro mládež škole odrostlou. Mimo to má učit ve škole německému jazyku, přírodopisu a zeměpisu, se srozuměním p. děkana obětovati mši sv. za mládež školní. Výlohy se stěhováním se mu nenahrazují.

Plachta vzdal se místa koncem října 1827 a po něm je obdržel Václ. Doškář s platem od 1. list. 1827. Byl zde ještě 1831. Nástupcem jeho byl Fr. Linhart; poprvé 1832 jsem jej nalezl v povinnosti. Muž ten byl v počátcích svého úřadu velice horlivý, staral se o chudé dítky, sbíral na ně almužny, dbal o pilnou návštěvu školy. Hrával s dětmi divadla, aby tak získal rodiče a vzbudil v nich lásku ke škole. Po smrti Ant. Pankráce stal se děkanem a zemřel zde jako kmet 86letý. Neblahé rozmišky politické zakalily památku jeho, když přijal místo školního okresního dozorce, ale události našich dnů daly mu za pravdu. Doba působení jeho sahá již k oddilu poslednímu této práce, totiž ke škole mezináboženské s dozorem státním.

⁶⁹⁾ A. 72. — ⁷⁰⁾ A. 73. — ⁷¹⁾ A. 77. — ⁷²⁾ Orig. dekret. č. 256. — ⁷³⁾ A. 78. — ⁷⁴⁾ A. 84.

Proto přejdeme k učitelským silám světským, které na normální škole působily po Tom. Mackovi.

R. 1792 potvrzen za rektora Eman. Faulhaber.⁷⁵⁾ Platil za výborného hudebníka. Když žádal o místo 28. břez., měl jen zkoušky pro školy triviální. Dala se mu lhůta tři neděl, by je doplnil zkouškami pro normálku, což 18. května t. r. učinil. Měl soupeře v Fr. Horákovi, učiteli v Broumově, Václ. Pavlovském, učiteli městském v Mladé Vožici, Aloisu Romováčkovi, učiteli v Radonicích, Petru Kienle-ovi a Janu Zapfovi, jinak neznámých. Těšil se zvláštní přimluvě pánův, že nad tolika žadateli zvítězil. Mnoho o něm víme. Podám jen prostě zprávy, úsudek učín si každý sám. Dne 10. dub. 1793 žádá za vysvědčení, že od nového roku samojediný bez katechety vyučoval a že při zkoušce 21. břez. konané děti se vyznamenaly. Dne 29. květ. žádá za příspěvek na byt. Dne 12. čvna dožaduje se graciálu za vyučování, než přišel katecheta. Byl odmrštěn s prvou žádostí, protože prý kaplani v nepřítomnosti katechety vyučovali a příspěvek na byt nemůže dostati bez svolení podkomorského úřadu, protože při ustanovení jeho svobodný byt mu byl ponechán. Dne 3. čce 1793 chtěl, by se druhému učiteli, totiž Václ. Stupkovi dala výpověď, ale rada uznala, že tento má zůstat i Faulhaber má jemu 90 zl. služného vypláceti. Dosud vždy choval první učitel druhého na vlastní groš. Tu spojil se i katecheta Ant. Vočka i s Faulhabrem a od městské rady žádali za služné pro druhého učitele. Tato je odmrštila. Oba se utekli ke konsistoři s prosbou, kteráž je poukázala na gubernium. Krajský úřad po dvou letech opětých proseb 16. září 1796 sděluje svolení, že 2. učiteli Václ. Stupkovi povolen jest ze záduší přídavek 40 zl., k čemuž obec přidala 12. říj. t. r. čtyři sáhy dříví. Dary novoroční sbíral až do r. 1794 sám Faulhaber. V tom roce 15. led. žádal, by mu je někdo vybral. Ustanoven Ignác Husák, čtvrtník hejtman. R. 1795 14. led. žaloval ho Faulhaber, že za sebou nechal 3 zl. 30 kr. I vyzván jest, by celý sebraný graciál vydal učiteli. V těch letech těšil se vůbec učitel Stupka větší přízni pánův radních tak, že 1797 na přimluvu katechety Ant. Vočky tříletý příspěvek na byt po 12 zl. ročně mu byl nahrazen. Ač Stupka zdál se státi v lásce, žádal přece odtud do Trebenic a obdržel 10. říj. 1800 místo toto.

Dne 31. říj. hlásil se Jos. Hůla, učitel z Březnice, Fr. Hink ze Zavidova na faře Petrovické a Jan Náhlovský, pomocník z Peruce, o druhé místo učitele. Hůla zdál se býti nejzpůsobilejší a dostaviv se osobně, přijat jest. Leč byl zde jen do konce šk. r. 1802. V Trebenicích nelíbilo se zase Stupkovi, který žádal 1. říj. t. r. nazpět do Loun s podmínkou, když se mu zvýší služné na 200 zl. Místo obdržel, ale přídavek se mu dá až po čtvrt letě, až se vymůže svolení, ze zádušního jmění. Dne 10. pros. t. r. byl kraj. úřadem potvrzen. R. 1803 2. květ. přišel rozkaz od téhož úřadu, by složil zkoušky v Chomútově, jinak že jako prozatímní učitel bude složen s úřadu svého. Týž šel do Litoměřic a podrobil se 15. říj. zkoušce z normální školy a pak jest potvrzen. R. 1805 opět žádá Stupka za přídavek 50 zl., ale jest odmrštěn. Dekretem.

⁷⁵⁾ I. F. 20. f. 167.

16. pros. 1808 stala se škola lounská vzornou a Faulhaber vzorným učitelem.⁷⁶⁾ Ale to nevadilo, že mezi nim a druhým učitelem nastal boj o vybírání školního z třídy první, který trval až do smrti Stupkovy, která se udála v lednu 1810.⁷⁷⁾ Obec byla při Stupkovi, krajský úřad zastával se Faulhabra, protože skutečně výhody požívá (beatus possidens). Ale smrtí Stupkovou boj se pošinul na stranu obce. Faulhaber lázán jest, jak velké služné chce dáti druhému učiteli, a když určitě se nevyslovil, uloženo mu radou, aby mu dal třetinu své štance. Tento se odvolal ke kraj. úřadu a po dlouhém vyjednávání přidalo se Faulhabrovi 12 zl. ze školního fondu.⁷⁸⁾

Z učitelů hlásících se o místo Stupkovo byl Jos. Gallina, Jos. Grund a Ant. Preybs. Tento je obdržel prozatímně a měl 90 zl., 4 sáhy dříví a 40 zl. ze záduší Dobroměřického od 1. list 1811. Alois Maděra vymohl si od konsistoře dekret na 2. místo učitelské 15. pros. 1812, i nevíme, jak rozepře svrchu dotčená skončila. Jen 12 zl. přidáno jest učiteli 24. dub. 1817.⁷⁹⁾ Zemřel 27. srp. 1830. Dne 15. břez. 1840 žádá vdova jeho Anna o špitálskou porci.⁸⁰⁾ Missiva kraj. úřadu 9. pros. 1822 žádá, by obce samy školné vybíraly. Tímto výnosem nachýlila se škola státní s rázem konfessionálním nynějším poměrům našim.

Faulhaber zemřel 9. prosince 1835.⁸¹⁾ Nástupcem jeho byl Jan Jedlička,⁸²⁾ který později byl ředitelem kůru a zemřel 1877. Jako druhý učitel snad po Al. Maděrovi jest tu Ant. Knopf od r. 1838 až asi do 1845.

Konečně uznáno, že pro tolik dětí dvě učitelské síly nestačí a přibrána jest třetí. Podkomořský úřad schválil již 1803 15. srp. vydání 397 zl. na zřízení 4. třídy. Ale jak jsme viděli, vyučování ve 2. a 3. třídě dělo se z počátku pohromadě, tedy učitelem jedním. Teprv r. 1840 shledáváme Jana Jedličku učitelem prvním, Ant. Knopfa druhým a Václ. Fouska třetím čili pomocníkem. Místo Fouska, který zemřel 16. ún. 1841, přišel jeho bratr Josef, který r. 1861 15. čvna mrtvicí raněn ve škole zemřel.⁸³⁾

I v této době trvají školy postranní. Štěpán Wiethe z Chlumu, učitel soukromý, žádá 26. dub. 1824 za vysvědčení mravní zachovalosti, 28. květ. t. r. učitelka dívčí Eleonora Šmidova radu obecní prosí za vymození jí nějakého příspěvku.⁸⁴⁾

Také pokusy vzkřísiti někdejší latinské školy daly se opět. Poněvadž nadace Jana Martinidesa z Gryllova zní pro žáky latinských škol, žádáno, aby z této nadace zřídily se školy latinské, odepřeno guberniálním výnosem 19. dub. 1810⁸⁵⁾ a opět 24. břez. 1815.⁸⁶⁾ Ještě r. 1855 někteří měšťané žádali o zřízení hlavní školy s reálkou u místodržitelství v Praze, z neznámých příčin žádost odložena ad acta.

Ač jsme již vytkli hlavní známky této státní školy s přísným rázem konfessionálním, zbývá nám poohlédnouti se po jejích výsledcích a úsudek o ní pronésti. Škola městská byla zřízena normálně, t. j. dle pravidel, jakáž ustanovovala dvorská školní komise a politické zřízení škol. Měla z počátku tři síly učitelské, totiž ka-

⁷⁶⁾ A. 74. — ⁷⁷⁾ A. 75. — ⁷⁸⁾ A. 76. — ⁷⁹⁾ A. 77. — ⁸⁰⁾ A. 92. — ⁸¹⁾ Matr. VI. 107. — ⁸²⁾ F. 50 b. — ⁸³⁾ Zpráva soukromá. — ⁸⁴⁾ A. 84. — ⁸⁵⁾ A. 75. — ⁸⁶⁾ A. 77.

techetu s platem na dvou svrchu jmenovaných místech vykázaným z oněch příjmů, jako druhdy správce škol latinských. Zkoušky skládal pro normální školy obyčejně v biskupském sídle v Lito-měřicích. Bydlil z počátku ve školní budově, později na děkanství. Při tom vypomáhal v duchovní správě, zvláště ve válkách francouzských od 1799—1813, kde počet kněžstva velice se ztenčil.

Vedle katechety byl první učitel, který zároveň byl ředitelem kůru. Dva z nich Faulhaber a Jedlička působili zde více než 40 let. Faulhaber poctěn byl titulem vzorného učitele a Jedlička sloužil i v dobách nejnovější školy jako veterán. Ač vyučovalo se česky a německy ze zákona, Louny se neponěmčily. Že se tak stalo, jest zásluha mnohých kněží, na př. vikáře Puby, a zvláště purkmistrův od vlády jmenovaných a radů zkoušených (Břežovského, Vladyky, Křížka). Dál se sice pokus r. 1849 od některých měšťanův o zavedení školy německé, ale i ten neměl úspěchu, protože vědomí národní bylo již tak mocné, že mu tyto pokusy jsouce pomíjející, neuškodily. Na Peruci úřadovalo se již česky před r. 1848 a v Cito-libech vlastenecký ředitel Polák dopisoval si s městem také česky od r. 1848.

Třetí síla učitelská byl zvaný pomocník, kterého z počátku platil učitel první. Žádalo se na něm, by mu dal třetinu své stance (stálého platu). Viděli jsme, jak málo dětí městských chodilo do této veřejné školy. Z 287 domů nebylo dětí více než 53, ač všeobecná povinnost do školy choditi zákonem se žádala. Viděli jsme, že t. zv. postranní školy trvaly po celou dobu a že nejméně dvě byly současně. Katechetové i učitelé žádali radu městskou, by se starali o návštěvu školy. podávali výkazy nedbalců, ale výsledek dlouho nebyl patrný. Teprv když se přikročilo ke zřízení školy třetí, viděli nenáhly pokrok. Vyučovalo se sice již r. 1803 ve třech odděleních, ale teprv r. 1829 přibrán učitel třetí. Jak se to stalo, že od r. 1849—60 sklesla škola naše na triviální, neumím povědět.

IV. Doba nejnovější.

Škola obecná s dozorem státním, mezináboženská.⁸⁷⁾

Za purkmistra Bedřicha Sekery 1861 ustanoveno vystavěti novou školu u pražské brány. Dne 10. srpna 1862 navrhl purkmistr Kuchynka, aby se žádalo za povýšení zdejší školy triviální na školu hlavní. Protože všechny podmínky nebyly splněny, dosaženo aspoň, že se 28. ledna 1863 otevřela prozatímní hlavní škola. Stavba nové školy dokončena a 28. září 1868 nová tato budova je vysvěcena. Obecní výbor kolisal, zda má voliti školu průmyslovou či nižší reálku, až konečně 7. května 1868 zůstalo se na nižší reálce.

Tato škola obsazena jest takto: 1. Ant. Volf, ředitel, učitel technický, nar. v Ledči 1838, 2. Jos. Černohouz, katecheta, nar. v Turnově 1832, 3. Ant. Konst. Vilák z Čáslavě 1835, 4. Jos. Neudörfel z Mladé Vožice 1842, 5. Frant. Feygl z Chlumu 1825, 6. Jos. Jirásek z Loun 1823, 7. Jos. Vacek z Roudnice 1843, 8. Jul. Heller ze Slabec 1846, 9. Jan Jedlička z Rosic 1810, 10. Aloisie

⁸⁶⁾ Podle pamětní kn. dívčí školy 11.—317. str.

Melišova ze Skutče, uč. industriální, 1842, 11. Ant. Merc z Loun 1844, 12. Kar. Svoboda, učitel tělocviku.

Feygl, Jirásek a Jedlička učili již na staré škole, a to Feygl od r. 1850, Jedlička od r. 1840. O Jiráskovi nemám vědomosti. Čtyřtřídní hlavní škola měla 501 dětí, 1. tř. reálky 44 a vyšší dívčí škola 42 žáček. Opakujících bylo 145. S těmito zavedena jest zároveň večerní průmyslová škola, jež mívala 150 až 200 posluchačů.

Školní rok 1870 padl do oněch odjinud známých politických zápasů národa českého, které si vyžádaly oběti i v učitelstvu našem: 18. list. suspendován Viták, 15. pros ředitel Volf. Za Vitáka učil Petr Durchánek, učitel na odpočinku z Blšan, a prozatím povolán Jos. Kurz. Za učitele reálky ustanoveni Engelbert Jerábek a Václ. Vyhliď. Feygl jmenován 1. učitelem hlavní školy. Druhá třída reálky otevřena a 2. třída hlavní školy rozdělena na dívčí a chlapeckou. Tak se přiblížil r. 1871, v němž zřízení škol lounských upravovati se začalo dle zákonů školských právě vydaných. Následek toho byl, že bývalá hlavní škola proměnila se ve školu obecnou a reálka obdržela 3. ročník. Žáků měla v 1. třídě 37, ve 2. tř. 29, ve 3. tř. 16.

Vyšší dívčí škola zanikla, protože nebylo pro ni místnosti. Za nové síly učitelské na reálku povoláni: pro odbor technický Jos. Kubišta a Alois Stadlman pro odbor gramaticko-historický. Suspense ředitele Volfa zrušena 7. srp. 1871.

R. 1872 přetvořila se 1. tř. reálky v 1. tř. školy měšťanské a tak postupně r. 1873 a 1874 i 2. a 3. tř. Jerábek stal se učitelem na průmyslové škole v Petrohradě, Vyhliď odešel do Brandýsa n. L. a Neudörfl do Blatné. Přibyli Jan Kušta, Ant. Morávek a Jos. Knížek, na obecnou školu Fr. Mouka, kaplan a katecheta. Josef Vejšický, Vojt. a Frant. Šváchové a Karolina Hellerova, učitelka. R. 1873 odešel Stadlman do Unhoště i Karolina Hellerova a v listopadu přišel nový učitel Fr. Kott. T. r. 3. března jmenován děkan lounský Fr. Linhart okresním školním dozorcem.

R. 1874 rozdělena 1. tř. dle pohlaví a dána nejdříve Josefu Vejšickému, potom Vilému Miškovi. dosud podučiteli v Slaném. Ve 4. tř. učil do nového roku Jan Nejedlý, podučitel v Lenešicích, po tom Ant. Herfort, podučitel v Slaném. Nadporučík Vojt. Voňánka učil jazyku francouzskému.

R. 1875 prozatím vyučoval Rob. Krucký, technik, až do roku 1877 na měšť. škole, Jos. Klečka, dosud učitel ve Vejvanově, ustanoven jest pro odbor přírodovědecký; pro obecné školy 29. června jmenován Bedř. Jabulka, 21. srpna Marie Votrubicova a 20. list. Fr. Filípek. R. 1876 odešel Kušta za profesora do Rakovníka a z obecné školy Herfort za řídícího učitele do Citolib, Ant. Morávek stal se ředitelem měšťan. školy a Feygl ustanoven na měšť. šk. prozatímním uč. na místo prof. Kušty. Nově přišli: Adolf Šuster, Adolf Běhouněk, Fr. Vochomurka a Josefa Mercova. Marie Záhorská se provdala.

R. 1877 katecheta Černohouz stal se druhým duchovním správcem trestnice na Borech u Plzně a opustil dráhu učitelskou. V tom roce ztratil ústav svého nejstaršího člena Jana Jedličku, na

jehož místo nastoupil Běhounek, Filípek pak jmenován 9. srpna skutečným učitelem.

R. 1879 zemřel 18. ledna Volf a 5. února Vohánka. Dne 11. ledna Ant. Stejskal, administrator v Hradišti, stal se katechetou. T. r. v únoru poděkoval se děkan Linhart z inspektorství a vikář Jos. Pelc, farář v Ranně, nastoupil po něm. Učitelem frančiny na místo zemřelého nadporučíka Vohánky stal se Kott a nemocného Kubištu zastával J. Borl, podučitel ze Senkova. Učitelka Karolina Froclova se provdala, Teresie Gosslerova a Karolina Teutscherova učiněny jsou učitelkami mateřské školy. Ve šk. r. 1879—80 ozelel ústav ztrátu Jos. Kubišty, 29. října zemřelého, odešel do Pasek učitel Adolf Šuster. Místo zemřelého Kubišty zastával Běhounek a Ant. Kozák rodem z Volyně zaujal místo Běhounkovo. Morávek spravoval prozatímne chlapeckou školu. Nový prozatímní učitel Fr. Slánský rodem z Kovance přišel na výpomoc.

Rok šk. 1880/1 nezměnil valně tvárnost ústavu. Jen Kozák odešel do Milevska a Ant. Oplt rodem z Rakovníka přišel na jeho místo; Kar. Siebek rodem ze Skříple ustanoven prozatímne 13. září 1880 a 9. dubna 1881 definitivně na dívčí škole, taktéž Fr. Slánský 8. říj. 1880. R. šk. 1881/2 (5. pros.) stal se Vojt. Švácha učitelem na Král. Vinohradech, i zastával jej Jan Borl do 20. čce; Julius Heller nastoupil místo Šváchovo 24. května. R. šk. 1882/3 doznal větších změn ve sboru učitelském. Katecheta Stejskal odešel za faráře do Kněžic 7. září 1883. Josefa Mercova stala se uč. skutečnou 26. září a Josefa Špirochova rodem z Peruce obdržela 26. září definitivum.

Šk. roku 1883/4 obdržel Václav Symon prozatím katechetství na měšť. škole, 1884/5 nestala se žádná změna osob a 1885/6 vypomáhal Jan Borl místo nemocné Josefy Mercové. Teprv rok 1886/7 přinesl podstatné změny: Josefa Špirochova odešla do Budějovic na školu měšť. a místo to prozatímne obdržela Anna Myslivcova. Eleonora Spiváková ze Soběslavě, rodilá v Lomnici, ustanovena 1. květ. 1887 a Josefa Mercova, vdavši se, opustila dráhu učitelskou. Roku 1887/8 zastával Kar. Novák, podučitel ze Pšan, churavého Ad. Běhouнка; Oplt stal se technickým uč. na měšť. škole; pěstounka Karolina Teutscherova se provdala a Emilie Frenclova 3. března nastoupila na její místo. R. 1889 18. května zemřel v Ranně c. k. okr. škol. dozorce Jos. Pelc a 24. června po něm Fr. Linhart, děkan a první inspektor za nových zákonů. Dne 12. září 1889 jmenován nástupcem Pelcovým Jos. Opp, farář ve Slavětíně a vikář novostražecký. Dne 5. pros. zemřel Jirásek, který zde působil již za staré školy. Anna Myslivcova se provdala a na její místo přišla Marie Šalamounova rodem z Vinařic. Kar. Novák 27. květ. stal se skut. uč. na chlapecké škole a 28. března též Slánský. Léta 1891, 2, 3 neměla v zápětí žádných změn, jen od 1. března do konce roku vypomáhal Václ. Špička, 10. květ. 1893 odešel do Tábora Filípek a Emanuel Housa dostal se odtamtud do Loun. Marie Šalamounova 22. ún. potvrzena jest za skut. uč. a Rosa Hainzova za prozatímní pěstounku.

Dne 28. pros. 1894 ustanoven jest řídícím obecné školy chlapecké Jul. Heller, 28. břez. 1896 přestoupil z obecné na měšť.

školu Kar. Siebek. T. r. inspektor Jos. Opp se vzdal svého úřadu a Ant. Stejskal, děkan lounský, zaujal jeho místo. R. 1897 odešel Klečka za prozatím. ředitele měšť. šk. v Duchcově, jejž zastupoval Ferd. Zelenka, dosud uč. v Trnovanech. Výnosem c. k. zem. šk. rady 6. čce 1898 upravilo se místo ředitele měšť. i obecných škol dívčích i chlapeckých; dívčí obdržely Ant. Morávka za ředitele, chlapecké pak, až se uprázdnilo po řediteli Hellerovi.

Dne 29. června systemisuje se místo druhého katechety při obecné škole chlapecké se služným 600 zl. a 31. srpna stal se Jos. Komeda zatím. katechetou. Ant. Oplt pak 3. února 1899 jmenován ředitelem měšť. šk. chlapecké. Tento rok řádila Morana ve sboru nejkrutěji: 11. května odešel na věčnost Fr. Feygl, který od roku 1848 působil v Sukdole, potom v Kolině a od r. 1851 v Lounech. Byl učitelem staré školy, ale vzornou pilí a svědomitostí osvojil si vědomostí měšť. škol a vychoval nejméně troje pokolení v Lounech. Ode všech, kdož jej znali, ctěn pro svoji skromnost; pohřben jest slavně za účastenství celého města. Druhá ztráta stihla ústav náhlým úmrtím ředitele měšť. dívčí školy Ant. Morávka. Od r. 1872 působil v Lounech, vyznamenán několikerou pochvalou okresní i zemské škol. rady. Učitel Em. Housa onemocněl, i zastával jej Bedř. Jabulka. Zatím řídil dívčí školu Jos. Klečka, který 24. ún. 1900 stal se skutečným ředitelem a místo toto až dosud chvalně zastává.

R. 1900 přinesl ústavu mnohé změny. Em. Housa učiv do listopadu, onemocněl. Taktéž katecheta Václ. Symon měl pro churavost dovolenou od března do konce roku. Nemocná Em. Melišova nastoupila opět své místo. Zdeňka Mansfeldova na svou žádost sprostěna služby. Oldřich Tvrzník, poduč. v Slavětíně, od března až do konce roku učil zatím na obecné škole. Karel Siebek 19. září povýšil za skut. uč. měšť. dívčí šk. a Em. Dapciová 1. břez. na obecné škole. Julie Frýbova, zatímni poduč. v Oseku, od 3. srp. ustanovena na obecné škole a vykonavši zkoušky způsobilosti 1902, vzdala se dobrovolně služby r. 1903.

Dne 21. prosince 1900 stal se Jos. Komeda katechetou dívčí školy obecné a měšť., 3. dub. 1901 přeložen na chlapeckou a V. Symon na dívčí, Marie Hellerova vypomáhala za nemocného Em. Housu. Za Antonii Mercovou, která obdržela dovolenou, vyučovala Anna Mráčkova. Taktéž Jaroslav Ulrich, dříve uč. v Teplici, zastával nemocného Ad. Běhouneka. Arnoštka Vokálková vykonala zkoušky způsobilosti, zemřela však 16. února 1902 v Žatci. Ferd. Zelenka stal se 29. května 1901 skut. uč. ve Vřovicích, ale ponechán zde i r. 1902 a přeložen na chlapeckou školu měšťanskou 1. března 1903.

Též rok 1902 vyžádal si mnohé změny: 13. září 1902 zemřel Ad. Běhounek, který zde byl od r. 1876; Ulrich odešel do Okrouhla v okrese Vinohradském; zatímne ustanoveny Zdeňka Baimlerova na místo Anny Máčkové, která se dostala do Prahy; Marie Nová, dříve v Lomě, vypomáhala, vykonavši zkoušky způsobilosti, místo nemocného Em. Housy; Marie Procházkova, zatím. poduč. v Domoušicích, přeložena sem prozatím.

R. 1903 zemřel Em. Housa v Rokycanech; Aloisie Jerábková provdáním opustila své místo a taktéž vzdala se dobrovolně služby Zdeňka Baimlerova, jejíž místo zaujala Kamilla Hynkova; taktéž vzdala se Emilie Frenclova 30. srp. a Julie Frýbova 1. pros., na jejíž místo přišla Růžena Petrusova. Nově ustanoveny Eliška Bonaventurova 29. srp., Marie Veselská 30. srp. a Anna Čermáková 1. břez., všechny tři prozatimně. Za to Antonie Mercová jmenována skut. uč. měšť. dívčí škol v 12. září 1902 a taktéž Růž. Broše-ová 8. září t. r., Emilie Dapciova zatím. uč. 1. tř. 30 břez. 1903.

Podavše v stručnosti změny na škole hlavní spojené s reálkou, kterážto novými školskými zákony přeměněna byla ve školu obecnou pětiletou a školu měšťanskou o třech třídách, neváháme s radostí o tom se zmíniti, že se tím stal v Lounech pokrok veliký. Počet dítek zůmyslá v jednotlivých třídách nepodáváme, přestávající na úhrnu všech dítek každého roku, pokud jsme z pamětní knihy naň přišli. R. 1868 obnášel počet dětí ve 4 třídách a v reálce, jakož i vyšší dívčí škole 587, 1870 a 1871 není mi znám, 1872 bylo jich 700, 1873 712, 1874 není znám. Odtud zapsány toliko dívky, 1875 jest jich 320, 1876 402, 1877 345, 1878 žáků 353, žákyň 351, 1879/80 394 hochů, 338 dívek, 1881 836 dětí, 1882 916, 1883 918, 1884 945, 1885 960, 1886 1006, 1887 996, 1888 943, 1889 937, 1890 902, 1891 1002, 1892 1075, 1893 1135, 1894 1169, 1895 1173, 1896 dívčí škola a chlapecká měšť. 437, 1897 měšť. chlap. i dívčí 405, 1898 452, 1899 dívek obecné i měšť. 795, 1900 820 dívek, 1901 není uveden, 1902 897, 1903 980.

Zrůst počtu dětí vysvětluje se dvěma příčinami. Město Louny novými stavbami a průmyslovými závody, jakož i dálnicemi státních drah dosáhlo při posledním sčítání lidu přes 10.000 obyvatel. Mimo to navštěvují měšťanskou školu děti z okolních vesnic i dosti vzdálených.

Vedle obecných a měšťanských škol jest zde průmyslová pokračovací škola, která mívá až do 200 posluchačů. V prvních letech ozývaly se stesky ve příčině návštěvy nepravdivé, která překáží, že výsledky nebyly takové, jak by se mohlo očekávat. Jeť nepravdivá návštěva každé školy rakovinou, která ničí i horlivé přičinění učitelstva.

Obchodní škola pokračovací, majíc menší počet žactva, vychovává dorost obchodníkův a má svou důležitost v našem národě, který si dlouho obchodu málo všimal, přenechávaje ho jiným. Za to mateřská škola, která má nyní tři oddělení a čítá již na 500 té malé droboty, jest nejvhodnější přípravou obecné školy.

Dne 11. list. 1889 otevřena je zde zimní hospodářská škola. Po příkladě jiných okresů i Lounský vystavěl si budovu a opatřil ji všemi pomůckami, by synové rolníků odborného na ní dosáhli vzdělání.

Také hospodyňská škola má pěstiti vzdělané hospodyně stavu sedláckému.

(Pokračování.)

Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí.

Miniaturní obraz z církevních dějin českých.

Napsal Václav Oliva.

(Pokračování.)

Z důležitějších novějších událostí lužských uvádí se dle Pamětní knihy: Srovnání náměstí r. 1836 a to velikého úvozu, který zavinil mnohá a mnohá neštěstí. (Jednomu rolníku z Pešic strhal se při jízdě řetěz a zabil se kůň; mnoho dětí, jež do úvozu spadly, se pochroumalo atd.) Stalo se tak na podnět purkmistra Ant. Krupky, rodáka ze Skutče. Začalo se 1. července; denně pracovalo 180—200 lidí. Stavěna silnice k Lito-myšli po žních a to r. 1836 z Radimi až k radnici, r. 1838 ke kapli Paletínské, r. 1839 k Bílému Koní, a r. 1849 do Nových Hradů. Volba purkmistra Fr. Pelikána r. 1842 na místě staříckého Ant. Krupky. Národní garda r. 1848.⁴³⁵⁾ Cholera r. 1850.⁴³⁶⁾ „Sotva že pomínula drahota a na mnoze panující hlad r. 1847, bouřlivé události roku 1848 a 1849, přikvapila nová stráž r. 1850, totiž asijská cholera, jež rakouské země, hlavně Čechy, krutě svírala a v Luži zle řádila. První případ onemocnění udál se 8. června 1850 u Jos. Veselského, vojína, bydlícího v čísle 204. Zemřel ještě téhož dne.“ Za nedlouho zemřela žena Veselského Anna (rodem Váchova) a syn Josef. Také Františka Pospíšilova u nich bydlící skonal: vymřela celá rodina. Cholera zuřila celkem od 8. června až do 24. srpna 1850. Nejohrovenější byly čtyry dny 29. a 30. června, pak 3. a 26. července. V ty dny zaopatřeno sv. svátostmi 6 až 11 lidí. Denně pravidlem zaopatřeno sv. svátostmi 5 osob. V 5 hodinách lidé již nebyli mezi živými, jako mistr řeznický Jos. Vondráček a Františka Vladyková, manželka krejčího. Aby se lidé nestrašili, zvonila se hodinka jen jednou denně, časné z rána, ale ne dlouho, protože jeden Lužan umíráček s věže shodil, aby se nemohlo zvoniti. Dne 10. července 1850 roznemohl se Josef Husar, bývalý písař panský v Nových Hradech; v několika okamžicích na dobro zčernal; všickni jej opustili a ležel ve světnici jako Lazar, jedině kněz P. Zelínka (farář Müller byl nemocen a P. Doubrava rovněž) jej zaopatřil a připravil na smrt, za nedlouho Husar skonal. „Protože stále ve dne v noci volán jsem byl k nemocným,“ dodává P. Zelínka, „ani jsem se z kleriky nesvlékal a protože hlavně v noci ještě více nežli ve dne k nemocným jsem byl volán, spal jsem jen chvilkami v klerice u stolu, jsa při-

⁴³⁵⁾ „Dle příkladu ostatních měst byla i v Luži na podnět zuřivého republikána hostinského ve „velké hospodě“ č. 6. Václ. Pašoly a jeho věrného žáka Jana Posslera, svobodného měšťanského synka, jakož i jejich pomocníka Jos. Roubínka, měšťana a barvíře z Luže, národní garda zřízena, ale nesorganisována.“ Ponejvíce lid z nižších tříd přidával se ke gardě; měšťané se ji vyhýbali; proto Pašola agitoval po vsích; nejvíce gardistů bylo z Bělé; všech se čítalo 78; hejtmany byli Jos. Roubínek, židovský doktor Heřman Dub a kupec Frt. Rabas. Dne 16. března 1848 o neděli květné bylo první cvičení v residenci jesuitské. Ke cvičení se šlo s hudbou; po cvičení na Košumberk, „kde mnohý vyšvihl se na džbánekového rytíře.“ „V pravdě byla to toliko krásná promenáda; ninozí si přáli, aby se konala častěji,“ ale di „Pam. kn. II. 258b“, „kdo bude platiti rád?“ „Národní garda v Luži nebyla ani dost málo zorganizována, byl to houf lidí, z nichž každý byl jinak oblečen. Někteří měli zbraň, jiní neměli žádné a nikdo pravý oděv gardistů. Po krvavých svatodušních svátcích v Praze táhla lužská garda do Janoviček u Zámrsku na dráhu, ale vrátila se domů a rozpadla se.“ (Pam. kn. I. Sr. i Dr. Adámek: Sborník 227, Paulus 280.)

⁴³⁶⁾ Před tím byla cholera r. 1831 (Paulus d. c. 247.) a 1832. Nakažlivá nemoc (tyfus) řádila r. 1839 (zemřelo 10 lidí).

praven každým okamžikem pospíchat k lůžku nemocných. Jediným zdravotním prostředkem mým bylo, že jsem stále kouřil silná cigara a pak velická důvěra v Boha“. Až dva nebo tři umrlci byli v domě zároveň, jako u Pravdů a jinde. Zemřelo v Luži 107 a v ostatních vesnicích 15, celkem 122 lidí. V Dobrkově, Dolech a Domanicích neumřel nikdo.

R. 1850 23. května vystěhovali se z Luže do Ameriky: Jan Postler, člověk nepokojný, žák „republikána“ Pašoly, Jos. Sedlák, podučitel, přepiatec, Jos. Dobrohlav, Frt. Anderle, soudruh Postlerův, Veronika Gerdlová a dcera její rovněž Veronika (muž její Antonín odjel do Ameriky r. 1849), Frt. Pycha s manželkou Josefou (rodilou Tichou) a synem Theodorem, a Frt. Anderle s manželkou Kateřinou a synem Josefem.

Téhož roku (12.—14. září) konaly se obecní volby za přítomnosti zeměpanského komissaře Aloise Hoffmanna a zvolen purkmistrem Frt. Pelikán, prvním radním Jos. Škroch, druhým Jos. Bubeník, 4 výboři a 4 náhradníci. Zvolení 17. listop. v neděli složili v kostele na Chlumku po kázání přede mší sv. slib v ruce delegovaného knížecího kontrolora z Chroustovic Ant. Čápa.

Dne 30. list. 1860 táhla Luž 3. divise dragounů; přenocovali tu; ve faře bydlil vrchní lékař se sluhou.

R. 1852 (17. dubna) vystěhovalo se do Ameriky 15 osob a to za vůdcovství Václava Pašoly, nájemce hospody, později majitele domku č. 88, „rouhače a popírače Boha“. Byli to z Luže: Anna Pašolova, manželka připomenutého Václava, rodem Tichá a jich děti František, Aloisie a jejich babička Anna, vdova po Frant. Tichém, dále Prokop Schüsler, syn Josefa, kostelníka na Chlumku, z Dolů: Josef Hrníčko, „piják“, jeho manželka Anna a rovněž dcera Anna, Fr. Mudroch s manželkou Terezií a Jan Mudroch, z Radimi Jan Štříteřský, evangelík reform., s manželkou Josefou a ze Zdislavi Frt. Anderle, syn Vincence, mlynáře. Pašola s rodinou přijel zpět již 9. list. 1852 a ač musil slíbiti hejtmanovi mytskému Josefu Klímovi, že zanechá svých rejdů jak politických, tak náboženských, zanechal sice politických ze strachu, ale Bohu a náboženství se posmíval stále. Cestou do Ameriky a zpět pozbyl 6000 zl. Lid byl rád, že Pašola z Luže zmizel, když se však vrátil, pohrdal jím. Pašola najal si „malou hospodu“.

R. 1853 (17. čce) nařízeno, aby všechna stavení v Luži byla očí-slována; kdo by neuposlechl, měl býti trestán peněžitou pokutou.

Dne 3. dubna 1854 otrávil Ant. Berger své tři děti, protože měl se vystěhovati z bytu. Utloukl jed v hmoždíři a nasypal jej do kávy. Děti jedly málo, pouze František jedl více, který také 5. dubna 1854 zemřel. Berger utekl z domu a popíjel na Štěpánově; když se večer vrátil, byl zatčen a 4. dubna od posla Rohlíka a některých jiných osob odveden do Vys. Mýta. Pěs rok byl ve vyšetřovací vazbě a pak pro nedostatek důkazů propuštěn; po krátkém pobytu v Dolech odebral se do ciziny, kdež r. 1856 zemřel. Berger, který byl dosti dobře vychován, vešel sňatkem v přízeň s rodinou Roubínkovou v Luži, jejíž členové, vesměs helveti, nepožívali nikdy dobré pověsti. Jeden z nich Václav oběsil se 1839 u Voletic; byli to nevěrci, rouhači a hráči hry hazardní „makao“; scházeli se v hostinci u voltairiána Pašoly. Berger chodil s nimi.⁴³⁷⁾

⁴³⁷⁾ Celá vražda, jakož i rodina Roubínkova široce popsána v „Pam. kn. II.“ 266 od očího svědka dp. Zelínky.

Dne 5. února 1855 byl Chlumeck okraden. Václav Balíček z Radimi dal se po ranní mši sv. zavřít v kostele; byl ukryt ve zpovědnici. Sebral s oltářů přikrývadla, svíčky, svícny atd. a při zvonění poledne vyšel, odebral se do Roubovic, kde vše nabízel židům ke koupi; byl však od nich zadržen a v poutech doveden do Luže a pak do Vys. Mýta. Odsouzen byl 1. března 1855. Před soudem vynímal se hladem.

Vskutku r. 1855 panovala mezi chudým lidem dosti citelná bída. Z té příčiny rozpočetli lužští měšťané dle daní zvláštní přírážku, za niž vařila se pro chudinu polévka. O 11 $\frac{1}{2}$ hod. každodenně za dohledu jednoho měšťana byla polévka dělena. Trvalo to od 2. dubna až do 7. května. Na měšťana připadlo platiti 3 $\frac{1}{2}$ zl.

Téhož roku 7., 9., 14. a 21. čce táhlo a obyčejně i bytovalo v Luži vojsko (dragouni, husaři a j.). Totéž opakovalo se 1. dubna r. 1856.

R. 1856 5. května byla část radnice (byt policajtův a místnost, kde bývala třída) stržena, ježto hrozila sesutím a druhá část opravena Židé dr. Heřman Dub a Mojžíš Lederer, kteří v radnici zůstávali, musili se vystěhovati.

Jak dříve již připomenuto, konána v Luži dne 18. června 1856 generální visitace. Město stavělo brány a účastnilo se uvítání velice slavně. Na branách byl český nápis: „Vítej město naše Jeho Excellenci vrchního pastýře našeho Karla Boromejského“ a „Sláva Jeho Excellenci, vrchnímu pastýři duší našich.“ S biskupem přijel kanovník Ant. Stránský a ceremoniář Ant. Zima. Visitace účastnil se i hejtman vysokomýtský Jos. Klíma. Biřmovanců bylo 500, ježto r. 1850 biřmoval biskup Hanl v Chrásti 275 duší z Dobrkova, Roubovic a Podhory. Ve vyřízení visitace (31. XII. 1856) se dí, že posud ve farnosti lužské je 6 náboženských blouznivců a že třeba jest se vystříhati všeho, co by věřícím se strany kněze mohlo dáti pohoršení. Je to narážka na život P. Doubravy.

R. 1857 od 1. března stavěna silnice k Řepníkům. Téhož roku vzdal se zvláštním přípisem k hejtmanství ve Vys. Mýtě purkmistr Fr. Pelikán (hlavně pro intriky, jež proti němu sosnoval v „malé hospodě“ se svými druhy Pašola) svého úřadu. Hejtmanství nepropustilo ho, ale dalo mu dovolenou na rok. Dne 5. března zvolen purkmistrem Jos. Balcar, který 11. března t. r. v Mýtě složil přísahu v ruce hejtmana vysokomýtského. Téhož roku zemřel zmíněný již Václav Pašola. Ulehl v listopadu; trpěl nesmírné bolesti ve hlavě často v nemoci proklínal; posléze přece, zejména přičiněním lužského souseda Jos. Škrocha dal se 22. pros. P. Doubravou zaopatřiti sv. svátostmi a smířen s církví skonat. Pašola pocházel z Králové Dvora. Jako tovaryš přišel do Luže, pracoval u helveta Václava Roubínka a posléze se tu i oženil. Byl mužem velice zbožným. Když najal si hostinec, docházeli k němu v Luži na pensi bydlící nadporučík Bauer a officíři Steglitz a Schutz, zarytí Němci a nevěrci. Ti půjčovali Pašolovi nevěrecké, v Rakousku zapovězené knihy, jež Pašola dychtivě čítal, až ztratil víru.“

R. 1859 dne 13. února zemřel lužský purkmistr Jos. Balcar; prozatím vedl správu města radní Jos. Eubeník. Dne 1. srpna konala se nová volba za předsednictví komisaře vysokomýtského Šedy a tu zvoleni: purkmistrem Fr. Rabas, radním doktor Jos. Ullmann, výběrcím Fr. Klát a „otcem chudých“ Jos. Škroch.

V létech 1860—1861 stavěla se silnice na Voletice, Stěnce a Mravín. Chtěl sice ředitel chroustovický Werner již několik let před tím stavěti

silnici na Voletice, ale Jan Roubínek a Václ. Škroch v Luži a někteří jiní velice tomu odporovali. Když však seznali, že cestu na nádraží v Janovičkách (Zámrsku) musí konati přes Chroustovice, Ostrov a Stradouň, sami jak hejtmana, tak ředitele panství žádali o stavbu silnice voletické. Na stavbu dohlížel purkmistr Fr. Rabas.

Téhož roku stavěna také silnice z Radimě přes Dobrkov na Chrasť, ač Roubovice, zejména židé si přáli, aby táž vedena byla Roubovicemi. Po mnohých komissích ustanoveno, by stavělo se z Radimě. Stavba počala 27. srpna 1860; měli ji pronajatu Salášek, obchodník s vínem v Chrudimi a Fr. Pelikán z Luže. Roubovičtí ze vzdoru stavěli silnici k lesu. V té době odbyván na Košumberce tábor lidu.⁴³⁸⁾

Dne 4. května 1861 konána za předsednictví hejtmana Jos. Klímy nová volba představenstva města. Po dlouhé debatě (účastnil se jí i Jos. Hrdlička, ředitel panství z Rychmburka) zvolen purkmistrem Fr. Pelikán a radními Jos. Škroch a Fr. Rabas.

R. 1862 vytvořila se v Luži zpěvácká jednota „Diviš“ hlavně působením učitele Jos. Mrázka, ale prospívala málo, ježto neměla hudebně vzdělaných sil. Účastnila se slavnosti Havlíčkovy v Borové 19. srpna 1862, Rubešovy ve Skutči 6. září 1863, svěcení praporu v Chraští 4. září 1864, druhotin chroustovického děkana Fr. Müllera 1864 a provedla na sv. Václava r. 1862, 1863 s pěveckou jednotou ve Skutči a r. 1864 sama veřejnou produkci pod širým nebem u „Žižkova stolu“.⁴³⁹⁾ Než „vnitřní spory, řevnivost členů, zevnitřní nepřízeň nedaly mladému, slabému sokolu se dále šinouti, zkrátka, na radnici zdejší odpočívají reliquie spolku již od r. 1864, prapor i čtvero zpěvy i účetní kniha.“ Prociťl „Diviš“ až r. 1882, kdy dostal obratného cvičitele v osobě řídícího učitele J. Mrázka.

R. 1864 vystěhovali se do Ameriky: Jos. Šisler, krejčí, pořadatel divadel v Luži, s celou rodinou, Pav. Gerdl s rodinou, Václ. Štěníčka, student, Fr. Švengler, pekařský „nepokojný“ chasník.

Téhož roku v září zvolen purkmistrem Alois Ströbl, bývalý poručík u četníků a mlynář pod Voleticemi. Radními stali se Škroch a Balcar. Nejvíce agitovali Adolf Balcar a J. Vomela. „V několika dnech po volbě prohlásil se nový p. měšťanosta veřejně, že se odřídí i oněch 100 zl., jimiž tuším jest lužský purkmistr honorován; stkvělý prvý důkaz, že lidumil neslouží za pouhou mzdu.“

R. 1864 hořelo v Luži 4. září (stavení Kulhánkovo, Pelikánovo, Doležalovo, Bergrovo, Tomáškovy) a 13. října dvakráte za noc (o 8¹/₂ večer v Nových Chalupách u Němců a ve 2 hod. ráno stavení Vomelovo na kopci pod kostelem sv. Bartoloměje).

R. 1865 panovala hlavně ve čtvrtek před květnou nedělí velická povodeň, ježto na horách náhle roztály ohromné spousty sněhu.

Válečný rok 1866 vypisuje „Pam. kn. II.“ 306—308b z pera Hugona Jirouška těmito slovy: „S jasnou myslí, sladké oddávající se naději, plní důvěry v laskavou prozřetelnost Boží, probouzeli jsme se k novému létu. A bylo se také čeho nadíti; láska mocnářova, věhlasná rozšafnost státního kormidelníka hr. Belcrediho slibovaly především naší vlasti a našemu národu po dlouhém, dlouhém utrpení šťastnější budoucnost. Než jinak usoudil Onen Nevyzpytatelný; v moudré radě Svě

⁴³⁸⁾ O táboru na Košumberce v letech 1860tých sr. Dr. Adámek Sborník 231.

⁴³⁹⁾ R. 1864 účastnil se „Diviš“ svěcení praporu „Svantovita“ v Hlinsku dne 28. srpna (Dr. Adámek Sborník 234.)

uzavřel ještě přísněji zkouseti dosti již zbědovanou pokořenou Čechii. — Krvavými literami zapsán bude rok tento v dějinách našich a po sta letech tichým zármutkem oplakávati budou potomci, co rok tento neblahý byl pohubil.

Byl dům jeden nedostavěný, zdi stály sice pevně, ale nebylo dosud ani vazby ani krytu a bylo nájemníků mnoho v domě tom a ti znesvářili se vespolek o byty a pohodlí. Celé dni vyrovnával šafář toho domu křiky a půtky nájemníků, aniž by byl postačil a všude odpomoci dovedl. Však hle! strhla se bouře, divoký vzdul víchr, prudký spustil se lijak — tu nájemníci, zapomenuvše dávných třenic a pustivše starou zášť mimo sebe, chvátali jedenkaždý ochotně, druh druhu podporující, pracovat o zachování i jednotlivých příbytků i společného domu. Podobně as stály věci v širší naší, nám s jinými národy společné vlasti, v říši Rakouské. Neukojené spravedlivé žádosti jednotlivých národů, makavé nadřizování druhým, plané sliby budily hořkost, živily nespokojenost a živou opozici, tak že se zdálo, jakoby doba konečného narovnání a dorozumění, do nejisté mlhavé dálky se pomýkala. Co se toto uvnitř dalo, stahovala se nad Rakouskem těžká mračna se dvou stran a hrozila bouří neobyčejnou a zlou záhubou. Společné nebezpečí udusilo, žel, Bože, snad jen na čas, všakou řevnivost a všickni národové povstali jako jeden, aby radou, silou, statkem i životem chránili společnou svou vlast.

Sotva promluvil král náš k národům, že má-li se čest a celistvost Rakouska zachovati, nezbyvá jiného prostředku, leda tasiti meč a brannou rukou domáhati se práva; tu jistě všichni mohli se naučiti, seč jest láska k vlasti a co lid uvědomělý dovede. Tisícové nabízeli vlasti i statky i životy své. Bouře se rozburácela a první její ohnivé zášlehy zachvátily naši drahou Českou zem.

Není zajisté úlohou kronikáře, popisujícího pamětihodné události jednotlivé osady, rozbíratí dopodrobna děje světové; ale všimati si spíše toho, co se přímo se zájmy města, jehož osudy vypravuje, stýká, pročej i já nehodlám líčiti průběh války prusko-rakouské, nýbrž prostě a pravdivě vypravovati jen to, co v těchto smutných dobách stihlo naše město a nejbližší jeho okolí.

Nepřítel překročil hranice; země Česká pila první krev synů českých. Smutné, znepokojující a všeobecný postrach budící docházely nás zprávy. Obava pak se zdvojnásobila, když k nám zavítali první uprchlíci z ohrožených dílem míst, dílem z bojiště samého. Z Horic, z Jičína, z Králové Dvora, z Hradce Králové a od jinud a jinud houfně stěhovali se sem a výše do hor bědující rodiny se zbožím i bez něho, jak se komu událo na kvap něco zachovati. Mezi jinými přišel také Ant. Leníček, syn zdejšího měšťana, osedlý tím časem kupec v Trutnově, který zanechav veškeré své zboží pod ochranou Boží, s holým zachránil se k rodičům životem. Vypravování jejich o chování Prusáků a o ohromných kontribucích, jaké měšťanům, ba i vesnicím ukládají, o jich hltavé žravosti, krádežích, vraždách atd. pobouřilo beztoho již postrašené myslí našich dokonce. Vždyť se zde i vypravovalo a na jisto tvrdilo, že Brandeburci všecken schopný lid, ba i kněží k vojsku odvádějí, a aby se míra hrůzy naplnila, — i děti vraždí. Což divu, že každý hleděl, co měl nejskvostnějšího a nejlepšího, zachovati. Po celé dni neviděl jsi nic, než v kvapném spěchu dovážeti kříž na kříž cihly, písek, maltu; neslyšel jsi nic než tlukot kladiva. Lidé o překot zazdívali po sklepích a při-

stěnkách, co se vůbec odnésti neb zazdíti nebo zakopati dalo. I nejedna směšná ve všeobecném tomto svízeli sběhla se událost. Tak prý v blízké vesnici — nomina sunt odiosa (v Radimi) — zazdili býka, zapomenuvše při všeobecném zmatku, že musí byk dýchat. Není-li to pravda, jest to aspoň pěkně vymyšleno! Na své oči jsem však viděl, že uschovávali i takové věci, po kterých zajisté voják netouží, jako máselnice, škopky, ba i zouváky. Když se s takovými lidé počali schovávat zbožím, bylo zajisté pomýšletí o tom, kterak pro možný případ naložiti se skvosty chrámovými. Posud však nestal se se strany naší rozhodný krok, neboť opatrný p. farář dobře předpokládal, že by předčasným odstraněním klenotů, bolestně se dotknul srdcí obyvatelů a vyděšené mysli v hrůzách spíše utvrdil. Ale když dne 2. července před nás předstoupili p. J. Škroch, první radní a p. Ant. Salášek, mlynář od Můstku, s tou snažnou prosbou, aby se pro zachování těchto věcí, nedávno ještě stejnou váhou stříbra zdejší obci vykoupných, raději před časem postaralo, tu neváhal pan plebán, a k takovému opatření ustanovil druhý den.

Nastal 3. červenec — den pro království České věčně památný — nešťastný! Ohromné rány dělové, otřásající ranním mlhavým vzduchem, ohlašovaly nám, že se někde na blízku rozhodují naše osudy. S bolestným srdcem, dvojím jsouce naplnění zármutkem, bázní především o výsledek bitvy, žalostí pak pro smutné dílo, které jsme vykonati byli dlužni, ubírali jsme se na Chlumek. Bylo nás do šesti: ctihodný a velebný kněz Jan Bezdíček, farář, kněz Karel Svoboda, novosvěcenec, výše již jmenovaní p. J. Škroch a Ant. Salášek, konečně Jan Šisler, chrámu toho kostelník a já. Mlčky dali jsme se při zavřených dveřích do práce. Nejprve jal jsem se sjímati s obrazu Matky Boží stříbrné a zlaté peníze, řetězy perle, granáty a korale, kteréž z rukou mých p. farář přijímal, pak sňali jsme Bohorodičce i děťátku stříbrné, bohatě zlacené, drahokameny vykládané koruny.

Divná, nikdy nepocítená tesknost zbudila se v prsou mých; zdálo se mi, jakoby Bohorodička hněvivým na nás patřila okem a jako bych slyšel slova písně Šalomounovy „synové matky brojili proti mně“ — ale při pomýšlení na slova „krásná jsem, dcery jeruzalemské, jako stanové Cedarští, jako opony Šalomounovy“ upokojila se mysl má, uvážil jsem, že Maria zevnitřního lesku nepotřebuje, aby zraky nábožných ctitelů, svatým zanícením rozehrála; a vskutku když jsem potom z důlí k zázračnému obrazu pohleděl, zdál se mi mnohem malebnější, ba co dím, mnohem velebnější. Bylo by si přát, aby sv. obraz budoucně, podobným náčiním se nehyzdil. Pak jali jsme se rozdělovati těžký stříbrný rám, což byla práce na šest osob dosti krušná. A po ten celý čas střelba dělová neustávala, ale jako zlobivé rachocení hromů stonásobných potřásala okny svatyně. Schylovalo se již silně k večeru, když jsme klenoty do zvláštního úkrytu uschovali, ostatní ponechávající vůli a prozřetelnosti Boží. Dílo bylo skončeno, přistoupili jsme k oltáři a zde před stánkem Nejvyššího slibem a rukoudáním jsme se zavázali, že žádný z nás, děj se co děj, místo úkrytu neprozradí.

Tak se skončil den pro nás; ale jak se skončil na bojišti, to jsme nevěděli, netušili.

„Naši u Hradce prohráli a celá armáda je na útěku,“ tato ohromující zpráva rychlostí blesku rozesla se ve středu ráno po celém městě a udusila poslední naděje, poslední jiskru zdravé rozvahy. Nastal úplný

zmatek, tiché bédování. „Co si počneme, co budeme dělati?“ ptal se druh druhá; nikdo však rady nevěděl.

Okolo hodiny 9té přikvapilo do města několik saských kyrysníků; důstojník zavolal městskou radu, dotazoval se na veškerou zásobu obroku, rýže, kávy, cukru, piva, vína atd. a oznámil, že městem potáhnou dva pluky jezdců.

Od tohoto důstojníka zvěděli jsme teprv o celém neštěstí: vypravoval, že Sasů, bojujících na levém křídle, poblíž Nechanic, dobrá polovice na bojišti zůstala.

O hodině 11. přitáhli od Radímě ohlášení Sasíci a přímo za humny na poli i s koňstvem do bujné úrody táborem lehli. Ušlechtilý byl to lid, ale zbědovaný a zmořený velmi.

Úžasné divadlo rozvinulo se teprv odpoledne před ustrnulými zraky polekaných diváků.

Trosky poražené armády objevily se na divokém útěku na našem náměstí. Jaký to srdcelomný pohled! Pěší všech barev a jazyků, jízda, myslivci, baterie, povozy vojenské, povozy selské z Čech, z Hané a od jinud, brali se v té nejpodivnější směsici naším městem. Částečně bez zbraně, uprášení, bledí, slabí, přidržíce se vozů, zkrvácení, bosí, nutili se k dalšímu pochodu. „Chleba! Podejte vody, dobří lidé!“ bylo slyšeti ze všech stran v přerostlých jazycích a k tomu rachot vozů, řinčení zbraně, dusot koňstva, křik a hulákání vozků, pobízejících spřežení takměř klesající, hrozilo ohlušiti člověka. Tlačenci u pekařských krámů, hospod a kořalen nelze popsati. „Kde však nakoupíme chleba pro tak mnohé?“ Každý poskytl arci, co měl a co mohl, pekaři pekli neustále, přece však musel mnohý o hladu a žízní dále. Tak to trvalo celou Boží noc, celý následující den až v pátek ráno konečně lomoz vozů umkl. Nastalo trapné ticho.

Nastala sobota před slavností „Navštívení Panny Marie“. Jaký to rozdíl, jindy a dnes! Druhdy všude samá píle, samý spěch a chystání, dnes zádumčivé mlčení, smutné, ba skoro zoufalé tváře. O druhé hodině s poledne rozléhal se městem žalostivý křik: „Již jedou, již jsou zde“ a vskutku s radimských vrchů chvátala přímo k městu tlupa jezdců; v brzce byla u mostu a na to tryskem vjela na náměstí. Byli to pruští husaři v modrých krzmách sbílým šněrováním, přes tmavou čapku umrlčí lebkou vykrášenou visel červený kolpak. Obstarávali byty pro generalní štáb, a vyšší důstojnictvo a přibili na radnici ohlášení německé následujícího asi znění: „že přicházejí jako přátelé, nikdo aby se nestrachoval, ale spíše při svém zaměstnání zůstal, za bezpečnost soukromého majetku že se ručí, kdo by se však zpouzel aneb nějakou zradu strojil, ten že bude zastřelen. Kupecké krámy a hospody mají býti otevřeny, aby královské vojsko vším, čehož by potřebovalo, zásobiti se mohlo. Za nedlouho přiklusali huláni, pak přitáhla pěchota. Od Dobrkova svítila se silnice v lesku zapadajícího slunce jedním třeptem; zdálo se, že nepřátelským davům nebude ani konce. Lomozu a hluku neustále přibývá; nyní táhnou dlouhá, černá děla a jiné těžké povozy; pod břemenem jejich duní země, otřásají se okna.

Za každou baterií jede silná stráž, za každým plukem, praporem a větším oddělením vojska řádně zřízená lékárna. Hodiny to trvá, a celá tato spousta lidstva rozkládá se v městě a venku uprostřed bujné dozrávající úrody. Mléky, hořký v sobě zatajuje pláč, viděl hospodář pod no-

hami cizí roty klesati své mozoly, svou naději. — Právě pak drancování začalo se v samý již večer. Začalo pršet. Pěchota, rozložená táborem od Dobrkova a od radimské příčnice až k paletinské kapli, rozběhla se po městě a po vesnicích. Jednotliví vojáci prolézali stáje, stodoly a kolny; brali slámu, tyčky, bidla, prkna, suché dříví k palivu, lámali ploty, káceli stromy v zahradách, vysazovali vrata u stodol, chlévů a ohrad a vše unášeli úprkem do ležení. Tisíce plápolajících ohňů svědčilo o přítomnosti skůdců. Hulákání a pochod po celou noc nepřestávaly.

V neděli jen se zvláštním vojenským dovolením k službám Božím se vyzvánělo. Mezitím, co ve střídavém pochodu městem naším se ubírala tu pěchota, tu jízda, tu zas dělostřelstvo a povozy všeho druhu, kázal p. farář a služby Boží konal v prázdném kostele. Hle, takovou jsme měli pouť! Místo slavného vyzvánění — řinkot zbraní, rachot sterých vozů, místo nábožných vůdců skorouhvemí — vůdce nepřátelských legií, místo marianských zpěvů — potupné písně vítězného nepřítele, místo lahodné hudby — neladné píštění píšťal a rachocení bubnů, místo kramářských a obrázkářských bud, — boudy z potrhané úrody v táboře, místo všeobecné radosti — povšechný hluboký zármutek. A tak to trvalo až do čtvrtka.

„Pruské vojsko nevyšlo na loupež, my jsme nepřišli vésti vojnu s pokojnými občany, všecko se zaplatí hotovými,“ tak říkali Prusáci, ale skutky trestaly je ze lži. Pod lahodným jménem rekvisice dopouštěli se nejsmělejších krádeží. Nebylo vesničky, nebylo mlýna, nebylo chaloupky na samotě, kde by nebyli se násilím o to a ono doprošovali. Dobytek, seno, oves, vařivo, drůbež, slaninu, plátno, prádlo, vše napořád lidem brali, co na místě nestrávili neb nespotřebovali, na vozy nakládali a za armádou dováželi.

Snadno by jsi byl za nimi trefil, třeba ti bylo jen jíti po peři nastlaném valně po silnici. Ni pláč, ni prosby jimi nehnuly i chudiné poslední výživu — krávu vyvedli, ba ani kozou nepohrdli. Kuže pak a odpadky za babku zdejšími židům i židovským křesťanům prodávali. Tak odvedl voják jeden domanickému lesníku krávu, kterou bez meškání za 18 penů (grošů) prodal markytánovi. K snažné prosbě poškozeného musel však k rozkazu důstojníkovn krávu vrátiti. Ve Vys. Mýtě prodávali krávy odvedené ze dvorů J. Ex. p. biskupa kus po 3 a 4 zl., skopa pak po 3 šestácích. Ve Zdislavi odebráno 6 kusů, v Radimi 19, na Domanicích 6, na Dobrkově 8 kusů hovězího, nepočítaje značný počet vepřového a skopového dobytka a kozlů. Největší však ztráty utrpěl zdejší měšťan: kupec a pachtýř pivovaru p. Fr. Rabas. Co bylo zboží na skladě, likérů a jiných lihovin rozebrali, hospodáře samého bodákem lehce na čele poranili, manželku pak dvakrát vytrasenou šavlí ohrožovali, a když půdy a sklepy všechny proslídili, kázali dvěře krámu zavřít a jako na poděkování pro budoucí bezpečnost křídou na ně napsali: „Von der Intendantur des ersten Armeekorps gänzlich ausgeräumt“ (Mělo snad státi ausgeraubt!). Tak řádili i v pivovaru. Vyvalili přes 70 věder dobře vyleželého piva — veškerou to zásobu a po kopci dolů do tábora je kouleli; zde pak vyrazivše dna u beček, tak sklochtané i s kvasnicemi pili; konečně již dosti stíženému tři kusy hovězího dobytka pryč odvedli.

Byl to první armádní sbor pod velením generála Bonina; počet pak veškerého vojska, které tudy táhlo, páčili jsme do 100.000 mužů.

Zatím přistěhoval se k nám jiný zuřivější, neuprositelnější host — cholera! Nevím, mám-li přiložiti tomu víry, že by byl nemoc tuto do našeho kraje přinesl včelákovský hrobař, který dobrou vylákan mzdou, vydal se ku Hradci na bojiště zakopávat padlých; ale tolik jest jisto, že zmíněný hrobník po návratu svém z Hradce nejprve nemoci této podleh a Čelákov nejdříve zuřivost její zakusil. Z farní naší osady vyžádala si 81 obětí. I p. farář, nemoha užíváním obvyklých lázní v tomto nejistém čase svou obyčejnou nemoc předejít, k veliké své lítosti pádem nám uleh; vypomáhal mi v pracích duchovních kaplan čermenský neomysta Karel Svoboda věru bratrsky.

Zatím smluvili se ve Vídni o příměří. Rány dělové umlkly; zbrane odpočívaly. Pruské vojsko pak rozlezlo se po celých Čechách a usadilo se po městech a po vesnicích ležením, nové houfy lačných vojáků i nevojáků k sobě na hody z Pruska přibírajíc. U nás rozhostilo se jich do šesti set, pod velením starého majora, bytujícího ve staré jezuitské residenci. Po celé tři neděle až do uzavření konečného míru tu setrvali. Chovali se slušně, zdvořile v domě i na ulici a lidem rádi a ochotně v domácí i polní práci pomáhali. Nebylo sváru, nebylo křiku ani žalob, ani nepokojů, ani soudů. Ba až příliš přátelsky naši s nepřáteli si počínali; a děvčata dokonce byla by si přála, aby vojna s Pruskem věčně trvala; tak si brzy rozuměli! Slušní byli to lidé jinak, ale tak jísti jako oni jedli napořád, neviděl jsem nikdy křesťanského člověka. Jedli od božího rána do pozdní noci.*

Nešťastný a v Luži, jak z posledních slov uvedeného citátu jasno, i dosti romantický rok 1866 minul a nastala doba všeobecného rozkvětu jak říše Rakouské, tak i Čech, ba každého místa.

R. 1877 skončil v Luži svou činnost akciový spolek „Včela“, který vedl obchod s látkami na oděv. Působil zde dobře po několik let a příčinou zániku byla netečnost. Adresu za přčinou téhož roku slaveného papežského jubilea podepsalo 120 osob („podpisovala se toliko tajně, veřejně vyložena nebyla, aby nepobouřila myslí zdejších svobodomyšlníků od protikatolického novinářstva proti sv. Otci popuzených“.)⁴⁴⁰⁾ Městská rada za to podepsala sv. Otci adresu nedůvěry, že prý ve válce ruskoturecké žehnal Turkům a dala ji vytisknouti v „Národních Listech“. (Farář jenšovický Šimerka, „odbojný kněz“, je podporoval.)

Na podzim téhož roku hořelo vedle školy. Fara a kostel byly ve velikém nebezpečí. Hasiči bránili pouze školu; faru, jejíž střecha již hořela, uhájili cizí lidé, kteří pak za to od společnosti, u níž fara byla pojištěna, na návrh farářův dostali odměnu. Proto hasiči se hněvali a farář byl strhán v „Nár. Listech“.

Před narozením Panny Marie 1880 byla v Luži veliká povodeň. Silně přšelo a u Nových Hradů udála se průtrž mračen; voda sebrala u zahrad i kamenné ploty.

Oslava svatby korunního prince Rudolfa s princeznou Štěpánou, dcerou krále belgického, konána 10. května 1881. „Večer před tím bylo osvětlení města. Od radnice ubíraly se městské spolky s hudbou a pochodněmi ke škole. Tu dívky zapěly dvojhlasně dvě písně a děvčátko a chlapec přednesli příležitostné básně; pak se ubíral průvod zase k radnici, kdež zapěl zpěvácký spolek čtverhlasně tři sbory. Ráno střeleno z hmoždířů.

⁴⁴⁰⁾ Zemská škol. rada zakázala školním dítkám adresu podpisovati.

V 9 hodin shromáždilo se všechno před radnicí a pak ubíralo do Nových Chalup, kteréžto místo pojmenováno od dnešního dne s vědomím hejtmanství „Rudolfova třída“; tam zasazeny nové kaštiny. Purkmistr promluvil krátkou řeč a dítky deklamovaly. Odtud ubíralo se vše do chrámu Páně. Po službách Božích v radnici poděleno as 60 chudých po 50 kr. Odpoledne skončilo vše jak obyčejně na Košumberce tancem a pívem.“ Téhož roku zvolen měšťanostou rolník Fr. Kulháněk a do výboru žid. Dříve byl měšťanostou Jan Krupka a ve výboru 3 židé.⁴⁴¹⁾

R. 1883 zvolen za obce venkovské do sněmu Dr. Jul. Grégr, majitel „Národních Listů“. Farář jenšovický (Šimerka) „opět letos Grégrovi voliče nadháněl.“

R. 1884. „V městečku Luži je 5 řezníků a všickni dávají dobytek košerovati k vůli židům. Řezník každý musí košerákovi dobře zaplatiti: tak na př. při velkém kuse hovězího dobytka dostane košerák 52 kr. a k tomu jistou část masa, která má cenu 1 zl. Mimo to odvádí řezník z téhož kusu do pokladnice obce židovské 1 zl. a několik krejcarů. Řezníci jsou tedy židům poplatní.“ (III. 513.) Spolek zpěvácký Diviš umkl, učitel Mrázek vzdal se jeho řízení „pro urážku učiněnou mu od jednoho člena“. (III. 514.) Dne 3. července dával Diviš rekviem za Smetanu. „Dítky školní a spolky lužské se dostavily. Byli tu snad všickni ti, kdož nikdy do kostela nechodí.“

„Asi 30 občanů sestoupilo se do spolku a zřídili si záložnu; každý z nich složil 50 zl. Záložna přijímá peníze na 5⁰/₀, sama půjčuje na 6⁰/₀ i více. Koupila si pokladnu ohnivzdornou za 280 zl., 8 metrických centů těžkou. Protože nemohli ji po schodech dostat do radnice, musili ji vtáhnouti tam oknem na rumpále.“ (III. 316.) Dne 17. srpna byla velká matiční slavnost na Košumberce; vytěžilo se 273 zl.⁴⁴²⁾

R. 1902⁴⁴³⁾ stojí v čele města: purkmistr Václ. Bulíček, jirchář a měšťan v Luži. Při nové volbě, konané 30. list. téhož roku zvolen starostou města obvodní lékař a český spisovatel MUDr. Fr. Hamza, zakladatel a majitel sanatoria pro skrofulosu,⁴⁴⁴⁾ radními Fr. Jelínek, Václ. Bulíček, Jeníček a pekař Fleišr.

XX. Škola v Luži.

O lužském školství před rokem 1620 máme zprávy velmi sporé: ale jisto jest, že již tehdy vedle školy na hradě Košumberce byla škola i v městečku. „Není pochyby, že již před tímto rokem bylo postaráno o školské vychování v Luži, a jinak ani nemohlo býti v této osadě, dobrému blahobytu se těšící...“*) Že škola byla na Košumberce, svědčí zápis ve smlouvách přátelských v Kopiaři lužském při roce 1583, který zní: „Jakož se jest nevole a nějaká různice nemalá sběhla mezi Vitení Píseckým toho času učitelem dítek Je. Mti Vysoce Urozeného panna p. Adama Slavaty na Košumberce s strany jedné a Annou manželkou cti-hodného kněze Matěje, faráře na ten čas v městě Luži s strany druhé.“

⁴⁴¹⁾ Židé chtěli docíliti, aby jich soukromá škola stala se veřejnou; proto drali se do zastupitelstva.

⁴⁴²⁾ V roce 1886 konal „Sokol“ zvláštní a hlučné slavnosti.

⁴⁴³⁾ R. 1902 bylo v Luži 1482 katol., 27 evangel. reform., 1 evang. augsb., 1 bez vyznání a 85 židů čili 1596 obyvatel.

⁴⁴⁴⁾ Jeho zásluhou postaven v Luži v r. 1903 první vůbec v Čechách vlastní dům pro feriální osady.

*) Dr. Adámek d. c. 35.

Patrně z toho, že r. 1583 dlel učitel dítek na Košumbece. Škola tato byla školou privátní, školou abych tak řekl šlechtickou pánů Slavatů.

Kromě školy na zámku či v Košumbece byla také škola v městě. Názor tento podporuje lužský Kopiař (71 rub), v němž zapsán jest list purkmistra a rady Horaždovic ze soboty po sv. Valentíně r. 1591, jímž oznamují Horaždovičtí rytířům, vladykům, panům z měst a městeček, kterak ukazateli listu „pocitivému mládenci, svobodného umění bakaláři a správci tamní školy Stanislavu Skalickému od Matouše Slánského, někdy kantora jeho, veliká škoda se jest stala, tak že jest jemu, opovázivše se dobré pověsti své, jak na hotových penězích, tak i na knihách nemálo pokradl a pobral“, a žádají, aby, „kdež by se koliv tento pocitivý mládenec, ukazatel listu tohoto, k vašim milostem a k vám najíti dal a dotčeného Matouše Slánského našel a ku právu připravit i obstarati chtěl, nepřekáželi, ale napomáhali a jemu k jeho ztrátě od téhož škůdce jeho dopomohli.“ Byl tedy Stanislav Skalický v Luži usídlen⁴⁴⁵⁾ a zajisté za žádnou jinou příčinou, než že tu vyučoval. Tento Stanislav Skalický byl učitelem utrakvistickým.

Po bitvě bělohorské katolickým učitelem (prvním) v Luži v městě stal se Daniel Kavka Litoměřický. Tomuto Kavkovi pocitivému mládenci potvrzují Lužští dne 16. října 1629 na den sv. Havla (Kopiař 70 rub), jenž již dříve v Luži byl a od nich odebrati a jinde služby pohledati mínili, že „po ten čas, jak na dobrého a pocitivého člověka sluší a náleží, se jest choval a povolání svému za dosti činíc, nic takového, což by na újmu pocivosti jeho bylo, po sobě nezaněchal, nýbrž všecko dobré a chvalitebné.“ Kavka byl učitelem katolickým,⁴⁴⁶⁾ jak plyne ze zápisu jeho na desce nejstarší katol. matriky; on také to byl, který psal tehdejší matriky farní.

Tato katolická škola v Luži připomíná se i r. 1633 (Kopiař 28 líc) a r. 1677 ve zprávě k pražské konsistoři, kdež se dí, že v Luži jest škola s kantorem.

Zápisy o škole na hradě Košumberském mimo shora připomenuté jsou: „Z kšaftu⁴⁴⁷⁾ pana Jindřicha Slavaty z roku 1598 poznáváme péči pánovu o výchování. Píše a ukládá, aby jeho syn Diviš Lacembok Slá-

⁴⁴⁵⁾ Tentokrát bylo obyčejem, že důležité listiny z přílišné bezpečnosti dávali si majitelé jich zapisovati do knih městských. Takový případ máme i v Luži r. 1611. „Ve středu po památce blahoslavené a nerozdielné svaté Trojice dvojctihodný kněz Jan Svatoš, správce církevní v městečku Luži, maje se jinam odbírat, předstoupil jest před pana purkmistra a pány městečka Luže, toho žádaje, aby smluvy svatební, kteréž z měst pražských vysvědčeny a dány má, do knih městských vypsány a pro pamět uloženy byly.“ Podobně zajisté bylo tomu i s listinou Stanislava Skalického.

⁴⁴⁶⁾ Dr. Adámek (str. 36) o Kavkovi dí: „Byl-li tento učitel posledním učitelem školy staré a pro náboženství své odcházel, nelze zjistiti.“ Nyní tedy zjištěno jest, že to byl učitel katolik. Znatel dějin poznal by to na první pohled. Byla-li již r. 1623 zavedena v Luži katol. duchovní správa a obyvatelstvo již r. 1626 k náboženství katol. přistoupilo, dá rozum, že nebylo možno, aby až do r. 1629 vyučoval tu učitel utrakvistický. Mám silné podezření, že p. Dr. chtěl slovy svými kopnouti do katolíků, jako by ti o vyučování mládeže se byli nestarali. Ale, ať již p. Dr. ten úmysl měl čili nic, zde zase jasně se ukazuje, jak církev katol. vždy bedlivě o školy dbala. Ostatně p. Dr. v textě dí, že Kavka byl v Luži již r. 1625, v poznámce uvádí, že byl tu 2½ léta a r. 1629 16. října chtěl jíti z Luže. Kde tu prosím zůstala matematika? Dvacet pět a 2½ je vždy 27½ a ne 29!

⁴⁴⁷⁾ Čas. M. Č. 1885, 379. (Pozn. Dr. Adámka.)

vata byl dán do učení v místo poctivé a aby mužem učeným a pobožným, kterýž by ustavičně při něm byl a jeho v mladém věku rozumně spravovati uměl, opatřen byl, aby nákladu slušného na to litováno nebylo, tak aby syn jeho „ke cti Pánu Bohu, vlasti své a paní mateři i jiným přátelům ku potěšení býti mohl“. A že učitelé bratrští byli na hradě Košumberce, připomíná Václav Červenka, současný dějepisec Valdštejnův, kdež píše, že Albrecht z Valdštejna⁴⁴⁸⁾ byl na hradě Košumberce vychováván a pikardskými učiteli vzděláván.

Ještě v popise hradu z léta 1620 se připomíná, že na hradě byly pokoj „škola“ zvaný a pokoj bratrský, všechno dle způsobu bratrského zařízení. Sem přicházel každou neděli a svátek jeden ze starších bratří sboru z Chrasti, aby vykonával a řídil náboženská cvičení ve velkém pokoji bratrském. I jest zajímavé, že tu byl v opatrování poručníka pana Jindřicha Slavaty vzděláván a cvičen spolu se synem Jindřichovým Divišem Lacembokem Slavatou z Chlumu Albrecht z Valdštejna a že tu také byl vzděláván starší jeho současník Vilém Slavata z Chlumu.⁴⁴⁹⁾ (Dr. Adámek d. c. 35—36.)

„Českobratrská“ škola na hradě zanikla asi s posledním „českým bratrem“ z rodu Slavatova p. Divišem Lacembokem kol r. 1620—1623, a zůstala pouze škola v městě, která s příchodem prvního katolického faráře dostala záhy také prvního katolického učitele.

Vedle školy městské, která nepřetržitě v Luži trvala ode dob Karlových, povstala něco dříve před r. 1679 škola jezuitská na Košumberce, jež později přenesena do residence na Chlumku. Tak alespoň soudím ze zápisků residence Košumberské při roce 1679, kdež se výslovně dí: „Postaráno bylo o bedlivějšího učitele hudby⁴⁵⁰⁾ z města Luže, který by chlapce. a o učitelku znalou hudby, která by dívky vychovávala, když

⁴⁴⁸⁾ Čas. M. Č. 1885, 378, Schaller XI. 184. — Červenka píše: *educatus est in arce Košumberg sub piccarditis magistris, a quibus primis literis et studiorum rudimentis.* Že nebyl poručníkem Albrechta z Valdštejna Albrecht Slavata z Chlumu, jak se Aug. Sedláček (v Hradech I. 100) domnívá, dokazuje Fr. Dvorský (v Čas. M. Č. LIX. 378.) Pozn. Dr. Adámka.

⁴⁴⁹⁾ Čas. M. Č. LIX. 378. Ve „*Votum cuiusdam secreti consilarii imperatoris, in quo demonstratur, cur Fridland a suo generalatu amoveri merito debeat et juste possit*“ píše Vilém Slavata, že jej, Albrechta z Valdštejna, od chlapectví zná, „*cum in domo patruelis mei Cossumbergae cum filio eiusdem studebat, cum mihi ille ipse in tertio gradu cognatione jungatur.*“ (Poznámka Dr. Adámka.)

⁴⁵⁰⁾ Dr. Adámek (36) v poznámce dí, že r. 1679 „ustanoven byl péčí Marie Evy Hiserlové dbalejší učitel pro hochy a zvláštní učitelka pro dívky“ a odvolává se na městskou památní knihu lužskou. Dobrá. Ale v pravdě tomu tak není. Nejednalo se zde o učitele a učitelku snad, jak bychom dnes řekli, literární, ale o učitele a učitelku hudby. Vždyť v originále jsou slova: „*ludimagister*“ a „*ludi-magistra*“! Ale je tu patrný zvláštní úmysl. Sám Dr. Adámek hned po této poznámce dí v textě: „Místo někdejší českobratrské školy na hradě nastoupila jezovitská škola při residenci chloumecké a i městská škola dostala se do jejich služeb.“ Má se patrně naznačiti členáři jak z městské knihy tak ze spisku Adámkova, že jezuité málo bedlivě ve své škole učili a proto že se hraběnka postarala (v originále se nepraví kdo: jezuité-li či hraběnka!) o bedlivějšího učitele. A zatím pouze šlo o učitele hudby, ježto z tehdejších dvou jezuitů nikdo hudby znalý nebyl a regenschori (učitel z Luže), který obstarával kostely dva a ještě školní vyučování v městě, neměl tolik času, aby bedlivě mohl učit zpěvu a hudbě. A přece tentokráte na hudbě a zpěvu velice záleželo, aby lid do chrámu pilně chodil. Pánové, Jiroušku a dr. Adámku, podruhé píše pravdivě a což hlavně je, také poctivě bez všelikých předsudků! V koleji jezuitské vzdělával se Václ. František Hřib. (Dr. Adámek: Sborník okresu hlineckého str. 201.)

plat školní se zdvojnásobil. Nejjasnější paní nejen že za žáky plat zapravovala a to za ty, kdož byli chudí, ale štědře se postarala i o slabikáře a knihy, z nichž by se učili. Připočítáme-li k této škole v městě slávající, bylo 200 žáků, jež jsme v katechismu vyučovali.“ (III. 24.) Totéž potvrzuje se ze záznamu při roce 1681, jenž zní: „a protože nesmírně na tom záleží, aby křesťanský výchov započat byl hned od mládí, přinutili jsme asi 170 chlapců, aby chodili do školy, aby se začátky věd ssáli spolu základy pravé zbožnosti. Učili jsme je tomu, jak se mají modlití, zpovídati, Bóha ctíti a věřiti . . .“ (III. 46.)

Škola jezuitská na Chlumku stala se dvojtřídní. Kdy tak se stalo, určití nelze, ale souditi možno, že as r. 1683. Alespoň téhož roku jest v jezuitské knize toto poznamenání: „Mimo to vydala nám (jesuitům Maria. Maxm. Eva Hyzrlová) dvoji obligaci: jednu 1000 zl., aby z její úroků po její smrti pokračovalo se ve výchově mládeže a vzdělání ve školách obecných . . .“ (III. 46.) a na okraji připsáno jest jiným inkoustem, ale ještě v dobách jezuitských: „založeny školy obecné“. Poněvadž obecná škola v městě již dávno byla založena a taktéž, jak z hořejšího jasno, i na Košumberce stávala jednotřídní škola jezuitská, nemohou slova „školy obecné“ (množné číslo) k ničemu jinému se vztahovati, než že tehdy, to jest r. 1683, kdy jesuité z Košumberka do residence se přestěhovali, zřízeny při přenesení školy z Košumberka do residence zároveň třídy dvě. Výsledek pátrání tedy je: vedle školy městské jednotřídní byla již před r. 1679 nejspíše od r. 1671⁴⁵¹⁾ i škola jednotřídní na Košumberce; škola košumberská stala se dvojtřídní r. 1683. Byla tudíž tehdy škola v Luži celkem trojtřídní, k níž před samým zrušením Tovaryšstva připojila se třída čtvrtá. Náhled tento podává také „Pamětní kniha I.“, která v základě pronáší se o škole lužské takto: Před zrušením řádu jezuitského (1773) byly v Luži celkem tři třídy. „Stará škola“ nalézala se poblíže fary v čís. 138. Byla dřevěná, nízká a šindelem kryta; měla dvě světnice: třídu a obydlí pro učitele. Když však počet dítek lužských vzrůstal a třída v městě k pojetí všech žáků nestačila, zřízena nová škola⁴⁵²⁾ v „zámku“ t. j. v residenci jezuitské tam, co nyní jest konírna. Větší dítky vyučoval tu předmětům jesuita,⁴⁵³⁾ Škola jezuitská takto stala se

⁴⁵¹⁾ Při roce 1671 praví se v jezuitské knize totiž, že úkolem jesuitů t. r. bylo mimo kázání „catechesim tradere“, kteréžto slovo v letech 1669 a 1670, kdy přece jesuité také vedle kázání lidu vykládali katechismus, nepřichází. I soudím, že toto „katechizování“ vztahuje se na mládež či na školu, ač, jak připouštím, ne na školu se všemi učebními tehdy předměty.

⁴⁵²⁾ T. j. nová třída.

⁴⁵³⁾ O činnosti jesuitů jako učitelů a paedagogů vyslovil se Ant. Truhlář, ředitel akademického gymnasia v Praze, při svěcení nové budovy téhož ústavu dne 5. října 1902 takto: „Zřídili je (gymnasium akademické) podporou se strany královské štědře poskytovanou řeholnici tovaryšstva Ježíšova, bystří znalci povah lidských, v plnění svých povinností vzorní a za cílem vytčeným s železnou důsledností krácející. Nová škola provázena byla ve svých počátcích s nedůvěrou ano s výsměchem, ale záhy proměnil se úsudek, neboť vycházelo na jevo, že způsob vyučovací, jak hosté přichozí jej pěstili, jest prázden tápavých a ledabyklých pokusů, že neocenitelnou jeho předností jest pevný řád a účelný postup. Přicházeliť jesuité, jak výborně líčí náš přední historik dr. Winter, vystrojeni nejlepší zbraní současnou. Školství protestantské mělo tehdy své paedagogické výtečníky, kteří svou praxi a své ideály o školách skládali v methodické názory a řady psané i tištěné, to všecko znali jesuité dobře a nejen znali, nýbrž i prakticky prováděli; neuhodil-li z nich každý na nejlepší cestu, vynikal aspoň snahou a pilností neobyčejnou.“ Ostatně o školské činnosti jesuitů třeba jen.

trojtřídkou či počítáme-li také třídu v městě (pro menší žáky), byla škola v Luži celkem čtyřtřídní.

Nadanější žáci ze škol jesuitských hývali posílání na studie do kolleje králohradecké.

Po zrušení řádu jesuitského, když residence připadla náboženskému fondu, přeneseny jsou dvě třídy školy jesuitské do panského domu na Chlumu č. 2. a učiteli jich byli exjesuité: Viktorin Jarošík a Josef Ensberger. R. 1788 košumberská či chlumecká škola byla potvrzena vládou jako škola privátní a dosazení k ní dva světské učitelé s industriálkou, kteří plat svůj brali jednak z místních školních fondů, jednak ze školního normálu. Dětila se tedy škola chlumecká ve 3 třídy; ve dvou učili učitelé světské a ve třetí P. Ensberger, který mimo pensi bral ještě 150 zl. ze školního normálu a zastával za to místo katechety. Celá škola byla tedy jako před zrušením řádu čtyřtřídní: první třída (nejmenší děti) byla v městě, kdež učil „pomocník“, ve druhé a ve třetí na „Chlumu“ učil druhý a první učitel a ve 4. třídě P. Ensberger, který byl zároveň katechetou.

Roku 1807 koupil panství Košumberské baron Laing a přeložil správce svého panství z residence, kdež sám se usídlil („zámek“), do školy na Chlumu č. 2. Z té příčiny, aby se nabylo místa, jedna třída tu zrušena a škola se stala trojtřídní. P. Ensberger nevyučoval světským předmětům; zastával pouze místo katechety. Po smrti P. Ensbergera r. 1819 místo katechetské zrušeno, plat 150 zl. pro ně zastaven a zvláštním dekretem z r. 1820 nařízeno konsistoří, že náboženství na školách v Luži bude vyučovati duchovní správa bezplatně.

Ježto dítek přibývalo, musila záhy zříditi se místo třídy zrušené r. 1807 třída nová a ježto ve „staré škole“ č. 138 nebylo místa, vyučovalo se v radnici až do svátku sv. Petra a Pavla 1846. Toho roku třída v radnici jest zavřena a r. 1855 při opravě radnice zcela zbořena.

Vyjednávání o stavbu nové školy začalo r. 1842. Komise skládající se z ředitele panství taxického v Chroustovicích Ferd. Wernera, ředitele panství rosického Gollera (za Radim) a ostatních kompetentních osob, uznala r. 1843 za nejvhodnější místo pro školu část hřbitova u sv. Bartoloměje. Se stavbou započato r. 1844 (1. června svěcen základní kámen, kázal farář Müller) a skončeno koncem r. 1845; stavbu řídil lužský mistr Kozderka, který od obce zakoupil „starou školu“ za 900 zl. Posvěcení „nové školy“ slavilo se 29. června 1846 a to způsobem velice slavným. V předvečer byla škola osvětlena a opatřena transparenty císaře Ferdinanda I., arciknížete Štěpána, místodržitele král. Českého, a knížete Maxmiliána Karla z Thurn-Taxisů. Pochodňový průvod procházel městem za zvuků „hudby turecké“. Svěcení vykonal vikář vysokomýtský Jos. Havel, jenž také promluvil přiměřenou řeč. Účastnili se aktu toho oba výše jmenovaní ředitelé panství s úřednictvem a krajský komissář z Chrudimě Plaček, který po ukončení všech obřadů promluvil řeč, v níž povzbuzuje přítomné, aby si školy vážili a končí: „Budiž tato škola ještě pro pozdní potomstvo stavením blahonosným, z kterého by vycházela mládež bohabojná, umělá, pracovitá, ušlechtilá, která by slouiti mohla útechou rodičů,

čisti Wintrovy spisy: „Život církevní v Čechách v XV. a XVI. věku“, „Děje vysokých škol pražských“, „O životě na vysokých školách pražských“, „Život a učení na partikulárních školách v Čechách“, Tomkův „Dějepis města Prahy“ atd., aby každý seznal, jakého významu byl řád jesuitský pro české školství.

oslavou obce, podporou i ozdobou vlasti.“ Po té děkoval všem purkmistr p. Fr. Pelikán. Po svěcení odesli všichni účastníci v processí na Chlumeck, kde kázal Ignác Zelinka a mši sv. s „Te Deum laudamus“ sloužil vysokomýtský děkan a vikář. Na škole byl nápis (zlatá písmena na černé kamenné desce): „Dům školní — vystaven léta Páně 1845.“ Škola byla trojřídní.

Patrony školy lužské byli majitelé panství košumberského, naposledy do r. 1846 knížata Thurn-Taxisové. Škola pozemků žádných neměla. Pokud se týče dotace lužského učitelstva, tu patřilo k ní 2000 zl. jakožto lokální školní fond, jež vzaty byly, ač nikdo neví quo titulo aut quo jure, z fundací 5000 zl., jež učinila zakladatelka Chlumku Maria Maximiliana Teresia Eva hraběnka Hieserlová ku pěstování církevního zpěvu a hudby v kostele chlumeckém. Lokální školní fond spravoval do r. 1850 vrchnostenský úřad v Chroustovicích, po roce 1850 městská rada v Luži, jež určovala zvláštního svého člena (r. 1858 byl jím Jos. Bubeník), který fond spravoval, školné vybíral a učitelstvo vyplácel.

Příjmy lužského učitelstva dle rozhodnutí pražského místodržitelství ze dne 7. list. 1856 byly pro řídícího 300 zl., pro prvního podučitele 200 zl., pro druhého podučitele 150 zl., pro industriálku 50 zl., pro topiče 24 zl., za čištění 36 zl., na různá vydání 10 zl., celkem 770 zl. Fasse řídícího z r. 1858⁴⁵⁴⁾ má tyto položky: Příjem: příspěvek města Luže korec žita aneb 2 zl., z lokálního fondu škol 300 zl., z nadace Hieserlovské 15·36 zl., novoročních grošů 6·24 zl. a pak příjmy organisty a to: od města Luže 3·23 $\frac{1}{3}$ zl., z kostela sv. Bartoloměje 1·34 zl., z Voletic z kostela 1·32 zl., úroků 0·16 zl. a ze štol 16 zl., celkem 347·05 $\frac{1}{3}$ zl. Vydání: čištění školy 36 zl., topení 24 zl., různé výlohy 10 zl., celkem 70 zl. Mimo to dostávalo se do školy dříví z panství košumberského 13 $\frac{1}{4}$ sáhů, rosického 2 $\frac{1}{4}$ sáhu, od Luže 4 sáhy a z Radimě $\frac{1}{2}$ sáhu, celkem 20 sáhů. Industriálka měla kromě oněch 50 zl. ještě 8 zl. na byt od berního úřadu ve Vys. Mýtě. Poznámka při fassi dí, že židé platí ročně škole 16 zl., ač dítek svých do školy neposílají: učí je doma zvláštní židovský učitel a židovská obec že zakročila na vyšších místech o povolení vlastní školy. Školních dítek bylo r. 1858 celkem 298, a to chlapců 185, děvčat 198, z Luže, Chlumku, Košumberka, Radimě, Voletic a Zdislavi.⁴⁵⁵⁾ Vyučovalo se ve všech třídách po 4 hodinách, industriálka učila v létě denně 2 hod., v zimě hodinu.

Při škole lužské působili učitelé: Fr. Novotný, jenž přidán byl za druhého učitele k jesuitům kol r. 1778 a zemřel 2. října 1784, Ant. Havel, jenž zemřel v Luži 27. ledna 1824; v nemoci vypomáhal mu pomocník Jos. Sedláček, který pak stal se učitelem. Protože Lužští s ním byli nespokojeni jednak pro hru na varhany, jednak pro vyučování mladeže, vyměnil

⁴⁵⁴⁾ V arch. far. chová se opis starší fasse Ondřeje Hataše, rodáka z Luže, kantora a varhaníka, po 4 léta v Luži již učícího na 66 zl. 98 kr. příjmů (bez udání roku, za jesuitův asi kol. r. 1719).

⁴⁵⁵⁾ R. 1850 bylo 261, r. 1851 248, r. 1852 269, r. 1853 266, r. 1854 274, r. 1855 278, r. 1856 268, r. 1857 281 žákův. V I. třídě bylo r. 1879 116, r. 1880 113, r. 1881 106, r. 1882 110, r. 1883 103, r. 1884 64, 1885 36 dětí. Ve druhé třídě 1883 97; ve III. 1879 61, 1880 74, 1881 75, 1882 70, 1883 96, 1884 38; ve IV. (od 1. ledna 1879) 72, 1880 82, 1881 80, 1882 92, 1883 91, 1884 102; v V. (od r. 1884/5) 66, 1888 65. R. 1902 je žáků ve třídě I. 75, II. 74, III. 86, IV. 86, V. 76 či všech 397. Katolíků je 71, 70, 83, 78. 70 = 372, evangel. reform. 3, 2, 2, 4, 4 = 15 a židů 1, 2, 1, 4, 2 = 10. Chlapců je 176 a děvčat 221.

si místo se skutečským učitelem Janem Rypkou.⁴⁵⁶⁾ Z podučitelů byli v Luži: Sýkora. Fr. Tikal, Kulhánek, Jos. Racembeck († v Luži 1817), Fr. Fiala (byl 14 let a 6 měsíců vojákem, po vojně písařil na Košumberce, dne 10. července 1817 po smrti Racembeckové stal se podučitelem, od r. 1824 až do r. 1842 byl druhým učitelem, v únoru 1842 odešel do pense a † 11./3. 1843. Po odchodu Fialově bylo v Luži zrušeno místo druhého učitele a za něj zřízeno pouze místo podučitelské), Jos. Martinec (do 27./4. 1841, kdy odešel za učitele do Hamrů u Hlinska), Matěj Bořek (působil nejdříve v Jenšovicích, do Luže se dostal 7./5. 1841 a 7. září 1849 odešel jako provisor do Jenšovic zpět. Byl rodák z Čankovic, dobrý katolík, horlivý učitel, znamenitý zpěvák a hudebník; působil velice vydatně na Chlumeckém choru), Jos. Sedlák (přišel z Chroustovic, kde byl „pomocníkem“, rodák řestocký, člověk nespokojený se vším na světě, r. 1850 odjel do Ameriky), Matěj Sedlák (přišel 7. září 1849 z Jenšovic, povaha uzavřená, nepřístupná, odešel do Uherska, kde zůstal do 1. února 1859 a pak do Bělé a do Luže zpět za řídícího), Ant. Doležal (nar. v Libáni u Nasavrk, byl v Luži od 1850 do 19. října 1861, kdy stal se učitelem v Prasetíně u Skutče, po smrti Karla Ondráčka [dne 7. čce 1861]), Fr. Mikan (rodák rosický, atestovaný na paedagogiu v Hradci Králové 4. srpna 1858, přistěhoval se 15./10. 1858), Jos. Mrázek (nar. 28./2. 1838 v Holešovicích u Chroustovic, byl dříve podučitelem v Chroustovicích, přistěhoval se 4./11. 1861 a odešel do Radhoště, vrátil se r. 1880 za řídícího po Hrnčálovi, který se dostal do Skutče).

Z novější doby působili v Luži: Jos. Vrbata, podučitel (přeložen 31./8. 1875 do Nových Hradů), Jos. Leníček (od 1./9. 1881), Jos. Vítek, Frt. Balíček (rodák roubovický do 1./8. 1878), Vinc. Řeháček (od 21./8. 1883), Jos. Hrníčko (od 1./9. 1893), Jos. Syrový (od 17./8. 1879), Fr. Nepauer (nar. 28./10. 1860 v Poličce, od 1./1. 1885 do 30./8. 1894, kdy odešel za řídícího do Krouny), Jan Cejp († 8./5. 1892 v Luži), Fr. Berger (rodák lužský) od 27./3. 1868 do 30./4. 1872, Jos. Augustin od 1./1. 1875, Fr. Sedlák do 1./9. 1875, Kristina Roubouská (od 1./3. 1881 do 15./7. 1881). Jan Netolický, Alois Voborník, Jos. Kulhánek (výpom.), Fr. Paďour (výpom.), Fr. Bečicka (výpom.), Fr. Obulil, Jan Podzemský, Jos. Sotner, Jos. Votroubek, Jiří Zavřel (od 1./3. 1896, † v Luži) a Emilie Vopařilová.

„Od roku 1869 jest odtržena zákony říšskými škola od církve, dítě od matky.⁴⁵⁷⁾ V Čechách vedl se proti tomu značný odpor, poněvadž tím přešla škola zcela do rukou vlády a učitelové se stali takřka vládními sluhy. Já myslím, že kdyby tenkrát biskupové čeští byli do této národní oposice postavili své kněžstvo, že by se ti zákonové náboženskému vychování tak nepřizniví byli neprovedli.“ „Tak zvaná opakující hodina v neděli odpoledne jest zrušena k veliké škodě mládeže. Ze školy šla mládež do kostela na požehnání a nyní se tam ani neukazuje.⁴⁵⁸⁾ Návštěva školy je nyní nucená, všeobecná, a až do 14 let. Pro chudé lidi je to

⁴⁵⁶⁾ Po Rypkovi přišel za řídícího učitele Matěj Sedlák † 22./7. na odpoč., pak Jan Hrnčál (nar. v Chraští 23./12. 1843) od 1871—1881. Josef Mrázek (1./9. 1881—1./9. 1897, zemřel 21./4. 1897) a Eduard Jarkovský (dříve působil v Bělé Prasetíně) od 1./9. 1897.

⁴⁵⁷⁾ Chor měli učitelé až do r. 1897, kdy se této služby vzdali z důvodu, že kdo z učitelů dbá choru, zanedbává školu a naopak. (Sr. školní pamětní knihu.)

⁴⁵⁸⁾ Prapor školní posvěcen 6. 6. 1886.

veliká obtíž, neb oni dětí svých potřebují ku práci. Do školy uvedeno jest mnoho všelijakých i neužitečných předmětů. Letos (r. 1876) právě začaly všechny noviny v Čechách i jinde na školství nynější naříkati, že nesmírně mnoho peněz stojí a děti se v celku ani tolik nenaučí, jako dříve.“⁴⁵⁹⁾

(Dokončení.)

Farní osada Perucká.

Napsal Fr. Štědrý.

(Pokračování.)

Černochoh.

Obec tato, jsouc nyní filiálka, před r. 1340 fara, náležející před válkami husitskými děkanství Slánskému, platila 18 gr. desátku papežského. Byla tudíž co do příjmů stejná s farou Peruckou. Dle zprávy faráře Zeizlera byl kostel Černochovský založen r. 1105, jak bylo v olově psáno na starém základním kameni MCV,¹⁵⁰⁾ a patřil před r. 1207 klášteru Milevskému. První jeho opat Gerlak, známý kronikář, směnil Černochoh a co měl zakladatel kláštera Milevského Jiřík v Trískolupech a Kralupech za Týnčany se Slávkem z Oseka.¹⁵¹⁾ Tento Slávek pak r. 1207 dal desátek z obilí v Černochově klášteru cisterckému v Oseku. Roku 1209 Bohuslav, syn Slávkův, tento desátek v Černochově dává potvrditi biskupem Daniělem.¹⁵²⁾ Poněvadž od té doby až do opata Konráda, který byl představeným kláštera od r. 1333—46, není o Černochově zpráv, domníváme se, že v těchto 130 letech buď koupí neb darováním obdrželi osečtí řeholníci celou ves Černochoh.

Za panování krále Jana Lucemburského octly se skoro všechny kláštery neustálým vydiráním na kraji záhuby. Není divu, že i klášter Osecký musel se dlužiti od bohatého měšťana Johlina Jakubova z Prahy, kterýžto byl mezi konšely staroměstskými v l. 1322, 27, 39.¹⁵³⁾ Tento půjčil klášteru 300 kop gr., začez zavázal se opat Konrád, převor Jindřich a sklep mistr Petr a celý konvent, že mu dá ze vsi Černochova tři čtvrtiny užitků a jen jednu že si ponechá. Bylo to 37½ kopy gr. platu. Kdyby však tolik nedostal (totiž kdyby držitelé lánů a jiného zboží pro živelní pohromy a jiná neštěstí nemohli platiti), zavazuje se klášter doplatiti mu slíbený obnos ze své pokladny. Plat ten má dostati při sv. Jiří a Havle vždy polovici. Mimo to má bráti 90 strychů ovsa, kopu vajec, při narození Panny Marie a při nanebevstoupení Páně vždy polovici, 120 kuřat na sv. Michala a o vánocích týměž způsobem. Užitek z rychty půjde také do pokladny Johlinovi, jen při zločinu zabiti dostane jeden peníz

⁴⁵⁹⁾ Čtvrtá třída byla zřízena 16./2. 1874. Dle zákona o vyučování náboženství a dle smlouvy mezi místní školní radou a farním úřadem dávano za vyučování náboženství ve 4té třídě 50 zl. (ve všech ostatních třídách učilo se zdarma). V letech 1882 a 1883 Lužští oněch smlouvou povolených 50 zl. vyplatili nechtěli, „protože prý v Nových Hradech také neplatí“ (III. 328). I rozhodnuto výnosem ze dne 9. čce 1884 c. k. okr. škol. rady ve Vys. Mýtě: „K našemu návrhu povolila veleslavná zemská školní rada důst. duchovní správě za vyučování katol. náboženství na tamní čtyřtřídní škole odměnu 40 zl. 1. lednem 1885 počínaje.“ (IV. 25.)

¹⁵⁰⁾ Pam. kn. fary Perucké.

¹⁵¹⁾ Erben R. B. I. 231. — ¹⁵²⁾ Tamtéž 237. — ¹⁵³⁾ Tomek, D. Pr. I. 609—11. —

on, jeden Boreš z Riesenburka a jeden klášter; taktéž menší pokuty při soudě rychtářském případnou jemu. Jen to si klášter vymínuje, aby, kdykoliv bude moci splatiti částku dluhu, sprostěn byl přiměřené tomu částky ročního platu.¹⁵⁴⁾

Podobnou asi příčinu, totiž hmotnou tíseň, mělo vysazení Černochova právem zákupním čili purkrechtním neboli také německým. Toto vysazení stalo se za opata Konráda r. 1340. Protože předešlý dlužní úpis Johlina Jakubova zajištěn jest také na Černochově, pokládám jej za něco starší, tedy asi na počátek opatování Konrádova okolo 1333. Vysazení toto jest nejdůležitější listinou Černochovskou, protože zůstala v platnosti takřka až do naší doby, až když vyvazen byl desátek povinný farářů, což se stalo 1871. Že Černochové sami této listiny vážili si vysoce, vysvitá z toho, že ji dochovali v původním znění až na naši dobu. Bylať totiž nalezena ve statku č. 15 za trámem ve světnici. Ze statku toho původně Čechům, nyní rodině Šrámků náležející, bylo mnoho rychtářů. Tito ji ukládali pečlivě a uložili ji za trám, kde sice něco trpěla, ale jsouc psána na pergameně, přec se zachovala ve své celosti. Základ její tvoří listina z r. 1340, zachovaná pouze v přepise kláštera Oseckého v tak zvaném kodexu damascenském. Obsah její jest tento:

Černochoy měl 1340 poplatných lánů, t. j. takových, ze kterých majitelé povinni byli odváděti plat, 42 bez tří měřic, každý lán o 64 měřicích, jaké byly v Čechách obecné. Za každý lán dal majitel 6 kop podacího (my bychom nyní to zvali závdavkem). Mimo to z jednoho lánu povinen byl ročním platem 1 kopy gr. rázu pražského, již odváděl na polovic, půl kopy na sv. Valburgu, půl na sv. Michala. Tři míry ovsu měl dle míry, která se chovala v Slavětíně, odváděti na sv. Martina povozem vlastním do kláštera Oseckého, aneb kdyby bylo potřebí jinam, ale toliko na stejnou vzdálenost, jaká jest z Černochova do Oseka. Kromě toho dodávati měl konventu Oseckému dvě kopy vajec, jednu na dni křižové, druhou na narození Panny Marie. k tomu ještě dvě kuřata do nemocnice klášterské na sv. Michala. Samo sebou se rozumí, že půllánník platil a dával všeho polovici. Mimo 42 lánů bylo zde 20 podsedků, t. j. majitelů menších kousků buď polí neb zahrad. Proto se jmenují také zahradníci. Každý z těchto dvaceti podsedků má platiti 4 groše a dvě kuřata ve dnech výše ustanovených. Mimo to jest zde pět sedláků, z nichž každý má štěpnici jedné míry, ze které budou platiti každý po dvou groších ročně.

Za tato břemena dává jim tři průhony z milosti, totiž první, společný Černochovu i Ječovicům, naproti křovinám k Ječovicům ležícím, s příkazem, že křoviny tyto nesmějí se vysekati ani zničiti; druhý průhon jest k Peruci, třetí k Chraštinu. Těch mají užívati dle mezníků jim vykázaných. Za druhou milost jim dává klášter lom kamene, by mohli stavěti a opravovati stavení svá. Za to přísně zapovídá dělati ve vsi díry a lomy kamenné, jedině když obec svolí a dá svou dobrou vůli. Taktéž jim daruje hliniště na kopání hlíny na průhoně.

¹⁵⁴⁾ Tadra Summa Gerhardi 478.

Velmi přesně mluví listina o soudech. Tyto ponechává si klášter plně a sám nejen v přečinech, ale i v zločinech, taktéž ustanovení rychtáře. Nápravníkovi dává konvent 40 měr polí k užívání bezplatně, taktéž biřici (strážníkovi) obecnímu čtvrt lánů polí, ale všem vždy jen potud, pokud místo své zastávají bez všeliké ujmy kláštera.

Faráři dává půl druhého lánů polí, aby za to choval také žáka, t. j. muže, který by uměl čísti a posluhovati při službách Božích. Nad to má farář dostati z každého lánů desátek: miru pšenice a žita, půl míry ječmene, jednu chmelnici a zelnou zahradu ležící pod kostelem. Každý podsedeck jest faráři dle jeho pokynu povinen prací jeden den, ale vždy za stravu. Totéž právo má rychtář na oněch podsedcích. Kostelu sv. Václava dává čtvrt lánů. Farář ho bude užívati a dle vůle opatovy vydá počet, co vynaložil ve prospěch kostela. Kdyby byl v tom liknavý a nedbalý, může mu opat tento čtvrtlán vzíti a dáti jej komukoliv.

Původní listina, která jest majetkem obce Černochovské na pergameně s pečeti opatovou něco porušenou, pochází od opata Mikuláše 1368. Listina tato rozeznává se od předešlé tím, že na místo 44 lánů jmenuje se 22 lánů, ale za to výměra jednoho lánů udává se na 120 měr, kdežto dříve měl lán toliko 64 měr. Snad od té doby byla rozloha polí znova měřena a tím nabylo se jiné výměry. Podací obnášelo 12 kop gr., 4 kopy vajec a 8 kuřat, polovic k stolu opatově, polovic k nemocnici. Pře vznikla mezi klášterem a obyvateli za příčinou menších kusů polí, která byla urovnána tím, že hotově se zaplatily a že si klášter již žádného práva k nim činiti nebude. Listina tato zčeštěná vydaná za opata Martina chová se v pam. kn. fary Perucké str. 141., 142. a je tím zajímavá, že slovo mensura překládá se strych, scholaris (žák) překládá se kantor, humuletum humno. R. 1421 činí se zástava Vláškoví z Kladna¹⁵⁵⁾ a r. 1451 Janu z Hazmburka.¹⁵⁶⁾

Opat Martin připomíná se kolem r. 1525, ve kterém prodává ve Škrli pozemek za 18 kop a za stálý roční plat 45 gr.¹⁵⁷⁾ Od této doby až do r. 1580 pozorovati sluší nenáhlný úpadek všech klášterů v Čechách. Cisterciáci vzdorovali poměrně nejvíce; neb vedle premonstrátů světili arcibiskupové Antonín Brus a Martin Medek na kněze cisterciáky a premonstráty, někdy maltézské (melitenské), kdežto na ostatní řády připadá nejméně světců.¹⁵⁸⁾ Z toho soudím, že výše psané řehole přísně ještě zachovávaly kázeň. Hmotnou bídu však nemohly odvrátiti. Tak opat Baltazar zastavil Černochovo a Ječovice Urbanu Pfefferkornovi z Ottopachu do tří let pořad zběhlých ve 3000 kop. míš.¹⁵⁹⁾ Hledíme-li k podmínkám, které si musel dáti libiti dlužník, musíme je zváti kruté. Neb věřitel vykládl peníze v tolarích a žádá je nazpět v téže minci. Mimo to úrok z těchto 3000 kop míš. převyšuje o 30 kop všechny užitky a platy, které bude vybírat z dotčených vsí. Klášter se zavazuje tyto platiti Pfefferkornovi každého roku a má býti zastaveno zboží to tak dlouho, dokud by celý dluh nezaplatil. Mimo to, co by vynaložil

¹⁵⁵⁾ Arch. č. II. 521. — ¹⁵⁶⁾ Emler PDZ. II. 220. — ¹⁵⁷⁾ Frind Kg IV. 303. — ¹⁵⁸⁾ Viz arch. kapitulní. — ¹⁵⁹⁾ DZ. 61. O. 7.

na stavení aneb k užítku gruntův, to vše mu má býti vynahrazeno. Též má moc Urban Pfefferkorn a dědici jeho spravedlnost svou dle libosti postoupiti jinému. Kdyby poddaní nějakou škodu ohněm, vodou, krupobitím měli a tudíž svou povinnost k němu nemohli vykonávati, má to opat a konvent jemu dodati. Svědkové úpisu toho jsou Petr Šatný z Brodců, Jiřík Šlovský z Vrchovišť a Kašpar Chotek z Chockova. Ale tato zástava zboží Oseckého zavedla české komoře podnět ke zrušení, protože se skoro podobala úplnému prodeji neb zcizení. R. 1575 4. června poroučí císař Maxmilián II., by nejen prodej Černochova ale i Trebenic, patřících klášteru sv. Jiří na hradě pražském a zastavených nejvyššímu komorníku království českého Janovi z Valdšteina, byl staven.¹⁶⁰⁾

Zatím vymohl si arcibiskup pražský Antonín Brus z Mohelnice, by k lepšímu nádání, pokud zastavené statky arcibiskupské nebudou vyplaceny, dána mu byla část statku kláštera Oseckého, mezi jiným ves Černochoy, jakož i důchody panství Světeckého, náležející jeptiškám řádu Božího hrobu. Ještě před svou smrtí, která 28. srpna 1580 ho zastihla, žádá 7. srpna komoru českou, by mu ves Černochoy brzy byla postoupena. Od té doby až do 1626 poddaní byli Černochovští arcibiskupu pražskému. Jen krátký čas před vzpourou a bitvou bělohorskou ujal zboží klášterské v Černochově a v Ječovicích jeden z direktorů zemských Prokop Dvořecký z Olbramovic na Vršovicích a Kystře. Po jeho odsouzení vrácen jest Černochoy opět bývalým majitelům arcibiskupům pražským a klášter Osecký znova vyzdvižený zatím administratorovi jeho opatovi zbraslavskému Jiriku Urátovi.¹⁶¹⁾

Panství arcibiskupské nebylo Černochovským na škodu. Rychtář Prokop Průša a obec Černochovská prosí 1583 arcibiskupa Martina Medka, aby jim osem počkal až do příští žně, poněvadž utrpěli škodu suchem a krupobitím.¹⁶²⁾ Že nepochodili špatně, lze si mysliti. Neboť opětovné prosby k arcibiskupovi dokazují, že se tento prosbám jejich naklonil. R. 1595 purkmistr a konšelé městečka Vraního, poddaní Barbory Doupovcové na Vilimově, bránili Černochovským při kupování soli a prodávání obilí, cla nenáležitá od formanů žádající. Prosí arcibiskupa opět 6. prosince t. r. o přichránění. R. 1609 16. února oznamují arcibiskupovi Jan rychtář a konšelé černochovští, že se u nich konají přípravy pro ubytování vojska jízdního a že mají poručeno přichystati obrok a potravu. Zatím druhá prosba téhož dne odeslaná svědčí, že proto dostali vojáky, že nezaplatili berni. I slibují, že od těch, kteří nezaplatili, bude zapláceno. A poněvadž komisaři vojenští Sezima z Vrtby a Václav Kaplíř 15. srpna 1609 nařizují rychtáři černochovskému, aby sousedé jízdy u nich ubytované poskytli potravu za peníze, jest zřejmo, že i tu arcibiskup svou přimluvou pomohl. R. 1610 21. června prosí opět Jan rychtář černochovský arcibiskupa za přimluvu u berníků, aby ze sbírky berně při sv. Václavě za škody ubytováním vojska povstalé mohli poraziti 31 kop. O totéž prosí nařízené direktory zemské.

Konečně když Osek přišel opět k svému majetku, směnil Černochoy za Vtelno blíže kláštera ležící. Před válkami husitskými

¹⁶⁰⁾ Dobner Monum. I. 311. — ¹⁶¹⁾ Bilek Konf. 91. — ¹⁶²⁾ Zem. arch. op. arcib. arch.

bylo arcibiskupské a byvši zastaveno rozličným majitelům, dostalo se Hynkovi Žďárskému ze Žďáru. Tento Hynek 1630 27. dubna směnil s povolením císaře Ferdinanda II. ves svou Vtelno za Černochoh od opata kl. zbraslavského a oseckého Jiřika Uráta.¹⁶³⁾ Brzy po této směně totiž 13. května 1630 týž Hynek Žďárský ze Žďáru na Razicích a Černochohově prodal Alžbětě Volfomině Žďárské rozené Berkovně z Bubé a z Lipého tutěž ves Černochoh za 15.600 kop. míš.¹⁶⁴⁾ Alžběta Volfomina nezaplatila celou sumu trhovou. Proto 1650 19. května uvázal se Jiří Žďárský s komorníkem Eliášem Karlem Myslychem u ves celou Černochoh pro neplacení 6600 kop gr. sumy trhové.¹⁶⁵⁾ Od r. 1653 splatila asi Alžběta Volfomina dluhující část, protože žádné zmínky o nárocích Hynka Žďárského není a tato jako paní na Peruci, Telcích a Černochohově se nazývá.¹⁶⁶⁾ Od té doby jest Černochoh spojen s panstvím Peruckým.

Kostel a fara v Černochově.

O založení kostela mluvili jsme nahoře. Dle základního kamene při bourání nalezeného a dle nápisu v olově na něm založen byl 1105. Loď toho starého kostela sbořena byla r. 1774, ale kněžský kůr zůstal. Tento má opěrací pilíře a okna na sever a východ a jih goticky sklenutá. Taktéž žebra klenbová ukazují gotiku ranní, která panovala ve století 13. Byl tedy starý kostel dvojího slohu a pocházel ze dvou dob. Loď byla románská a k ně později kolem r. 1250 přistavěn kůr kněžský, který nyní slouží za sakristii. Mimo okna a klenbu prorážejí pod nátěrem vápenným jednotlivé postavy andělů a hvězd na klenbě nynější sakristie.

Ze starého kostela pochází kamenná křtitelnice ve způsobě kalichu 1·14 m vysoká. Podstavec její jest poněkud porušen. Dřík šestibhranný mění se ve dvanáctistěn¹⁶⁷⁾ a ovínut jest oblounem. Sakristie byla dříve kryta šindelovou ostrou střechou, nyní má těžký dubový krov, střechu mansardovou a jest taškami kryta. Tiha krovu působí nepříznivě na starou tuto část gotickou, tak že jest viděti trhliny ve zdech.

V sakristii jsou dva obrazy „Ecce homo“ a „bolestné Panny Marie“ na dřevě malované. Kdy sem byly dány, není povědomo, ale zdá se, že pocházejí ze 17. století. Loď chrámová podoby vejčité 18·2 m dlouhá a 11·7 m široká, sklenuta jest kopulí plochou.¹⁶⁸⁾ Velký oltář má obraz sv. Václava a po stranách menší obrazy sv. Ivana, sv. Zikmunda, sv. Ludmily, sv. Víta, sv. Vojtěcha a Panny Marie. Sochy sv. Norberta a sv. Jana Nepomuckého, postavené na na velkém oltáři, byly 1790 opraveny a pocházejí ze starého kostela. Vedlejší oltářík na straně jižní v lodi má obraz Panny Marie, jehož jediná okrasa jsou točité sloupky, neboť nemá ani kamene oltářního. Soška sv. Mikuláše na malém oltáři dána sem z kostela Teleckého r. 1790. Dvěře u sakristie proraženy jsou na severní straně v témž roce. Ve výklenku u kazatelny visí velký obraz na plátně „Mladátek betlémských“. Pochází z kaple Betlémské v Praze, zrušené císařem Josefem II., jak o tom svědčí letopočet umístěný

¹⁶³⁾ DZ. 143. L. 19.

¹⁶⁴⁾ DZ. 297. M. 28.—30. — ¹⁶⁵⁾ Tamtéž Juxta M. 30. — ¹⁶⁶⁾ Reg. zádušní od r. 1653. — ¹⁶⁷⁾ Matějka Soupis Loun. 8. — ¹⁶⁸⁾ Matějka Soupis 8.

na rubu tohoto obrazu. Obraz zavěšený pod mříží kůru zpěváckého v pamětní knize a v inventáři kostelním jmenuje se sv. Gisilar a pochází nejspíš od Ledeburů.

Na věži, která spočívá na čtyřech pilířích na západní straně kostela, jsou v druhém patře zavěšeny čtyři zvony, které 1777 přeneseny sem z kostela Peruckého, poněvadž, jak se tehdyž pravilo, ukázalo se místo pro ně ve věži malým. Podávám je k vůli úplnosti dle popisu.¹⁶⁹⁾

První největší má výšku a průměr 80 cm. Na hořejším okraji jsou polovypuklé obrazy svatby v Kaně galilejské, milosrdného Samaritána, vzkříšení Lazara a obrácení sv. Pavla na víru křesťanskou. Na plášti v předu jest nápis: Bryccius Pragensis auxilio divino fecit me.¹⁷⁰⁾ Dole: Tak Buoh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby každý, kdož věří v něho nezahynul, ale měl život věčný. Sv. Jan Nep. Dole medalion s hlavou Spasitelovou a letopočet 1567. Na plášti v zadu: Da pacem domine in diebus nostris, quia non est alius, qui pugnet pro nobis nisi tu Deus noster omnipotens.¹⁷¹⁾ Dole jsou opět andělíčkové s nástroji hudebními v práci vypuklé.

Druhý zvon 70 cm vysoký a tolikéž široký, jest hladký a má toliko nápis, kdy byl slit na hořejším okraji. Části nápisu děleny jsou korunou: česky zní tento nápis: leta Páně tisícího pětistého pátého.

Třetí zvon zvýši a zšíři 40 cm má na hořejším a dolejším okraji věnce, na plášti polovypuklý obraz sv. Floriána, kříž a nápis: přelít od dcery Karla Bellmanna Anny. Pocházel z r. 1758 a byl posvěcen od opata strahovského Gabriela Kašpara k počtě sv. Jana Křt. a sv. Donáta. Vážil 80 liber a stál 53 zl. 30 kr.¹⁷²⁾

Čtvrtý, nejmenší, 36 cm výšky, 35 cm průměru, ukazuje na plášti polovypuklé obrazy Panny Marie, sv. Jana Nepom. a dole na okraji značku zvonářovu I. G. K. 1772 (Johann Georg Kühner). Kostel, který má dosud 17 jiter 634⁰ pozemků, půjčuje mateřskému kostelu na Peruci. I Slavětinský kostel obdržel od něho půjčku 7018 zl. 57 kr. r. 1882, splatnou ve 42 letech bez úroků, povolenou c. k. ministerstvem vyučování. Mimo to přispíval na stavby a udržování škol na Peruci i v místě. Inventář jeho, jak jsme viděli, není bohatý. Snaha o obnovení fary vyličeána bude na konec této stati.

Dějiny fary jsou krátké. R. 1340 byla zde již samostatná fara, jak jsme nahoře se dotkli při vypravování o majitelích Černochova. Řada duchovních správců známých začíná teprve 1358 11. dubna Janem z Dubice, který sem podán jest od osekého opata Františka.¹⁷³⁾ Jeho nástupcem byl Lukáš, druhdy oltářník v kostele sv. Ducha u oltáře sv. Alžběty, který před tím do 1376 byl farářem v Ranné.¹⁷⁴⁾ Za něho konal arcijáhen Pavel z Janovic prohlídku fary a kostela, o níž se nám zachovala zpráva.¹⁷⁵⁾ Z toho

¹⁶⁹⁾ Dr. Matějka. Soupis Loun. 8. 9. — ¹⁷⁰⁾ Brykei z Prahy pomocí Boží mne zhotovil. — ¹⁷¹⁾ Uděl pokoje Pane ve dnech našich, protože není jiného, který by bojoval za nás, jedině Ty Bože náš všemohoucí. — ¹⁷²⁾ Pam. kn. farní 292. — ¹⁷³⁾ Conf. I. Tongl. 13. — ¹⁷⁴⁾ Emler conf. III. 60. — ¹⁷⁵⁾ Lib. visit. 1379 f. 67.

roku známe nejstaršího rychtáře černochovského Vlka 1379 a konšele Valuše a Blahuta, kteří žalují na sousedního faráře lukovského, že má honící psy, kteří chudým lidem drůbež zadávali a mnoho obití na polích pokazili. Měl kaplana (vikáře), který byl již 12 let knězem, ale zde v Černochově teprv od sv. Havla. Před ním byl zde kaplanem Havel ze Zvířetic, kněz již 12 let, který v tu dobu byl již v Počedělicích.¹⁷⁶⁾ O Martinovi, který zemřel před 26. lednem 1425 nevíme ničeho, ani kdy nastoupil, ani měl-li jakého předchůdce mimo jmenovaného Lukáše. R. 1425 26. ledna podává sem opat osecký Mikuláš klerika Vavřince Beutlera z Ostrova.¹⁷⁷⁾ Protože nemohl konati služby kněžské, máje toliko svěcení nižší, měl jistě třídňika zástupce, jehož jména neznáme.

Od té doby není zpráv, kteří by zde kněží správu duchovní vedli. Že však za opata Martina kolem r. 1525 kněz tu byl, dokazuje výš dotčená listina jeho v pamětní knize uvedená, ale že brzy po něm fara osiřela a sotva kdy trvale byla obsazena farářem, vysvitá ze zprávy, kterou dává farář bohušovický Martin Málek arcibiskupovi Antonínu Brusovi, že od mnoha let zde faráře není.¹⁷⁸⁾ Dne 8. října 1570 měl děkan kostela sv. Štěpána v Litoměřicích poradu s duchovenstvem katolickým z děkanství Třebivlického a Řípského a ve zprávě k arcibiskupovi praví, že Libšice, Černoušek, Račiněves, Charvátce, Vraní, Černochoh, Kostelec, Budyně, Nižebohy, Dolánky a Hospozín mají faráře a administratory, z čehož lze souditi, že tenkrát Černochoh měl aspoň administratora farního. R. 1595 byli Černochovští přivtěleni k děkanství Budyňskému, protože Jiří Lukovský, farář a děkan řípský a třebský, žádá arcibiskupa Zbyňka Berku z Dabé o kaplana, který by přísluhoval v Nižebohách, Kostelci, Černochově a Lukově.¹⁷⁹⁾ Od té doby až do 1652, kde kapucín František Cyrill a 1662 Petr Zaremba na krátký čas zde vypomáhali v duchovní správě, nevíme, kam Černochoh slušel a kdo zde přísluhoval. Stálým obsazením fary Perucké a přivtělením Černochova k panství Peruckému, stal se kostel sv. Václava filiálním Peruckého.

Za obnovu fary Černochovské žádáno bylo 10. května 1846, když zemřel na Strahově farář Hauser a administrator Fr. Daneš měl se státi skutečným farářem. Ministerstvo kultu a vyučování výnosem 11. listopadu 1848 povolilo Černochovským exponovaného kaplana. Ale slib zatím nově ustanoveného faráře Fr. Daneše, že bude držeti dva kaplany a že se jim dostane tím častějších služeb Božích, zviklal je v dobrém předsevzetí, že od své žádosti upustili. Po druhé žádali Černochovští o faru 1890 a zdálo se, že po smrti děkana Daneše k tomu dojde; neboť nejen konsistoř, ale i místo-držitelství byly žádosti té nakloněny. Než obec, když se jednalo o zaopatření peněz na stavbu fary, uposlechla rady jednoho advokáta, by se zadal rozklad proti zákonnému povolení zápůjčky kostelu Slavětinskému, a následek toho byl, že byli u všech instancí odmrštěni. Mělo se jednati znova o této věci, než nové pokolení majíc jiných tužeb nežli dědové, první žadatelé o obnovu fary, nechalo věc tu klidně spáti. Od té doby změnilo se tak mnoho,

¹⁷⁶⁾ Tamtéž 64 str. — ¹⁷⁷⁾ Emler conf. VIII. 91. — ¹⁷⁸⁾ Borový Brus. — ¹⁷⁹⁾ Zem. arch. opisy.

že každým rokem odkladu přibýlo překážek k uskutečnění vytčeného cíle.

O škole Černochovské podáme zprávy ve zvláštním spise jednajícím o všech školách okresu Lounského.

Rychtáři v Černochově.

Pro nepřístupnost pramenů, které se nacházejí v klášteře Oseckém na díle a snad v hraběcím archivě Děčinském a jinde porůznu, o nichž nemám vědomosti, bude tento seznam kusý. Chci však tímto seznamem dáti ponuknutí, by těchlo sedlských věcí více bylo si všímáno. Nejstarší známý rychtář jest Vlk a konšelé Blahut a Valuš 1379.¹⁸⁰⁾ V registrech, jichž původní sepsání jest v klášteře Oseckém, byl Prokop Průša 40 let rychtářem asi od 1568—1608. Po něm se jmenuje Jan rychtář 1609—12. V nejstarších matrikách 1676 Jan Čech.¹⁸¹⁾ Zápis jest německý a zní Hans Böhme. R. 1680—1682 Jiří Hansl,¹⁸²⁾ 1694 Bartoň Kučera,¹⁸³⁾ 1707 Pavel Vokurka,¹⁸⁴⁾ 1798 Jiří Čech, 1846 Martin Novák, 1890 Josef Platil.

Telce a Skály.

Spojená tato obec vyskytuje se dle listin teprv počátkem 14. století, ač svým založením dle objevených zde starožitností sahá do dob pohanských. Prvý známý držitel, když ne celých Telec, aspoň velké části, jest Dalibor z Telec 1318, který jest rukojmím ve při Heřmana z Ječovic s Dětrichem Bořitou z Peruce.¹⁸⁵⁾ Měl syny Dalibora, Jindřicha a Závíše. K jakému rodu náleželi, nemohu na jisto postaviti. Podle jmen Dalibor a Závíš soudil bych, že jsou téhož erbu jako Dalibor z Kozojed na osadě Vinařické v Lounsku. Jméno Závíš mohli přijmouti z blízkého rodu z Jimlína, z něhož se proslavil Závíš, jak o něm píseň o bitvě u Kreščaku pje: „Tu též pan Závíš z Jimlína a z Kozojed pan Dalibor ta hnasta v nepřátelský sbor mužně beze všeho strachu.“¹⁸⁶⁾ Ale jistoty o tom není, dokud se nenalezne nějaká pečeť potomků jejich. Že byl ten rod dosti vážený, jde z toho, že měl podací právo k prastaré kapli sv. Václava na Malé Straně v Praze, nyní sbořené. Stála tam, kde nyní jest vrchní soud zemský proti budově c. k. mistodržitelství asi uprostřed. Po nich je měli pánové ze Zruče,¹⁸⁷⁾ od r. 1354—1392 (ne-li ještě později) Telečtí Aleš a Zdeněk, od r. 1411 opět ze Zruče.¹⁸⁸⁾

Dalibor z Telec byl 1368 již mrtev. Jak dlouho zde vládli potomci jeho, nelze s určitostí říci; pravdě se podobá, že asi 1392, kdy se zde zakoupil Rytker z Polenska, později z Vršovic zvaný. S jistotou můžeme počítati k nim Jindřicha z Telec, který byl synovcem Závíšovým, tedy synem buď Dalibora neb Jindřicha 1382.¹⁸⁹⁾ Druhý rod sídlil na Skalách. Měl tam dvůr poplužní a několik dvorů kmetských. Prvý známý jest Licek, který 1362 nazývá se z Telec, 1368 ze Skal.¹⁹⁰⁾ Druhý jest Racek ze Skal 1360—87.¹⁹¹⁾

¹⁸⁰⁾ Visít. 1379. — ¹⁸¹⁾ A. 7. — ¹⁸²⁾ Tamtéž A. 50.205. — ¹⁸³⁾ str. 233. — ¹⁸⁴⁾ B. 272. — ¹⁸⁵⁾ fassé učitel: svědek. — ¹⁸⁶⁾ Emler P. D. Z. I. 30. — ¹⁸⁷⁾ Pr. D. Č. III. 240. — ¹⁸⁸⁾ Tomek D. Pr. III. 147. — ¹⁸⁹⁾ Tadra Soudni akta. — ¹⁹⁰⁾ Emler P. D. Z. I. 490. — ¹⁹¹⁾ Dobner Mon. III. 377. Emler conf. I. 104.

Poněvadž tento měl syna Haška Trčku staršího z Hospozína¹⁰²⁾ a tento se nazývá Hašek z Královic na Hospozíně¹⁰³⁾ a jeho syn Strachota jest předkem Strachotů z Královic, o nichž víme, že měli v erbu kotouč,¹⁰⁴⁾ náleží on jakož i farář telecký Sulek ze Skal 1368—82¹⁰⁵⁾ rodu v tamní krajině zvláště kolem Slaného velmi rozvětvenému.

Vedle těchto dvou rodů seděli zde zemané z Kokovic, a to Bušek, který 1362 prodává jednu kopu platu se Zdislavem a Lickem z Telec v Kokovicích a v Telcích za 10 kop hotově vyplacených proboštu Všem Svatých na hradě pražském a mansionářům sv. Víta, a 1368 Mareš z Kokovic, který se dělí s jinými zemany o patronát fary, 1387 Jindřich Kokovec z Kokovic, který má půl práva podacího v Telcích mezi 1372—92. Byl místokomorníkem desk zemských 1390—2.¹⁰⁶⁾ Poněvadž Aleš ze Slavětína na Vršovcích 1391¹⁰⁷⁾ brzy potom na Kokovicích se objevuje 1394¹⁰⁸⁾ a pán na Vršovcích Rytkář z Polenska díl Telec koupil někdy po r. 1400, jeví se nám tato změna jako následek postoupení Jindřicha z Kokovic Alšovi ze Slavětína a tohoto opět Rytkářovi z Polenska, ač postup ten doložiti na ten čas neumíme. Také byl v příbuzenství blízkém Jindřich z Kokovic s Alšem ze Slavětína, jak jsem dokázal při Slavětíně.¹⁰⁹⁾ Znak zemanů z Kokovic jest býk nebo byčí hlava. Viděti jej lze v Slavětíně naproti znaku „hříč“ řečenému. Tenkrátě mohl jsem jen naznačiti rody z Všenor, z Bitova, z Vseradic, kteří ho užívali. Na základě těchto podrobností mám za to, že patří Jindřichovi z Kokovic, spolupatronu Teleckého kostela.

O Rudolfovi a Tobíašovi z Telec není mi nic známo, než že byli 1368 spolupatroni s jinými; Vic (chybně Uyecz) je zkrácené Vincenc 1368—85. V tom roce přirčeno jest věno manželce jeho Kačce 45 kop gr. soudem dvorským.¹¹⁰⁾ O Alšovi a Zděnkovi z Telec víme, že 1392 byli ještě podacími pány kaple sv. Václava na Malé Straně. Vznikla totiž mezi kaplanem Hrochem a Alšem z Telec nějaká rozepře, jakoby tento nějaké přijal věci kaplanovy k sobě, načež strany zvolily si rozhodčími generálního vikáře Jana z Pomuku a probošta sv. Jiljí Vítka z Černčic.¹¹¹⁾ R. 1373 2. října Oldřich z Telec prodal dědictví své v Telcích dvůr poplužní se 4 dvory kmetci Bohunce, manželce Stana z Neprobilic a Unějovi z Peruce, bratru jejímu. za 90 kop 1374. Sestry Oldřichovy Kačka a Bětka svolují k tomuto trhu. Snad byl Oldřich jedním z vnuků Daliborových.

Tímto Stanem z Neprobilic přichází sem čtvrtý rod. Synem jeho jest nepochybně Jan, který 1397 podává faráře do Neprobilic a jmenuje se z Telec, jinak z Neprobilic.¹¹²⁾ Otec jeho i matka Bohunka byli mrtvi 1381. Matka měla zboží nějaké v Milém a soud dvorský táhl se k němu. Ale Mikuláš, farář kvilický, praví, že sirotci nebyli dilní od matky a že jim náleží věno matčino. Výsledek pře není znám.¹¹³⁾ Podle všeho dal soud sirotkům za právo proti králi.

¹⁰²⁾ Arch. Loun C. 1. 2., Conf. Emler III. 192.

¹⁰³⁾ Comf. VI. 272. — ¹⁰⁴⁾ Tamtéž 114. — ¹⁰⁵⁾ Sedláček soukromé zápisy str. 134. — ¹⁰⁶⁾ D. D. XIII. 234. — ¹⁰⁷⁾ Emler P. D. Z. I. 78. 457. — ¹⁰⁸⁾ Arch. Loun I. C. 2. — ¹⁰⁹⁾ Sedláček Hradý VIII. 215. — ¹¹⁰⁾ Method XXIV. 103. — ¹¹¹⁾ Emler P. D. Z. I. 521. — ¹¹²⁾ Tongl. Acta jud. 80. — ¹¹³⁾ Emler P. D. Z. I. 443. —

Konečně též pátý rod Peruckých zemanů měl zde nějaký majetek. Uněj z Peruce, bratr dotčené Bohunky, manželky Stana z Neprobilic, zemřel před 1384 a zboží jeho v Telcích a tři kopy v Kvílicích bylo v Slaném povoláno jako na krále spadlé.²⁰⁴⁾ Poněvadž však Tas z Peruce dokázal, že se spolčil jménem svým s Unějem a jinými bratry se svolením císaře Karla, dáno Tasovi za právo. Ale v čem majetek Peruckých záležel, není udáno.

Potomci Daliborovi vymírali nebo vyprodali se v Telcích. Kolem r. 1400 není o nich již zmínky. Jen ti, kteří měli majetek na Skalách, udrželi se do třetího kolena. Racek ze Skal má syna Haška Trčku, který koupil v Hospozíně dvůr poplužní Příbkovský a Bradáčovský 1391 a píše se cdlud z Hospozína nebo z Královic na Hospozíně. R. 1409 14. září podává sem faráře Jana z Malovar spolu s Tomášem z Mantova seděním v Zlatníkách.²⁰⁵⁾ Nový tento majitel a spolupatron jest 1404 úředníkem podkomořího, 1397 úředníkem při deskách dvorských. Naposled 1416 s manželkou svou Machnou přijímá převod věna Marty, manželky Mikuláše Meisnera z Prahy, z Borovnice na Přemysly.²⁰⁶⁾ Bylť asi Tomáš z Mantova jako písař a úředník desk dvorských od krále Václava IV. za službu svou obdržel nějaké zboží odumřelé, s nímž spojeno bylo práva patronátního část v Telcích po oněch potomcích Daliborových, kterých neznáme jménem.

(Dokončení.)

Týnec Panenský.

Napsal Fr. Štědrý.

I. Klášter klarisek.

Mocný náboženský ruch, který zbudil počátkem 13. století sv. František z Assissi, zachvátil i pohlaví ženské, tak že vedle řádu menších bratří vznikla panenská řehole sv. Kláry.¹⁾ Sv. Klára narozena r. 1193 v městě Assissi v Itálii, odebrala se s několika družkami 1212 do kostelíku Porciunkule, vzdáleného hodinu cesty od Assissi a byla tu přivítána s hořícími svícemi od sv. Františka a učedníků jeho. Připravovala se v klášteře benediktinek sv. Pavla na novou dráhu životní. Když sv. František získal opuštěný před branou města Assissi kostel sv. Damiána, uvedl do něho Kláru i Anežku, sestru její a jiné družky a zavázal je přísnými pravidly řádu svého. Pověst o velkých ctnostech sv. Kláry dostala se záhy do Čech a blahoslavená Anežka, dcera krále Přemysla Otakara I., založila klášter panenský sv. Františka, do něhož sama vstoupila. Zachovaly se čtyři listy sv. Kláry k naší blahoslavené Anežce, kde ji nazývá sestrou nejmilejší, jejíž přemilou památku napsala na tabulkách srdce svého. Na důkaz svého přátelství poslala Klára Anežce růženec, závoj, koflík a misku, kteréžto vzácné památky byly v klášteře sv. Františka v Praze chovány dlouho u veliké účle. Podivuhodným způsobem rozšířil se řád tento již po celé Evropě, než zemřela první jeho zakladatelka 11. srpna 1253.

²⁰⁴⁾ Tongl. V. conf. 273. — ²⁰⁵⁾ DD. XIII. 228. — ²⁰⁶⁾ DD. XIII. 235. — ²⁰⁷⁾ Emler conf. VI. 272. — ²⁰⁸⁾ DD. XVIII. 58., 91., 102., Emler PDZ. I. 83., II. 127. DD XV. 8. 14.

¹⁾ Ekert F., Církev vítězná III., 427.

Druhý klášter klarisek v Čechách, hledíme-li k době založení, byl v Chebu,²⁾ třetí jest klášter v Týnci Panenském. Byl založen od Žirotinů českých (erbu orlice), kteří náleželi rodu Janoviců.³⁾ O této větvi Janoviců víme pramálo; Balbin k dobrým a spolehlivým údajům svým přičinil tolik domyslů, že dnes stěží jest sestavili rodokmen jejich. Sám Sedláček,⁴⁾ jda bezpečně za prameny nepodezřelými, nemohl vyhledati dále předky jeho než jedině k Gebhardovi a Nevstupovi z Hořovic. O klášteře Týneckém psal Glückselig Legis Zimmermann⁵⁾ a známý ředitel gymnasia Tomáš Bilek. Dila jejich vyšla tiskem. Zimmermann má tu zásluhu, že uveřejnil některé prameny, Bilek jej opsal a co přidal, bylo napsáno známým způsobem, cum ira et studio, totiž, aby církvi katolické dal zášjek a ospravedlnil dobu císaře Josefa II.

Doba založení kláštera Týneckého udává se rozličně. Jedni praví, že založen byl od děda slavného Plichty, kterýž padl 1322 28. září u Mühldorfu,⁶⁾ ale roku založení neuvádějí. Na základě listiny 1321 14. pros. pokusíme se dobu založení určitěji naznačiti. Pokládám tuto listinu za pravou zakládací listinu kláštera Týneckého, protože i obsah její i jiné okolnosti k tomu poukazují. Plichta z Žirotína s bratry svými Jaroslavem a Habardem praví, že otec jejich za živa dal klášteru sv. Kláry v Týnci dvoje popluží ve vsi Týnecku a čtyři lány v Týnci městečku samém se všemi právy a užitky těchto lánů a platem z jednoho lánů po hřivně neb kopě. K tomu přidal les řečený bratrský.⁷⁾ To jest původní nadání kláštera na ony doby dojista skrovné. Plichta sám přidává k tomuto nadání otce svého Habarta deset lánů v Týnci, každý lán má platiti po jedné hřivně. Ale podmínka, pod kterou dává klášteru těchto deset hřiven platu ročního, poučuje nás, že z těchto hřiven měl býti klášter stavěn a teprv po vystavění potřebných budov měl býti obrácen na šat panen a jiné jejich potřeby. Z těchto slov, mám za to, jde, že otec Habart jest zakladatelem kláštera, nadání jeho bylo celkem nepatrné a teprv synové jeho dovršili je a za tou příčinou dali sdělali svrchupsanou listinu zakládací. Že jiné starší nebylo, vychází odtud, že když klášter dal si začátkem 15. století potvrditi svou držbu, která vepsána je v knihách erekcí,⁸⁾ o této listině se vědělo a ona přišla taktéž do knih erekcí a ještě jiná darování a změny zboží klášterského, ale starší listiny nebylo žádné před rukama. Mimo to daroval Plichta patronátní právo kostelů v Týnci, Vrbně a Pozdni a oba bratři, Jaroslav a Habart, právo podací v Hořovicích tomuto klášteru.⁹⁾

Dle toho můžeme stanoviti blíže založení kláštera samého. Habart z Žirotína, otec Plichtův, Jaroslavův a Habartův, přichází v pamětech od roku 1287—1300. V letech 1287 a 1297 uvádí se jako kmet na zemském soudě,¹⁰⁾ 1290 21. srpna promíjí mu papež Mikuláš IV. překážku čtvrtého stupně pokrevnosti, protože měl za

²⁾ Mitthl. f. G. d. D. i. B. 1904. 207.

³⁾ Palacký, D. n. č. I. b. 474. — ⁴⁾ Hradý VIII. 220. — ⁵⁾ Aufgeh. Klöster Prag 1837. — ⁶⁾ Slovn. Nauč. X. 483. — ⁷⁾ Obě klade podání na severní stranu Týnce u nynějšího panského ovčína, Týneček zvaného. — ⁸⁾ Erect. IX., H. 10. — ⁹⁾ Sl. N. l. c. má zprávy o tom zmatené. Kde vzal založení kostela Pozdeňského od Plichty, těžko pověděti. — ¹⁰⁾ Emler P. D. Z. I. 3. 4.

manželku Skolastiku neb Škonku, dceru druhdy Zdeslava ze Šternberka, která byla ve čtvrtém stupni s ním příbuzna. Uvážíme-li, že za podobné milosti, udělené papežem, hleděl se věk tehdejší ukázati vděčným, tvrdím, že asi toto prominuti překážky manželské bylo příčinou, že Habart slibil založiti klášter klarisek v Týnci. Podle mého mínění nebyl tudíž založen před r. 1290 a doba dvaceti let až do Plichty, syna jeho, není tak dlouhá, abychom si nemohli vysvětliti nedostavění jeho. Zároveň z této dispense papežské můžeme zkoumati, co jest pravdy na tom rodokmeni, jaký uvádí Balbin a po něm Slovník naučný.¹¹⁾ Čtvrtý stupeň pokrevnosti znamená, že Skolastika ze Šternberka a Habart z Žirotína pocházejí od prapradědova otce Habartova a praprabáby Skolastičiny. Balbin jmenuje Plichtu z Žirotína, který měl tři syny a tři dcery, z nichž Kunhuta vdala se za Zdeslava ze Šternberka a byla praprabába Skolastičina, Habard pak prapravnuk Plichtův. Ale první Šternberk Zdeslav přichází teprv 1242¹²⁾ a první Žirotin český jest právě dotčený Habart, otec Plichtův. Od r. 1242—1290 tedy v 48 letech čtyři pokolení bráti zdá se mi skoro nemožné. Mimo to nebyl hrad žirotín u Týnce dříve stavěn, nežli za doby Václava I., tedy mezi 1230—53. To soudím z toho, že předkové Žirotínů drželi Louny. Ač Dalimil praví, že Přemysl Otakar II. Louny odňal Žirotským,¹³⁾ tedy vědouce, že Dalimil v té době spolehlivým není zpravodajem,¹⁴⁾ klademe tento fakt dříve a to v poslední léta otce jeho Václava I. a vystavění hradu Žirotínského jako následek toho odnětí Loun; neboť ač lounské domácí prameny o tom mlčí, jelikož se všecky ztratily, máme přece o tom vědomosti, že byly Louny dříve královským městem, nežli za Otakara.¹⁵⁾ Před dotčeným Habardem z Žirotína počítá Sedláček¹⁶⁾ s jistotou Gebharda a Nevstupa z Hořovic mezi Žirotínské. Já jdu až k Janovi z Loun, který jest svědkem v listinách týkajících se kláštera Oseckého¹⁷⁾ 1207—1209. Posloupnost nemůžeme naznačiti, schází nám doba 1210—34 až ke Gebhardovi z Hořovic, ale nejen původ jeho, že potomci jeho byli Žirotínští, a i 80 let až do Habarda z Žirotína hodi se dobře ke čtyřem vystřídavším se pokolením, o nichž jest řeč při dispensi papežské. Úsudek můj o Balbinově zprávě jest ten: předek pánů Žirotínských nikoliv Plichta — byl bratrem Kunhuty, která si vzala Zdeslava nikoliv ještě ze Šternberka, nýbrž Zdeslava, syna Divišova, jehož potomci od 1242 nazývali se ze Šternberka, a tohoto Žirotína prapravnuk Habard pojal Skolastiku, dceru Zdeslavovu ze Šternberka, za manželku. Jméno Plichta nalézám poprvé 1293 u Plichty z Nosalovic,¹⁸⁾ vesnice to moravské k panství Švábenickému patřící.¹⁹⁾ Dříve nežli náš Plichta objevuje se 1318 Plichta z Adlar 1320.²⁰⁾ Jméno to pokládám za přezdívkou a slučuji se jménem Plichta toho člověka, který se do všeho míchá. K významu tomu vede mne Dalimilovo „Rytířské skutky P. z Ž.“²¹⁾ a jemné pokárání jeho slovy: „ale

¹¹⁾ I. c. — ¹²⁾ Erben R. B. I. 502. — ¹³⁾ Pr. d. č. III. 194. — ¹⁴⁾ Palacký, Würdigg 118. — ¹⁵⁾ Viz mé: Klášter dominikan. Louny, Sborník Hist. kr. I. 84. — ¹⁶⁾ Hradý VIII.

¹⁷⁾ Erben R. Boh. I. 230, 232, 237. — ¹⁸⁾ Emler, R. B. II. 696. — ¹⁹⁾ R. Wolný II. a. 559. — ²⁰⁾ Emler, R. B. III, 187, 270. — ²¹⁾ Pr. d. č. III. 228. —

česká kronika jeho neumí chváliti, že se pro své země čest nechtěl potruditi.“

Srovnáme-li všechny zprávy o Žirotínech, zdá se nám, že křestné jméno Plichtův bylo Jan a je tudíž náhled o Janovi z Loun ještě více podepřen.²²⁾ Srovnáme-li jména svědků v originále c. k. státního archivu ve Vídni s opisem v knihách erekcčních a tištěnou u Zimmermanna listinou, jsou ve dvou posledních vynecháni Fremut a Bušek z Hluban a Jindřich z Řisut. Albrecht ze Kryr nazývá se Albrechtem z Lán (s přehláskou Len). Přibislav, světicí biskup pražský za nepřímnosti biskupa Jana IV. z Dražic a jeho prodlévání u papežského dvora v Avignoně, náležel řádu menších bratří, připomíná se od 1313—42.²³⁾ Gerhard, opat strahovský, jako nejblíže soused Žirotinů, panoval od 1316—28.²⁴⁾ Bořita z Jesenic přichází, pokud vím, jen jednou zde, mám jej za předka Litolda z Jesenic²⁵⁾ téže poslosti, jako Albrechta z Kryr neb z Lán, erbu pánů z Žeberka; Bicen z Račiněvsi neb z Vinařec, jest taktéž blízkým a bezprostředním sousedem Žirotinů; Markvart z Řebřík a z Hluban Bušek a Fremut jsou téhož původu, jako Pětipeští z Krásného Dvora,²⁶⁾ Jindřich z Řisut erbu křídlo Kaplířů ze Sulevic. Kunrát ze Mšena jest manžel Kateřiny, dcery Jaroslava z Žirotína, a otec Plichty ze Mšena, potom děkana kapitoly Svatovítské.

Věnovali jsme této zakládací listině tu pozornost, jaké zasluhuje; neboť podstata tohoto prvního a druhého nadání kláštera trvala až do roku 1720. Patronát fary Vrbenské a Týnecké zůstal klášteru až do jeho zrušení císařem Josefem II., fara Pozdeňská přešla na majitele hrabata Clary-Aldringen kolem r. 1720, kdy ji znova zřídili, jen Hořovice město záhy vyšlo z patronátu jeptišek kolem r. 1380.²⁷⁾

Od r. 1322—57 není o potomcích Plichtových, Jaroslavových a Habartových žádné paměti, až na onu, že Plichta ze Mšena, syn Kunrátův a Kateřiny, dcery Jaroslavovy z Žirotína, dává k oltáři sv. Urbana v kostele Svatovítském 17 kop gr. ze vsi Donína u Týnce Panenského. Listina pochází z roku 1362 30. září,²⁸⁾ ale otec Plichtův a matka, jakož i děd jeho Jaroslav z Žirotína byli již mrtvi, Kunrát ze Mšena již před 1340.²⁹⁾ Kniha erekcční první má sice na místě Jaroslava Proslava, ale protože se nezachovaly tyto listy v původním sepsání, nýbrž v opise 15. století, sluší jméno Proslav pokládati za omyl opisovače, a to tím spíše, že v jiném rukopise kapitolním XXV. str. 21. správně stojí Jaroslav. K Žirotinům té doby náležel otec sirotků Mikuláše a Jana z Vraniho, jejichž poručníkem byl Habard ze Žirotína.³⁰⁾ K tomu mne vedou důvody dva: stejný erb vládyk z Vraniho, orlice, a potom zvyk staročeského práva, že byl obrán za poručníka sirotkův bratr otcův, nebyla-li jinak matka sirotkův výslovně za poručnici usta-

²²⁾ Srovnej Pam. arch. XI. 518., DDXV. 305., kde výslovně Jan Plichta a Plichta jedinou jsou osobou, taktéž Emmler, P. D. Z. I., 515. — ²³⁾ v. Emmler, R. B. III. IV. — ²⁴⁾ Tomek, D. Pr. I. 619. — ²⁵⁾ Emmler, P. D. Z. I. 76. — ²⁶⁾ v. Peruc. — ²⁷⁾ Tadra, S. akta II. 104.

²⁸⁾ Borový, Erect. 41. — ²⁹⁾ Emmler, 10 urbářů 14. 15. — ³⁰⁾ Conf. I. Tingl 13. —

novena.³¹⁾ Počítám k nim Buška a Hrzka ze Zlovědic. Erb jejich jest orlice. Bušek jest patronem tamtéž 1356 a Habart z Žirotína 1370.³²⁾

Teprv 1359 22. pros. dal Habart starší z Žirotína, týž, který jako manství měl Kostomlaty 1379 dne 29. dubna třem bratřím, Plichtovi Habardovi a Habardovi (ale nebyli to synové, nýbrž synovci jeho),³³⁾ dědictví své v Týnci dvůr poplužní se třemi lány bez jedné části klášteru svaté Trojice nábožným jeptiškám řádu svatého Františka³⁴⁾ a dne 13. července roku 1360 dvory kmetci v Hříškově, na kterýchž jest platu ročního půl třetí kopy. Obě darování stala se s povolením císaře a krále Karla IV. L. 1364 jest Habart z Žirotína patronem kostela v Řebříkách,³⁵⁾ ale zdali jest totožný s Habartem starším, není jisto. L. 1368 bratři Habart, Plichta a Habeš prodávají ve Vrbně 14 kop gr. platu ročního sakristiánovi kostela pražského (sv. Víta) Buzkovi.³⁶⁾ Habard jest 1370 patronem kostela v Kostomlatech, Řebříkách a Zlovědicích³⁷⁾ a s bratrem Buškem v Hořešovicích.³⁸⁾ Máme tudíž čtyři bratry: Habarda, Plichtu, Habše a Buška, ale z kterého z výšepsaných bratří Plichtových, zdali z Jaroslava neb Habarta, jsou potomci, nevíme. Také sestra klášterní, později abatyše Eliška Žirotinská jest jejich sestra.³⁹⁾ Z listiny 1385 15. srpna,⁴⁰⁾ ve které bratři Plichta Černý, Bušek, Habeš a Habart Očival dávají klášteru pět lánů v Týnci s platem 72 gr. z každého lánů, dovidáme se, že tak činí za duši svého strýce Habarta.⁴¹⁾ Svědkové toho nadání jsou Hynek, biskup vladiměřský, světicí biskup pražský z rodu těch, kteří se psali z Citova, opat postoloprtský Bušek, Petr z Vartenberka a z Kostí, Petr z Buškovice a Petr z Mašova. Opět t. r. 21. října Plichta, Habeš a Habart Očival vlastní bratři z Žirotína čtyři lány poplatné v Týnci s krčmami, řezníky a pekaři, dvůr v Uhercích s jedním poplužím, které se nazývá „nivy“, a štěpnici v téže vsi, s rybníkem pod ní ležícím dávají sestře své vlastní Elišce, jeptišce kl. Týneckého, a to za dědiny v Libčevsi a v Kvílicích. které byly věnem sestry jejich. Mimo to mají dostati jeptišky Herka a Stanka, pokrevné příbuzné jejich, louky Trebízské a chmelnici v Kvílicích s mlýnem. Mají toho zboží do života svého užití a mohou je buď za živa neb po smrti odkázati, komu chtějí. Svědkové toho jsou bratři Habard a Bušek, Bedřich starší z Vinařic a Vilém z Hřivčic jinak z Žirotína.⁴²⁾

Mám za to, že toto darování jest totožné se vkladem do desk zemských, jenž se stal 1386 6. srpna,⁴³⁾ ač se v něčem od předešlého nadání liší i jinak obsahuje širší vypsání. Dotčení bratři Plichta, Habeš a Habart z Žirotína učinili směnu s dědinami svými v Uhercích 18 kop a 21 gr. platu s dvory kmetci a důchody, kteréž položeny jsou a odhádány za půl druhé kopy a 18 grošů platu se vším, co tu měli kromě toliko sadu a dvoru pustého,

³¹⁾ Příkladů z P. D. Z. jest hojnost. — ³²⁾ Conf. Tingl II. 41.

³³⁾ (Balbin Miscell. VIII. 150.) — ³⁴⁾ Emler, P. D. Z. I. 427. — ³⁵⁾ Emler, conf. I. 36. — ³⁶⁾ Sborník Hist. kr. V. 84. — ³⁷⁾ Tingl II. 23. 41. — ³⁸⁾ Tingl II. 75. —

³⁹⁾ Erect. IX. H. II. — ⁴⁰⁾ Zimmermann Gl. Legis str. 13. — ⁴¹⁾ I. c. má patris, taktěž spis erect. IX. H. 10., ale originál má patruj. — ⁴²⁾ Erect. H. 11.

⁴³⁾ Emler, P. D. Z. I. 509.

krěmy a panství, které mají na lidech kanovníkův kostela pražského v Kvilicích; mlýn, z kterého se platí 3 kopy 9 gr. platu, a Eliška abatyše s dědinami svými a konventu v Libčevsi, dvorem poplužním, 12 dvory kmetčími s platem, polovici lánu lesa. Správci se strany bratří z Žirotína, t. j. ti, kteří měli spolu s prodávajícími očistiti zboží to od všech závad, byli bratří z Sokolovic Závíš, Jan a Bicen a se strany abatyše a konventu Bedřich z Vinařec a Jindřich z Kokovic. V l. 1379 a 1380 přichází Plichta mladší z Žirotína jako svědek nadání kláštera svatého Ducha od Františka z Okoře⁴⁴⁾ a oba Plichtové starší i mladší jako patroni kostela farního v Týnci.⁴⁵⁾ Plichta starší jest ještě živ r. 1393 a patronem tamtéž.⁴⁶⁾

Zatím začíná kmen Žirotinů rychle usychati. Král Václav IV. v l. 1396—1400 táhl se na Žirotín, ale páni na soudě zemském našli za právo, že Habart řečený Očival jest spravedliv k dědictví Žirotínu podle desk svých.⁴⁷⁾ Roku 1402 18. února stal se opět nález o tom, kdež dotčený Habart byl purkrabím pražským skrze list obranný uveden z rozkázání panského a přece pohnán. Nalezli za právo ve při s králem Václavem a Habartem o Žirotín a o první nález panský, kterýž se jest byl dávno o to stal: tu páni nahlédše v týž první nález svůj i v list obranný k purkrabí pražskému poslaný, kterýmžto listem jest uveden ve skutečné držení, že týž Habart má zůstati při prvním nálezu panském a při uvedení v jeho dědictví v Žirotín skrze purkrabí pražského. A pak-li co má pan král proti Habartovi v dotčený již Žirotín mluviti, hleď jeho podle řádu. I dali Habartovi za právo.⁴⁸⁾ V tomtéž roce podává Habart Očival kněze do Vrbna a do Pozdně spolu se synovci svými a syny Plichtovými, totiž Plichtou a Jaroslavem a s Buškem seděním na Pnětlukách.⁴⁹⁾ Leta 1408 byl asi již Habart Očival mrtev a zůstává na živě Bušek z Žirotína neb z Pnětluk, bratranec (frater patruelis) jejich. Bušek měl syna Jana, kterýž jen jednou se připomíná jako spolupatron v Pnětlukách⁵⁰⁾ 1414. Do r. 1411 vyskytují se dva Buškové z Žirotína. Prvý, nespíš bratr Plichtův, poprvé 1372 jako spolupatron v Hořešovicích, posléze jmenovaný 1411. Druhý Bušek přiženil se do Pnětluk a měl syna Jana, který zemřel před ním. Manželka Maruše nebyla vlastníci Pnětluk, nýbrž měla tam věno zapsáno. Zemřel někdy v nepokojných letech válek husitských, Maruše před 1437.⁵¹⁾ Císař Zigmund dal věno její bratrům Mikulášovi a Janovi z Jankova. Teprv posledních dvou Žirotinů Jaroslava a Plichty známe otce Plichtu, asi toho, kterýž se nazývá mladší od r. 1379. Manželka jeho Ofka byla již 1407 vdovou.⁵²⁾

⁴⁴⁾ Schubert. — ⁴⁵⁾ Conf. Emler, III. 134.

⁴⁶⁾ Tingl V. 152. — ⁴⁷⁾ Emler, P. D. Z. I. 584.

⁴⁸⁾ Emler, P. D. Z. I. 595. — ⁴⁹⁾ Emler, conf. VI. 78. 80.

⁵⁰⁾ Emler VII., conf. 114. — ⁵¹⁾ D. D. XV. 152.

⁵²⁾ Arch. č. I. 340.

Chodové a páni z Lamingenu.

Napsal František Teplý.

Ve trudných okamžicích, kdy falcký Bedřich po sněmě brněnském na cestě do Slezska ujistil se pomocí Betlena Gabora a císaře Ferdinand II. kromě některých slibův a 4000 polských kozáků, kteří mu pomáhali — pleněním Moravy, při prázdné pokladně marně ve světě pátral po přátelské podpoře na povalení české vzpoury, nabídl se šlechtic z Čech *Wolf Vilém z Lamingenu*, že na svůj peníz převezme úřad poslanca k Betlenovi, aby jeho ovíklal ve smlouvě s Čechy příslibováním císařského přátelství i hrozbou z říše. Čas pohltil, co v Košici Lamingen pořídil; leč obojetné chování Betlena Gabora, jenž od té doby od svých spojenců jenom peněz požadoval a málo sloužil, a marná cesta dra Jesenského do Uher ukazuje, že Lamingen úlohu svou vykonal zdařile.¹⁾ Více o tom svědčí neobyčejná přízeň obou Ferdinandů k Lamingenovi otci i synu.

Úsluha Wolfa Viléma stala se za prazvláštních okolností, jež osvětlují české poměry. Otec Wolfův, Wolf Jáchym, „pán víry evangelické“, t. j. protestant, seděv v l. 1589—1602 na Újezdě Chodovém, Babicích, Haselberku, Fuchsberku a Bystřicích, z manželství s Marií Salomenou ze Schirndingu vychoval dcery: Dorotu († 1651, manžel Jan Adam z Nostic), Evu (manžel Wolf Albrecht Perglar z Perglasu); syny: Wolfa Jáchyma, Wolfa Josefa, Wolfa Bedřicha, Wolfa Viléma. Kromě posledního všichni sloužili proti Ferdinandovi. *Bedřich*, zdědiv po otci Újezd Chodový s Bystřicí a s manželkou Annou Marií hraběnkou Ebersteinovou Melnice, přišel při nastalé konfiskaci skoro o celé své jmění. Ujev totiž po bitvě bělohorské ze země, nepostavil se dle patentu před hrdelní komisi. I odsoudili ho dne 14. července 1622 hrdlem, cti i statkem. Rozsudek byl potvrzen již 16. září t. r., ale jen v posledních dvou bodech. Statek propadl fisku kromě Újezda Chodového. Vynašlo se totiž, že zboží toto náleží rodině Lamingenů od té doby, co z Bavor do Čech přesídlila a to přes 200 let a že otec Bedřichův Wolf dle císařského listu mocného z l. 1598 jmění újezdecké se schválením sněmu ustanovil za fideikomis. Také hraběnka Ebersteinova pojistila na něm své věno 5000 k. m. Statek sám vojáci tak zhubili, že se cenil jenom na 9862 k. m. (dříve 16.000 k. m.) Měl zůstat v rodě. *Josef* obdržel Bělou (něm. Weissensulz) na 26.000 k. m. odhadnutou. Súčastniv se odboje, pokutován jako předešlý; leč mocná přimluva bratrova, jakož i to, že brzo přestoupil do císařských služeb a v nich také r. 1626 umřel, obrátila původní rozsudek v milost nové císařské resoluce, dle níž Josef co do poctivosti byl restituován. Vdově po něm Alžbětě rozené Kfelitovně ze Zakšova vykázána však toliko jistina 6530 k. m., poněvadž chytrý Wolf Vilém dokázal, že na Bělé má pojištěno spravedlivého dluhu 15.000 k. m. *Wolf Jáchym* také se provinil. Do země a císařské poslušnosti sice se navrátil a tudíž cíś. resoluci ze dne 28. června 1628 byl rehabilitován; ale pro některé rodinné neshody odešel brzo z království do služeb kurfirsta

¹⁾ Dr. V. Řezníček: Bílá hora. II. 59.

saského, u něhož v hodnosti nejvyššího strážmistra zahynul v bitvě u Lipska 17. září 1631. Za to odsouzen u příležitosti konfiskace friedlandské dne 22. ledna 1634 všeho jmění 4000 k. m. na majorátě Lamingském zapsaných.²⁾ Rovněž bratranci Wolfa Viléma (synové po † Wolfu Jindřichu Lamingenovi) Wolf Krištof a Wolf Karel, kteří ze jmění újezdeckého měli bráti jisté důchody, stáli při stavech českých a proto zasažení konfiskací.

Ohlédneme-li se po některých rodech šlechtických na př. Černí ech, Slavatech, Jenišcích, Vitanovských, setkáváme se s podobnými případy. Několik členů řítí se do revoluce proti domu Habsburskému v naději, že při volbě nového krále sesílí své stavovské zájmy, že povznesou rod, ač mohli lehounce poznávat, znali jsouce současné politiky, jak nebezpečnou začínají hru va banque; a tu se nám zdá, že pojišťovali si zadní vrátka v případě nezdaru, zaslavše jednoho, dva členy do služby — protivníkovy. Historikové se shodují v tom, že příčina tak řeč. náboženská na začátcích třicetileté války hrála roli více předstíranou i podružnou než skutečnou. Aspoň Bedřichu pomáhali šlechtici-katolíci, jako zase šlechtici-luteráni zvedli meč pro zákonitého krále Ferdinanda. Buď jak buď, náš Wolf Vilém Lamingen protrávil poslancováním uherským na 10.000 zl. Konfiskace měly je nahraditi. Styky Vilémovy se známým Slavatou i protekce také něco vydaly.

Vilém nabyt cí. dekretem ze dne 24. března 1624 rodinného svěření Újezdu Chodovského;³⁾ nejprv aby je toliko spravoval, později k řádnému držení (resol. 1630 a 1631, 25. května) za obnos 11.238 k. m., které cí. fisku nikdy nezaplatil. Užívaje od r. 1618 práv stavu rytířského, povýšen jest z vůle Ferdinanda II. roku 1632 15. února do stavu panského s titulem cí. říšský a dvorní rada. Kolem r. 1630 uvádí se jako zemský soudce a hejtman německých len v král. Českém. Od r. 1627 12. dubna žil ve šťastném manželství s Marií Barborou z Mörsbergu a Peffurthu, která mu povila pět dětí: 1. Marii Markétu (* asi 1628 nejspíše v Domažlicích, vdala se r. 1662 18. února za Jindřicha Bedřicha hraběte Guttensteina, † r. 1694 25. srpna v Praze);⁴⁾ 2. Wolfa Bedřicha (* 6. května 1629 v Chodovém Újezdě, r. 1663 jmenován kanovníkem v Solnohradě, později i v Řezně, † r. 1675); 3. Wolfa Ferdinanda, (* r. 1631 1. ledna v Újezdě, r. 1666 c. k. rytmistr, žil ještě r. 1675 v srpnu);⁵⁾ 4. Wolfa Maxmiliána, později pána na Trhanově, o němž hned více sdělíme; 5. Annu Marii, jež umřela ve věku dětském.

S rodinou rostlo Vilémovi i jmění. Po bratru Jáchymovi přisouzeny mu z daru císařova ze dne 20. dubna 1634 řečené 4000 k. m.⁶⁾, po druhém bratru Josefovi z téže milosti ze dne 28. března 1624 ujal za 18.996 k. m. (nizko ceněný proti 26.000 k.) rozsáhlý statek Bělou. Na tržní sumu si odrazil svůj vtělený požadavek za bratrem 15.000 k., tak že jen 3000 k. měl fisku přinést, mimo věno švagrové Kfelířky.⁷⁾ Před tím již roku 1621.

²⁾ Srov. F. Bílka: Dějiny konfiskací v Čechách. 318—321.

³⁾ Bílek l. c. 319. — ⁴⁾ Matriky v Heiligenblut bei Neukirchen a u sv. Tomáše v Praze. — ⁵⁾ Matr. u sv. Tomáše.

⁶⁾ Bílek l. c. 319. — ⁷⁾ l. c. — ⁸⁾ l. c. 421.

31. července vešel zástavně v držení Eisendorfu po provinilci Janu Sebastianu Perglarovi rytíře z Perglasu, kterýžto statek napřed na 8000 k. odhadnutý, později koupí za 6636 k. m. ujal dědičně.⁸⁾ K nemalým těmto državám: Újezdu, Babicím, Haselberku, Fuchsberku, Bystřici, Bělé, Eisendorfu počítati sluší veliké území Chodské s 11 původními vesnicemi i hradem chodským v Domažlicích a novými 7 vesnicemi: Chudivou, Ploesem, Flecken, Schneiderdorfem, Hadravou, Brenetem a Fuchsberkem.

Nejenom to, že chodské území souviselo s Lamingenskými pozemky a tudíž scelení dobrému hospodáři, jakým Vilém se jeví, přezádoucím býti muselo, také zámožnost selských quasisvobodníků těchto, značné roční platy, jaké odváděli zástavní vrchnosti své městu Domažlicím, snad také šlechtická touha ponížiti měšťáky, nyní pro nepodařený revolt znamenitě stichlé, usouzené, krátce nejspíše zisk ponoukal Lamingena, že při nastalé žni přivrženců Ferdinandových se zdarem usiloval o nabytí panství nad českými hraničary-Chody.

Kdykoli králové čeští Chody ku královskému zámku domažlickému náležející zastavovali, vždycky zástavou minili jen platy z nich vycházející. Chodové, „jakožto lid vojenský k ochraně hranic tohoto království determinirovaný“, zůstávali sami o sobě skoro svobodní, volní, odúmrtí do panských důchodů neznající. Volným na své otecké hroudě cítil se poddanstvím nesevřený, hrdý Chod, jenž svá svobodenství po staletí hájil zejména proti pánům ze Švamberka i magistrátu domažlickému. Šlechtice za usedlíka mezi sebou netrpěli, dvorce většího nikdy nezařídili, aby i půdou jeden druhému se vyrovnával. O žebrotě nebylo mezi nimi ani potuchy. Na stavbu zemských hradů, silnic nemuseli přispívati, konajíce volně své schůze (hromady), neodvádějíce pro své potřeby cla ani mýta, užívajíce volně honitby, rybolovu na „království“ bez jakékoli roboty. Chod mohl se učiti každému řemeslu. Ani ve válce nebyli voláni k zemské hotovosti: stáli k ochraně hranic „na stráži stále pro vlast a krále“.⁹⁾ Již majestát Rudolfa II. r. 1585, v pondělí po hromnicích, svíral dosud volné páže strážníků pomezí proti Němcům, najmě in puncto 4°: Mají nynějším i budoucím Domažlickým jakožto Naším ouředníkům nad nimi ustanoveným všelijakou náležitou uctivost a poslušnost zachovati, jimi se spravovati a ve všech svých potřebách k nim se utikati, žádných schůzek nezarážeti a bez vědomí Domažlických se nerotiti. 6° Nemají v lovu a myslivosti Domažlickým v ničemž překážeti. 8° Mají Domažličtí nad královskými lesy správu vésti a Chodové bez povolení jich ať dříví neberou, hvozdy nekazí. Co by pak na zlepšení Chodů na ovčírny, poplužní dvory a rybníky, kdyby jaké Domažličtí stavěli, vynaložili, to jim od krále nahrazeno bude. 9° Piva z města Domažlic a ne odjinud smí bráti. 10° Jestli že by v Chodech nějaké odúmrtí se stalo, mají Domažličtí polovici toho králi odvésti, polovici pak sobě ponechati. = Kdyby Chodové v čem pochybili, mají od Domažlických v tom pokutováni býti. = Nebývalý zápis řídil se nezvykle vysokým obnosem peněz 63.333 zl.

⁹⁾ Srovnej M. Pangerle: Die Choden bei Taus.

rynských, jež magistrát císaři zapůjčil. V následcích jeho sřítlo se staré přátelství sousedské. Chodové postavili se příkře proti měšťanům a nic nepomohlo, že domažlická obec za nepatrný odvod několika zajíců z každé dědiny chodovským vesnicím lesů i na dále neporušeně ponechala, že ke škodě měšce i vážnosti před jinými poddanými skoro ve všem jim ustupovala. Mezi sebou ve společném boji o svá privilegia svorní vesničané nebáli se v osudném povstání českých stavův a měst postaviti se na stranu krále Ferdinanda.

Zajisté neučinili tak z čistého patriotismu, neboť i oni stali se mezi tím lutherány, jako spíše ze řevnivosti proti domažlickým přívržencům Bedřicha Falckého, jehož předkové (mezi l. 1550—1585) osobovali si na úkor Chodům kus královského pomezí v okolí Nemanic a také snad i proto, že někteří z nich, byvše před léty vyslanci či mluvčími za práva svých krajanů při dvoře císařském, svým synům vštíplili do paměti onu laskavost i soucit jak krále Maxmiliána II. tak i Rudolfa II. k selskému lidu, tu benevolenci, kterou jim urození dvořané až záviděli. V pohnuté době nemohli Domažličtí vojensky schopnému počtu 400—500 Chodů nikterak poručiti, aby odváděli platy, přivázeli dříví do města a pro zimního krále opatrovali zemské hranice. Ani list napomínací z r. 1620 ve středu po nanebevzetí P. Marie, nedošel u nich sluchu.¹⁰⁾

Projev pro starou vládu Chodům ničeho nepřinesl. Vítěz trestal Domažlice tím, že jim konfiskoval mimo jiné i territorium chodské. Na výsady hlídačů hranic v těch pohnutých dobách ze strany české komory sotva kdo pomýšlel a také novým zastavením de iure utrpěti neměli. Ovšem, že listina zástavní, kterou r. 1621 31. července (v Praze) kníže Karel Lichtenstein Lamingenovi náš statek zapisoval, nic podobného nezaručovala.

My Karel z Boží milosti

Vyznáváme tímto listem veřejně každému, že pro i na místě JMC., našeho nejmilostivějšího pána, dle dané císařské plné moci,

¹⁰⁾ Není bez zajímavosti v Domažlické knize Snešení, fol. 240 „Poručení Chodům o bedlivosti varty při zásekách“: My Frydrych z Boží milosti král Český Robotní! Vznegli sou na nás opatrní purkmistr a konšelé města našeho Domažlic, naši věrní milí, kterak dávše v příležitých místech na pomezí Českém k Bavorům jisté záseky zdělati, podle jiných poddaných i vám také některé z dotčených míst záseky k opatrování sou poručili; kdežto majíce vy dle povinnosti vaší a pořádku jedné každé vesnice stráž bedlivou netoliko ve dne ale mnohem víceji v noci držeti a proti nenadálým vpádům nepřátelským týchž míst hájiti, v nich ustavičně do určitého času zůstávati, zpuřně zanedbáváte, nočním časem z vart domů odcházíte a tudy nemajíce pozor ani na povinnost vaši ani na slušné jich domažlických rozkazy, které se vám od nich a na místě Našem ději, zvláště těchto tak nebezpečných časů jak sami sebe tak i celý ten kraj v nebezpečenství přivozujete a užívajíce místo vojenského práporce jakési nespůsobilé korouhve, k práporci našemu (přísahu) vykonati se zpečujete. I nemohouce My takové vaší neposlušnosti schvalovati, v tom vám všem Chodům přísně pod nemilostí Naší královskou a propadením všech privilegií vašich poroučeti ráčíme, abyste od toho času dotčené varty bedlivě a upřímně vykonávali z nich dříve času vyměřeného ve dne ovšem i v noci nikam neodcházeli a pamatujíce na povinnost vaši, hranic vám svěřených upřímně a znužile hájiti hleděli etc. Zprávy děkana týnského Jana Flaxia z Čenkova vztahovati dlužno na čas 1625—1628. Kdyby Chodové byli se zimním králem sympatisovali, proč by jim hrozil, přísahu nařizoval a „nespůsobilnou korouhev“ zapovídal?

s veškerou pilností jednali jsme s p. Wolfem Vilémem Lamingenem z Albenreutu, aby v této nynější veliké a nevýslovné potřebě Jeho Mti Císařské takovou jistou summou, kolik nejvýše možno mu bude sehnati, zapůjčil na zaplacení vojenského lidu a na odvrácení větších škod i zkázy obyvatel tohoto král. Českého. Chtěje osvědčiti p. Lamingen JMtCské svou poddanou poslušnost, k Jeho zalíbení přivolil v to a brzo do důchodu komory České¹¹⁾ odvedl 8000 zl. r., každý po 60 kr. počítaje, žádaje na nás úsilovně, abychom jemu část půjčky t. j. 7000 zl. r. . . . na místo JMtiCské z plnomoci nám dané pojistiti dali na sedlácích Chodovských a jich vesnicích i zámku Chodském, který leží v městě Domažlicích a také na všech k tomu příslušných lesích, pozemcích a náležitostech a sice pode jménem peníze zástavního¹²⁾ a druhý díl té summy (1000 zl. r.) na vsi Eisendorfě s příslušenstvím, jak tu ves někdy † Jan Sebastian Perglar držel, užíval i měl.

Dle nejmilostivějšího povolení i na místě JMCské zajišťujeme a zapisujeme p. Lamingenovi, jeho dědicům i potomkům řečené peníze 8.000 zl. r. na svrchu dotčených Chodech a vsi Eisendorfě a to s takovýmto opatřením:

1. Chceme bez odkladu zříditi jisté kommissaře a jim jménem JMtCské naříditi, aby se odebrali na chodský hrad a do těch vsí a aby všecko, co od starodávna k nim přísluší, ničeho z toho nevyjímajice, jako by totéž vše v tomto našem psaní zejména popsáno bylo, jemu p. Lamingenovi nebo od něho zmocněnému plnomocniku ku převzetí, vládnutí a užívání těchto statků postoupili a určili a také do vsi Eisendorfu uvedli a jemu tamní obyvatele poddanosti a člověčenstvím zavázali, neméně jemu, což by zde požitků se nalezlo, hned postoupili.

2. Tyto statky má p. Lamingen, jeho dědicové i budoucí a každý, na koho pořádným způsobem tento náš list od něho nebo jeho dědicův a budoucích v dobré vůli přejde, držeti, užívati a vládnouti tak dlouho, dokavad by jemu nebo dědicům . . . jeho, po půlletní výpovědi před časem sv. Jiří nebo sv. Havla od JMtiCské nebo dědicův půl roku napřed oznámené, ten obnos k zaplacení poukázán nebyl nebo pokud by p. Lamingen nebo jeho budoucí tu summou nevypověděli. A jak po výpovědi při příštím terminu jemu p. Lamingenovi anebo dědicům ta summa v hotovosti zaplacená by byla, nemá ani on p. Lamingen ani jeho dědicové nikomu jinému na žádný vymyslitelný způsob ty statky postoupiti ani užítky z nich.

4. Kdyby pak na těchto statcích dluhy anebo nějaké zástavy se najíti měly, připovídáme na místě JMCské, že pan L. má před nimi chráněn býti, aby žádné závady nebo škody proto netrpěl a kdyby JMCská budoucně to zboží na trh dáti a prodati chtěla, má p. Lamingen, jeho dědicové i budoucí pro svou ochotu před každým jiným takového zákupu užiti.

5. Kdyby uvedené statky od JMtiCské vyplaceny byly, má p. Lamingen nebo jeho potomci odstoupiti ty všechny požitky,

¹¹⁾ V originále: in das kais. Rentamtb in königreich Behem, snad spíše nějaká vojenská kassa. — ¹²⁾ Orig.: um der dem Namen eines Pfandschillings gehaldten

kteřé při nich našel anebo které jemu či jeho zplnomocněnci od komisařů puštěny budou a nic více.

6. Také jestli že by pán na těch statcích něco zařídil, tam přinesl či přihnal, prikoupil nebo učiniti dal, není tím při odstupu povinnován, nýbrž JMtCská s p. Lamingenem, dědici a budoucími jeho nebo i s těmi, kterým by tento zápis řádným způsobem v dobré vůli byl postoupen, o to se má porovnat a jestli že by se nedomluvili, může si to bez veškerý překážky všecko vzíti.

7. P. Lamingenovi dále se pojišťuje, že on nebo jeho dědici i budoucí smí postaviti, ať na krátký či delší čas, co na statcích nutno a bez čeho se hospodařiti nemůže; také kdyby k dobru jeho či budoucích držitelů něco na pozemcích na své útraty zlepšiti nebo koupiti chtěl, dřív než to učiní, má to na JMtCské českou komoru oznámiti a na vyšetření toho o komisaře žádati a co potom povoleno bude, stavěti a prikoupiti a co by vynaložil, o tom pořádný registr věsti; nebo náklady ty p. Lamingenovi při výplatě statků, když to řádnými registry prokáže, mají jemu vedle zástavní summy vynahrazeny býti.

8. Jestliže na statcích nějaké daně, berně nebo contributiones váznou, ty p. Lamingen zaplatiti povinen není, ale od nich zcela se osvobozuje a kdyby o tom nějaké řízení se stalo, má ho JMtCská zastoupiti.

Konečně na místě JMtCské mocí daného plnomocenství ubezpečujeme p. Lamingena, že na svrchu řečené statky před jich výkupem žádný úpis ani poukázka nebo půjčka od JMtCské přijata nebude a kdyby se něco podobného přihoditi mělo, tedy mladší zápis proti staršímu nemá žádné právomoci.

Na důkaz toho etc. v Praze posledního července Ai 1621.¹³⁾

V zástavní listině není o svobodách chodských ani zmínky: naproti tomu zase komisaři uvádějí Lamingena jakožto vrchnost jen do Eisendorfu, kdež vesničany mají zavázati poddanstvím i pravým člověčenstvím, t. j. poddaností úplnou, nikoli pak vesnice chodovské. Nelze upříti, že oba páni i kníže i Lamingen tímto způsobem Chodům potichu přiznali jejich dosavadní privilegia. Také v přímluvném dopise svém k Ferdinandovi téhož roku 29. srpna (z Prahy) zmiňuje se Lichtenstein jen o předešlé zástavě Chodů, prose o potvrzení téže. Zajímavě zní důvody, proč že právě Lamingenovi je postoupil.

. K administraci těch statků nemám při ruce lidi a Vaše Cís. Milost ze zmíněných sedláků chodských nepoživá žádných zvláštních důhodův. On Lamingen v nahodilých i nebezpečných komisích za časů rebelie jako osoba důležitá svou poslušnou náklonnost i stálost dostatečně prokázal, zejména při tom zde zavedeném kriminálním procesu horlivě, volně a ne mrzutě se dal potřebovati a totéž při všech případech dále připovídá.¹⁴⁾

¹³⁾ Originál v c. k. spol. finančním archivě ve Vídni B. F. 13. Nro 4—8, opis v zem. archivě pražském. Zámek chodský sluje pisaři: Schloss Kuttien.

¹⁴⁾ I. c. . . . und weil dann zur Administrierung dergleichen Gueter nit Leut vorhanden und k. k. Mt. von ernelten Khuttenbauern ohne das keinen sonderlichen Geniesz oder Einkommen haben. Er Laminger gleichwohl in für

Lamingenovi však se nelíbila jenom *zástava* Chodů; chtěl si je přisvojiti jako pravé poddané dědičně a ne dočasně, nýbrž na vždycky. Ukazuje na své zásluhy, ztráty a „zvyklost nynějších prodejů a tudíž nákupů konfiskovaných statků“, žádal brzo potom o dědičný postup lichtensteinské zástavy u královské komory české. Na čas pochodil špatně. Nejspíše nescházelo mu závistníků, že za malý peníz získal 18 vesnic (s Eisendorffem, Chudivou etc.), vesnic dosud vichřící války ušetřených i zámožných, tudíž ročních platů dobře schopných, žádostí svou dále urazil Lichtensteina, že s jeho milostí se nespokojil. Česká komora ohlásila přání Lamingenovo do Vídně, odkudž na rychlo sám páně příznivec Vilém Slavata do Prahy odpověděl, že JMtČská zápis od knížete věrnému a ve mnohých službách poslušnému p. Lamingenovi schvaluje a že jemu také to, co on za vlastnictví ukoupiti žádá, nejmilostivěji popřáti chce, ale že už císař před tím oznámil do Čech svou pevnou vůli, aby rebelům ujaté statky před jeho příchodem do Čech dědičně prodávány nebyly. Nechať tedy královská komora p. říšskému a dvornímu radovi Lamingenovi vysvětlí nynější nemožnost jeho požadavku.¹⁵⁾

Mezi tím dal císař vyšetřiti záležitost a to i knížeti Lichtensteinovi i král. komoře. Kníže, vyslechnuv konfiskační komisaře v Plzeňsku Viléma Klenovského a Přibíka Jeniška z Újezda na Svrčovsi, dědičného prodeje nedoporučil, komora s ním souhlasila. Lichtenstein v dopise svém císaři dne 19. září 1622 praví, že do starých vesnic chodovských i do nových na „Království“ (Chudiva . . .) poslal zvláštní komisaře, kteří měli oceniti obojí, co v lese i mimo les, hlavně nově postavené vesnice na témž pomezí.¹⁶⁾ Stalo se, a tu komisaři našli, že město Domažlice má řečené Chody na 60 let v zástavě od r. 1585, — což až r. 1645 skončiti má — a to za 37.142 k. m., kteroužto sumu Domažličtí v rozličném čase byli zapůjčili.¹⁷⁾

„Komisaři však, poněvadž jim poměry těch statků ve známost přišly, zdvořile připomínají, že by pro Vaši CMt vhodnější bylo, kdyby ti Chodovští sedláci a ony na Království novém postavené vesnice jakož i lesy po kusech rozprodány byly, neboť na takový způsob by se dvojnásobná cena a to daleko přes 100.000 zl. r. utržila, jako podobné *distractiones* při panství Tachově, Přimdě a j. v. se staly“ píše Lichtenstein.¹⁸⁾

gefallenen wichtig und gefährlichen Kommissionen zur Zeit des Rebellionswesens seine gehorsame Devotion und Beständigkeit erwiesen, bevoreaus bei dem allhie angestellten Criminalprocess sich eifrig, willig und unverdrossen gebrauchen lassen auch dasselbe in allen Occasionen ferner zu praestirn erbietens ist

¹⁵⁾ I. c. Ihr k. Mt. gnädigste Resolution sei, dass man der Rebellen in Behmen eingezogene Güter nicht erblich verkaufen soll, bis, wills Gott, Ihr Mt. selbst in das Königreich glücklich gelangen werden.

¹⁶⁾ 7 vesnic: Chudiva, Ploes, Flecken, Schneiderdorf, Hadrova, Prenet, Fuchsberg. Ty zřídili Domažličtí na základě majestátu Rudolfa II. puncto 8°. Lichtenstein píše: wie nun dieselben befunden und beedes der Kutten oder Chodepavern, als auch die andern Dörfer auf dem Königlichen genandt.

¹⁷⁾ Odhadci sepsali dle vyjádření knížete obsírnou zprávu se 3 přílohami. Ta se nezachovala. Arch. místodrž. C. 215, C. 10—39.

¹⁸⁾ I. c.

Naproti tomu oznamuje do Vídně komora :

„ Pan Lamingen, maje povědomost návrhu JMti knížete Lichtensteina o kouskovitém rozprodeji nechal skrze různé commissiones obojí statek či jinak vesnice uvnitř i zevně lesa objížděti a prošacovati a tu se nalezlo, že pustý zámek chodský v městě Domažlicích se všemi k němu přináležejícími vesnicemi před lesem taxirují se na 37.005 k. m. a potom ty vesnice nazývané na Království na 10.458 k. m.; dále, že tito chodovští sedláci městu Domažlicům od r. 1585 na 60 let za 37.142 k. m. zastaveni jsou Jak už česká komora hraběti Slavatovi ad partim oznámila, má proti rozprodávání těchto zboží různé námitky a bylo by s prospěchem, kdyby *dvorní* komora knížeti Lichtensteinovi nařídila, aby mínění české komory slyšel a o tom JMtiCské své dobré zdání podal a milostivou resoluci vyčkal Lamingen si na kn. Lichtensteina u JMtiCské stěžoval, komisaři skrze uvedené difficultates mu přisvědčují, ač nedůvodně a neprokázatelně a tak on bez praejudicii za právo si klade :

1. poněvadž na ty statky s výslovným pojištěním předkupu dukáty a říšské dolary v docela malé ceně půjčil,

2. že dosud při žádném prodeji takové kouskování se nestalo,

3. a také dle předloženého odhadu komisařů k cíli by nevedlo;

4. když by se prodávalo, koupili by nejbližší sousedé, kteří jsou lutheráni a tu by jemu (Lamingenovi), jenž své dílo reformační všudy šťastně započal, při tom veliká újma se státi mohla a konečně

5. poněvadž on (Lamingen) od té doby, co Chody ujal, na vojsko zde ubytované a procházející mnoho peněz vynaložil, neměv proti tomu ze sedláků žádného zisku, protože roční příjmy sotva 400—500 k. m. vynášejí, za což v nynějších časech ani jednoho správce vyživití není možno, a také kolik let to potrvá, než naděje bude, aby se i příjmy zvýšily a náklady nahradily Důvody a snad i přimluva české komory Lamingenovi tuze zatlačily.¹⁹⁾

Než rozhodnutí dle chuti újezdeckého pána tentokráte nevyšlo. Cisaři nastaly horší starosti. Vítězství na Bílé hoře zařalo všeckněm nepřítelům rodu Habsburského. Jejich heslo „Austria est delenda“ při prvním větším nárazu ztratilo svůj hrot. České panstvo sice valinou vešlo do řad nepřátelských, avšak lid svírán jsa víc a více utužovaným poddanstvím — mlčel, ba tenkrát, když starý *practicus* a mizerný vojevůdce Matyáš Thurn nové rady soldatesky do Čech volal, slibuje, že „dokud císaře Ferdinanda nezničí“, plnem se obohatí,²⁰⁾ kdy s neobyčejnou smělostí na kázání v Týnském kostele v Praze protestantský kazatel vítěze nazval Neronem a Diokletianem, ač Ferdinand sám dosud trestati nezačal,²¹⁾ vyznal druhý

¹⁹⁾ Na listině roku 1622 20. října l. c. v originále jinou rukou připsáno: Placuit S. Caes. Mti. An die behaimbische Cammer gerathenermassen mit Einschliesz- oder Einverleibung des Lamingers Motiven zu schreiben. In audientia 20. October 1622, exp. 23. dito per resolution an fürsten von Lichtenstein.

²⁰⁾ Gindely : Povstání. IV. 385—387. — ²¹⁾ Garafa : Germania restaurata. p. 176.

strůjce české rebelie Anhalt, že „sprostý lid sobě žádá Ferdinanda a že v Praze jak lid tak šlechta přeje spíše vojsku katolickému.²²⁾ Selský lid proti králi se nezbouřil, boje najatých vojinů povzdálí pozoruje, aby žádný na nuzný majeteček selský nesáhl. Stalo-li se tak, „čtvrtý (= selský) stav“ jinak sebe „čtveřáci“ nazývající, krutě zabíjel každého ozbrojence, jenž mu ubližoval. Český národ na obhájení čistého evangelického učení nepovstal. Jenom kruté tehdejší zákony, právní názor o poddaných jakožto majetku, jenž odnášel tihu provinění pánova, veliké peněžní náklady na vedení války z české strany zaviněné, někdy také málo kontrolovaná hrabivost, naslouchání rad, ba přílišná dobrotivost ke svým věrným, nejméně však úmysly nebo pomstychtivost zbožného krále zavinila, že tíže války hned na počátku odnášel, kdo ji nezačal — český sedlák. Páni se často vymykli a sedlák v tom vězel.²³⁾

Roku 1622 stálo čtvero vojsko proti císaři, aby falckraběte Bedřicha do Čech vedlo.

Roku 1623 a 1624 spojila se Anglie, Francie, Mansfeld, kníževýmarský, státy nizozemské, Kristian dánský, Betlen s Turky, tisíce peněz na veliké armády proti katolíkům se scházelo, „páni soldati“ řádili na Moravě jako divoci Hunové, Praha trásla se v očekávání budoucího zla hrůzou, po venkově osmělení kazatelé na katolické Čechy pokřikovali: „vos jednuškas excoriabimus“ (vám jednuškám kůži sedřeme), na Prácheňsku, Klatovsku rozhazovány mandáty Boží,²⁴⁾ volající milovníky kalicha Páně do boje.

Každý nepřítel Habsburků, zejména Němci z říše, které ponoukal nevšední záľusk na poněmčení a zlutherování zámožného království Českého, kde kdo tajně i veřejně se namáhal, aby český lid konečně se zvedl proti vídeňskému králi.

Ký tedy div, že i Chodové začínali se rotiti, že „obec chodská“ odpírala katolické církvi! Snad Lamingen svou zprávu, jak reformace již v roku 1621 utěšeně pokračuje, psal v ten čas dle pravdy anebo se chlubil. Chodové lehounce ke katolicismu nepřestoupili.

Naši sedláci chodívali původně na služby Boží do Domažlic, kdež na předměstí od starodávna nacházel se chodský kostel Všech Svatých, do Loučimi a od polovice století XVI. do Klenčí.

²²⁾ Jos. Svoboda: Studium našeho dějepisu, str. 2.

²³⁾ Srovnej „Schwedisches Quodlibet“:

Der Caute rebellirt,
si modo sit politicus,
wird laude perdonnirt.
Die dieses Feuer angesteckt,
morigeros se simulant,
thun doch, was ihnen geschmaeckt.

²⁴⁾ Mandáty trousili potulní zpěváci, kteří za peníze konali tak služby jako noviny našim losvonromistům. „Rozkaz Boží“ zněl: Věrným synům božím, kalicha Páně horlivým milovníkům, že nemohouce toto tyranství od těch katů lidských (= katolických) dáleji snášeti, volíme z vnuknutí Božího po Žižkovsku odpirati. Proto všechněch pro Pána Ježíše Krista pravdu a kalich jeho milujících prosíme, i těch, kteříž jsou od nich zavedeni, abyste tu kdež náležeti bude, s meči, s muškety, jízdně i pěšky, prachem a olovem se zaopatřice, ochotně postavili. — Sborník hist. 1885, str. 309.

Při obnově katolického náboženství jmenován pro Chody společný farář proto, „že na venku katolickým knězem nikdo snadno býti nechtěl.“ Nový duchovní správce Matěj Longolius podal o svém přístupu na svěřené tři osady arcibiskupovi pražskému Lohelovi tuto správu (1622 10. Julii):

. Známo činím Vaší knížecí arcib. Milosti, že mou instalaci k farám i kostelům, mně od Vaší otcovské lásky svěřeným, vykonal vys. důst. arcidiakon týnský i dle své pravomoci místní i ze zvláštní otecké přízně na pečlivou žádost osvíceného a urozeného pana Wolfganga Viléma Lomikara z Albenreutu, týchž kostelů kollatora. Leč stalo se tak s velikými potížemi. Osadníci farnosti klenečské mne zprvu za svého faráře přijmouti nechtěli, až přísnou výhružkou hejtmana páně Lomikarova ukroceni, přece mne přijali a podáním ruky duchovní poslušnosti přislíbili. Větší nesnáz strhla se u kostela v Loučimi; neboť když jsme tam s p. arcidiakonom a hejtmanem páně kollatorovým přišli, nějaká urozená žena, tvrdíc, že ona je kollatorkyní, na nijaký způsob klíče kostela p. arcidiakonovi dáti nechtěla, nadtož otevřítí kostel.²⁵⁾ Z té příčiny vrátili jsme se do Domažlic s nepořízenou. Ale když to p. arcidiakon p. kollatorovi vypověděl, hned týž pán vojáky nejvyššího p. Croce k ní pro klíče poslal, kterýmiž, nechtějíc škody utrpěti, donucena byla klíče vydati. Instalace pak ke kapli Chodské, která leží na předměstí domažlickém, byvši započata z kláštera téhož města slavným procesím, kterého se účastnil nejvyšší p. Croc s hejtmany a vojáky, o třetí neděli po svátku nejsv. Trojice šťastně skončila. Tam pan arcidiakon všecko správně dle pražské agendy vykonal, klíče jak kaple chodské tak i kostela loučimského u přítomnosti ur. p. kollatora Lomikara jakož i u přítomnosti všech Chodů mně podal. Chody p. kollator nábožnou řečí napomenul, aby mne jakožto svého faráře v duchovních věcech vždy poslouchali²⁶⁾

Longolius mezi Chody nepořídív, přijal duchovní správu v samotných Domažlicích, neodpíraje i dřívější své osádce dle možnosti přisluhovati. Dovídáme se toho z následujícího: Arcidiakon týnský Jan Flaxius z Čenkova, jemuž byla reformace této části Plzeňska od konsistoře poručena, již r. 1627 26. října zanáší svým představeným pražským starostlivou stížnost s obavou, že jen pomocí vojska lze rozčilený kraj uklidnit, poněvadž dva predikanti luteránští v Boru a ve Stráži (Neustadt) lid velice štvou proti kněžím, víře, králi i Bohu, přislibováním německé pomoci značně jej pobuřující. „A ti dva naši práci nejvíce překáží, jsouce náčelníky jiných kazatelů, kteří zde houfně pobíhají. Budou-li ti dva zahrnání, ostatní dobrovolně odejdou Račiz Vaše Vznešenost věděti,

²⁵⁾ Loučim náležel Jindřichu, Václavu a Zikmundovi nedílným bratřím Chlumčanským z Přestavlk, kteří přestoupením ke katolictví zachránili stateček L. s Bukovou na 4000 k. m. odhadnutý. R. 1629 byli osvobozeni neznámé pokuty. Ženou-nekatoličkou, jež kollatorství hájila, byla asi některého manželka. Bilek l. c. 206.

²⁶⁾ Latinský originál v archivě arcibiskupském, kopie v archivě zemském. Lamingena píše farář Lomigar, jak ho Chodové zčeštili. Plukovník Croc = Kratz vyznamenal se v bitvě na Bílé hoře, zadržev útokem hrdinného Anhaltu (syna) již již na útek se dávající pluky Teufenbachův a Brennerův, kterýmžto skutkem bitva pro císařské vojsko získána.

že Domažlice nemají vlastního duchovního. Sem dlužno dosaditi osobu vhodnou, která by české i německé řeči byla mocna, neboť žeň zde hojna, ale tvrdé šije a v jinověrectví zatvrzelé Jen tak vyčistí se místo od nákazy a bludu „²⁷⁾ dokládá horlivý Flaxius. Nejináče, ještě hůře utvářel se stav reformace mezi Chody. Nejenom že kněžím silně a výhružně odpírali, oni občas pořádali schůze, na nichž se nejednou vyjádřili, že považují za hanebnost od staré víry se odlučovati, a přísahali vespolek, že, přestoupí-li kdo ke katolictví, ostatní jeho jmění zničí, stavení zažehnou, ba že obrácence, nehledíce na pokolení, ať žena či muž, ať kdokoli, že takového bez milosrdenství skoli.²⁸⁾ „Kromě toho jako kdysi za času povstání proti všem nařízením císařským do Domažlic ve velkém počtu ozbrojení docházejí někdy i s praporem svým rozvinutým, na němž z jedné strany spatřiti možno jejich odznaky²⁹⁾ a na druhé namalovaný zlatý kalich. Před praporečkem poskakuje jeden z nich, naschvál k tomu vybraný, jenž obnaženým mečem i posuňky dává na jevo, že všickni na obranu kalicha až do prolití krve bojovati jsou odhodláni.“

Naším prostým, světských partik neznalým sedlákům zajisté se mezi tím doneslo, oč Lamingen usiluje. Že některý kazatel přislubovati jim mohl hory doly, když povstanou na obhájení svých svobod, je více než průzračno. Před nimi jako světlý zjev a největší štěstí lidské vznášela se úplná volnost pradědů, hrdinných to bojovníků za českou vlast, za nimi ve smutných obrazech táhly se nescetné krivdy a utlačování p. Petra ze Švamberka, bezpočetné pochůzky do Prahy, Vídně v l. 1561—1581, věznění chodských poslanců na Boru, veliké ztráty peněz, zápisy českých králů a poslední zástava — Domažlickým, kteří i při nejlepším vůli jako vrchnost své dřívější přátelství vůči Chodům již jinak na jevo dávati museli, vědouce napřed, že žárlivému i nedůvěřivému sedláku nijak se nezachovají, nyní nový pán žádá od nich zvětšené poplatky a staví je na roveň ostatním poddaným. Aby z peníze zástavního netratil úroků, nutí je k robotě, povinnosti to u Chodů neslýchané. Půdu jejich na Království rozrývají kovkopové a k tomu všemu volného Choda jako lotra dá uvězniti domažlický — kramář. To bylo tak. Na opětnou žádost Lamingenovu nařídila při začátku r. 1622 česká komora magistrátu domažlickému, aby neodkladně vyslal do Prahy primasa a dva radní s plnou mocí, že by o konečnou výplatu Chodů a jejich úplný postup novému

²⁷⁾ V Archivě arcibisk. . . . „ut illi loco provideretur cum aliqua idonea persona, qua boemici et germanici idiomatis gnara, cum ibidem messis sit copiosa, durae cervicis ac in haeresi indurata“, slova, jež označují, že nyní ryze české Domažlice s přijetím lutheranství tenkrát propadala germanisaci jako se stalo Boru, Poběžovicům (nyní Ronsperk), Žlutici, Stříbbru a j. m. Nový příklad, že přijetím katolictví naše město zůstalo „pevnou hrází vlády“, o níž i teď německé vlnobiti se odráží.

²⁸⁾ Zprávu téhož Flaxia z roku 1627 21. srpna viz Čas. katol. duchovenstva r. 1889, str. 88.

²⁹⁾ Chodové měli v XVI. stol. za znak čekan, kolem něhož se vinul nápis: „Chodowe z Domazlic“, později užívali také hlavu věrného průvodčího svého psa, odtud jim přezdíeno „Psohlavci“. První znak uchován na jejich nejstarší pečeti.

pánu jednati mohli.³⁰⁾ Sotva deputace odjela, dal domažlický měšťan mistr Václav Praneys břišní zachytiti jistého Choda z té příčiny, že on a jiní chodovští krčmáři jemu dluhují větší summu za obecní piva, kteráž jsou v létě 1620, když ještě ve správě města zůstávali, po různu vybrali a ze kterých on obci počet klásti má.³¹⁾ Na pozemcích sedláka Koloucha v Postřekově nalezena jakási ruda.³²⁾ Lamingen Postřekovským nařídil, aby to pole překopali.³³⁾

Do takových smutných úvah zasvětila Chodům pečlivě opatrovaná privilegia, sežloutlé pergameny s podpisy krále Jana, Karla IV., Jiříka. Platí dosud, nikdo jich nezrušil. Král pojedje z říše do Prahy. Zeptají se V dubnu (asi 8.) r. 1623 přes Klenčí vjížděl císař do pokořeného království. Pan komoří Přibík Jeníšek z Oujezda a na Svrčovsi se zástupem okolní šlechty, radních pánů domažlických vítal u zemské brány Ferdinanda. „Tu shromáždili se ze všech vesnic Chodové pod svou korouhví do dvou řad na vojenské silnici a rozvinuvše pergamenty a diplomy, očekávali příchod císařův. Ferdinand nemálo se zalekl, když pozdálí užel shon lidí. Poručiv zastaviti, poslal svého komořího s dotazem, proč že sem přišli. Komorník přistoupiv k lidu, dotazoval se, čeho žádají. „My nežádáme nic víc,“ pověděli vůdcové, „než aby Jeho Veličenstvo nám zde naše privilegia podepsal a potvrdil.“ „Milí lidičky, to přece nejde zde na silnici,“ namítal komoří. „O to jsme se postarali, přinesse stůl, péro a inkoust. Prosíme, aby Jeho Veličenstvo ráčilo podepsati.“ Komoří vše svému pánu ohlásil. Ferdinand dal si náčelníky Chodů předvésti a rozmlouval s nimi přívětivě: „Nemějte starost, dobří lidé, vaše diplomy jsou správné. Podepsal bych vám je na místě, ale co by vám to prospělo, když by nebyly spoluopatřeny královskou pečeti; proto bude lepší, přijdete-li se svými privilegii do Vídně.“ Nanejvýš potěšení z řeči panovníkovy, padli sedláci na kolena, sklonili svůj prapor, volajíce: Sláva císaři! a — král český rychle od nich odjížděl. Jako prosté děti přírody myslili, že vyhráli; neboť kdož by císařskému slovu nedůvěřoval? I poslali do Vídně několik výmluvných mužů s dobře sepsanou žádostí s připojením opisů privilegií. Pan baron rovněž nelenil, poslav rychlou žalobu ke dvoru.

Starší a konšelé na místě vši obce práva chodského toho snažně vyhledávali, aby se od p. Lamingena vyplatiti mohli a tak v předešlý svobodný způsob uvedeni, zase ke komoře královské připojení byli a podle toho i potvrzení svých práv, svobod a nadání starodávných dosáhli; neboť dle majestátu Maxmiliána II., od Rudolfa II. potvrzeného, neměli nikomu zastavení, nýbrž se svými platy a povinnostmi při komoře české zůstaviti býti. Po-

³⁰⁾ Dle zápisků † p. děkana domažlického Hájka v městském archivě. Domažličtí v l. 1621—1630 skrze konfiskace často do Prahy zajížděli.

³¹⁾ I. c. Chod zavřen byl podruhé a propuštěn zase r. 1628 25. května z nařízení krále Ferdinanda II.

³²⁾ Němci ji jmenovali „Glaserz“. Později zase klenečský pošt mistr Haas nalezl velikánský dráhokam. Balbini Miscellanea = de gemmis XXX. fol. 76.

³³⁾ Dr. Leopold Weisel v rukopise Choden-Prozess S. 4: „Freiherr L. behandelte die neuen Unterthanen wie andere Bauern, begehrte von ihnen Abgaben, die sie niemals hatten und nebstbei auch „Scharwerken“ (Roboth).

něvadž jim císař oznámiti dal, aby peníze na výplatu sebe z poddanosti p. Lamingena shledali a složili, těžce vydlužili se potom potřebné peníze, prosíce opětně v konci roku 1623 za příznivou resoluci.

Vyřízení přišlo :

Poněvadž Chodové se účastnili rebellie, pominula jejich privilegia a oni jakožto poddaní mají se panu z Lamingen podrobiti — pán skutečně, ač mu bylo poručeno, aby s nimi šetrně zacházel, hned jim nařídil dva dny v témdni robotu. Chodové se podlomili trpělivě, domnívajíce se, že čas zástavy a tak i jejich poddanost s léty vyprší³⁴⁾

Třeba že děj u Klenče se nesběhl v té barvě, jak dějepisec líčí a tím i zodpovědnost na sebe přejímá, jakkoli nedá se mysliti, že by císař Chody tak ošemetně podvedl, když z moci své jako český král mohl žadatele na cestě práva odmítnouti, což by se spíše s politikou Ferdinandovou srovnávalo, a také Chodům z toho, co jsme uvedli, účast na povstání sotva se dala dokázati, jisto je, že mezi lidem chodským dosud se vypráví, jak císař na silnici svobody jim zaručil a Lomikar ukradl. (Pokračování.)

Třetí díl rukopisného sborníku Evermonda Jiřího Košetického. *)

Podává Dr. Ant. Podlaha.

(Pokračování.)

Třetí díl sborníku Košetického zaujímá 605 foliových listů; mimo to jest na konci přidán abecední rejstřík o devíti listech.

1. *Opis latinského slavnostního spisu vydaného r. 1686 koleji Tovaryšstva Ježíšova u sv. Klementa v Praze na oslavu dobytí Budína.* Titul jeho zní: „LeopoLDVs, BVDâ faVente Deo eXpVgnatâ, gLorlosVs: sive lusus epigrammatici et chronographici super munitissima Ungariae Metropoli Buda armis caesareis triumphata: pro aVgVstlsslMo reCVrrentIs nataLIs eXortV a mansuetioribus Musis Collegii Societatis Jesu ad S. Clementem Vetro-Pragae celebrati 1686.“ (Str. 1a—21b). Mezi 1. 2. a 3. vlepeny dvě současné rytinky: půdorys Budína a znázornění dobývání jeho.

2. *Relatio rebellionis factae Constantinopoli a. 1688, 28. Febr.* Zpráva o vzpouře janičárů v Cařihradě. (Str. 22a—22b.)

³⁴⁾ Doslovný překlad Weislova: Chodenprozess § 4. Totéž s některými změnami vypráví Hipolit Randa: Chodové a jich osudy, str. 87, (vydání u K. Prunara v Domažlicích r. 1887). Že MUDr. Weisel psal z originálů nyní již ztracených, poznati lze z citátů sloh tehdejší prozrazujících. Dle pravdy dále konstatovati dlužno, že některé sceny líčí spíše dramaticky než historicky, což dalo Aloisiu Jiráskovi podnět k jeho skvostnému dílu „Psohlavci“. Randa zase in puncto historiae nedobře nápodobiv přítele Weisla, in puncto dramatis jeho nedostihl. Odtud mezi Chody vzešlo tolik zmatených pověstí, že každá ves jinak vypravuje na př. o Kozinovi, o tranovských Božích mukách atd. O penizi výplatném. viz Bilek I. c. 1058.

*) Titul tohoto článku byl tímto způsobem pozměněn, aby přehled stal se čtenářstvu snazším.

3. *Betrübter Türckischer Sultan, oder Jämmerliches Lamentiren des Türkischen Kayzers über den höchstschmerzlichen Verlust so vieler schönen Vestungen und Länder, bevoraus über letztere erbärmliche Eroberung der Königlichen Haupt- und Residentz-Stadt Ofen.* Německá satyrická báseň. (Str. 23a—24b.) Počátek její zní:

„Wie? Gross Sultan: wass macht dich also sehr bestürzt?
Gehts nicht nach deinem Kopf? gehts nicht nach deinem zihlen?
Wird dein Anschlag, wie du verdient hast, abgewürtzl?
Kanst du nicht deinen Muth nach deinem Wunsch abkühlen...“

Vlepena současná rytina znázorňující allegoricky úpadek moci turecké.

4. *Sentenz über die Rebellen in Ungarn.* Opis rozsudku ze dne 3. března 1687 nad náčelníky povstání uherského. (25a—26b).

5. *Veršovnická hříčka o anglickém králi Jakubu II.* (Str. 27a—27b.):

Calvinistae haec sequentia dicuntur finxisse et composuisse de rege Angliae Neo-Catholico.

Neuer und wahrer Eid von jetzt regirenden König in Engellandt.

Ich versag in meinem Verstand	Die Mess an den Altaren
die Kirch in Engelland.	soll ich allzeit bewahren.
Ich verspott in meinem Gemüth	Den catholischen Römischen Standt
Alles was Calvinus übt.	will ich halten mit Hertz und Hand.
Ich verlache nun vor allezeit	Alle, die den Pabsten ehren,
der reichen Protestanten Seith.	werde ich immer helfen vermehren.
Ich verfolge auch mit Eyffer sehr holt	Die Römischen Priester all
der Calvinisten Sitten und Orth.	halt ich vor Patronen allzumahl.

Si autem isti versus de rege Angliae sic scripti leguntur per totam lineam, tunc contrarium significant:

Ich versag in meinem Verstand die Mess an den Altaren,
Die Kirch in Engelland soll ich allzeit bewahren.
Ich verspott in meinem Gemüth den Catholischen Römischen Standt.
Alles was Calvinus übt, will ich halten mit Hertz und Hand.
Ich verlache nun vor allezeit alle, die den Pabsten ehren,
der reichen Protestanten Seith werde ich immer helfen vermehren.
Ich verfolge auch mit Eyffer sehr hart die römischen Priester all,
Der Calvinisten Sitten und Orth halt ich vor Patronen allzumahl.

6. *Potupné latinské veršování o Ludvíku XIV.* (Str. 28a.)

In Regem Θεομαχόν,
Ludere qui Superos Ludovicus svererat ipsos,
ludus is est vivis vermibus atque lutum.
Lilia, quae gratos spirabant nuper odores,
nunc vermes inter lilia stercus olent... atd.

7. *Zprávy o důstojníku Finkhovi, jenž Budín Turkům zraditě chtěl a o rozsudku na něm vykonaném.* (Str. 28b—29a.) Něm. a lat. Jakožto pramen zprávy latinské udávají se: „Relationes ordinariae seu Novalia latina Viennâ 13. Martii eiusdem anni 1687 ad nos perlata.“

8. *Německá zpráva o odpovědi, kterou císařský dvůr dal vyslanectvu tureckému ucházejícímu se r. 1687 o mír.* (Str. 29b—30a).

9. *De maledictionibus Judaeorum et poenis post Christum crucifixum.* O domnělých trestech, jimiž jednotlivé kmeny židovské jsou prý pokutovány za utrpení Pána Ježíše. (Str. 30a—32a). Ukázkou stůž zde počátek:

I. *Ex tribu Juda. Traditio.* Erant illi Judaei, qui tradiderunt Christum, et propter peccatum hoc singulis annis interficiant inter se triginta per traditionem traditores. II. *Ex tribu Ruben. Captio.* Erant isti, qui apprehenderunt Christum in horto, et isti habent tres maledictiones: 1. quia omnem rem, sive omnem herbam, quam attingunt (si est res viridis) intra tres dies arescit, 2. nihil possunt seminare, quod nascatur, 3. in sepulchris illorum nulla herba nascitur...“

10. *Latinský stručný životopis sv. Jana Nep., básnickým slohem psaný.* (Str. 32b—34a.) Počátek zní:

„Redivivus Phoenix B. Joannes Nepomucenus, natus in oppido Bohemiae Nepomuk, cuius natalem illustrarunt coelestes flammae circa domicilium coruscantes.

Benedictionis Adalbertinae primogenius, nam Monti Viridi, de quo per manum s. Adalberti terrae Bohemae benedixit Deus, vixit vicinus“.

A končí se:

„Pater denique patriae, qui filios patriae eum in necessitatibus inclamantes benigne fovit et fovet.

Ter redivivus Phoenix; inter flammam natus, has inter mortuus, denique gloria miraculorum vivens, post trecentos a martyrio annos die obitus sub symbolo Phoenicis a Venerabili Capiulo Sacrae Metropolitanae Ecclesiae ad sanctum Vitum in Castro Pragensi honoratus sub spe, qui invocantibus hactenus nunquam defuit, invocatus ab infamia liberavit, quod his periculosissimis temporibus patriae suae non sit defuturus. Fiat. fiat. fiat.“

11. (Str. 34a) *Notatu dignum de quodam parcho, sub cujus depicta effigie haec subscripta fuere:*

„Vera effigies adm. Reverendi domini Antonii Hasechi, primi parochi Gutensis in dioecesi Leodiensi, qui per centum annos in eadem parochia vixit: obiit autem aetatis anno 125. anno Christi 1586. Interrogatus ab episcopo Leodico, quo vitae regimine vitam adeo longaevam produxisset, respondit, se trium abstemium semper exstitisse, videlicet: mulierum, ebrietatis et iracundiae“.

12. *Latinské skládání na způsob pamětného nápisu na potupu Strassburgu od Francouzů zradou dobytého.* (Str. 34b—35b). Začátek:

Argentina
argento non armis,
auro non ferro,
occultā fraude,
non aperto Marte,

citra effusioem cruoris
nec sine effusione aeris
pessimo facinore,
pernicioso exemplo
subacta...

13. *Výpisky latinské ze spisu Angela Paciuchelli-ho Ord. Praed. († 1660)** „*Lectio moralis.*“ (Str. 35b—38a).

14. *České skládání: „O Tekelovi rebellantu“.* (Str. 38b—39a.)

„Nedávno unavený jsa,
odpočinul jsem u lesa.
Na konci jedné roli
spatřil jsem, jak ptačí chasa
vesele se tu roztrásá,
zpívající po vůli.

Sýkora nejprve začala: „Visí pán, visí pán, visí pán.“

Křepelka se ji ozvala: „Tekeli, Tekeli, Tekeli, Tekeli“.

Tu se hned kos vyptával: „Kdož ho oběsiti dal? Kdož ho oběsiti dal?“

Vrána jemu odpovídá: „Pán, Pán, Pán, Pán, Pán, Pán“.

Špaček zřetelněji dokládá: „Pan císař, pan císař, pan císař“.

Štrnad pak věděti žádal: „Co udělal nebožtíček? Co udělal nebožtíček?“

* Srov. H. Hurter, *Nomenclator literarius* I. (1564—1663) str. 445.

Krkavec skočil do zpěvu, oznamujíc jemu z hněvu: „Krad, krad, krad, krad, krad, krad.“

Žluna světu oznamuje: „Rebeloval cisaři, rebeloval cisaři.“

A vrabec jej tituluje vedle jeho zásluhy: „Schelm, Schelm, Schelm, Dieb, Dieb, Dieb, Schelm, Schelm, Schelm, Dieb, Dieb, Dieb.“

Kohout ortel vypovídá, ve dne v noci o tom zpívá: „Zasloužil tohoto, zasloužil tohoto.“

Špačkové přisvědčují: „Nechť visí, nechť visí, čertův syn, nechť visí, nechť visí.“

Kavička se jemu ozývá, hledíc mu do oka zpívá: „Tak, tak, tak, tak.“

A stračky s chutí řehtají: „Cha, cha, cha, cha, cha, cha, cha. Sněžme ho.“

Vrána ze zas najít dala, aby ho též koštovala, do noty zpívající: „Ay, ay, ay, ay, ay ay.“

Krkavec z něho díl žádal, že z šelmy maso rád jidal, sobě vynímající „krk, krk, krk, krk, krk.“

Na to hned všickni umkli

a své proroctví skonali,

letic k uherské straně.

Já pak Jasnosti Cisařský

vinšující štěstí božský,

vítězství nad rebelanty.“

15. *Latinské blahopřání k narozeninám opata Jeronyma Hirnhaima od kapitulárů strahovských v Milevsku r. 1676: „Mnemosynon amoris et honoris filiorum in residentia Milovicensi commorantium.“*

Podepsáni jsou: „P. Dominicus Girndt, praeses ibidem, P. Evermondus Kosseticius, concionator, P. Arnoldus Procop, alter concionator, P. Norbertus Marchetter, culinae magister, P. Jacobus Rinda.“ (Str. 39b.)

16. *Lat. zpráva o augustiniánu Justinovi a sancta Beřignā, kolem r. 1687 v klášteře Tábořském žijícím, jenž na myslí jsa pomaten, za papeže se pokládal a často známým svým listy poslal, jimiž je na rozličná důstojenství povyšoval. Košetický opsál směšný jeho list, jímž převora milevského povyšuje na biskupa litomyšlského. Posléze mu představení jeho musili odejmouti inkoust, péro i papír, aby tomu zabránili.* (Str. 40a—40b.)

17. *Lista der eroberten Vestungen, Städten und Schlössern in dem Königreich Ungarn a. 1683 in October.* (Str. 41a—56a.)

18. *Lat. zpráva o psech kláštera Milevského, z nichž „Schitzel“ mnohé veselé kousky prováděl, o ochočeném krkavci, jenž po něm štěkati se naučil atd.* Jest to zajímavá klášterní „zvířecí historie“ v prose i ve verších. „Schitzlovi“ věnována jest veršovaná vtipná „Lamentatio ultima Schitzelii“, načež následuje tento výklad v prose:

„Schitzel erat canis pilosus aquaticus, castanei coloris, in culina monasterii Milovicensis, qui tam bene canino suo modo hominibus inservire scivit, ut non solum domi, sed et in ecclesia monasterii et in publica via ante portam transcurrentibus hominibus inservire ad risum multorum solitus fuerit. Cum religiosus ad recreationem communiter exibat. Dum a molossis opilionum invaderetur, refugium suum habuit in aqua piscinae monasterio proximae, quam molossi non intrabant. Corvus domesticus apud culinam enutritus, latratum ipsius didicit, et iam in tecto conventus, iam in arbore ad initium pontis sedens transeuntes dexterrime allatrabat ad stuporem transeuntium. Lumpus erat canis hortulani, filius istius senioris Schitzel; Schpitzel fuit canis venaticus, qui se ibidem detinebat. His itaque Schitzel a. 1688 valedicens amissus est, nec scitur, quo devenerit.“

(Pokračování.)

Václav z Rovného,

rožmberský kancléř na Krumlově, dobrodinec ústavů církevních.

Zemřel 1531.

Uveřejňuje Hynek Gross.

Farní chrám sv. Víta v Českém Krumlově a jeho duchovní služebníci těšili se ve 14., 15. a 16. století značné přízni pánů města a jejich úředníků, kteří s měšťany postarali se o hmotný základ, potřebný ke klidnému působení ve věcech duchovních.

Z bývalých úředníků rožmberských nejřednějším dobrodincem kostela a kněží byl kancléř Václav, který, když nabyl tvrze Rovné neboli Rovného (1487), psal se Václavem z Rovného.

Byl to muž v mnohém ohledu pamětihodný. Měl zálibu ve věcech literárních, jsa stoupencem tehdy zánovního směru humanistického, a vynikal rozhledem praktickým. Požíval vážnosti a nemalého vlivu u pánů svých, zejména u Petra z Rožmberka, i oblíbenosti v měšťanstvu, duchovenstvu a okolním zemanstvu, které jej brávalo za svědka při smlouvách, svěřovalo mu častěji provedení posledních pořízení¹⁾ a volalo jej k rovnání rozepří.²⁾

Vlivu svého na všech stranách užíval ve prospěch věcí církevních. Byl nepřitelem novot náboženských.

Sám pilně schráňel a rozmnožoval jmění vezdejší, aby jím podepřel správu duchovenskou a aby čině dobrodiní, pro svou duši si zabezpečil spasení.³⁾

Faře a kaplanům krumlovským odkázal některé klenoty a roucha⁴⁾ a bohatou svou rukopisnou knihovnu⁵⁾ s mnohými prvotisky. Mimo Krumlov se z ní zachovaly některé spisy v klášteře Vyšebrodském a některé rukopisy dostaly se do Pražské univer-

¹⁾ Archiv Český XXI. Mikuláše Slepíčky z Nažic závěť a její vykonání, Mikuláše Petrlika ze Stradova nadání, závěť a její vykonání 1508—1525, vydal H. Gross.

²⁾ Tak r. 1498 3. dubna Petr z Rožmberka, Otík Kamýcký ze Stropčic, Jan ze Sodoměře a na Řepici a Václav z Rovného rovnají různici mezi panosem Vaňkem Višni z Větrně s jedné a Michalem, farářem kajovským, a mlynářem kostela kajovského Rodlarem o mlýnskou stoku: Orig. perg. český z kniž. arch. Kruml. otištěn ve spise: Urkundenbuch des ehem. Cisterzienserstiftes Goldenkron v. Mathias Pangerl, str. 564—565. R. 1507 22. února rovnají Václav Picetinus, farář kruml., a kancléř Václav z Rovného různici mezi Michalem, úročníkem oltáře Panny Marie v Krumlově, a mezi Michalem Haserem, poddaným faráře v Hořici, osadníky v Žestově, o potok. Vzali si za přisedícího Pavla Hochu, měšťana krumlovského. Orig. perg. latinský v arch. praelátství Krumlov., novější opis v arch. musea král. Českého.

³⁾ V listině z 25. ledna 1499 sám naznačuje pohnutku svoji dobročinností řka: . . . Kdež zajisté blahoslavený ten člověk bude, kterýž sobě skutky svými milosrdnými tam (na onen svět) něco předešle a zpuosobí, když by s tohoto světa povolán jsa, na ta místa se dostal, kdež sobě sám nic dobýti nemůže, aby mohl skutky milosrdnými od lidí nábožných na tomto světě obývajících některu pomoc a potěšení mieti. . . .

⁴⁾ Viz přílohu: Extractum ex testamento Venceslai de Rowne. Václav z Rovného jako poručník jmění po Slepíčkovi opatřil pro kostel nový antifonář za 100 k. m., v l. 1513—1516 v Praze psaný. Archiv Čes. XXI.

⁵⁾ Již 26. června 1380 zřídily Anežka, vdova po Joštovi, a Eliška, choť Jana z Rožmberka, pro českého kazatele v Krumlově knihovnu a předepsaly řád k jejímu vedení. Tištěno v Notizenblattu z r. 1853 str. 452 a v Tádrově spise: Kanceláře a pisaři v zemích českých za králů z rodu Lucemburského. Rozpravy České akademie 1892 (přílohy).

sitní knihovny, archivu Treboňského a do Musea království Českého v Praze.⁶⁾

Kanclér Václav z Rovného narodil se r. 1448 v Českém Krumlově. Byl synem měšťana Hanuše⁷⁾ z předměstí Latranského a manželky jeho Kateřiny.⁸⁾ Jeho choť Eliška, rozená Marešova, byla sestrou potomního faráře krumlovského doktora Martina Mareše z Krumlova, který studoval v Bononii. Když Mareš slavil v Krumlově r. 1496 primici, vedl Václav z Rovného náklad na tu slavnost. Také, když zemřel Mareš 14. února 1499 ve Vratislavi, dal za něj sloužit mše sv. v Krumlově a na Výtoni.⁹⁾ S manželkou Eliškou měl Václav toliko jedno dítě, dceru Apolenu, která vstoupila do krumlovského kláštera Panny Marie řádu sv. Klary.

Václava z Krumlova nacházíme roku 1469 ve službách Jana z Rožmberka na Krumlově jakožto písaře. Sestavil v tomto zaměstnání sbírku vzorů pro agendu úřední, formulář kanceláře Rožmberské.¹⁰⁾ R. 1476 objevuje se jako kanclér, kterým zůstal asi do r. 1509. Mimo to do r. 1484 spravoval i důchody.

Král Vladislav II. povýšil jej 6. března 1488 do dědičného stavu vladyckého a propůjčil jemu znak.¹¹⁾ Petr z Rožmberka propustil jej, manželku Elišku a dceru Apolenu z člověčenství.

Poměr k pánu jeho Petru z Rožmberka byl dosti důvěrný. Stejně smýšlení náboženské a známost snažení humanistického oba sblížovaly. Petr studoval v Bononii, kde bylo ohnisko snah těch. Václav pilí svou jako autodidakt osvojil si známost literatury.¹²⁾

⁶⁾ Josef Truhlář: O spisech Bohuslava z Lobkovic. Čas. musea král. Čes. LII. (1878), str. 277. Jos. Truhlář: Počátky humanismu v Čechách. Rozpravy České akademie 1892. Dr. Val. Schmidt: Wenzl von Krummau anders von Ruben (1902).

⁷⁾ Archiv Český XXI., str. 436: Vyzvání k členům bratrstva sladovnického v Č. Krumlově, aby se modlili za dobrodince jeho . . . Nejprve za duši Hanuše, otce Václava kancléře, za Lazara, bratra jeho, a za Afru, sestru jeho.

⁸⁾ Dr. Val. Schmidt: Wenzl von Krummau anders von Ruben, (životopisný přehled se zprávami o jmění a darováních). Deutsche Böhmerwaldzeitung. 24. Jahrgang. Nro. 48 (1902). Mimo to psal o Václavu z Rovného týž: Das Rittergut Ruben bei Höriz Mittheilungen des Vereines für Gesch. der Deutschen in Böhmen, XXV. Jahrgang (1887), pak Ferd. Tadra: Formulář kanceláře Rožmberské. Věstník král. české společnosti nauk z r. 1890, str. 244—247. Souhrnné zprávy o některých statcích též má Aug. Sedláček: Hradky a zámky král. Česk., díl třetí, (Budějovsko). V Praze 1884, str. 119: Rovné.

⁹⁾ Václav Březan: Posloupnost farářů krumlovských (kniž. archiv Krumlovský). Březan nám též dává zprávu, že Václav z Rovného *přijal za syna Ambrože Kytzheypla* a náklad naň činil. Studoval ve Vidni v burse řečené Haydenhaym l. 1514. „Leta Páně 1521 týž magister Ambrosius, artium liberalium professor, jměl novu mši v Krumlově 1. maji cancellario promotore. Týž učený magister kněz Ambrož dosazen na faru Krumlovskou za pana Jana z Rožmberka 1524 leta“ (Archiv Český. XXI. str. 439).

¹⁰⁾ Vydal Ferd. Tadra ve Věstniku Král. Čes. spol. nauk 1890.

¹¹⁾ Martina Koláře Českomoravská heraldika, upravil Aug. Sedláček. V Praze 1902, str. 94: 1488, 6. Mart. Vladislav král Václavovi z Rovného dává znamení vladectví, totiž štít bílé barvy a v jeho prostředku hlavu mouřenínovu i s hrdlem své přirozené barvy, nad helmou přikrývadla modravé a modré barvy a nad tím křídla proměnlivé barvy, totiž bílé a černé.

¹²⁾ Josef Truhlář v Počátcích humanismu praví o Václavu z Rovného: Přináleží poněkud k učňům humanistickým kruhu Eneášova v Čechách, ač nevydal plodů toho směru vlastních, nýbrž jen přepisováním a studováním huma-

Nacházíme stopy styků jeho s předními auktoritami v tom směru (Filip Beroald,¹³⁾ Bohuslav z Lobkovic). Petr, zastává hodnost nejvyššího hejtmána království a i potom zůstává v čele panstva, měl potřebí úředníka znalého písemného vedení. Václav z Rovného, když složil úřad kancléřský, konal další služby pode jménem rady (consiliarius).

Vysloveno mínění,¹⁴⁾ že on byl jedním z hlavních strůjců báje o vlaském původu rodu Rožmberského, že, chtěje pánům svým dopomoci k této slávě, vložil r. 1469 do formuláře již zmíněného list Oldřicha z Rožmberka ke kardinálu Jordanovi de Ursinis s přidělkem consanguineo suo a datoval jej 25. října 1437, aby paměť domnělého pokrevnosti posunul nazpět. Jak známo, studovali Petr, Oldřich a Jindřich z Rožmberka v Bononii a tudíž takové zdání dodávalo jim zvláštní vážnosti. Báji té uvěřili v 16. st. Vilém a Petr Vok z Rožmberka a psali se: Ursinus de Rosenberg.

Z návodu prý Václava z Rovného, který všechno své jmění rozdal duchovenstvu, postříhal a neplatnými učinil Petr z Rožmberka královské zápisy na klášterství Zlatokorunské, rychtářství Zátoňské kláštera Ostrovského a rychtářství Svěrazské kláštera Strahovského. Skutek takový by ovšem odpovídal životní snaze Rovenského.

Petr z Rožmberka sám neměl dítě. Ale byli tu synové po starším jeho bratru Vokovi Jan, Jošt, Petr a Jindřich, z nichž Jan, řádový mistr strakonický, byl u strýce oblíben, kdežto druzí se přidržovali prudkého Jindřicha, který býval se strýcem Petrem v nevůli. Petr, nemocí zeslabený a rozmrzelý, v poslední vůli z r. 1521¹⁵⁾ učinil o statcích ustanovení nepříznivé druhým bratřím, kterými by byla dosavadní moc rodu Rožmberského bývala podkopána, ježto důležitá panství měla se dostat po smrti Jana do rukou cizích, zejména Krumlov Zdeňku Lvovi z Rožmitála. Když po smrti Petrově r. 1523 ustanovení ta vyšla na jevo, měli zmínění bratři Rožmberští s Jindřichem v čele též Václava z Rovného za účastna v té věci.¹⁶⁾ Jindřich z Rožmberka vymohl na králi Ludvíkovi zrušení závěti strýcovy a mocí přinutil bratra Jana na Třeboni k vydání Krumlova. Potom přilákal k sobě Václava

nistických děl cizích zálibu svou v té příčině osvědčoval. Eneáše (Sylvia) sotva asi poznal osobně, nýbrž jen prostřednictvím starších soudruhů k naukám jeho hleděl se přivinouti.

¹³⁾ Psaní Filipa Beroalda, profesora v Bononii, příznivce českých studií, k Václavu z Rovného z 18. července 1487 v Březanově Posloupnosti farářů krumlovských. Zmínka o listu Bohuslava z Lobkovic k Václavu z Rovného u Truhláře, Čes. Mus. k. Č. z r. 1878.

¹⁴⁾ Josef Truhlář: Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II. V Praze 1894. Rozpravy České akademie. Dr. Josef Salaba v článku: K historickým básním 15. stol. (v Časopise Matice Moravské, roč. 28. (1904), str. 364—365) nevěří, že by Václav z Rovného byl toho původem, nýbrž klade to na účel Oldřicha Rožmberka.

¹⁵⁾ A. Sedláčkovy: Hradky a zámky, III., str. 34 (1883). Dr. J. V. Šimák: Spor o dědictví Rožmberské v Časopise musea král. Česk., roč. LXX., (1896).

¹⁶⁾ Ottův Slovník Naučný: Heslo: Páni z Rožmberka, (str. 32): Petr v posledních letech svého živobytí stal se slabomyslným a tu na něj neblahým vlivem působil kancléř Václav z Rovného.

z Rovného a tři čtvrti roku jej u vazbě držel.¹⁷⁾ Vědělt Václav z Rovného o násilném útoku jeho na bratra a nebyl snad již za života Petrova Jindřichovi přízniv.

Václav z Rovného, byv po smrti Jindřicha z Rožmberka r. 1526 z vězení propuštěn, učinil r. 1527 svědectví a vyznání o násilí Jindřichově. Tato písemnost se zachovala v kapitulním archivě v Praze.¹⁸⁾ Žil potom v Č. Budějovicích.

Dne 29. ledna 1531¹⁹⁾ zemřel a pochován v Krumlově při oltáři Všeoh Svatých naproti oltáři sv. Mučedníkův.²⁰⁾ Znění nápisu na desce náhrobní zachoval nám z části Březan.²¹⁾ Václav z Rovného nazván tam právem: „Maecenas clei, Crumloviana salus“. Jméni své, záležející hlavně ze statků na Krumlovsku a na Kaplicku, věnoval zejména farnímu záduší krumlovskému,²²⁾

¹⁷⁾ Ottův Slovník Naučný: Jindřich z Rožmberka maje Krumlov v moci, vsadil do vězení Václava z Rovného, původu všech těch věcí.

¹⁸⁾ Výpovědi Václava z Rovného přeložil Dr. Val. Schmidt z českého jazyka do němčiny a uveřejnil pod názvem: Wenzels von Krummaw Gefangenschaft v týdeníku Krumlovském: Deutsche Böhmerwaldzeitung, Jahrg. 28, Nr. 4. (26. ledna 1906.)

¹⁹⁾ Fr. Xav. Millauer: Fragmente aus dem hohenfurter Nekrolog (vyd. 1819). Úmrtní rok 1531 zaznamenává též Březan v Posloupnosti farářů krumlovských.

²⁰⁾ Norbert Herrmanns Rosenbergsche Chronik, (vydal Dr. M. Klimesch, r. 1897), str. 177: Epitaphium Wenceslai de Rowne, antiqui cancellarii, ad altare *Omnium Sanctorum* positum. Václav z Rovného staral se již za života o budoucí pochování schránky tělesné. V listině ze 30. dubna 1509 Ambrož z Plzně, administrator arcibiskupství Pražského, stvrzuje nadání Václava z Rovného z r. 1506 k oltáři sv. *Mučedníkův*, ukládá mezi jiným: Insuper pretactus altaris effecere debet, ut pueri scholares in quotidie post finem cesperarum euntes uadant de choro ad altare Sanctorum Martyrum, stantesque uirca monumentum, ubi ossa predicti fundatoris et Elizabethis, coniugis suae, fauente Domino tumulata fuerint, cantent responsorium: Absolve Domine animas eorum etc. una cum uersu: Si quae illis sunt Domine x et repetitione: „Non reorum x sine praecipitatione, sed uerba recte exprimentes, ad finem usque compleant.“

²¹⁾ Znění nápisu uveřejnili: Ferd. Tadra, r. 1890 v úvodě k Formuláři, str. 245, dr. M. Klimesch 1897 ve vydání zmíněné kroniky, dr. J. V. Šimák v Čas. musejním z r. 1891, str. 95, a dr. V. Schmidt v uvedeném článku o Václavu z Krumlova 1902.

²²⁾ Dle zachované paměti jesuitské, po roce 1633 psané, nadal Václav z Rovného také ústav při farní škole krumlovské, tak zvanou *bursu neboli dům chudých žákův*. Descriptio scholae civitatis Bursa antiqua seu domus pauperum dicta, ac ejusdem subinde ad Societatem translatae administrationis: Antequam Societas Crumlouium venisset, schola civitatis fuit in ipsa Bursa seu domo pauperum, quam fundavit antiquitus nobilis vir ac dominus Venceslaus Roffnensis (Iste idem est, qui in cemetrio parochialis templi S. Viti Crumlovii sacerdotum domum aedificavit et bibliothecam ibidem instruxit) ubi juventutem instituebant magistri seu officiales scholae, seculares homines. Erant autem hi: rector scholae seu magister, collaborator, cantor, auditor, notista, qui non minus scholae quam templi officiis satisfacere debebant. Et in hac schola vivebant quatuordecim cantores adolescentes maturae aetatis, qui ex redditibus annuis domini Crumloviensis et Novogradensis partim etiam ex censu Valentini Rychlík, partim ex Bechino quodam Chaustnicensi alebantur, ad quos etiam spectabat pagus Wirzow (Vrcov), in quo novem rustici ad praedictam bursam tamquam vere subditi circa festum S. Georgii 7 fl. 28 grossos parvos 5 d., circa festum vero S. Galli 7 fl. 38 grossos parvos 6 d. dederunt. Hi autem novem rustici in Wirzow subditi bursae seu scholae antiquae templi parochialis S. Viti Crumlovii tenebantur ad robotas, rerum lationes etc. soli bursae praestandas. (Kniž. arch. Kruml. I. 3 Sa. 2 b). Když Vilém z Rožmberka jesuity povolal do Krumlova

potom ženskému klášteru sv. Kláry v Krumlově a klášteru Vyšebrodskému.

a jim r. 1586 odevzdal správu škol „atque ita una transivit ad novam bursam pagus Wrzow.“ V českém současném jesuitském zápise čteme: Přináleží taky k burši Rožmberské jedna ves Vrcov řečená (kteráž jest odevzdána byla od dobré paměti p. Václava Roffnencia). Z té každoročně platu stálého až dosavad v burši odevzdáváno bývá od poddaných 15 kop. V pozdějším sešitku: *Fundationes seminarii S. Josephi Crumlovii*, v němž není data, píše se: *Fundatio musicorum. Qui hanc fundationem fecit, nomen suum inter homines ignorari voluit. Capitale illius sunt 3770 fl. Praeterea spectat ad illam pagus Wrczav, quondam Bursae Rosensi donatus, postea a fundatore Guilielmo de Rosis pro seminario attributus.* (Archiv Kruml. I. 3 S 3a.)

V latinské jesuitské paměti se tedy vypravuje, že Václav z Rovného starou bursu založil a nadal. Mezi důchody bursy uvádí se též plat z devíti sedláků ve vsi Vrcově u Borovan. Český zápis zaznamenává výslovně, že platy z Vrcova burse věnoval Václav z Rovného. Z obou i z třetího kusu dalo by se souditi, že důchod z Vrcova patřil již staré burse a že Vilém z Rožmberka jej toliko přikázal nové burse jesuitské.

Také ze dvou pozdějších písemností archivu Třeboňského, s námi laskavě sdělených, vysvitá, že pozitky z Vrcova nebyly nadáním pánů z Rožmberka.

Otiskujeme úryvek z dopisu prokuratora kolleje krumlovské Ignáce Andříška ze dne 20. února 1687 hejtmanu třeboňskému — ve sporu o honitbu vrcovskou: *Pro tertio so finden wir dan auch in unsern alten histori und geschichtsschriften, dass nicht die herren von Rosenberg donatores oder stifter sein des dorfs Wrczau, auch nicht zu der bursa als welche allein in victualischer darreichung von dem Krumauer schloss bestanden, sondern dass öfter erwöhntes dorf Wrczau von dem wobledlen herrn Wenceslao Roffner erkaufet und zu besseren unterhaltung der music bei sanct Veit nachmahls geschenket worden-welches dorf keine ludi literarii magistri administriret, in deme sie das dorf nicht angangen. Und obwohlen Guilielmus Rosensis die fundation der bursae dem seminario societatis Jesu in Krumau beigefüget, so ist aber folgens durch den herren Petrum de Wogk die völlige fundation der bursae cassirt und aufgehoben worden, Wrczau allein ausgenommen, als welches dorf nicht von der rosenbergischen stiftung herühret, sondern nach verlangen fundantis ist zu unterhaltung der music bei dem seminario in salvo verblieben, consenquenter die Wittingauische herrschaft quocunque quaesito iure keinen zupruch haben kan.* (Arch. Třeb. I. A. 1. P. 13. i)

Druhý dopis Vrcova se týkající zní v konceptě: *An ihre fürstlichen gnaden den 24. august 1687. Ein ausführlicher bericht, was vor ein ius ab antiquo die herrschaft Wittingau bei dem dorf Wrczow zu exerciren gehabt. Durchleichtig! Das dorf Wrtzow, indeme selbtes lauth dez pragerschen sollicitatoris an e. f. g. erstatteten mir gnädigst communicirten bericht in der landtafel nit zu finden, muss nothwendig partim zu hiesiger herrschaft als ein klosterliches appertinens, theils aber nachher Krumau, als zu daselbstigen pfarrkirchen zu Krumau zinsbar mit der unterthanigkeith massen kein andere herrschaft oder gueth in diser gegend anligend, gehört haben und noch gehörig sein. Die klosterlichen sowohl hiesigen als Borowaner daselbst zu Wrtzow befindliche bauern belangend, da seind selbige in dem Rosenbergischen de anno 1585 uber hiesige herrschaft formirten urbario inserirt zu sehen. Die ubrige Wrtzower bauru müssen zu der pfarrkirchen zu Krumau zinsbahr gewest sein, weilen in denen alten herrschaftlichen Krumauer Türcken steuer registris zu funden, dass anno 1539 der Krumauer pfarrer die von solchen kirchenbauru colligirte bernam ad 8 Sch. dem herrschaftlichen Krumauer steuerschreiber abgeföhret habe. Da nun der herr Wilhelmb von Rosenberg die patres societatis Jesu nach Krumau introducirt und ihnen einen theil der pfarrkirchen eingeräumt, so wird auch etwas de redditibus ecclesiae, so vormahls pro musicis vel capellanis fundirt wahr, diesen patribus, welche die musique und die onera eines oder anderen capellani über sich genohmen haben mögen, auch mitubergeben worden, und dormit die proventus von Wrtzow mit begriffen gewest sein, so umb desto verlässlicher zu vermuethen, da der pater procurator an mich geschrieben, es wehre das dorf nit pro seminario sed pro musicis fundirt worden. Wann die hochwürdigen patres die fundations oder donationsinstrumenta vorweisen wolten, so würde*

I na blízký klášter Korunský pamatoval v poslední vůli své stříbrným pozlaceným kalichem, tuctem stříbrných lžic a penězi. (Dr. V. Schmidt.)

Pramenem příjmů bylo mu vedle důchodů služebních asi ve značné míře hospodářství rybníčné, kterým, pokud nebylo od pánů z Rožmberka pěstováno ve velkém, pomohli si i jiní současníci jeho, jako Slepíčka z Nažic a Petrlik ze Stradova, k jmění.

Václav z Rovného založil sám tři oltáře u sv. Víta v Krumlově, totiž oltář sv. Jeronyma, sv. Mučedníkův a Všech Svatých. Mimo to opatřil kaplany stálými příbytky.

daraus klar erhellen, dass ihnen anders nichts als die zinsung von denen Wrtzower bauern gehörig. Sie werden's aber viel lieber vertuschen, damit ihr aufgerichtetes urbarium, wodurch sie das dorf Wrtzow pro dominio singulari constituiren wollen, durch solche instrumenta nit corrui ren thue, welches auf e. f. g. den 17 disen an mich ergangenes gnädigstes rescript ich hiemit unterthänigst anfügen soll. E. f. g. (Arch. Třeb. I. A. 1 P. 13 i).

Mezi nadačnimi listinami Václava z Rovného, kterých se hojně zachovalo, nenacházíme však listiny o založení bursy ani o darování platů z Vrcova tomuto ústavu od něho. Také v Březanově práci: Nadání k záduší farnímu v městě Krumlově, všecko, jak v knížce poznamenáno, s pilností vytaženo 1598 (Kníž. arch. Krum.), toho stopy marně hledáme.

V literatuře tištěné vyslovují se dotýční auktoři v ten smysl, že statek Vrcov t. j. platy z 9 sedláků tam daroval teprve Vilém z Rožmberka r. 1586 a to již burse nové neboli jezuitskému seminariu. (Joh. Trajer: Historisch-statistische Beschreibung der Diöcese Budweis. Budweis 1862, str. 351—352). Jan Orth a Frant. Sládek: Topograficko-statistický slovník Čech. V Praze r. 1870, str. 933. Tomáš V. Bílek: Důchody a statky jezuitských kolleji a sídel v král. Českém zřízených a l. 1773 zrušených, zvláštní otisk z Věst. král. čes. společ. nauk z r. 1889, str. 256. Dr. P. Vilibald Ladenbauer: Das sociale Wirken der katholischen Kirche in der Diöcese Budweis. Wien 1899, str. 195. Ant. Teichl: Geschichte der Herrschaft Gratzlen mit Zugrundlegung des Urbars v. J. 1553. Gratzlen 1899, str. 371—372.

Teichl píše, že Vrcov patřil do r. 1586 obci Trhovým Svinům, ve kterém roce pak byl Vilémem z Rožmberka darován jezuitskému chlapeckému seminariu v Krumlově a že měla tehdy ves 9 poddaných, kteří platili 17 zl. 51 kr. Dle urbáře z roku 1553 náleželi Svinům ve Vrcově dva osadníci Tomáš Kubeš a Martin Cikán. Něco před rokem 1603 mají tam Svinenští ještě Kubeše a Matěje Kubeše, syna Kubšova.

Dr. Jos. Gerstendorfer (Gesch. des Gymnasiums in Krumau. Krumau 1896) mluví několikráte o Vrcově a o domus pauperum, ale o počátcích jeho se nezmiňuje. Toliko dr. Z. Winter (Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. stol. V Praze 1901) udává, že školskou ves Vrcov měla již farní škola krumlovská z nadání Rožmberského a že r. 1586 Vilém z Rožmberka daroval ji jezuitské kolleji v Krumlově (str. 397). Ze starých zápisů o Vrcově pro naši věc zajímavá jest zpráva, kterou nám pan školní rada Aug. Sedláček dal: V kodexu Rožmberském (Mus. 2 G 31) Il. 46 je smlouva, že Petr z Rožmberka 1519 3. Sept. koupil 8 k. platu ve Vrcově od Markety Primsové z Metlína. Tamže Il. 83 je revers Petrův, že mu Marketa to neprodala, nýbrž svěřila na nábožné skutky. Jisto jest, že Vrcovští nepodléhali jednomu pánu. Dne 2. srpna 1508 věnoval Mikuláš Petrlik ze Stradova mimo jiné i ve Vrcově dvůr kmeci s platem, na němž sedí Rys, k oltáři Panny Marie početi, sv. Václava a sv. Linhartu v kostele sv. Víta v Krumlově (Archiv Český XXI., str. 508—509). Něco před r. 1603 „ke škole farní (domus pauperum) ze vsi Vrcova tyto osoby náležejí: Matěj rychtář, Kuba Sedlák, Staněk Bárta, Brož Otnar, Brych Havlíčků, Bláha Jiřík, Pavel Smetana, Daniel Vít, Brtníček Vojta, Rožmberského pána jsou: Dušek Šimek, Matěj Kočvara, má dva grunty, jeden grunt z kterého odemřel, Vondra Suhej, děkanovi (do Krumlova): Kašpar Šustr, Svinských pánův; Kubeš & Matěj, syn Kubšů, Olešnickýho zemana Albrechta Pouzara: Blažek Šurda“. (Kníž. arch. Kruml. I. 3 S d, Nr. 1 d.)

Vědouce, že z jiné strany chystá se sbírka listin o Krumlově, uvádíme látku ve směru, kterou se životní činnost Václava z Rovného označuje, toliko ve formě regest, pořízených z opisů listin nám přístupných.

Do slova otiskujeme listinu ze dne 2. listopadu 1518,²³⁾ jíž Václav z Rovného odevzdává kaplanům krumlovským dům proti farnímu kostelu vedle schodů kostelních. Koupil jej od Kateřiny Promarové a znova vystavěl. Tento dům poutá dosud příchozího starodávnou podobou a pěknými kamennými ozdobami. Na tomto díle Václav z Rovného sobě, jak se zdá, nejvíce zakládal, vloživ zmínku o něm i do svých *Ex libris*²⁴⁾ do knih pro kaplany.

V této listině nejlépe se zračí jeho pobožnost a smýšlení náboženské.

Památku jeho hlásá ještě na kaplanském domě deska, při nedávné opravě jeho znova odkrytá s nápisem:

ANNO SALVTIS MCCCCXX
WENCESLAUS ROWNENSIS.

Václav z Rovného je bez odporu jedním z nejvíce význačných mužů českého období města Čes. Krumlova a zasluhuje tudíž zejména pro starost svou o krumlovský stánek Boží vzpomínky též z naší strany.

(Pokračování.)

Strasti Kolínských při obnově rady r. 1625

a obnovená rada a správa celé obce r. 1626.

Dle manualu radního E 28 podává **Gustav V. Svoboda**, ředitel měšťanské školy v Kolíně.

Střediskem veškeré činnosti sousedů povolaných řídit obec — byl „rathouz“ (radní dům — radnice). Zde moudří a opatrní otcové města svědomitě a rozšafně vedli obličnou správu města, zde pečovali o řád a blaho sousedů, zde konala se slavná obnova úřadu konšelského, a to volbou dvanácti pánův radních, dále inspectores scholae, starších obecních, rychtáře městského, starších nad řemesly, hejtmanů čtvrtních, dozorců k navštěvování vězňů, nad cestami, do dvorů obecních a j.

Zde zasedal sbor konšelů, jichž bylo dvanácte, kromě neděle a svátku každý den; jen o žních a výročních trzích v Kolíně, v Kutné Hoře, Poděbradech a Nymburce bývaly úřední prázdniny. Konšelé sedali v křesla svá podle pořádku, v němž jmenování byli a v tom pořádku se střídali v úřadě purkmistrovském. Konšelé sami tvořili „malou radu“. Radě příslušela správa obce i soud.

Mělo-li se rozhodovati o statku obecném a nákladech znamenitějších, přistoupil k „malé radě“ sbor druhý, — collegium „starších obecních“, jichž bývalo též dvanácte a později přibráni byli k nim ještě čtyři podkonšelé. Takové rozmnožené zasedání slulo „velká rada“. Velká rada dávala na místě „vší obce“ buď svolení anebo kladla odpor. V některých případech, zvláště ve věcech správních přibráni byli také cechmířtři řemesel. Jednalo-li se o nové sbírky požadované různými patenty J. M. C. a

²³⁾ Příloha I. (V transkripci.)

²⁴⁾ Věnování to zní: „Author constructe domus en me legat amicis, Grates nunc habeo, Vencesilae pias.“

J. M. knížete z Lichtensteina, nebo k důležitějším dopisům J. M. pana presidenta a rad zřízených komory České, anebo vůbec k důležitějším událostem, z nichž obci vycházely různé závazky — neb peněžité dávky — povolávána byla „celá obec“.

V Kolíně byly obce dvě, jedna město samo, druhá obec zálabská, která spravována jsouc rychtářem, konšely a obecními staršími, ve všem podléhala ostatním pánům konšelům, panu rychtáři J. M. C., jimiž byla každého roku po obnovení rady ustavena.

Život, jaký vyplýval z dokonalé samosprávy obecní, ukládal měšťanům značné oběti; museli se uvazovati v úřady a povinnosti obecní beze vší řádné náhrady, byť vlastních živností při tom museli zanedbávati.

Jen konšelé měli jakés přilepšení tím, že propuštěny jim byly výrazné várky na obecním pivovaru, a purkmistr brával na stůl svůj od obecního rybáře každý pátek zdarma ryby.

Obyvatelstvo dělilo se na dvě; byli tu sousedé a pouzí obyvatelé. Sousedé městští měli nejvýhodnější postavení; jen z nich voleni byli konšelé a starší obecní. Nájemníci provozovali s dovolením konšelů řemesla a obchody; ostatní lid v podruží jsoucí živil se prací ná dennickou (podruží).

V záležitostech soudních byl sbor dvanácti konšelů první instancí pro všechny sousedy a obyvatele, vyjma osoby panské, rytířské a duchovní.

Městský soud konal též právo hrdelné. Taktéž bylo povinností konšelů, jako otců města, aby vykonávali vrchní poručenství nad sirotky. Konšelé byli voleni na rok a při „obnově“ skládali přísahu Bohu nejvyššímu, že toliko podle práva souditi a vejnasy činiti, též obecní dobro obmejšleti chtějí; také že nijádnou přízní aneb nepřítizni ani dary sebe dáti přemoci nechtějí.

Činnost hlavní měli konšelé vyvíjeti v radě. Konšelům se doporučovalo, aby před sezením vykonali pobožnost a vůbec v pobožných úkonech příkladem předcházeli. K ruce konšelů náleželi dva písaři, lidé učení, kteří uměli skládati listiny a pořizovati věci právní. Často bývali vynikající písaři vysíláni i k jednání sněmovním, pokud některý z předchůdcův nezasedal na stolci rychtářském neb primátorském.

Od r. 1547 po nezdařené vzpouře dán byl v čelo obce Kolínské královský rychtář. Za král. rychtáře volen byl pravidelně měšťan zámožný, tudíž neodvislý, spolehlivý a v právech sběhlý. Týž zastával úřad svůj doživotně a dbalo o to, by nic proti zeměpánu nebylo ani mluveno ani jednáno, a aby důchod zemský netrpěl ztráty. Vedle rychtáře J. M. C. byl také volen městský rychtář jako správce policie. Týž dbal o bezpečnost a mravnost občanů, přihlížel ke koupi a prodeji, byl vykonavatelem soudním, zatýkal vinníky, věznil je, byl přítomen právním dotazům a — popravám. Měl svou kancelář a písaře a opatroval rychtářskou pečeť; podřízeni mu byli biřič a drábové. Při přehlídkách nosíval „právo“ (hovězí žílu). Pro mistra popravního psali Kolínští buď do Hory, do Kouřimě nebo do Čáslavě.

Nad obecní bezpečností dozírali hejtmané čtvrtní, jichž bylo v městě osm a to po dvou v každé čtvrti (někdy v Kouřimské pouze jeden; na Zálabském předměstí, jak již praveno, byla zvláštní správa). Čtvrtní dozírali, aby zdi městské byly v dobrém stavu, aby se komíny metly, aby se domy v čas zavíraly, aby se len nesušil v domích, nýbrž v pazdernách; měli

dozor nad nájemníky a podruhy, od nichž vybírali podružskou a nájemnickou daň neboli kontribuci a mimo to v čas branné přehlídky veleli mužstvu své čtvrti.

Správa obecních dvorů (Štítárského, dvou polepských, dvora Skálovského a špitálského), mlýnů (5) i obchodu obecních vymáhala obětovnost nejméně patnácti měšťanů. Jiní zase sestupovali se v odbory k rozličným dozorům: dva neb tři dozírali ke škole, jiní k branám a hradbám, k rybníkům, k odklizení hnojů, k mostu, k místům ohnivým, k trhům, cestám, k návštěvě vězňů a j.

Správa tato každoročně byla obnovována a to buď samým panem podkomořím anebo pouze panem hofrychtěrem. Když přijel zmíněný ouředník sázet konšelů, byla slavnost nad všecky jiné. Písaři městští s chvatem převzali připravená registra „počtů městských“, aby pán nahlédna do nich, nenalezl ouhony. Než přijel podkomoří nebo hofrychtěř, bylo všude po městě, ale zvláště v domě radním, čištěno a meteno, a dostatek svíček do domu radního nakoupen.

Po úmrtí starého rychtáře J. M. C. mistra Jana Pachea z Rájové koncem května r. 1621 byl při sázení nové rady zatímně svěřen úřad rychtářský tehdejšímu primátoru Cyprianu Volyňskému.*)

Když v r. 1622 sázena byla nově rada, nebyl té doby mezi měšťany kolínskými nikdo katolický, kterýž by mohl úřad primátorský a purkmistrovský zastávat; pročež povolán k tomu ze vždy věrné Plzně Jakub Jaklín, obdařený později přídomek „z Vrabiny“, muž vzdělaný, rázný a opatrný; týž proti všem posavadním obvyklostem, nemaje při městě ani domu ani záhonu, stal se primátorem.

Kdy stihla Kolínské pokuta ztráty statků, není určité stanoveno; ale bylo to snad konečně v listopadu r. 1622, když rytíř pan Václ. Gryzl z Gryzlova, který od prosince 1621 na zámku kolínském byl hejtmanem, zabavil obci Kolínské poddanou ves Třídvoř, dvůr špitální, Skálovský, oba dvory polepské a ujal se i domu vedle radnice.

Všechn ten statek spravoval ve prospěch pokladny zámecké, pronajímal šenk vína, mlýny obecní, rybolov v Labi, ba též ungelt v branách a clo na mostě.

Obec na všecko vydání měla pouze kontribuci nájemnickou a podružskou a týdenní kontribuci sousedskou. Práva městska: mílové, tržní a odúmrtí byla nepotvrzena.

Jmenovaný zámecký hejtman Jan Václav Gryzl z Gryzlova jmenuje se v létech 1623 a 1624 samojediný gubernátorem v Kolíně; jsa povahy drsné a panovačné, ujímal se i těch povinností, které náležely konati rychtáři J. M. C., kterýžto úřad, jak dříve bylo praveno, úmrtím Pachty z Rájova osiřel.

Dle mandátu knížete Lichtensteina ze dne 6. prosince 1622 měli měšťané pana gubernátora v uctivosti míti, jeho nařízení plniti a konati; jeho titulem měly všecky soudní obsílky a nálezy konány býti i propůj-

*) Protekci bohatého Jiříka Pachty přišel k úřadu radního písaře v Kolíně as r. 1580 jeho strýc M. Jan Pacheus Budinský, který se r. 1584 oženil s vdovou Kateřinou Kasalickou z Kaštic a s ní značně jmění získav, stal se r. 1587 rychtářem J. M. C. v Kolíně, kterýžto úřad zastával do smrti své r. 1621, vynikaje nábožností a rozšafností. Titule přídomek z „Rájova“ užíval od r. 1593. (Viz. Král „Heraldika.“)

čování městského práva, opatrování vdov a sirotkův i chudých ve špitále; bez jeho vůle neměli se scházeti ani obec ani cechové.

Střídání konšelů v úřadě purkmistrovském přestalo — jakožto věc škodlivá a jen sám primátor měl ten úřad vésti.

A v skutku také po celý rok 1625 veškerým schůzím obecním předsedal primátor tehdejší Jakub Jaklín, který osvědčil se též podle pana Gryzla jako účinný nástroj k provádění náboženské reformace.

Poměr mezi katolickým primasem a nekatolickými konšely a vůbec celou obcí nebyl zajisté utěšený. Dne 10. Januarii léta nového 1625 pan primas vinšoval pánům, aby Pán Bůh počátek šťastný, prostředek šťastnější, skončení pak nejšťastnější dáti ráčil k zvelebení jména Jeho svatého a k vzdělání obce dobrého, kteréžto přání páni konšelé s klidem vyslechli. Spory vypukly zjevně. Dne 15. Januarii přednášel pan primas, že páni nescházejí se do rady, a pročez kdo by koliv z pánův, i sám primas, do rady nepřišel a se u práva neohlásil, pokutu nařízenou předešle od pánů konšelův aby podstoupil a z rathousu neodcházel, pokudž by ji nesložil. K tomuto prohlášení pana primátora rozhorlený mistr Václ. Jiří Columbán, jeden z konšelů, prohlásil, „aby se úřadování dělo po pořádku a pan primas jim imperiose tak nerozkazoval, že jim pan primas v povinnosti roveň.“ A druhý konšel Jan Krumpolec povídá, že se nad tím ruka chránitelná má držeti, poněvadž páni konšelé se na tom snesli; a kdož by nepřišel do rady, pokutu aby dal, aby potom řečem nebylo, že přicházejí o své spravedlnosti (majetky) a páni konšelé aby za to vypljeti nemuseli a snad o statky a i o hrdla svá nepřišli.

Po řečech těchto prohlášeno po usnesení pánův konšelův: „že daremný čas jest v tom mařený, poněvadž mnohé věci v radě se nařídí a nad nimi ruka chránitelná, i to, těžkostí aby se zdržalo, proto, že mnozí nepamatují na povinnost svou, kterou Pánu Bohu a Jich Milosti císařské učinili a jí se dosti nečiní, proto, že se nad tím snesením ruka ochranná nečiní. A tudíž že dnešní den žádnému absentia prominuta pod pokutou předešle nařízenou nebyla, aby aspoň na ten nový rok — i nový řád byl učiněn.

(Pokračování.)

Z dějin katolické reformace ve století XVIII.

Působení missionářů.

Podává Dr. A. Podlaha.

(Pokračování.)

Nově za arcibiskupského missionáře přijat byl počátkem roku 1753 *František Radda*, dosud kaplan v Plaňanech, a poslán do kraje *Kouřimského*. Započal činnost svou v bývalém svém působišti, načež odebral se do Libeznic, kde vikáři se představil a s druhým missionářem téhož kraje *Reinhardtem* se sešel. Spolu s ním šel do Kličan vyslýchati člověka ve víře podezřelého, načež společně nějaký čas procházeli i jiné vesnice v okolí Libeznic, všude po missionářsku jsouce činni. Dosud tam byl potajmu koukol jinověrství, zejména působením těch, kteří pro viru do Žitavy byli uprchli a odtamtud tajně přicházeli; byli to hlavně Karel Peterka a Alžběta Reiterová. Také bludné knihy tajně přechovávané udržovaly mnohé v odporu. Knihy takové našli missionáři na příklad u sedláka Václava Wolfa, zvaného Žezuly v Horních Chabrech,

u mlynáře drahaňského (psané písně o přijímání pod obojí) a j. V druhé polovici února odebral se Radda sám do okolí Bohnic, procházejí tamější vinice, dále šel do Libně, Kobylis, Proseka, Hloubětína a dále. V Počernicích u bývalého kantora hloubětinského Žiláka, jenž již jednou z haerese byl rozhřešen, našel pohoršlivé bajky Šebastiána Brandta, knihu „Život Adamův“ a roztrhanou jakous knihu Veleslavínovu o přijímání pod obojí; dal mu za ně postillu katolickou a hleděl jej utvrdit ve víře katolické. Na konci února působil ve vinicích poblíž Vršovic. Tam mimo jiné našel prastarou knížečku „Obchod vinařský“; prohlédnuv ji, shledal, že jest dobrá; stvrdil v ní podpisem svým vykonanou revisi a vrátil ji majetníkovi.*) Na počátku března prodléval v okolí Roztok, všude i samoty navštěvoval, obyvatele ve víře katolické poučoval a knihy prohlížel. Za roztrhanou knížku vydání Melantrichova dal katol. vydání žalmů; za žaltář Jiřího Strejce daroval „Jádro katechismu“. Dále navštívil vinice v okolí Bubenče, napomínal vinaře k zbožnému životu a v setrvání ve víře katolické, knihy jejich prohlížel a k tomu je vybízel, aby při práci vzbuzovali dobrý úmysl a pěli zbožné písně. Jda kolem vinice Sklenářky, celou hodinu z úkrytu naslouchal zpěvu tamního ve víře podezřelého vinaře; nic však závadného neshledal. V Hostivaři u domkáře Ondřeje Klabíka našel za obrazem na zdi „špalíček“, za pecí „Přemýšlování Adama Plintovce“ a ve stáji za trámy skryté knihy: „Jádro bible Žitavské“ a „Manualník“. Při výslechu vyšlo na jevo, že také manželka a synové Klabíkovi, jakož i sedlák Matěj Šťastný a Jakub Smolik knihy ty i jiné bludné čítali a je tajili. Jak o těchto čtenářích zapověděných knih bylo rozhodnuto, o tom podává nám poučení rozhodnutí konsistorní,**) jež tuto podáváme jakožto ukázkou, jak s takovými lidmi se zacházelo. Rozhodnutí to, adresované faráři hostivařskému Janu Frischovi, zní: „Honorabilis nobis dilecte. Paroeciani Vestri in Hostiwarz: 1. Mathias Stiasny, villicus, Andreas Klabik, casarius, Dorothea uxor ipsius et Jacobus Smolik, inquilinus ex eo, quod libros haereticos retinuerint et legerint et praefatus Klabik quidem sub ipsa binis ex intervallo vicibus contra se jam alias ex eodem capite instituta inquisitione et propterea semel emissa fidei professione eiusmodi librum unum sciens volens occultando retinuerit et alterum in pignus receperit, eosque a filiis suis legi admiserit, et licet ex praenominatis Smolik et Stiasny ignorantiam praetexant de librorum retentorum qualitate, nihilominus quia iis jam alias libri haeretici erepti fuerunt, illique libros alios bonos ad revidendum offerendo istos celare studuerunt, ut adeo ignorantia haec jam secundo perperam praetexta nullo possit haberi loco, in censuram excommunicationis et in non levem suspicionem de pravo affectu erga doctrinas a S. Matre Ecclesia alias, Andreas Klabik insuper in haereseos suspicionem incidisse hisce declarantur. 2. Filii mox dicti Klabik vero: Martinus, Franciscus et Josephus etsi (uti asserunt) libros hos parentis (quos legerunt)

* „Deprehensoque antiquissimo libello intitulo ‚Obchod Wynaržsky‘ reliquum diei revisioni eius impendi, inventum bonum subscripsi et reddidi.“

**) „Expedita haereticam pravitatem concernentia“ a. 1753—1755 folia 79—80.

haereticos esse et sub censura prohibitos nesciverint, ex eo attamen; quod libros hos non esse subscriptos, ceu legendi et scribendi gnari, minime ignoraverint et parentem utpote jam adultiores, vellet illos ad subscribendum offerre, pro obligatione christiana non modo non commonuerint, sed potius complura folia sibi ex ipsis conscripserint, Franciscus insuper (uti gravatur) contemptibilem de s. scapulari sermonem effutiverit, gravis noxae obnoxiosese reddidisse dignoscuntur. Quoniam autem inquisiti isti de commissis suis (ut refertis) serio et dolent et sanctiora de se in futurum pollicentes veniam a S. M. Ecclesia humiliter ac instanter orant, attento quoque, quod vos meliorem frugem de ipsis vobis polliceamini, idcirco homines istos previe in rebus fidei sufficienter instructos coram vocabitis et de commissis graviter redarguetis, argumento a gravitate censurae excommunicationis eiusque effectuum desumpto. Sique ii delicta sua iterato detestati fuerint et seriam promittendo emendationem in gremium S. Matris Ecclae recipi e vero petierint, quod quidem e Vestra instructione suove pietatis motu in continenti facturos non dubitamus, tum enim vero *recepta ab ipsis sincera contestatione ac promissione, non tamen jurata: quod de religione catholica semper rite senserint et in futurum sentire, libros non alios, quam a Nobis aut P. Missionario subscriptos retinere et legere atque ab omni in fide suspitione non tantum ipsimet vivere alieni sed et si quempiam hoc malo notari subinde intelligerent, seposito quovis, etiam sanguinis respectu, vobis manifestare velint, eosdem a censura excommunicationis, flagellationibus omissis, coram inquisitionis huiusce notitiam habentibus ritu consueto absolvetis et respective communioni fidelium restituctis, iniuncto ipsis poenitentia salutari, taliter delinquentibus abhinc alias solita inungi.* Porro nervose eos monebitis, ut promissa sua sancte servent, ne in simili reatu secundo deprehensi (Andreas Klabik cum primis, qui, uti supra praemissum, sub ipsa fidei professione librum haereticum retinendo animae suae tam turpiter illusit) sensibilibus poenis ab Inclyto Regiarum Appellationum tribunali dictandis sero ingemiscant; quam comminationem ipsis subinde coram officiali oeconomico repetetis, et uxores ac proles inquisitorum quoque advocabitis usu rationis pollentes, illisque benignitatem Sanctae Matris Ecclesiae, quā cum maritis respective et parentibus procedit, ad captum exponetis, simulque in quantum temporale quoque infortunium sese et illas in casu non sequuturā meliorationis essent praecipitaturi, ipsis eum in finem repraesentabitis: quatenus pro iisdem orent, ipsos quoque rogent, ne se et illas infelices reddere velint per relapsum. — Ut vero in sancta fide evadant tanto robustiores, vos conformiter ad § 11. Patentium nostrarum vernalium a. 1751 ad *sacramentum confirmationis* proxima opportuna occasione suscipiendum eosdem disponetis, tum et §§os 8., 9. et 10. mox dictarum patentium tam quoad hos, quam caeteros paroecianos Vestros accurate observabitis, de peracto huiusce absolutionis negotio Nobis relationem viā officii vicariatus foranei subinde consignaturus. — Caeterum super grege Vobis commisso pro munere Vestro pastoralis sollicitudine excubabitis et rationem censurae excommunicationis, gravitatemque effectuum eius crebrius ex ambona

auditoribus Vestris inculcabitis, repraesentando ipsis benignitatem S. Matris Ecclesiae, quae cum sponte ferentibus libros haereticos tam amanter parcendo eorum verecundiae procedit, dum interim ex adverso in dolosos, cum jactura salutis propriae decipientes semetipsos, contra affectum maternum sensibiliorem animadversionem admittere subinde necessitatur. Et Nos de reliquo etc. Pragae in cancell. etc. Die 12. Septembris 1753“.

Na dalších svých missionářských cestách po kraji Kouřimském pátral Radda u Ant. Michalce, hospodského v Petrovicích u Česlic, kdež mimo jiné knihy našel — což jest dosti zajímavé — postillu katolickou, na mnohých místech po lutersku zkorrigovanou; dal místo ní jinou knihu katolickou.

U Jakuba Veselého, ovčáka ve Chvalech, našel čtyři nekatolické knihy: postillu Drážďanskou domovní, „Harfu novou“, Zákoník Žitavský a špalíček. Při výslechu vyšlo na jevo, že Veselý a manželka jeho útulek popřávali jakýmsi Adamu Hanzelovi a Stanislavovi, kteří uprchše z Čech, časem tajně se vraceli. U sedláka Kejdy v Modřanech našel tři bludné knihy: kněze Valentina Polona „O večeri Páně“; knihu kn. Jana Rosacia a „špalíček husitskej“. Velice často nalézal missionář knihu „Sirach“ ve vydání nekatolickém; ponechával ji však majitelům, dle potřeby ji opraviv.

(Pokračování.)

Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích.

Napsal Dr. Ant. Lenz, probošt královské kapitoly Vyšehradské.

(Pokračování.)

§ 5. Čas, kdy sekty byly ustanoveny.

Podle historické znalosti Viklifovy byla sekta papežova ustanovena vnuknutím satanášovým za času císaře Konstantina a Silvestra papeže, neboť prý přijetím donace Konstantinovy odpadlo duchovenstvo katolické od sekty Páně a tou cestou církev sama zjedovatěla. Jen 300 let zachoval tedy Kristus Pán svoji sektu bez úhony, nebo jen 300 let žila bez biskupův a bez papeže, řízena byvši pouze výlučně zákonem Páně. Po tom čase však postavil papež sebe na místo Krista Pána a jal se sektu svou řídit zákonem svým, a tak odpadl i jeho sekta od sekty Kristovy.

Druhá sekta jest sekta mnichů t. j. benediktinů, a ta povstala z dob svatého Benedikta. Sv. Benedikt se však narodil ve věku V. v Umbrii, v městě Marcia, z rodiny hraběcí. Byl záhy na studie poslán do Říma, ale poznal brzy velkou zkázu mravní mezi tehdejšími zákovstvem. Aby se vyhnul nebezpečnosti, kteréž mu odtud hrozilo, odebral se do hor subjackých k poustevníku Romanovi, který jej vedl ke zbožnému životu a ukryl v jedné jeskyni, kamž mu také, čehož k skrovnému životu bylo zapotřebí, donášel. O samotě, v sebezapírání a v rozjímání žil tam až do roku 497. Byl totiž ve svém úkrytě nalezen, a když pověst o jeho svatém životě se rozhlásila, vyvolili jej mniši z Vikovaru, ač proti jeho vůli, opatem. Jelikož však sv. Benedikt bedlivě k tomu přihlížel, aby řehole byla přísně zachovávána, povstala proti němu mezi mnichy nenávisť, tak že usilovali o jeho bezživotí. On však byv zázračně

zachráněn, opustil je a navrátil se do zamilované samoty své. Avšak samota jeho netrvala dlouho, žáci bez počtu hrnuli se k němu, tak že za nedlouho postavil 12 klášterů, ustanoviv, aby v každém žilo dvanácte mnichů pod jedním představeným. Pak se odebral na vysokou horu „Monte Cassino“ zvanou. Na té hoře stál za dob tehdejších pohanský chrám obkličný hájem, bohu Apollinovi zasvěcený. Lid rolnický krajiny té byl v té době ještě pohanský. Působením svatého Benedikta byl obrácen na víru. Na vrchu tomto vystavěl sv. Benedikt kaple dvě, jednu zasvětil sv. Martinu, a druhou sv. Janu Křtiteli. Potom dal žakovstvu svému reguli, podle nížto měli zařídit život svůj v klášteře, a stal se zakladatelem řádu benediktinů. Řehole sama jest založena na základě Pisma sv. a neobyčejné znalosti lidského srdce. Mniši byli zavázáni k poslušnosti, pokoře, čistotě, chudobě, k oběti své vlastní vůle, ku práci, k zbožnému životu vnitřnímu a k duchovní dokonalosti. V řeholi této jest vyznačen vlastně život sv. zakladatele. Svatý Benedikt činil zázraky a předpovídal i budoucí věci, znal dobu, kdy odejde ze světa sestra jeho řeholnice sv. Scholastika, a předpověděl svou vlastní smrt. Zemřel 21. března 543. Sv. Benedikt jest vlastní zakladatel mnišstva na západě. Avšak sv. Benedikt neuložil svým mnichům pouze, aby se posvěcovali pečlivým zachováváním řehole a modlitbou a rozjímáním, ale uložil jim také, aby vyučovali, pohany obraceli na víru, vědy a umění šířili a pěstovali, rukama svými pracovali, lesy káceli a rolnictví zvelebovali, školy zakládali, mládež vyučovali a péči měli i o chudinu. Žádné péro lidské není dostatečno k vyličení požehnání, jehož se národům skrze řeholi sv. Benedikta dostalo. O tom všem byl Viklíf dobře zpraven, neboť znal spisy sv. Řehoře Velikého a jím sepsaný život sv. Benedikta,²⁹⁾ a přece se ve své neskonale zlobě opovážil tvrditi, že sv. Benedikt zhřešil smrtelně, založiv řád benediktinů. V pravdě se musí říci, že slepá nenávisť a neslýchaný fanatismus hnal Viklífa k takovému výroku. A tohoto fanatika následoval Hus a ubohý náš odpadlími kněžími svedený národ!

3. Třetí sekta řeholní jsou podle Viklífa kanovníci čili augustiáni, kteří praví, jak opět Viklíf dí, že jest sv. Augustin zakladatelem jejich řehole. Život sv. Augustina jest každému katolikovi vzdělanému znám. Roku 396 stal se nástupcem biskupa Valeria ve městě Hippo. Sv. Augustin navedl své duchovenstvo k tomu, aby vzdajíce se všeho pozemského, žilo s ním v pospolitém životě, jako v řeholi podle pravidel řeholních. Bylť to jistou měrou seminář, v němž byli odchováni mužové, proslulí i vědomostmi i svatostí. K tomuto velikému světci hleděli a hledí augustiniáni všim právem (světec zemřel r. 430), ač je prolhaný Viklíf vini ze lži, neboť jest jednak jisto, že duchovenstvo žilo se sv. Augustinem podle pravidel řeholních, jako je jisto, že zařídil ženský klášter a dal mu pravidla řeholní, v kterémžto klášteře žila sestra jeho, a pak jest jisto, že v XII. věku povstalo množství náboženských spolků, které pak Innocenc IV. (r. 1244 a 1252) spojil v jednu řeholi, dav jim za pravidlo tak zvanou reguli sv. Augustina, t. j. řeholi vypracovanou na zá-

²⁹⁾ Dialogorum lib. II.

kladě spisů sv. Augustina. Alexandr IV. na generální kapitole v Římě, shromážděné r. 1256, spojiv ještě jiné kongregace, ustanovil tak řád pode jménem eremitů sv. Augustina, ač členové nežili po způsobu poustevníkův, ale v klášteřích. Mohli a směli se augustiniáni dovolávat sv. Augustina jako svého zakladatele, a Viklif je nespravedlivě vinil ze lži, že se hlásí k velikému svěci sv. Augustinovi.

4. Čtvrtá sekta jsou mniši žebraví, či jak je jmenuje Viklif, bratři. K těm náleželi vlastně také augustiniáni, ale k těm je Viklif poněkud shovívavější, neboť prý žili po nějakou dobu podle řehole Kristovy. Druhá sekta žebravých bratří jsou prý karmelitáni, třetí dominikáni a čtvrtá františkáni. Na tyto poslední jest především rozdurděn, rozlícen a rozsataněn, neboť ti se v životě s ním setkali, poněvadž ohrožoval sv. víru, rozšiřoval kacířství a usiloval celou budovu katolické církve podvrátiti. Ti také toho dovedli, že byly 24 články ze spisů jeho sebrány, a to zcela tak, jak on je přednášel, a v takovém smyslu, v jakém je rozšiřoval, na sněmě londýnském r. 1382 zavrženy.

To muselo arci hrdého a popudlivého Anglosasika velice rozhněvati! Hle, mniši žebraví se opovážili bývalého profesora na universitě oxfordské, dvorního kaplana a bývalého miláčka dvorního viniti z kacířství! Jeho, Viklifa, který se nestyděl celou církev katolickou z bludu viniti! On ve své pýše nepozoroval, že bratři jen skrovnou částku podvratných bludů jeho donesli před soud církevní v Londýně a jiné těžké bludy zamlčeli, a že tudý byli v konání svém k němu velice shovívaví.

Slyšeli jsme, že Viklif všecky sekty, které, jak on pravil, neměly za patrona Krista Pána a řeholi jeho čili zákon Boží, původu ďábelského býti pravil, ale klada sobě otázku, kdy byli mniši žebraví do církve uvedeni, odpovídá, že dobou tou, když byl satan rozvázán.

Sv. Řehoř³⁰⁾ prý učí, jak vypravuje Viklif, že satanáš, Beelzebub, kníže ďáblů, bude v době tisíciletí rozvázán, a se svatým Řehořem souzvukují bratři, tvrdíce, že od té doby jest církev znepokojována kacíři. Viklif však ví lépe nežli sv. Řehoř, kdy se to rozvázání satanovo stalo. Tisíciletí Řehořovo nemá prý býti bráno doslovně, neboť prý byl satan více rozvolněn, když sekty prolhané povstaly prostřednictvím pokrytství, anť prý satan ve falešných bratřích shledal orgány, jimiž lstivěji podvádí církev.³¹⁾ Sekty prý nevešly do církve dveřmi, ale jako zlodějové střechou se vedraly do ovčince.

Podle svého křivého výkladu Písma sv. příkládá Viklif bratřím žebravým všecky zlosti, které páchati bude Gog z krajin Magog, o němž prorokuje Ezechiel kap. 38., a sv. Jan Miláček apoc. 20., 7.: „A když se dokoná tisíc let, propuštěn bude satanáš ze žaláře svého, i sváděti bude národy, kteří jsou na čtyřech úhlech země Goga a Magoga a shromáždí je k boji, kterýchžto počet jest

³⁰⁾ Lib. 18., *Moralium*.

³¹⁾ (*Solutus amplius*), quando mendaces sectae plene subortae sunt mediante hipocrisi, amplius est solutus, quia habet per falsos fratres organa, per quae calidius seducit Ecclesiam.

jako písek v moři.“ Viklif výkládá, že Gog znamená papeže a Magog jeho žáky.³²⁾

Tou měrou jsou prý všechny sekty z ďábla. Sekta císařská je z ďábla, mniši (benediktini) jsou z ďábla, augustiáni jsou z ďábla, žebraví mniši však jsou původu Luciperova. Augustiáni prý po nějaký čas milovali svobodu Páně, ale nyní prý se také přiblížili k ďáblu, a tak prý je všechno zboží, které drží, vlastně zlodějství, jelikož ho neužívají podle svrchovaného Pána jeho Jesu Krista.

Viklif zapírá, že by to byla veliká milost Boží, kdyby sekty ty opustily své nálezky, zboží všeho se vzdaly dobrovolně a upřímně přilnuly k sektě Kristově.³³⁾ Za to prý se Viklif u Boha a u církve vítězně snažně přimlouvá.

Avšak on projevuje málo naděje a proto chce, jakož ne-sčíslněkrát na velmožích žádá, aby křesťané všechno obcování s Magogem přetrhli, a vladaři a králové, hrabata a páni aby sekty všechny násilně vyhubili.³⁴⁾

(Pokračování.)

Mikšovicova kronika Lounská.

(od 11. října 1607 do 24. června 1608.)

(Pokračování.)

Obzvláštní div. T. l. ve čtvrtek po sv. Diviši ráno [11. října] na rynku živejch korotví do šesti schytali. Potom u večer po 24 hod. Plaček koželuh šel na podsítku do Kujma s Pavlem, Matěje Nábožného pekaře pastorkem. Seděli jeden každý v svém kři a v tom dotčený Pavel v tom kři, kde seděl, hejbal se a Jakub Pláček domníval se že bažant v tom místě jest, z ručnice k němu uhodil a trefil ho škodně blízko u hlavy.

T. l. v středu po pam. všech svatých 7. d. m. listopadu ráno mezi 11. a 12. hod. umřela Ludmila dcera má v letech věku svého půl druhého letha a 2 neděl po nešpoře t. d. u sv. Petra pochována.

T. l. ve čtvrtek po sv. Martině a v pátek [15., 16. listopadu] i jných dnův před tím a po tom nějaký pokrývač Jan Sejkora z Králového Dvora vopravoval na kostele brídlíci krov.

T. l. v sobotu po sv. Martině [17. listop.] sníh nejprve t. r. počal pršet a téměř celý den pršel.

T. l. v outery po sv. Alžbětě [20. listop.] mlýn šejdvonu dostavili a spravili a na zejtri v středu třemi kolami počali mlíti.

T. l. Anna prvorozená dcera 4. n. adventní [23. pros.] umřela. Pochována d. štědrý k sv. Petru.

³²⁾ Seducet autem hic satanas, tamquam principalis diabolus gentes occidentales principaliter, qui habitant in Europa. Ille etiam sedet super quatuor angulos terrae, quia sunt quatuor sectae, scilicet cleri caesarei, monachi, canonici atque Fratres terrenae . . . Illi autem, qui quiescunt in legibus istarum sectarum . . . sunt principaliter discipuli Antichristi. Gog quidem videtur significare papam, qui est nobis occiduis praecipuus Antichristus, Magog autem videtur significare suos discipulos, ut sunt tres sectae. De solutione satanae Caput I.

³³⁾ Unde magna gralia foret, quod hae sectae traditiones privatas et bona Ecclesiae, quae injuste occupant, gratis dimitterent et servarent pure et integre legem Christi. De Nova praevaricatione Fratrum. Caput 6.

³⁴⁾ De solutione satanae. Caput I.

T. l. v outery po sv. panně Kateřině 27. novembris ženil se Václav Jiřika Ležáka syna Václava Nosidly vnuk. Pojal sobě za m. pannu Mandelinu dceru Jiřího Chomútovského a t. d. i svatbu sva-
tební vykonával, na kterouž Jiřika Ležáka otce svého nepozval.

T. l. v sobotu po sv. Ondřeji 1. decembris ráno ve 13 hodin umřel Jan Muk, krejčí, člověk dosti letitěj. Ačkoli rodem byl Srb, však nad míru upřímněj ke všem lidem, i také uctivej na zejtrí v neděli po nešpoře u sv. Petra pochován.

T. l. v středu po sv. Ondřeji [5. pros.] zvon menší Domy-
nykal dolů s věže pustili na krchov a podložily vůz šrotýrskéj, potom jej šrotýři vezli do koutu k škole.

T. l. v sobotu po sv. Mikuláši [8. pros.] ráno i také v noci před tím v pátek pršel dýšť tak velmi hrubě, že takového deště téměř od půl léta nebylo podobného tomu, dvě douhy spatreny byly, na zejtrí v neděli tolikéž dýšť pršel.

T. d. sobotního i také l. páni ouředníci dali postaviti srou-
benou zvonici; zvony na ni dva pověsiti, Dominykál a ten, kterej k sv. Petru novej náležel. A t. d. sobotní k večeru s nimi počali zvoniti. A na zejtrí v neděli po raným kázání Jan Kottlár šprochýř upadl z té zvonice shůry od zvonů dolů ale však beze škody.

T. l. v pátek d. pam. sv. Tomáše 21. decembris kněz Jan Columella Stříbrskéj, někdy správce školy Lounský měl primitias a jakž říkají novou mši sloužil u kněze Vojtěcha Vinterberského správce církevního ve vsi Raně u přítomnosti faráře ve vsi Libčovsi, kněze Zigmunda Třebenského, faráře ve vsi Čitolibi, kněze Víta N. faráře ve vsi Počedělicích.

T. l. v outery d. pam. Božího Narození Kateřina po Kristo-
fovi-Cibulkovi zůstala vdova šla spáti zdráva. A na ráno v středu našli ji umrlou a všecku zdřevěnělou u dveří na zemi v komoře v čechliku, potom ve čtvrtek po nešpoře u Matky Boží pochována.

T. l. bylo zde v Lounech přimoří a nejvíce od sv. Jakuba Velikého se začalo a po dva dni po 18 schovali a tak toho roku přes 12 set lidí obojího pohlaví a na větším díle dítek pomřelo.

L. P. 1608. T. l. v pátek po třech králích 11. Januarii správu toho dali, že v noci ve čtvrtek 10. Januarii na pátek i jiných dnův a nocí před tím mnohejch sousedům zdejším lidem jiným přes-
polním mnoho slepic na řádě i také ptákův pomřelo. I o tom také hodnověrná správa jest dána, že voda pramenitá v studnicích, kte-
réžto studnice 18 i také 20 loket z hloubi zamrzly. Též také mnoho lidí na díle s koňmi velikou zimou v závějích i na cestě pomrzlo. Podobné zimy tak veliké od 20 let a více nepamatují. Nohy mnozí sobě oznobili, mlatci v stodolách, kováři v verštatě nemohli pro mrazy a zimu dělati. V Podlesí koroptve, kosy, kvíčaly a jiné ptactvo umrlé nacházejí dosti na mnoze.

T. l. v sobotu po pam. Obrácení sv. Pavla na viru křesť. [28. ledna] umřela Dorota Jana Straky řezníka manželka a to po porodu dvou dítek, z nichž syna před tím v středu 23. Januarii okolo poledne a na zejtrí při nešpoře dceru porodila, obě živých a pokřtěných. Ráno pak na zejtrí po nešpoře u sv. Petra pocho-
vána jest.

T. l. v pondělí po Obrácení sv. Pavla na víru křesť. [30. ledna] ráno přede dnem umřel pan Zigmund Sokol z Mor a na Slavětíně. Byl člověk velmi upřímný a přívětivý a potom ve čtvrtek d. sv. Valentina v Slavětíně v kostele pochován 14. januárii (recte února).

T. l. v první čtvrtek v postě [20. února] po jarmarce Jan Jirsa načal nejprve víno žejdlík za 4 gr. a potom jiní po něm. Drahý víno.

T. l. v sobotu po neděli Invocavit [1. března] v m. Luna zde nedostatek veliký chleba za příčinou, že ve mlýnech nemohli mlít. A t. r. tak veliká zima byla, které přes dvacet let rovné nebylo. Leden, únor a březen ten až do polovice tak tuze zima a mrazy držely, že žádného oteplení nebylo.

T. d. a prve před tím mnoho dní zamrzly trouby v pivovarech čtyřech totiž Jana Rezlera, Tomáše Černejch, Lukáše Mydláře a Petra Šprýmka. Ty nad jiné nehlouběji jsou kladeny tak, že mnozí sousedé s velikou škodou někteří vodu z staré kašny do pivovaru k vaření piva nosili, jiní z řeky voziti dáti musili.

V Postoloprtech hořelo. T. l. v pondělí po n. p. Reminiscere [3. března] v noci na outerý nějaký pacholík služebný v Postoloprtech u Jana písate obročního. kterej se před tím tejden dominica Invocavit voženil, v marštali zapálil. Od kteréhožto ohně témuž Janovi dvůr jest všecken a jiným dvě stodoly shořely. A když ten pacholek, který zapálil, utikal, jiní se za ním pustili. On nevěda zbyti, že by ho chytili, obával se těžkostí. Skočil do potoka. Nemohše ho najíti někteří rozprávěli, že se tu měl utopiti.

T. l. v pondělí po n. p. Reminiscere [3. března] Šťastný ručníkař v domě Zuzanny po Adamovi Modřejovským zůstalé vdovy jsa v podružství v noci na outerý z nějakého vokna vopilý byvší znak do parkánu velmi vysoko upadl. Však sobě nic neuškodil tak že po rebřice, kterého mu podali zase poněkud stlučený vylezl. Ač i vysoko dosti ten pád učinil, měl velký štěstí, že hlavy nesrazil, aneb ruky neb nohy nezlomil.

T. l. v středu po neděli Reminiscere [5. března] voda náhle veliká přišla, tak že z Benátek museli k městu bristi. A slepicé ze mlýna hasáckýho chtíc na sucho vyletětí upadla do vody, plynula až k mostu kamennému, tu ji skřehlou solva za živa vytáhše zařezali.

Starýmu pivu přiskočilo. T. l. ve čtvrtek po družebné neděli [20. března] posel pana rychtáře městského na rynku vůbec vyhlásil, aby ti sousedé, kteří vodu k vaření piva do pivovaru dali voziti špaček starého piva, který se po 2 gr. kupoval, dávali na řady i ven po 2 gr. 4 d. miš. Ale nedlouho to trvalo.

Děkan Lounský překupovaný obilí na faře ladoval. T. l. v pátek po neděli družebné [21. března] kněz Jan Nikolaides Žlutický, děkan Lounský, na dovolení pana purkmistra ladoval žito na faře formanu na káru. Přivezli mu jej ze vsi Vobory od nějakýho kněze Vita, který sobě za manželku pojal jeho pastorkyni. Nový rád v obci.

It. t. d. [26. března] Matyáš Pustoměřický z Lišlan, který mnoho let na Bitozevsi ouředníkem býval, na Pátku se zabořil.

T. l. v pátek po smrtedlné n. [4. dubna] kámen ten v kostele nad kůrem latinskejm, kterej byl dolů upadl, jest zase vsazen a opraven.

T. l. v outery po smrtedlné n. ráno po 9. hod. 1. aprilis umřela Anna po nebožtiku Vavřinci Vávrovi zůstalá vdova, žena velmi letitá, v letech věku svého sto a devíti a více let. Potom na zejtri v středu u Matky Boží okolo poledne pochována.

Děkan gratifikoval. T. l. v n. provodní [13. dubna] po velikém kázání kněz Jan Nikolaides Žlutický děkan Lounský nemaje v Lounech býti za dobrodiní od obce i od sousedův sobě prokazovaná v kostele při shromáždění lidu poděkování učinil.

T. l. v středu den sv. Jiří rytíře [23. dubna] kněz Jan Nikolaides Žlutický děkan odsud z Loun stěhoval se k sv. Havlu do Prahy.

T. l. v neděli Jubilate [27. dubna] v noci na pondělí okolo pátý hodiny v domích třech Jana Nepomuckého, Anny Mejtský a Jana Dlouhého zadní stavení se všecko zbořilo a do parkánu upadlo.

T. l. v pondělí po neděli Jubilate [28. dubna] Salomena, dočteného Jana Nepomuckého manželka, konvářka pro též stavení zůstáváje u velikým hoři napadl ji psotník od téhož život svůj dokonala a na zejtri v outery po nešpoře u sv. Petra pochována stáři věku svého přes 80 leth.

T. l. v outery po ned. křížové [13. května] ženil se Jiřík Vojtěch, pojal sobě za manželku Karefinu po knězi Mikuláši Čechiusovi, někdy faráři ve vsi Chodžově zůstalou vdovu, a t. d. outerního svatba se konala.

A Petr Šprýmek Josefa Šlísky v hořejších mlýnech mlynáře manželce v tanci dva pohlavky dal s tím oznámením: šelmo di ty raději do kuchyně a hled hospodářství. Ale domníval se, že jest jeho manželka. To z nevědomí učinil.

T. l. v pátek po Božím vstoupení [16. května] umřela Anna Florianovic Adama Kamše manželka, kteráž od outerka ku porodu pracovala, však poroditi nemohla. I s tím plodem odešla. A sestra téhož Adama Kamše jí život a břicho rozrušila, v němž dítě umrlé syna, velmi hrubé tak jako téměř v půl letě se našlo. Na zejtri v sobotu u sv. Petra pochována.

T. l. v pondělí svatodušní [26. května] vojáci Lounští jichž v počtu bylo pěších domácích 110 poddaných rejtharů 2 šli do Zatece hejtmanům krajským se okázati. Potomně na zejtri zase domů někteří přišli. Vojáci od Loun pryč se hnuli. Též Žatečtí v počtu okolo 216 t. d. outerního se 4 rejthary do Loun přišli majíce jeden vůz vojenský.

T. l. v středu po sv. Duše [28. května] vojáci domácí Lounští i Žatečtí pryč z Loun vytáhli.

Domáci mustrunk neb oukázka — sousedé se s zbrání ukazovali. T. l. v outery, d. pam. sv. Jana Křtitele Božího [24. června] sousedé všickni z města a obojího předměstí i z Benátek obce m. Luna majíce ouřad zřízené desátníky a padesátníky vedle nařízení před týmže dnem a památkou obojí rady, v přítomnosti vsí obce mustrovali nebo sousedsky pro budoucí potřebu všelikou obecní i domácí jeden každý s svou zbrání ukazovali se na lukách obecních jakž jinak bělidlách, nejprve, potomně i v městě na rynku. Bylo všech počtu jakž mnozi se srovnávali přes tři sta osob. Však z těch ze všech Jiřík Pinta, pekař soused z velkého předměstí jsouc

desátníkem, když se desátek do příbytku jeho sešel, dovedl ty osoby z desátku svého k padesátníku Danielovi Cejnkovi, u něhož Martin Březenský něco s ručnicí zacházel. A stoje tu Jiřík Pinta ručnice téhož Martina jsouc papírem nabitá vystřelila a dotčeného Pintu na levou ruku tím papírem škodně na dvě rány, proto sobě vždycky utržil. Dnes rok zámečník mu hlavu zranil a tuto Martin Březenský v ruku ho ustřelil. (Pokračování.)

Drobné zprávy a posudky.

Zmínky o Čechách z Lothových letopisů. Pndává Dr. M. Kovář.

K r. 1707. — (*Veliký víchr v Čechách.*) Tohoto roku dne 22. července o polednách rozzuřil se v Praze i po venkově v Čechách takový víchr, že lidé na ulicích a na silnicích museli, nechtěli-li větrem býti povaleni nebo prachem zadušeni, skrýti se v příkopech a v nejhlubších místech. Mnoho obilí na poli požatého, ale ještě nesvázaného bylo odváto na mšlí cesty i dále, obilí stojatému zuráženy klasy nebo bylo povaleno. Na venkově mnoho stromů vyvráceno, z mnoha domů odneseny střechy, ba i celé domy sbořeny a mnoho lidí usmrčeno a zraněno.

K r. 1708. — (*Vraždy v Praze.*) V Čechách toho roku sběhly se tyto události v Praze, že v srpnu rytíř jeden probodl druhého a po dvou dnech rovněž proboden byl lokaj od studenta, načež tam opět vrahem prolita krev, volající o pomstu, an ve středu večer zámožný muž od svého odpůrce na místě zastřelen, v noci pak právník od několika zlosynů boden k srdci tak, že za krátko vypustil ducha. Tudiž za 5 dní udály se tu 4 ukrutné vraždy, z vinníků nevypátrán ani jediný.

K r. 1711. — (*Shluknutí studujících v Praze proti židům a vojákům.*) V Praze událo se tohoto roku toto pamětihodné. Dne 16. listopadu student poněkud zle setkal se se židem. Když se tohoto ujala stráž, studentovi bodákem zasadila téměř smrtelnou ránu, kdyby ji byl neoslabil nastrčením knih. Vidouce to jiní studující, postavili se proti stráži, načež stalo se všeobecné shluknutí, tak že stráž několikrát vystřelila na studenty, čímž tito byli zastrašeni tou měrou, že nestalo se další neštěstí, leč že jich několik poraněno; židé zatím uchýlili se do svého města. Poněvadž pak dne 17. t. m. slavena installace nového rektora magnifika a všem školám o tom byla podána zpráva, naskytla se tím nová příležitost studujícím ke sročení i vyrazili proti „tandlmarku“. Židé tu však byli tak prozíraví, že na první poplach mohli vše složit i zachránili se rychle do domů, odkud stráž vyprovození domů. Proto pak opět nemohla se jim od studentův učiniti nějaká škoda; jen prázdné židle a stánky byly rozbity.

K r. 1726. — (*Tuhá zima v Čechách a drahota.*) Minulého roku na začátku zimy počalo nad míru mrznouti a sněžit, i byla ohromně tuhá zima. Sněh v zemi potrval až do svátku zvěstování P. Marie 25. března; mnoho ptáků, zajců a jiné zvěře pomrzlo a v Čechách nastala drahota, že stál korec pšenice 4 zl. 30 kr., korec žita 4 zl., ječmen 4 zl., hrách 6 zl., oves 2 zl. Drahota vznikla z velkého sucha, neboť nepršelo několik neděl a čeští žitožidé (Kornjuden) nic nechtěli přivážeti na trh.

K r. 1729. (*Sv. Jan Nepomucký kanonisován.*) Tohoto roku milá země Česká slavila slavnou slavnost. Dne 19. března byl veliký svátek a patron království Českého Jan Nepomucký v Římě od Jeho papežské

Svatosti Benedikta XIII. prohlášen za svatého. Tato slavnost nejprve slavena v pražském hlavním chrámě sv. Víta od 9. do 17. října toho roku, potom též ve všech kostelích pražských a po celém království Českém, ba i ve mnohých zemích nejen okolních, ale i vzdálených ke všeobecné útěše a radosti všech zbožných ctitelů tohoto velikého světce.

K roku 1732. — *Císař přijel do Prahy a do Karlových Var.*) Vylíciv různé děje zahraničné, pokládám za slušno též pamatovati na království České a jeho hlavní město Prahu, zvláště když nejdražší zeměpán oživil ji svou vznešenou přítomností. Z Vídně vyjel císař, provázen panující císařovnou a obojí družinou dvorní, dne 27. května a do Prahy se šťastně dostal dne 30. t. m. Dobrým bylo zařízením, že před odjezdem císař zřídil jakýs tajný sbor poslanců, který se za jeho nepřítomnosti měl raditi o státních věcech běžných a říditi vládu. Ve sboru tom zasedal arcibiskup vídeňský kardinál Kolonić, hrabata Khevenhiller, Stürgk, Volekra, Starhemberg, Seilern a Enckenvoit, svob. pán Petschovitz a opat melcký, kteří sezení měli hned druhého dne po odjezdu císařovně za přítomnosti nejjasnější arcikněžny Marie Magdaleny, třetí a nejmladší sestry císařovy, a v poradách svých se zdarem pokračovali.

Z Prahy odebrali se obě Veličenstva do Karlových Var, aby užívali tamních teplých lázní. A že toto léčení radostně a prospěšně počalo a skončilo, byla toulo šťastnou okolností zase rozněcena vřelá přání tolika tisíců vlastencův, aby Boha prosili za dobrý výsledek tohoto léčení, totiž za dědičného prince a arciknížete. Za tím účelem bylo v císařských zemích dědičných i německých i vlaských po celý rok zavedeno modlení v kostelích, ba i papež nařídil je ve všech chrámech římských. Kdyby byli básníci bezpeční proroci, byla by se přání ta musela beze vší pochyby vyplniti; neboť za doby léčení obratné péro básnické podalo Jeho cís. Veličenstvu tuto slušnou myšlenku:

Invenit Carolus thermas hoc nomine Quartus,

Utitur his Sextus, Septimus hinc oritur.*)

Což jiný uvedl v tyto německé verše:

Wie dieses kräftige so trefflich edle Bad

der Kaiser Vierter Karl beglückt erfunden hat;

So laß es Gott doch auch dem Sechsten Karl so nützen,

damit ein Siebender mag Deutschland künftig schützen.**)

Avšak ve velemoudré radě Boží jinak bylo usouzeno ubohým Čechům a jiným zemím, že vroucí přání tentokráte byla oslyšena a žádoucí princ dědičný se nedostavil, ba království České se sousední Moravou a Slezskem mělo očekávati velmi smutnou upomínku po brzké smrti císařovně i císařovnině, jak to potomní doba dostatečně ukázala.

K nejdůležitějším událostem, které se sběhly za pobytu císařova v Čechách, patří zajisté návštěva, kterou mu učinil král pruský. Dne 26. července přijel do Grünberku, prvního města ve Slezích, dne 30. přibyl na noc již do Bydžova v Čechách, ani zatím obě císařská Veličenstva

*) Objevil Karel teplé lázně toho jména Čtvrtý, užívá jich Šestý, Sedmý odtud vznikne.

**) Jak toto místo silných, zvláště dobrých lázní v čas odkryl Karel Čtvrtý k léku lidské strážní, nechť dobrý Bůh jich Karlu Šestámu i přeje a Sedmý Karel v nich se v šťastném rodě zhřeje.

dlela v Chlumci, jen dvě hodiny odtud vzdáleného. Dne 31. přijal Jeho. císař. Veličenstvo návštěvu krále pruského v císař. hřebčinci v Kladrubech, a poobědvavše společně, k večeru rozloučili se; císař s císařovnou odebrali se zpět do Chlumce a král pruský do Nymburka, odkud doraziv do Prahy 1. srpna, ubytoval se v paláci hraběte Nostitze; sestoupiv s vozu, byl uvítán nejvyšším purkrabím pražským hrabětem z Vrtby a nejvyšším dvorním zemským hrabětem Nostitzem jakožto hostitelem.

Při králově pobytu v Praze ukázány mu všechny památnosti a prokazována mu všeliká čest, jaká náleží tak znamenitému mocnáři. Při odjezdu dne 5. srpna dal si ukázati bojiště na Bílé hoře, kde dne 8. listopadu 1620 císař Ferdinand II. slavného dobyl vítězství nad falckrabím Bedřichem V. či tak zvaným zimním králem; odkud dále cestoval do Baireuthu, aby tam navštívil svou nejstarší princeznu dceru. Na této cestě až ke hranicím bavorským byl obsluhován od císař. úředníků poštovních i od císař. kuchařův a sklep mistrův.

Dne 6. srpna přibyl král do Karlových Var, a když užel zdejší pramen, vypil též sklenici teplé vody jako zdravici oběma císař. Veličenstvům; na další jízdu pak prohlédl si proslavenou knížecí Badenskou zahradu v Ostrově (Schlackenwerth). Dne 7. srpna císař. kontrollor i ostatní dvorní a kuchyňští sloužící rozloučili se s králem, jenž je všechny hojně obdával; totéž dříve stalo se i v Praze nejvyššímu kuchmistrovi, nejvyššímu komoří nad stříbry a dle hodností všem komořím, kteří králi posluhovali a jej uvítali. Naproti tomu byli všichni královští ministři pruští a veškerá družina císařem obdařena značnými dary.

Nejstkvoštnějších císařských darů dostalo se však králi pruskému samému. Tyto neskládaly se pouze a jediné ze schránky na kuřlavý tabák z nejjemnějšího zlata, démanty bohatě ozdobené, a ze zlatého nacípavače tabáku a cídicí dýmky, což král našel na nočním stolku své komnaty v Praze mu vykázané, vrátiv se od velkopřevora, nýbrž spíše pro mnohé zásluhy rodu Braniborského o rod Habsburský z nároku dávno vyhledávaného na knížectví východofrýské, které mu císař udělil při této příležitosti. Připojit si proto král od té doby název knížete východofrýského k ostatním titulům, i dal to říšskému sněmu v Řezně oznámiti svým tamějším vyslanectvem. O tomto nároku jest věděti, že velmi záhy, totiž dne 12. června 1734, úmrtím knížete východofrýského Jiřího Alberta, an tento rod spočíval již jen na jediném princí Karlu Ezardovi, stal se důležitým a naléhavým.

Zatím byli jsme zvědaví vypátrati pravé pohnutky této schůze obou panovníků. Přemnozí ne bez příčiny se domnívali, že úrady obou velkých mocnářů týkaly se hlavně zájmův obou rodů vznešených, totiž pragmatické sankce a posloupnosti v Jülichu a Bergu. Tolik však bylo známo, že se dříve dohodli, aby se při této schůzi nedotýkalo jistých věcí, které se pokládaly za náboženské v Uhrách a v Německu. Avšak byl asi největší a hlavní úmysl, aby král pruský důkladně prohlédl si zemi Slezskou, na niž měl již dávno záslusk,*¹) kdyby asi hodlal, tajně se domluvit s králem polským Augustem, do ní vtrhnouti s válečným vojskem. Dost na tom, že mnozí státníci to měli za nejhlavnější příčinu návštěvy, čemuž uvěřiti podnět zavdávaly silné mimořádné přehlídky vojska a jiné přípravy válečné v Braniborsku.

*) ... auf welches dem König in Preußen schon längst das Maul gewässert ...

Jakkoli císař i císařovna měli radost z této návštěvy krále pruského, jakož i z příjezdu vévody a vévodkyně wolfenbüttelské do Karlových Var, aby tam jakožto rodiče panující císařovny učinili návštěvu, tím více byl dvůr císařský, obzvláště císař, zarmoucen neštěstím, že svého milovaného nejvyššího štolbu, panujícího knížete Schwarzenberga, při výstřelu po jelenu z nenadání, když totiž kníže poodstoupil od svého dříve zaujatého stanoviště, poranil tak nebezpečně, že po několika hodinách skončil. Z tohoto nenadálého případu císař se nevýslovně rmoutil, že i jeho nejmilější ministři sotva byli s to, aby jej jen poněkud z toho vybavili. Ale císař nechtěl již déle v Praze zůstat a odjel odtud dne 20. srpna.

K témuž roku. — (*Smutné události v Čechách.*) V Čechách v Jilemnici, 13 mil od Prahy, byla dne 13. června taková bouře a průtrž mračen, že obyvatelé skoro v okamžiku ve svých domech stáli ve vodě až po páže, čímž se stala nevyhlídělná škoda.

Dne 19. října vyhořelo ve Voticích, 8 mil od Prahy, neopatrností mladců 84 domův i s farním kostelem.

Dne 17. listopadu povstal tak ukrutně prudký vítr, že nejen v Praze, ale i na jiných místech způsobil nesmírné škody.

V Pavlově nedaleko král. města Pelhřimova několik zlosynů zavraždilo p. Jana Zahradku Sovinského z Eulenfelsu způsobem hrozným. Byli vypátráni, příštího roku zatčeni a v Praze podle práva jiným lotrům na výstrahu potrestáni. Manželka zavražděného, která celé to spiknutí řídila a na niž spiklenci vypovídali, že ona všechny ty vrahy, poddané svého chotě, najala a k činu vybízela, hyla hrdla odsouzena, avšak při prohlášení rozsudku upadla v takové rozčilení, že byla beze smyslu. I byl jí trest zmírněn, odsouzena k doživotnímu žaláři a odvedena z hradu pražského z tak zvané černé věže do vězení v novoměstské radnici.

K roku 1738. — (*České události.*) Z milého království Českého mohly by se sice rok co rok vylíčiti mnohonásobné škody způsobené požárem, vodou a bouřemi, ježto několik osad zničeno ohněm, jiné silně poškozeny průtrží mračen a náhlými přívaly a na jiných místech milé obilí krupobitím rozmláceno a ubohému rolníku málo ho zůstalo k žetí a sklizení; ale že jsou to každoroční obecné zjevy a že se v letopisech již nezaznamenávají, proto se nezdržujeme takovými věcmi, nýbrž chceme spíše jiné památnosti, ačkoli se nestaly v Čechách, ale přece se dotýkají tohoto království, zde uvést. Přece však v tomto roce udál se pravzvláštní případ udeření blesku v tomto království v hrab. Thunovském zámku Žehušicích dne 21. července, který jest velice pamětihodný a proto zasluhuje, aby byl uveden, i vypravuje se tu věc, jak ji sloužící hraběte Thuna a jiní očití svědkové vypravovali, a to takto:

Dne 21. července odpoledne mezi 3. a 4. hod. přikvapila bouře, která nezdála se býti silná, neboť z dáli jen několikrát zahřmělo, ale najednou zatřeskla strašlivá rána, udeřila do tabulové jizby, kde seděl sloužící, hajduk, kterého to srazilo k zemi, vyrazilo mu bouli na noze a do jizby nadělalo 7 děr. V sále vedle této jizby stál kulečník, na němž hráli hrabě Halleweil a hrabě Rothal; v tomto sále prorazilo to 14 děr, z nichž 3 u okna, asi 3 kroky, kde stál hrabě Rothal a poházelo to celý kulečník kamením a vápnem; jeden kus uhodil hraběte v zadu do hlavy, ale nikoli nebezpečně. Odtud blesk sjel do nižšího patra, kde stál domácí kaplan, komorník hraběte Rothala, kuchař p. arcibiskupa pražského a kovář; udeřilo mezi ně, kaplanem praštilo to na zem, ač mu neublí-

žilo až na ochrnutí ruky a nohy, ostatním nestalo se nic. Pak to vjelo do kuchyně, kde bylo 5 osob, a zabilo děvečku. Pana hraběte Thuna, který seděl ve svém pokoji s p. baronem Záruhou, porazilo to též k zemi, ale pustilo se mu hned žilou, že se mu z toho nic zlého nestalo. Jeho knížecí Milost p. arcibiskup pražský, J. kníž. Jasnost kníže Fürstenberg, a několik dam sedělo v pokoji za jizbou tabulovou, ale nikomu se nic nepříhodovalo. Je s podivem, že nebylo, anoť dlelo asi 80 osob v zámku a našlo se 31 děr způsobených bleskem, více osob raněno nebo zabito. V průčelí zámku stála veliká, několik centů těžká koule kamenná, tu rozrazil blesk ve dvě a odvrhl jednu polovici asi 60 kroků v pravo a druhou rovněž tak daleko v levo. Tento úder blesku byl nepochopitelný a udál se s prudkým třeskem.

Z archivu kolínského XX. *) *Dne 8. března 1632. Pan děkan Hoffmann žádá o deputát obilní.* — Tak, jakž V. M. povědomé, kterak v těch nynějších těžkostech, kteréž Pán Bůh na toto království i obec přepustiti ráčil, až posavad jsem při své povinnosti církevní trval a ji vedle možnosti vykonával a mezi tím V. M. v ničemž neobtěžoval, nýbrž jak jsem věděl a mohl se nuzýroval.

I nemohouce již deleji tou dlouhou pacirenci (??) živ býti a znajíc V. M., že řemesla nedělám, živnosti nevedu a vojenským štrychem jíti mi nenáleží, na chléb, obilí, sůl, máslo, dříví atd. se prvé dávalo, a nyní všecko za hotové koupiti musím, tak že se *měsíc již velmi trhá*. Též jsem se za ouřadu p. Šimona Večana ozejval, však jsem hluchou odpovědí zpraven. Vymlouval-li by to kdo nynějšími těžkostmi, odpovím na to, že těch těžkostí nebylo, a proto ani svatojakubský quartál, nad to pak svatohavelský jsem reměl zouplna odvedení.

Choval jsem na svém místě kaplana a jemu jsem tu na tejden dával hotové peníze, co jsem si od pánův měl vzíti; však přijda čas, sobě jsem vydal a sám nic nemám. Na to nade všecko, kde jsem který peníz měl, to na mne sousedé vymluvili a také posavad od nich nic dostati nemohu. A řekne-li kdo, že v případnosti žné býti mohu, odpovím, že práce jest dosti s nemocnými, kdež své hrdlo vážiti musím, tak o pohřby; však málo užitku při tom; že třetí nedá nic, nebo kteří sami berou, ti, jistá věc jest, že neradi dávají. Za tejden kolik pohřbů darmo, slibův dají dosti a jestli že pak kdy co jest, tehdy záduší než sebe šetřím. Pročež, poněvadž žádný na svůj groš nebojuje, k V. M. se v té věci utíkám a za retuňk žádám, jestliže nemůže nyní na penězích býti, tedy něčím od viktualních věcí od obilí, abych ale aspoň chléb měl, poněvadž ho ještě všeho nevytrávili; od másla a ryb na půst, neboť jich také nevylopali, abych mohl fedrován býti.

Na samotné ceduli nebo na papíře přestati nemohu, ani mi kdo co na ni uvěří. Tak abych do konce v zapomenutí od V. M. ale nepřišel, sic jinak bych musel na něco jiného budoucně pomysleti a *na tu nevďěčnost prach vyraziti!!*

A) VI. No. 117. R. 1596. *Psaní z komory, aby poddani městští kolínští proti zaplacení uhlí do hutí na Horách Kutnách vozili.* — Dáno na hradě Pražském v sobotu po památce očišťování Panny Marie, jinak Hromnic. Píše nám na komoru urozený pán, pan Frydrych

*) V minulém seš. na str. 107. a 108. omylem vytištěno z arch. kutnohorského místo kolínského. Red.

Šlik, hrabě z Pasounu a J. M. císař. pána našeho nejmilostivějšího rada a nejvyšší mincmistr v král. Českém, že by za příčinou zlých a vybitých cest veliký nedostatek v uhlí při hutích na Horách Kutných povstával, a to tím, že by se k Horám pro zlé cesty dostatek toho dodávati nemohlo, skrz což že se v hutích, jakž by býti mělo a náleželo šmelcovati a tak mnoho stříbra jako předešle přeháněti nemůže, žádajíce nás, abychom to některak opatřili a tomu nedostatku na pomoc přispěli.

I poněvadž formané, kteří uhlí k té potřebě s vozy pro oznámení zlé cesty dostatek uhlí navéztí nemohou a tu se jednoho a ne posledního klenotu zemského dotejče, tak že na to obzvláštní pozor míti sluší, aby též Hory všelijak fedrovány býti mohly. Protož jmenem a na místě J. M. C. vás napomínáme, abyste k nevyhnutelné potřebě těch Hor a hutí každého téhodne půl druhého sta vozův uhlí skrze poddané Vaše a to za čtyři neděle pořad sběhlé proti slušné záplatě do hutí, kdež jim ukázané bude odvéztí a forovati dali a tak těch hutí tím forováním fedrovati pomohli.

B) VI. No. 156. Na hradě Pražském v outerý po sv. Martině r. 1615.

Psaní z komory o 10 dělníků na porážení dříví pro uhlí do Hory. Jakž jest Jeho Milost Císař., pán náš nejmilostivější pro potřebu Hor Kuten od uroz. p. p. Adama staršího Slavy z Chlumu a z Košumberka, J. M. císař. rady, jisté položení lesův koupiti milostivě poručiti ráčil; kteréžto dříví nyní v týchž místech pro fedruňk uhlí k hutím J. M. císařské porážeti dává. Však že nedostatek dělníkův, kteříž by to dříví poráželi se nachází a k též potřebě se jich dosti proti náležité záplatě míti nemůže. Protož jmenem a na místě J. M. C. poručíme Vám, abyste to nařízení v obci Vaší při koinž náleží, učinili, aby k oznámené potřebě porážení takového dříví deset dělníkův vyslali, za kteroužto práci jich, tak jako jiným náležitě placeno býti má.

Jak se Židé ženivali seznáváme a) z přípisu král. krajského ouřadu na Libodřicích ze dne měsíce 10. Října l. P. 1734. — 4. Jsouce předešle povědomo, že se židovstvu toliko mužským prvorozeným, anebo jednomu z rodu ženiti povoleno bylo; poněvadž ale J. M. C. mimo těch privilegovaných prvorozencův, ještě v každém kraji ročně sedmi osobám mužským židovským se oženíti povolovati ráčí, však s tou v příloz. místo-držitelství poručení (lit. D) obinezenou vejminkou, aby totiž ta mužská osoba aneb ženich nejméně 250 zl. v kapitálu, jakož i v dospělosti 18. a nevěsta 15 let míti dokázala. Ku kterémužto cíli a konci mezi židovstvem pořádné respective obřezování a splození, knihy držané býti; mezi tím ale, kde by se takové knihy nevynacházely, tak se ženících židů starší skrze dva křesťanské svědky dosvědčiti se má.

Pročež takovou nejmil. resoluci tomu pod jich ochranou majícímu židovstvu uvéstí nepominou.

b) taktéž ze dne 13. ledna 1735. — 4) Poručení lit. D. vyjevuje, aby těm 7 židům mimo prvorozených ženiti se mnicím bez podvodu bylo, když od slavné král. komory České consens neb ratificati poukáže, od žádného sice překážku míti, avšak nic méně také při tom od žádného jiného, který by v kraji aneb od král. komory České ustanovený rabiner aneb jiný od téhož rabína splnomocněný nebyl, spojen neb copulírován býti nemá, an by sice obojí trestání byli.

(Purkmistrovská kniha rudá F. 3. 11. Januarii 1616.) *Rozvod žida a vtělení jeho do knih.* — David Marek Maudale, Isak, starší židé a

obyvatelé města Kolína Nového nad Labem stoje osobně před ouřadě purkmistrským tuto relaci přijímajíc to k své povinnosti, kterouž jsou od J. M. G. pana rychtáře, J. M. pánův spoluradních v plnosti radě přijali, činí: Že jest před ně předstoupil Frydrych Bernart ze Soukenického Rychnova a jím některou příčinu, pro kterou s Ludmilou židovkou někdy manželkou svou bejtí nemůže, oznámil. Žádající týchž starších, aby s ní, tak jakž jejich židovský obyčej skrze jejich rábí pořádně rozveden byl. Což se i stalo a v neděli první po Třech králích, jež jest desátý den měsíce ledna v domě Semechy žida též obyvatele města v židovské ulici ležící při přítomnosti dotčených starších i některých obojího pohlaví židů, jsou se rozvedli.

O kterémžto jeho pořádném s nahoře oznámenou manželkou jeho rozvedení starší židé za poznamenání pro budoucí pamět do knih purkmistrovských pamětních jsou požádali.

Zákaz neopatrně prudké jizdy a používání poštovských trubek. (Actum při král. ouřadě krajském na Libodřicích dne 26. měsíce listopadu 1734.) — 27. Jsouce Jich Excell. a Mil. krajských pánův místodrž. od císařského postambtu stízně předneseno, kterak rozdílní páni zemští obyvatele, když s poštovským koňma fedrování býti chtějí, skrze ty sebou užívající velký karabáče, nejenom postiliony a koně k prudké jízdě (skrze kterou mnohonásobně se státi mělo) mocně jsou doháněli, anobrž i také sami vlastníma koňmi jezdíce, poštovské trubičky užívali a poněvadž to proti těm r. 1695 prošlým patentům čelí, protož také prostředkem s sebou jdoucího poručení lit. B. od takového přečinění páni obyvatele krajští se napomínají, an sice proti přestupníkům jednomu každému žalujícímu poštmistru slušné assistenci udělena býti má; čehož tak páni obyvatele krajští jak pozorovati, věděti budou.

Smlouvy svatební poctivého mládence Jakuba Kunara a paní Kateřiny Ronovské z Krásné Hory. (Knihy bílé kroupené smluvní města Kolína Nového nad Labem F. 91. B. 16. Novembris 1640.) — Letha Páně 1640 v outerý po památce sv. Václava, t. j. 2. dne října staly se smlouvy svatební celý a dokonalý mezi slovutné poctivosti panem Jeremiášem Špírou, měšténímem a primatorem města Kolína Nového nad Labem a paní Dorotou manželkou jeho na místě poctivé panny Kateřiny dcérky jeho a po nebožtíkovi Petru Ronovským, též měšténímu a spoluradním města Kolína Nového pozůstalé z jedné a panem mládcem Jakubem Kunarem strany druhé, a to takové:

Slovutný pan Jeremiáš Špíra, měšténín a primator města Kolína Nového nad Labem s paní Dorotou manželkou svou na místě poctivé panny Kateřiny, dcérky, propouštějíc z ochrany své, ji pannu Kateřinu panici mládcenci Jakubu Kunarovi (toho však, co jí od svršků odvedli ve věno nepojímajíc, též bez ujmy a porážky vši spravedlnosti její, která by jí po rodičích jejich, zde při městě Novém Kolíně anebo při městě Chrudimi náležela) dvaceti dukátův aneb šedesáte zlatých, každý po 60 k počítajíc, kteréž ona panna Kateřina přijala, v hotově věnují.

Naproti tomu on panie Jakub Kunar pojímajíc sobě poctivou pannu Kateřinu, dcerku slovutného pana Jeremiáše Špíry, měšténína a primatora města Kolína Nového nad Labem pozůstalou po nebožt. panu Petrovi Ronovském za pravou a věrnou manželku, napřed věrnost a lásku manželskou jí panně Kateřině slibuje a jedenácte dukátův, kteréž též ona panna Kateřina přijala, v hotově věnuje a víceji, co mu koliv Pán Bůh.

požehnati ráčil, jako i spravedlivost všecku a všelijakou po rodičích svých, již do truhlice sirotčí v zámku J. M. C. Poděbradském složenou i na gruntech nevykladenou mající, zadává. Po dni pak a po roce jak se strany porovnají a snesou, to při jejich dobré vůli zůstává.

Stalo se v městě Novém Kolíně nad Labem létha a dne svrchu psaného u přítomnosti pánův a přátel, k tomu z obojího pohlaví dožádaných.

Přiznávám se i já níže podepsaný k těmto výš psaným smlouvám svatebním s Dorotou manželkou svou.

Actum v Kolíně Novém nad Labem 2. Oktobris 1640.

Jeremiáš Špíra v. r.

(Kopíř: V pátek po památce sv. Františka 1599.) *Slechtic zůstal dlužen za zvonění při pohřbech.*

Urozenému panu Jaroslavovi Hlaváčovi z Vojemi, na Lhotce a Pašíněvsi, panu příteli a sousedu našemu milému.

Vznesli jsou na nás kostelníci chrámu velkého sv. Bartoměje nařízením, že by až posavad do register téhož záduší od trojího zvonění Věčanem třem tělům mrtvým, Alžbětě, dceři Věši, Anně, dceři nebožt. pana Buriana Kasalického a též Jana Kasalického, kteří jsou nás z tohoto bídneho světa prostředkem smrti v živé naději k životu věčnému a blahoslavenému předešli, 1 kopu 30 gr. č. odvedených neměli, nás v té příčině o toto připsání k Vám žádajíce.

I poněvadž, jak my sami domácí, tak i také obyvatelé naši, když tak kterému tělu mrtvému týmž zvonem zvoniti se dopustí, to podnikujeme, a od každého zvonění dle jistého předkův našich nařízení, což náleží k dotčenému záduší na potřeby náležité odvozujeme. Vás přátelsky a sousedsky žádáme, že sami od sebe s ochotnou a přívětivou myslí to učiniti a nahoře jmenovanou sumu k témuž záduší pro budoucí paměť těch těl mrtvých odeslati ráčíte, tak aby v budoucích časech v podobné, nebo raději v potěšenější příčině hotovější volnost Vám se dostatí mohla.

Podává *Gustav Svoboda.*

Petr Vok z Rožmberka zřiká se r. 1606 odúmrtního práva na jmění některých svých poddaných ve Velešíně, Kladíně, Chlumu, Lahuti a Todni. — Z originálu podává Dr. *Jan Zitek.* — Třinácti chalupníkům městečka Velešína, rychtářství téhož, pěti osedlým z Kladíně, od starodávna k záduší velešínskému náležejícím, osmi osedlým robotníkům ze vsi Chlumu, třem ze vsi Lahuti a třem ze vsi Todně dostává se Petrem Vokem z Rožmberka práva odúmrtního na jejich prosbu za výkupné jednoho sta dvaceti devíti kop míšenských. Zároveň stanoví se též, jak pečlivě a svědomitě má býti o sirotčí peníze postaráno.*)

*) Česká listina pergamenová velice zachovalá jest těchto rozměrů: výška 27 cm + založení dole 7 cm; šířka 73 cm; výška textu listiny i s nápisem 18½ cm, tento 3½ cm; šířka nápisu 70½ cm, šířka textu 67½ cm. Výška iniciálky M (y) 8 cm., šířka 5 cm.

Menší pečeť rožmberská na pergamenové pásce přivěšená má tento český nápis kolem od pětileté růže až k ní zase: PETR * WOK * Z - ROZMBERKA; jest bez krabice a na některých místech velice porušena, celkem však dosti zachována. Průměr pečeti 4 cm, s okrajem voskovým 5½ cm.

Na rubu se čte: „Burian Bramhauský toho cziasu domu Slawneho Rožmberského Sekretarz manu pp.“ Na jiném místě rubu se čte; „List II.“, dole pak jest německy podán obsah české listiny od Dra. J. M. Klimesche 1882 17. 7. Aby si tak Čech něčeho podobného dovolil na německé listině v úplně německém místě, jako jest Velešín úplně český! To by bylo bouří a snad i nadávek!

Listina zní:

My Petr Wok z Rozmberka Wladarz Domu Rozmberskeho etc.
Znamo czynime tímto Listem Nassim wssem Wúbecz, Kdežkoliw čten anebo čtauczy slyssan bude Že sau na Nas wznesli niekderzy k Rychtaržstwi Nassemu Welessinskemu přínaležegiczy Lide Totiž z Miestecžka Welessina gichž Chalupnikuw gest Tržinaczte. a Ze wsy Kladieney Osedlych Piet, Kderžiž k Zadussi Welessinskemu od starodawna přislussegi a naležj, tež Lide Robotni diediczni, Ze wsy Chlumu, kdež Osedlych gest Wosm, Ze wsy Lahuty Osedlych Trži, a Ze wsy Todnie tolikež Osedlych Trži, Kderychžto jak z Miestecžka, tak y we wsech zprědu psanych w Pocztu wssech gest Trzydczeti dwa, K Panstwi Nassemu Nowohradskemu přínaležegiczy, poddani Nassi Wierny mily Prosyncze Nas poniženie, Abychom gim tu Milost včínili, a Bržemeno Prawa odAumrtniho w niemž postaweni s welikau obtiznosti swau sau, s nich segma, ge w tom oswoboditi racžily, Vwologicze se nam, diedicum a Budauczym Nassim za takowau Milost Gedno Sto Dwaczeti Dewiet Kop Missenskych dati. Kderaužto tak poniženau prozbu gich wzawsse My w swe bedliwe powaženi a přzemegsslege o to, aby w čžasech budauczych snažegi se Ziwiti, Hospodaržstwi swych bedliwiegi vyhledawati, a Nam ý budauczym panum a Wrchnostem swym s potomky swymi wsselygaké naležite powinnosti tim ochotniegi wykonawati mohli, Z dobrym tehdy a Wažným rozmyslem, a dospielau Raddau, Wiernych nassich milych Swrchupsanym poddanym Nassim Obogiho Pohlawi, Jak w Miestecžku Welessine, a We wsy Kladieney, kderžiz tak k zadussi Welessinskemu přínaležegy, tak take We wsy Chlumu, We wsy Lahutie a We wsy Todnie Osedlým nynieggsim y budauczym tu Milost činime, a takowe Prawo od Aumrtni přigawssse od nich za takowau Milost, jakž zprědu dotčženo tiech Gedno sto dwaczeti dewiet Kop Missenskych z nich snimagicze, ge y potoinky gich w tom oswobozugeme, a tímto Listem tu mocz gim dawame, Aby giž od Dattum tohoto Nasseho Listu o statečžzych swych, wssech a wsseligakych Mohovitych y nemohovitych, buď za zdraweho Ziwota neb na Smrtedlne postely Ržidity, Kssaftowaty, ty daty, zadaty, prodaty, smienity, odkazaty (na Panstwi wssak toliko Nasse, a ginam nicz) podle Lybezne wule swe, Mocz gmiely a mohly a podle toho y wssech Praw a Swobod (Jakž gine Miestecžka a Wesnicze Nasse na temž Panstwi Nowohradskem, w takowem prawie Od Aumrtnym, buď od Nas, neb od dobre a Hodne Pamieti, Panuow Přžedkuow Nassich oswobozeni) vžiwagi, y ony s potomky a Budauczymi svymi vžiwati mohli, bez Nassi diediczuow a budauczych Nassich, panuow a držiteluow Panstwy Nowohradskeho a z přžedupsanych Miestecžka a Wsy přžekažky wsselykderake. S tauto wssak při tom Weyminkau, kdyžby kdo z tychž poddanych Nassich, Obogiho pohlawi, buď o Statečžku a gmieni swem Kssaftowati, aneb ginym spůsobem takowy Statek zadawati, neb prodawati chtiel a chtiti bude, to aby se wždy s wiedzomim zržizenych Radd Kanczellarže Nassi, Heytmana Nasseho Nynieggssiho y budauczyho Nowohradskeho, aneb toho, Kdožby Registra Syrotczy Panstwi Nowohradskeho w Moczy swe gmiel, a ty Ržidil, dalo, a žadny Kssaft za poržadny aby držan a gmin nebyl, Lecž se w přžitomnosti Rychtarže a Konsseluw, aneb neygmenie Trži neb Ctyřž osob Starssich, w temž Miestecžku a Wsech osedlych stane, a w Knihy Syrotczy s wyswiedčženim tiech genž toho přžitomni budou, poržadnie wepsan a wložžen bude. Čžehož při tom bedliwie ssetržiti se

musy, aby při takových Kssaftich Syrotkum žádného skracení se nestalo. Trefiloliby se pak, že by kdo z týchž poddanych Nassich nyniegsich, neb potomkuv, a budauczych gich, buď nahlau Smrti, neb jinakže zachwacen gsa z tohoto Swieta (nevčiniče o Statečzku swem žádného porřízení) sessel Tehdy wssechno gmieni geho, na Manželku a dietky Obo-giho pohlawi, a nebyloliby tiech na neyblížssi Pržately, Kderžiby buď w temž Miesteczku a w týchž Wssech, aneb na panstwi nassich Osedly, a ne ginde byli. Paklyby žádného diedicze, ani napadnika na panstwich Nassich diedicžnych, podle Krewnosti a přibuznosti nebylo, tehdy na Nas a budauczy pany a držitele Panstwi Nowohradskeho, a tehož Miesteczka a Wsy, Jakž z předu Zegmena postaweno takowe wssechno gmieni, připadnouti ma. Czo se pak peniez Syrotczych dotyce, ty aby každorocznie při Saudu do Truhlycze, Obzwlasstnie k tomu Vdielane skladany a Bedliwie opatrowany byli a Syrotci přizgda k Lethuom, sprawedliwosti swe, kde hledati wiedieli. Od Kderezto Truhlycze Rychtarž a Konsensele, w týchž Wsech, Klyče za sebau gmiti, ty Bedliwie opatrowati, Truhlyczy pak w Miestie gistem a Bezpečznem, od Nas, neb budauczy Wrchnosti gich, k tomu zrzizenem chowati, a w takowich Kssaftich, tak, a ne ginacze nežli gak se nadpisuge, Ržiditi se magi, nyni y na časy Budauczy. Na Kderaužto odAumrt, kderauž (sau Nam až posawad zawazani a podrobeni Byli.) My ani diediczowe a budauczy Nassi, pani a držitele tehož Miesteczka Welessina, a Wsy Kladienny, Chlumu. Lahutie a Todnie Jakž se nadpisuge žádnym wymysslenym Spusobem potahovali se nemame a moczy gmiti nebudeme. Čžehož pro Lepssi bezpečnost a Stalost, Peczet Nassi vlastni menssi, S gistym Nassim wiadomim poručili sme přiwiessyti K tomuto Listu dobrowolnie, w niemž sme se y Rukau vlastnj swau podepsaly Čžehoz Dat na Tržeboni, We stržedu po Slawnem Hodu Soslani Ducha Swateho, Letha od Narozenie Syna Božihotisyčyho Ssesti steho Ssesteho.

(V levo pod obrubou či založením: „Ruku vlastny“, ale podpisu pergamenová listina nemá.)

Eugen Kadeřávek: Morálka filosofická. Část I.—II. Podíl Dědictví sv. Prokopa za r. 1905. Čís. XLV. — Na slovo vzatý, neúnavně horlivý křesťanský filosof Dr. Eug. Kadeřávek, ač již mimo službu aktivní, obohatil katolickou literaturu českou novým záslužným dílem, morálkou filosofickou ve 2 částech, pojednávající o zákoně mravním, věčném i časném, o povinnostech k Bohu, k sobě (k duši i tělu), k bližnímu; příležitostně promlouvá o sebevraždě, o souboji, o socialismu, o manželství (což jsou nyní palčivé otázky), o státě, o zákonodárství, o právu mezinárodním, o smlouvách, o válce a j.

Spis vydán nákladem *Dědictví sv. Prokopa*, spolku to založeného r. 1860, jehož účelem jest vydávati vědecké knihy (zvláště bohoslovné) jazykem českým sepsané. Řádným členem *Dědictví sv. Prokopa* stane se, kdo složí 80 K najednou nebo po 20 K ve 4 letech neb i (za mimořádných okolností) v menších částkách a v době delší. Za to dostane se každému členu řádnému, jakmile složí již první část vkladu, až do jeho smrti, jednoho výtisku knih každého roku nákladem téhož *Dědictví* vydaných. Každý kněz, jenž jest členem *Dědictví*, zavazuje se, že bude každého roku sloužiti jednu tichou mši sv. za živé i zemřelé členy a dobrodince téhož *Dědictví*, možno-li v oktávě sv. Prokopa. Členové laikové závazku tomu dosti učiní, zbožně obcujíce mši sv. na týž úmysl v do-tčené oktávě. Ústavy, spolky, knihovny a p. platí 200 K jednou pro vždy nebo 40 K po pět let. Nyní je starostou spolku J. bisk. Mil. Dr. Fr. Krásel. Přihlášky za členy a splátky přijímá pokladník Jan Lihánek, řed. k. a. semináře v Praze 190-I. *Dědictví* od svého počátku vydalo již 46 knih jako podílů, jejichžto cena každého roku bývá 6—10 kor.

Dr. M. Kovář.

Protestantství v Čechách do bitvy bělohorské (1517--1620). Sepsal Dr. Fr. X. Kryštůfek. Podíl Dědictví sv. Prokopa za r. 1906. Čís. XLVI. — Na základě hojných pramenů podává věhlasný p. spisovatel přehledný obraz historický, jak se z malých počátků vzdmáhalo lutheránství v Čechách, jak znenáhla utrakvisté ze řad občanských i šlechtických přijímali nové učení z Němec přišlé, s nímž zároveň ruku v ruce postupovala i germanisace na pomezí českém, až z těch zápletek náboženských došlo k povstání českému a k osudné porážce odpořilých stavův akatolických na Bílé hoře. Doba předbělohorská i bitva na Bílé hoře je zvlášť zevrubně vyličena, i pozná z toho čtenář, co vedlo k odporu a kdo jej řídil. Objemné dílo dvorního rady Dra Fr. Kryštůfka dotvrzuje to, co již ve člancích i spisech jiných bylo obšírně naznačeno; vidíme jasně, kam stavové akatoličtí směřovali, čeho hleděli dosíci. Lid český byl do odboje, jehož dosahu neznal, násilně stržen. Každý Čech katolik bude spisem tím potěšen a posílen.

Dr. M. Kovář.

Farní osada Předslavice na Volyňsku. Sepsal Fr. Teplý, rodák marcovický. V Praze. Nákladem vlastním. Cena 1 K. — Náš pilný spolupracovník, nyní farář v Hosticích na Táborsku, Fr. Teplý, vydal o své milé domovině pěknou monografii, která slouží ku cti jemu a celému okolí k poučení a k lásce k drahé otčině. Stať o Předslavicích od téhož spisovatele uveřejnil Sborník 1901. Monografie obsahuje dějiny celé farní osady a místy i dalšího okolí. Ku konci připojen seznam důležitějších jmen a v připomenutí vděčný syn tklivě vzpomíná svých předrahých rodičů, starostlivého otce Františka a nábožné matere Rosalie, kteří v Pánu odpočívají na hřbitově předslavickém, aby „tato knižetka zůstávala na ně nějakou památkou, dlouho jim ozdobujíc společný hrob tímto nevadnoucím květem synovské lásky . . .“

Dr. M. Kovář.

Fontes historici liturgiae glagolitico-romanae a XIII. ad XIX. saeculum. Collegit, digessit et indice analitico instruxit Dr. Lucas Jelić, professor historiae ecclesiasticae et juris ecclesiastici in seminario theologico centrali Jadrensi. Veglæ MCMVI. Sumptibus ephemeridis „Slavorum litterae theologicae“ Pragae. Cena 4 koruny. — Tyto „Slavorum litterae theologicae“ řídí Dr. Josef Tumpach a Dr. Ant. Podlaha, oba osvědčení a horliví spisovatelé a pracovníci na poli literárním. Je to podnik nový, mnohoslibný, jenž si vytkl úkolem, aby jazykem latinským seznamoval svět o veškeré literatuře slovanské, pokud se týče bohoslovi, aby mezi Slovany různicemi se mluvou, náboženstvím i politickými názory prováděl stálou výměnu myšlenek a vynikající pracovníky spojoval v šik obranný, sloužící právu a pravdě, aby se všemi národy slovanskými navazoval a udržoval čilé styky duševní, aby jejich vědecké práce, jež nesmějí býti podceňovány, sděloval a rozšiřoval a pokud možno odstraňoval předsudky. Vedle Čechů, Moravanů a Slováků zastoupeni jsou i ostatní Slované, Poláci, Rusové, Chorváci, Srbové, Bulhaři, Slovinci tiskem svým periodickým; i ze západoevropské literatury jsou tu referáty a kritické rozpravy, pokud dotýkají se národů slovanských. Tím vyvinouti se může sblížení též spisovatelů církve ortodoxní. — Co dosud vyšlo v sešitech, tvoří nyní svazek s nápisem shora uvedeným: Historické prameny liturgie hlholskořimské od XIII. do XIX. století.

Dr. M. Kovář.

Editiones archivii et bibliothecae s. f. metropolitani capituli Pragensis. VI. Josephus Locatelli: Regimen Leopoldinum 1790—1792. — Memorabilia 1792—1799. Edidit Dr. Ant. Podlaha. V Praze 1906, Cena 2 K. — Vsdp. kanovník Podlaha neobyčejně horlivě pokračuje ve vydávání listin z archivu metropol. kapitoly Pražské. Tento VI. svazek přináší dobu vlády císaře Leopolda II. (1790—1792), a věci pamětihodné z let 1792—1799, tedy události sběhlé za posledního desíletí XVIII. stol., které napsal kanovník Josef Locatelli (od něhož sep-sán i Babylon Bohemiae, viz Sbor. Hist. kr. VI. str. 254 a 255). Uvádí z předu, jak bouřlivý byl politický stav v roce úmrti Josefa II. jednak pro válku tureckou, již Leopold II. zdědil po svém bratrovi, jednak pro hrozící nepřátelství se strany krále pruského, jednak i pro zjevnou rebellii v rakouském Nizozemí a pro povstání v Uhrách; dotýká se dekretu ještě od Josefa II. († 22. února) dne 19. února vydaného o přestupování židů k víře katolické; zmiňuje se o různých událostech v metropol. kapitole a chronologicky pak píše o všech důležitějších událostech politických. O smrti Gedeona Laudona udává tento chronogram:

En DVX Insignis, heros eXCeLLens GeDeon LaVDon obIVit.

(1790)

Dále zmiňuje se dosti obsírně o korunovaci Leopoldově na krále českého dne 6. září 1791, jména hodnostářů namnoze uváděje německy švabachem, přisahu stavů česky též švabachem, a o korunovaci jeho choti císařovny M. Ludoviky dne 12. září. Při osvětlení tříměstí Pražského libilo se mu toto chronostichon v distichu:

VIVat reX noster LeopoLDVs LaVDe seCVnDVs; (1791)

reX regVM eXCeLSVs Vota seCVnDet el. (1791)

V Memorabiliích podobně uvádí všechny důležitější události od 1. března 1792 (od smrti Leopolda II.) do konce roku a století XVIII., zvláště o hrozně revoluci francouzské a o válkách z ní vzniklých. K začátku léta 1795 přináší dvě disticha jako chronogramy s prosbou za mř:

Flat paX VltVte DeI post proeLla Dİra!

IngreDİens annVs paCİfİCVs Venİat! (1795)

HoC praesente noVo qVot ConnVMerantVr In anno

QVaeVİs sİt feLİX hora. Beata Dİes! (1795)

K letům 1797—1799 piše Locatelli značnou část události, zvláště na poli válečném sběhlých, jazykem německým. — Dr. Podlaha připojil na konci abecední rejstřík jmen.

Dr. M. Kovář.

Svobodníci. Pokus o monografii ze socialních dějin českých 15. a 16. století. Napsal *Václav Müller*. V Praze 1905 Nákladem král. čes. společnosti nauk. — Práci tuto dlužno jen vítati. Je věru málo zpráv o bývalých svobodnících českých a touto monografií uvádí se přec více světla do tohoto temného zákoutí. Svobodníků, jichž bylo před válkou husitskou hojněji, později ubývalo, tak že jich do nové doby zbylo pramálo. Můj tchán pocházel z takovéto svobodnické rodiny a honosil se tím jako řídkou vzácností. Kdo se blíže bude chtěl seznámiti s ději svobodníků v Čechách v 15. a 16. století, tomu spis tento, opatřený důležitým rejstříkem věcným, přijde vhod.

Dr. M. Kovář.

Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur, auctore Josepho Truhlář, eiusdem bibliothecae custode. Pars posterior. Codices 1686—2752. Forulorum IX.—XV. et bibliothecae Kinskyanae. Adligata 2753—2830. Tabulae. Addenda. Index. Praeae 1906. Sumptibus regiae societatis scientiarum bohemicae. — Tento 2. díl soupisu latinských rukopisů, které se chovají v universitní knihovně pražské, je velice záslužnou a namáhavou prací p. kustoda Jos. Truhláře, za níž mu patří povinné díky. Tím se historikům usnadní bádání a hledání. Pan Dr. Vlast. Kybal sestavil k obsírnému spisu tomu potřebný rejstřík osob, míst a věcí.

Dr. M. Kovář.

Piaristé a jejich školy. Podává *Dr. Ant. Kubiček*. Zvláštní otisk z I. zprávy c. k. ústavu ku vzdělání učitelů v Kroměříži. — Pilný badatel a spisovatel historický Dr. Ant. Kubiček, podal ve výroční zprávě c. k. ústavu ku vzdělání učitelů v Kroměříži vhodné pro tento ústav pojednání o řádě piaristův (scholarum piarum) a jejich školách. Bylo by si přáti, abychom se honositi mohli důkladnými monografiemi všech řádův i jednotlivých jejich klášterů, jakož bychom potřebovali též monografie kostelů a kaplí, aby se vidělo, co umění v sobě chovají tyto svatyně, jak horliví a obětaví byli předkové naši, i že neprávem se brojí a bojuje proti církvi katolické, kteráž obrodila lidstvo a svými velkolepými chrámy pěstovala umění stavitelské, řezbářské, sochařské, malířské a jiné. Jak nezaslouženě bývá nyní napadána i v jiných směrech od tajných a zjevných zednářů! Je třeba obrany na všech stranách.

Dr. M. Kovář.

Giordano Bruno. Jeho život a filosofie. Studie *Dra Jos. Kašpara*. Otisk z Hlídky. V Brně 1906. — Každé století vyslalo nějakého odpůrce do řad nepřátel církve katolické. Velkou většinou byli mezi nimi kněží, teprve v nejnovější době vystupují vedle kněží odpadlých v četných řadách laické hlavy z kruhův učitelských počínaje od fakulty filosofické a konče školou obecnou, tak aby všekera mládež se odvrátila od církve katolické, ba od Boha. Jest nemalou zásluhou podati životopisy a rozbor učení těch, kteří slovem i péroem vystupovali proti učení církve katolické. Jsme povděční p. Dru Jos. Kašparovi, že si obral ke studiu známého odpůrce a filosofa Giordana Bruna, aby, ač jen stručně, poukázal na jeho učení. Článek vyšel ve „Hlídce“ i vydán zvláštní otisk.

Dr. M. Kovář.

Obsah ročníku VII.

	Strana
<i>Jan Čerůk</i> : Kartuziáni na Moravě (Dokončení)	78
<i>Hynek Gross</i> : Václav z Rovného	193
<i>V. Knehl</i> : Urbář kláštera sv. Vavřince pod Mělníkem	103
<i>Dr. M. Kovář</i> : Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744 (Pokračování)	53 a 123
— <i>Mikšovicova kronika Lounská</i> (Pokračování)	101 a 208
<i>Dr. Ant. Lenz</i> : Sv. Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích (Pokrač.)	98 a 205
<i>Jos. Lintner</i> : Po bitvě na Bílé hoře (Dokončení)	7
<i>Fr. V. Peřinka</i> : Zrušení kláštera panen benediktinek v Pustiměři (Dokonč.)	32
<i>Václ. Oliva</i> : Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí (Pokračování)	14 a 146
<i>Dr. Ant. Podlaha</i> : Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického (Po- kračování)	29 a 189
— Z dějin katolické reformace ve stol. XVIII. (Pokračování)	85 a 202
<i>Fr. Štědrý</i> (a <i>P. Cyr. Straka</i>): O školách okresu Lounského od nejstarších dob až do dnes (Pokračování)	1 a 130
— Farní osada Perucká (Pokračování)	39 a 162
— Farní osada Vrbenská	64
— Týnec Panenský	171
<i>Fr. Teplý</i> : Chodové a páni z Lamingenu	177

Drobné články:

<i>Fr. Brod</i> : Z purkrechtní knihy Lištanské 1572—1634	110
<i>Dr. M. Kovář</i> : Zminky o Čechách z Lothových letopisů (od r. 1629—1738)	109 a 212
<i>Gustav Svoboda</i> : Z archivu kolínského: Jak přísahali — Kterak trestali opilce, — Nechtěli platiti kontribuci. — Dědictví. — Stěžují si do bakaláře, že bere mnoho od funusu. — Pan děkan Hoffmann žádá o deputát obilní. — Psaní z komory, aby poddaní městští kolinští proti zaplacení vozili uhlí do hutí na horách Kutnách. — Psaní z komory o 10 dělníků na porážení dříví pro uhlí do Hory. — Jak se židé ženivali. — Rozvod žida a vtělení toho do knih. — Zákaz neopatrné prudké jízdy a používání poštovských trubek. — Šlechtic zůstal dlužen za zvonění při pohřbech. — Smlouvy svatební po- citivého mládence Jakuba Kunara a pani Kateřiny Ronovské z Krásné Hory	107 a 216
<i>Dr. Jan Zíttek</i> : Jak brániti se bylo katolikům proti náboženskému násilí nekatoliků	109
— Petr Vok z Rožmberka zřiká se r. 1606 odúmrtního práva na jmění některých svých poddaných ve Velešíně, Kladíně, Chlumu, Lahuti a Todni	218

Posudky:

- (*Dr. M. Kovář*): Československé letopisy musejní. Str. 112. — *Dr. Ant. Podlaha*: Editiones archivii et bibliothecae s. f. metropolitani capituli Pragensis. II. Hilarius Litoměřický. Str. 112. — Týchž č. V. Statuta metropolitanae ecclesiae Pragensis anno 1350 conscripta. Str. 112. — Týchž č. VI. Josephus Locatelli: Regimen Leopoldinum 1790—1792 a Memorabilia 1792—1799, Str. 222. — *Eug. Kadeřávek*: Morálka filosofická. Str. 221. — *Dr. Fr. X. Kryštůfek*: Protestantství v Čechách do bitvy bělohorské (1517—1620). Str. 222. — *Fr. Teplý*: Farní osada Předslavice na Volyňsku. Str. 222. — *Dr. Lukáš Jelič*: Fontes historici liturgiae glagolitico-romanae a XIII. ad XIX. saeculum. Str. 222. — *Václ. Müller*: Svobodníci. Str. 223. — *Josef Truhlář*: Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque universitatis [Pragensis] asservantur. Str. 223. — *Dr. Ant. Kubiček*: Piaristé a jejich školy. Str. 223. — *Dr. Jos. Kašpar*: Giordano Bruno. Str. 223.
- (*Fr. Štědrý*): *Dr. Vlastimil Kybal*: M. Matěj z Janova 111: